

KAUFMANN
DÁVID
KÖNYVTÁRA

B. 297-8.

111888

ספר הרדים

להרב הקדוש האלהי כמ'הרר אלעזר א'קרי ז'צקל
נגוי על פסוק כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך :
מפרש ואומ' המצות לכל אבר ואבר ולפי
העת והזמן עם הרבה חדושי הנמצאים
בתוכו המשמחים בעיני אדם ואדם

ועקר יכודותיו שלטה אל' כידיעת הכורא יחב' • שנית
בהזכרת המצות טאכטר לקיימן בגלותינו •
סלישי בענין התסוכה מסלים •

הכילו אל' הדכום החכם הממואר כמ'הר
יחיאל לורייא אשכנזי ז'צו אכריין
כמטייא •

הוגה בעיון כמרץ עי' החכם השלם כמ'הרר
יצחק גרשון ז'צו •

כדפס במצות דכואל זכ'וטי וככיתו

וחהי התחלת המלאכה בעשירי לחדשניסן שנת
נשיא אלדים לכ'ק

פה ויניציא

Con licentia de i Superiori .

ספר חנוכה

הנה נהגו כל ישראל להדליק נרות
ביום חנוכה וכן נהגו כל ישראל
ביום חנוכה וכן נהגו כל ישראל
ביום חנוכה וכן נהגו כל ישראל

והנה נהגו כל ישראל להדליק נרות
ביום חנוכה וכן נהגו כל ישראל
ביום חנוכה וכן נהגו כל ישראל

והנה נהגו כל ישראל להדליק נרות
ביום חנוכה וכן נהגו כל ישראל
ביום חנוכה וכן נהגו כל ישראל

והנה נהגו כל ישראל להדליק נרות
ביום חנוכה וכן נהגו כל ישראל
ביום חנוכה וכן נהגו כל ישראל

והנה נהגו כל ישראל להדליק נרות

והנה נהגו כל ישראל להדליק נרות
ביום חנוכה וכן נהגו כל ישראל
ביום חנוכה וכן נהגו כל ישראל

מ.א.ק.א.ד.ה.
ר.ב.נ.י.
ת.א.ר.א.

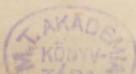
Con licentia Superiori.

אמר

המחבר בהיות חברים מקשיבים אצל ציון רשב" עוסקים באמרותיו אמרות
 שהורות כדרכנו פעמים בשנה מעת לעת ומפקידה לפקידה שם ישבנו גם
 בכינו צעקנו במרירות לבנו ויתכו כמים שאגותינו כראותינו אוך רשב" וחבריו
 בדורותם היו מאשערים ואו ננים ובוכים כי על גלות שכינה וכבוד ה הגדול
 המתולל במ"ה על רוב פשעינו ואותם הצדיקים לא היו גרמא בניזקין וקל
 וחופה לנו שאנחנו הגורמים שיש לנו לבכות ולהצטער כפלים • וזה לשון
 הרשב" בתיקונים בתיקון ששי ווי לון לבני נשא דק"ב אסיר עמחון ואתמר ביה
 אין חכוש מתיר את עצמו מבית האסורים ופורקנא דילה דאיהי תשובה אימא
 עלאה איהי תליא בידיהון וכו' ויפן כה וכת אם איהי מאן דיתער בתיובת לתברא
 בית אסורין דלהון הה"ד לאמר לאסורים צאו ולאשר בחשך הגלו ויפן כה וכד
 וירא כי אין איש אלא איש לדרכו פנו בעסקין דלהון באורחין דלדהון איש
 לבצעו מקצהו בבצעה דהאי עלמא לירתא האי עלמא ולאו אינון מסטר דאלין
 דאתמר בהון אנשי חיל יראי אלהי אנשי אמת שנאי בצע עכל • אלה הדברים
 יצאו מפי קדוש מדבר וגם עתה שפתותיו דובורת בקבר ירדו לעמקי לבנו
 שמענו ותינו בשננו וחלנו ונירא מאד לנפשינו אמרנו אוי לנו מיום חרין אוי
 לנו מיום ההכחת אוך ניעול בכיסופא לעלמא דאתי סה גדבר ומד נצטרק
 לפני מלכו של עולם • ככה אירעה לנו פעמים רבות ובשובנו לעיר בדהבלי
 הוסינן גשתיסם לבנו בצרותיו כי רבות אנתותיו והים הולך וסוער עלינו וידי
 היום אמרנו עת לעשות לה אלהינו ית' הבטיחנו והנא ליטדהר מסייעין אורנו
 ואם פתחי לי אחותי רעיתי פתח קטן כשל מהט ואפתח לכם פתחו של אולם •
 לכו ונשובה אל ה בכל עו וגם נשיב רבים מעון כאשר צונו ית' פה צפת עשינו
 חנדה קדושה קראנו שמה סכת שלום ורבים מתקבצים לשוב בכל לב גם מעת
 לעת העבר דורש בכל קהל וקהל על התשובה גם אגודה אחת חברי מקשיבים
 יחדיו ימי המעשה סגוריהומים כים על התורה ועל העבודה • אמרתי מלכותא
 דרקיעא בעין מלכותא דארעא ונשלוח ספרים על דבך כבוד שם המלך
 והקדוש שאין כמוהו ויחרדו בניס מים קצות הארץ יחרדו לשוב בכל לב מעון
 אליו ית' ולהתחזק במצותיו לעשותם כי הוא אמר קרא גרון אל רתחשך
 כשופר הרם קולך וכל העם ישמעו ויראו וזה התילי לעשות בשם אלהי ישראל

קול שאון מעיר קול יי' לעיר יקר לכו נא ונכחה יאמר יי' שמעו ותחי נפשכם יאהובי
 עליון העם בחר לנחלה לו בעולמו מנור זה כולה שבעה נרותיה שלש אבן וארבע
 אמהות וזהו או' כסף זרוף מווקף שבעתים ד' ארס שת נח ושם אברה' ינחק יעקב
 הוא הזקוק הנכון כך כת' הרשב"א אל הגדת יעקב אבינו לא מת כלפי הזרע ונכון
 הם גזע קדוש כו חסד ה' ויבחר בורעו אחריו ממזרי' גלם בלותו ובמפתים גדולים
 וקרע להם היס וטבע אויביהם ועל ידי הפלאים הגדולים ושינוי קדרי בראשית
 ידעו באמת כי יי' הוא האלהים יוצר בראשית אין עוד מלכדו בשמים ממעל ועל
 הארץ מתחת שנאמר וידעתם כי אני יי' והכי אשם לקיבו ונתגלה להם באור שכינתו
 ודבר אליהם פנים בפנים ונתן להם תורת אמת נמצא בידם פדיון נפשם וגופם
 שהבדילים מכל גויי הארצות אשר בחשכה יתהלכו עובדי אלילים שמוי' מה' הכל המה
 מעשה תעוועים והיה הולך לפניהם יומם בעמוד ענן לנחותם הדרך ולילה בעמוד
 אש להאיר להם הולכים ארבעים שנה במדבר מקום נחם סרף ועקרב וצמאון והם
 מוקפים בענני כבוד ואין טען ואין פגע רע והוריד להם מן השמי' מן: ומי באר מן
 הארץ ולא חקרו דבר כל הארבעים שנה כנים גדל ורומם והם פשעו בו כמה
 ימרוהו במדבר יעצבוהו בשימון יעשו עגל כחורב ושתחוון למקבה ויאמר בפיו
 להשמידם לא מלכו גם בפיו רמוז למשה עבדו להתחנן לו עליהם כאמרו שני הכינה
 לי ויחר אפי' את התחוק משה ויחל משה פניו ית' ויאמר לו סלחתי כדברך ולראיה כי
 מחל להם מחילה גמורה ואהבתו הגדולה לא זזה ממקומה עש'ם דגלים אים על
 דגלו בארבע רוחות ושכינתו ביניהם משכן מלא מאור כוגה דוגמת מחכה מלכיו
 מיכאל גבריאל רפאל מריאל והוא באמצען ומקפר הפקודים של כל דגל של מטה
 כמקפר הפקודים של מלאכי השרת כדגל של מעלה בראיתא כוזה להורו כי הוא
 אלהינו אבינו מלכנו ואנחנו עמו ועבדיו בניו כשתלי זמים קביב לשלחנו ורצה תכף
 להחילנו הארץ הטובה אשר נשבע לאבותינו ובי היא לכל הארצות והכנים פשעו
 בו וירגנו באהליהם וימאסו בארץ חמדה ועכו' לא הפך בריתו עמה' אך את בנייהם
 הקים תחתם והנחילה להם לא בחרבם ולא בקשתם כי אש בכחו הגדול כי אף כי
 בכל מלחמת העמים שנלחמים אלו עם אלו קום מוכן ליום מלחמה ולה' התשועה
 מכל מקום הדבר נקתר אך במלחמתן של ישראל היה הדבר בגלוי ונודע לכל כי ה'
 הוא הלחם להם וככניסתם לארץ הקיפו את עיר יריחו והם אומרים עלינו לשבח
 מראשו לקופו ומקופו לראשו ונפלה חומת העיר חתיה וכנסו בעיר ושרפוה באש
 ועמדה חמה להם לעיני כל העולם כדבור קל שאמר לו יהושע שמש בגבעון דום
 ודוד הוא הקטן עם יפה עינים לא לומר במלחמה מקר ה' בידו את הפלשתי אים
 מלחמה מעוררו אין כמוהו עוד העיר הכתוב על דוד שהיה מפיל שמה מאות
 חלל בפעם אחת וכמה נפלאות אין להם מקפר עשה עמו יתבר' הנכים בתוכות
 בספרי הכביאים והמליך עלינו מלך דניק חסיד קדוש דוד עבדו והאזיל עליו רוח
 הקדש ושר שירים מפוארים ונתן לו השית כן חכם לא היה כמוהו בעולם והמליכו
 תחתיו בכיפה וכל העמים עבדו והשתחוון לו וכנה מקדש לאלהינו בירושלם שהיא

באמצע ארבע עשרה ישראל בארבע רוחותיו כא? כדגלים במדבר כשתליו זתים סביב
 לשלחמו ובי פשעו כוהיה סולח להם עבדיו הכנולאים השכם ושלוח להתרות בני
 שנסוב ולא שמענו וכי נתמלאת האת פשעינו הרם בעברתו המקדש וורה אותנו
 בארבע ככפו הארץ סביבות ירושלי מרחוק ובעומדנו להתפלל פנינו נכח המקדש
 ממזרח ומערב מזפון ומים אם כן עדין אנחנו כדגלים ואם הגופות רחוקו הלכבות
 קרובות והיו ענינו ולכנו שם כל הימים * אבל אשמים אנחנו ועדין לא שכנו
 מתעייטינו ולכן כתארך גלותנו ומנאנו צרות רבות ורעות לא שלנו ולא שקטנו ולא
 נחנו ויבא רוג מעת לעת ומפקידה לפקדה גירושין ושמדות וחרבות שלכות מי
 נתן למסיכה יעקב וישראל לכוזיים הלא ה' זו חטאנו לו כמנות לא תעשה הלאנו עמו
 בקרי דרך עראי וברפיון ידים כמנות עשה * אוי לנו דלא אכסור דריו ולא
 טובלי אנחנו מלכותינו ואין אנו בטוחים מגרושין ושמדות אחרות וחרב היונה וככות
 התרעלה ששתו אבותינו וראיתי גדול הדור מוהרר יוסף קארו זלהה מיצר ודואב
 על זאת יומיו * וכת קול משמים יוצא לרכים בכל יום טובו כמים שוכים כדליתא
 בזהר פרס * כשא והעב דלית לא חזי מוליה חזי גם ליחיד קול קורא משעיר מה לך
 נדדס קום קרא לארץ ואין מקין מתעורר להחיוק בו כלנו כלאן תעינו איש לדרך
 פנינו איש לבצעו מקנהו * גם דעתנו רבה כי לא נשים על לב איך כנס אנחנו
 חיים וקיימים כי בכל דור ודור עומדים עלינו לבלותנו והקפה מזילנו מידס כדכתיב
 ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים לכל תם וכסי גדולי
 עושה עמנו בכל דור ודור מיום הגלנו מארצנו והס גלויים לא עשה כן לכל גוי וגם
 לכל יחיד ויחיד עושה נשים רבים ואנחנו כפוי טובה * הן אמת כי טרדות
 הגלות ודוחק השפעה והעוני לא נתנוכו הסב רוחינו ואנחנו מכטלי את התור מעוני
 לפי שכתלנוה מעושר בהיותנו במלכותנו כמאמר התנא ופקוק מלאה אתחת אשר
 לא עבדת את הארץ כשמחה ונטוב לכב מרוב כל ועבדת את אויביך וגו' ובחוקר
 כל ולא גור עלינו מלכנו גלות רק חלף שנים כמאמר כביאו נתכני שוממה כל היום
 דוה יום שלו ית ולפי שלא עוררנו תשובה כתארכו ימי גלותינו עוד חזי יום ועוד *
 ועתה ישראל וכדוכי הושע כביאו אשר ניבא אחר יסובו בני ישראל ובקטנו את
 ה' אלהיהם ואת דור מלכם ופחדו אל ה' אל טובו כאחרית הימים כל איש
 יחרד מפני פחד ה' ומהדר גאווה כחפשה דרכו וכחקירה ונטובה עד ה' נפקח עיני
 שכלנו נחוי אכן דשלטה הנה קורותינו אחד חסרון ידיעתנו את אלריו דכתיב ידע
 שור קונהו וגו' יש לא ידע וכתיב כי אויל עמי אותי לא ידעו וכתיב ותפסי התורה
 לא ידעוני * סתית עגלותנו ורפיון ירינו במנותיות * שלישית העדר התשובה לתקן
 את אשר עתנו ולרפא את מזכה ההרוס * לכן אנשי לבכ שמענו לי איש את
 דעהו יעזרו ולאחינו יאמר חוק * על שלש אלה נדעה נרדפה לרעת את ה' ואחרי
 מנותנו תרדוף כפשונו כאריה ישאג ותשובתו הרמתה בעלה במעלל עד אשר חטאינו
 כשלג ילכינו ויעשו כוכינו מר ואלהו קניעו כל בגדותיך ואכי עפר דגליכס לעור ככר
 עשה בן הקח חקידא קדישא בר לעור אוכרי כע נתתי לבי לא לכבודי ולא לכבוד

בית אבא אלכא לכבוד מלכא של עלום לחבר חבור קצר על השלש האלה למען ירוץ
 קורא בו בירון נדיק ונשגב תחלה אומ'ו גר בדיעית מלכנו ואל'כ' אזכיר המצות
 ואפטר לנו לקיימן בגלותנו ואחר כך אחתום כענין התשובה כה' אעב' דידיעת ה'
 התשובה כמי תרי מצות עשה מכהו ממנהם עיקר ושורש הכל זרואי לקיימן לעצמן
 לכך אמרו ז"ל תר"ג מצות ניתנו למשה בקיני בארדוד והעמידן על אחד עשר וכו' בא
 חבקוק י' העמידן על אחת שנאמר וזדיק באמונתו ויחיה ועל מצות התשובה נאמר
 והשיבו וחינו ואיתא בספרי ובסדר עלום וברעיא מהימנא דכל המצות תלויות בח'
 אכרים שבאדם כלב ועין ופה וחוטם ואוזן ניד ורגל וראש הגויה ומצות זינית שהיא
 מזכרת כל המצות כדכתיב בה וראיתם וזכרתם את כל מצות ה' אם כנכף שמנה
 חוטין רמו לשמנה דברים אליו לכן ראיתי לחלק המצות לשמנה אברים אליו
 כפרקים אך המצות התלויות בחוטם לפי שהם מועטות אצדף איתם עם התלויות
 בפה כפי ק' א' דריחא דתלילא בחוטם מלתא היא בטעמא דתליה בפה ואכתוב גם
 קצת מצות מדכרי קבלה הם הגניאים והכת' בים מדכרי סופרים כדאמרי במסכ'
 ברכות כל מולי דרבנן אללאו דלא תקור אסמוכינהו וכל העובד על דברא חכמי חייב
 מיתה לפי שפורץ גדרה של תורה זרואי לכל ירא ה' להקדי' כל יום לזכור בלב ולהוצי'
 בפה המצות שאפטר לרגל קיימן וכן כתב הרב דכיבו יוקף נחמיאש תלמודו של הרב
 רבינו אשך והיינו דכתיב בפרשת זינית וזכרתם את כל מצות ה' וזכר וכתב למען
 תזכרו הא' לזכרם כלב' אשג' לזכרם בפה ועל שתי' רמו דוד ואמ' וחסד ה' מעולם
 הדרור' אתם ראו קראתי כסם וספר זרדים לחיבור קטן זה שחברתינו למזכרת
 מצות יוצרנו לפי שארזל כי לכך נתן לנו ית' התורה בקיני באשך ארעש שהיינו
 או באימה ביראה ברתת וכויע לכבודנו לנו שנעקוק בחירה ובמצותיה עד עלום
 באימה וכיראה ברתת וכויע וכתיב בכפר עורא והחרדים אל מצות אלד' וכו' ונאמר
 על ידי הנביא ישעיה שמעו דברה' החרדים אל דברו וכתיב ואל זה אבי אל עני
 זכרה רוח נחרד על דברי ואיתא בספרי פרשת אמור ויאמרו האנשים אליו וכו' למה
 נגרעו' מלמד שהיו כשרים וחרדים על המצות ובפרשת ואתחנן על פסוק או וברזל
 משה שלם ערים לשון רש' נתן לב להיות חרד לדבר טיבדילם ואעפ' שאינן קולטות
 עד שיכדילו אותן שכארץ כנען אמר משה הואיל שאפטר מצוה לקיימה

במסכת

דרך ארץ זוטא פרוק ביני אמר ה' יחרד ושט
על כל המצות גם במנו ציצית רמז לנו יתכרך
שהיה חרדים וכתשים על מצותיו כדאיתא
ברעיא מהימנא פ' סלח לך זל ציצית פקודא
דא לאדכרא כל פקודי אורייתא בני' כמ"ד
וראיתם אותם וזכרת' את כל מצותה ועשיתם
אותם דא איהו קיימא דמלכא לאדכרא
ולמעבד וכו' כל זמנא דברא חמי רנע' דאכוי
דחיל מאכוי מאן גריס ליה לאסתובא ההוא
דחמי בעיניו הריא רנעה אוף הכא וראיתם
אחור וזכרתם את כל מצוה' וראוי ואי לאו הא רנעה עכל' ומפרש התם איך התכלת
הוא רמז לרנעה שהרי תכלת דומה לים וים דומה לרקיע ורקיע דומ' לכסא הכבוד
הוא כהא דין שדין כו דיני נפשו וציצית כתוב בתור' חקר יוד ועולה במהפר קטן עם
ד' אותיו כמנין חרדה סי' לדבר חרדה ילבשו הכתוב בספר יחוסא וד' ציציו כנגד ד'
שפטיו הרעים הכתובים שם חרב וריעב ומה דעה ודבר : וחייב אדם ליקח שני
ציציות שלפכו בידו השמאלית ולסומם נגד לבו בשעת קרית שמע שחאמר ושמתם
את דברי אלה על לבכם ויתכלל בהם כשיגיע לפסוק וראיתם אותם וזכרתם וגו'
וכדאיתא במדרש על פסוק כל עצמותי תאמרנה וכתב הרב ר' יוסף ג' קאטלייא
שני ציציות שלפניו הוא טיקח יען כי בשמים יש לו חושין וקשרים עשרה שעולים כו'
במספר זה והרקיעי הקטנים עם הגדולים עשרים ושש במספרם כדכת' הרמבם
והרמז שאז מרום עיכובם וראו מי ברא אלה ואז יכנע לככם הערל : גם טעם לקחת
שני ציציות לפניו שפטיהו היותר מנויים והפחד והמודא מהם רב כדכתי' וכזכחה לה'
אלהינו כי יפגעו בדבר און בחרכי' הרי לך ראיות ברורות כי מצות ציצית שהיא
מוזכרת כל המצות היא קימן לחרב לה' מלאה דם להנכס מן הרשעים הפושעים פו
כדכתיב אם שנותי ברוך חרכי לי נקם ושל'ם ולכן כל איש יפחד ויירא וילבש חרדה
וישמור מעבור מצותיו כמפני חרב' וכן כתב הרב החקיד ר' יוסף יעבץ על משנת
הו' דן למנוה קלה ובורח זון העבירה וכן כתב רש"י כל פקודא דלאו היא בדחילו
ורחימו לאו פקודא היא והיראה הגדולה מביאה האהבה כדכתב בספר חובת
הלבבות ובהדיוא כתיב מה ה' אלדיך שואל מעמך כי אם ליראה אתה ה' אדיך ללכת
בכל דרכיו ולאחבה אותו וגו' ועל כן חבור קטר שחבר הרב ד' אליעזר ממיץ על
המצות קרא שמו ספר יראים' ואני לא כתבתי דק המצות המהובת היום לעשותם
וגם הכחתי אור תורה מספרי דבן קמאי ורבנן בתראי ועטרתיים במילי דרבי
שמעון ב' עה' זקורא לו שם חדש לחבורי קטן אשר פי ה' יקבנו שנתרעס עלינו ביד
שעיה הכיאל ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה כלומר הם חשבו שמה
שכתבתי להם במורה זעתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה את יי'
אלהיך היא יראה קלה מצות אנשים מלומדה ואין הדבר כן אלא כדכתיב באנשי

פנוה ויראו האנשי יראה גדולה והיראה הגדולה נקראת חרדה כדפי' ית' על ישיעיה
 עצמו החרדים אל דברו וחרד על דרכי על כן מזכרת מצות זה קראתי ספר חרדים
 ויחרדו בנים על מצות אבינו מלכנו של עולם ולא יטעו לומר ה' זבחות מלא
 רחמים וירחם על הרשעים ולא ידונם כדאזל שהאומר הק"ה וותרן יותרו מעושיאל
 מאריך אפיה וגבי דיליה וכן כתוב ונקמה לא ינקמה ופי' ית' למשה בסיני מנקה הוא
 לרשעים שסכו בתפוכה ואינו מנקה לרשעים שלא שכו וכתוב פוקד עון אבות על
 בנים וגו' וכתב רש"י דאזותיותיו ית' רמו לחרבו הקשה והגדולה שבה מתקנס מן
 הרשעים כינר י' רישא דחרבא ו' גופא דחרבא ה' תרין פיות דיליה ומי רואה את
 המלך וחרבו שלופה כידו ולא יחרד חרדה גדולה והינו דרמו ית' כפרשת זניית
 והיה לכם לזניית וראיתם אותו ג' כי תיבת והיה רמו לטם הנכבד והנורא שים לו
 י' כ' זירופים וזה אחר מהם ותיבת לכם בהיפוך אותיות מלך לזניית לטון הקתכלות
 לטון מזין כדפריש' לעיל וראיתם אותו בהיפוך אותיות ויראתם אותו כלומ' הקתכלו
 בעיני שכלכם באותיות ה' שהוא מלכו של עולם שמורות שחרב נוקמת כידו ותפול
 עליכם אימה ופחד ויראה גדולה וזכרתם את כל מצות יי' ועשיתם אותם כו' ועוד
 כיון כתיב לזניית שה' מלך שהזכיר הוא מזין כבם תמיד כתוב כתור שנוי בכביאים
 ומשולם ככתובים כתוב בתורה שנאמר אתה אל ראי וכתוב לא יהיה לך אלהים
 אחרים על פני שפי רמ"ג כמו אם לא על פיך יכרךך כי הדבר העשוי בפניו של
 אדם והוא עומד עליו יקרא על פניו והנה אמר לא תעשה לך אלהים אחרים כי על
 פני הם שאני נמצא עמך תמיד בכל עת ובכל מקום ורואה אותך בבתר ובגלוי ע"כ
 ושנוי בכביאים שנאמר גדול העצה ורב העליליה אשר עיניך פקחות על כל דרבי
 בני האדם לתת לאיש כדרכיו וכתוב עיני ה' המה משוטטת בכל הארץ ומשולם
 בכתובים שנאמר כי עיניו על דרכי איש וכל לעדיו יקפור ומזמור יי' הקרתני ותדע
 מיוקד על פרטי השגחתו התדירה כס ככל יזכירו וז' דוד שויתי יי' לנגדי תמיד כי
 מומיני כל אמונ כלומר פתחתי עיני סכלי ושמתני כדעתי כי ה' נגדי תמיד והוא
 מקתכל כי ואיך לא אירא ואבונם מפניו גם לטון נגדי לטון יי' וקורין ומלקת כלטון
 גמר' ממנו ואיגוראל וכן פירש' ז' עור כנגדו לא זכה מכגדתו והבא הכי קאמ' שמתני
 כדעתי כי ה' אעפ"י שהוא רחמים גם הוא שוכט ושכה בחרבו את המורדים כו' אללא
 מאריך אפיה ובקוף כפרע בשאמי מסיים זה על לבי ודאי לא אמוט מן התורה כחוט
 השערה כדאזל אין ימין אללא תורה שנאמר ממנו אש דת למנו וכן רמזית בהתחלת
 ספר חורחו בתיבה דאטנגה שהיא בראשית שפי' רש"י בתיקונים א' מזירופיה ירא
 בשת שמהיה ירא בשת שמהיה ירא וחרד מפחד כי ברא עולמו בדין ויתפרע
 מהרשע' גם תכוש מפניו כי עומד עמך בכל ג' ורואה מהשכתך דבורך ופעולתך
 והאיש הרשע שעובר על מצו' מלכו של עולם חב אינו כיכר בהשגחה ודאי עז פנים
 הוא ועליו תנן עז פנים לבהיגוס ועל' סומר מצותיו חנן וכוס פים ל' ג' ע' והי' אנו
 מתפללים לפניו יי' בסוף תפלתנו ואחרי מזה חרד' נפשי וחוכה עלינו כל היים
 ג' דרוף אחרים בכל עז ובשגתן לב כלפניו ית' אנו עומדים תמיד כמא דאת' אמר

סי' י"א אשר עמדת לפנינו יש לנו להתחזק ולא להתרשל מלקיים מצותיו בזריות
 ושמחה רבה דכתיב דרך מצותיך ארוץ וכתיב נדעה כרדפה לדעת את יי ואנו
 מתפללים זה אר. עינינו כמצותיך וכשמח ונעלום בדברי תלמוד מורתך לכן ראוי
 לשמח מתנינו לקיימם בשמחה. ויש מצות עשה שלא יתחייב אדם בהם כי אם
 בסבה כגון מוזה שמי שידור כאלה פטור מן המוזה וכן אם ידור בבית שחקר א'
 מן עשרה תנאים שצריך שיהיו בו כדי שיתחייב במוזה כדכתיב רמ"ס וכן מצות
 מועקה צריך חנאי כדי להתחייב בה וכן צינת מוי שאינו לבוש טלית שיש בו ארבע
 כנסו פטור וכתרומה ומעט כחונה לארץ האדם פטור וגם כארץ ישראל פעמי דפטור
 במבואר בגמרא וכן מצות כתיבת ספר שכיר כימו שאם לא ישכור אדם שכיר אין
 באין מצות כתיבה ופעמים שלא תבא הקבה לאדם כל ימיו וכמו שאם עשה אותה
 מצוה לעולם ועל כל כיוצא במצות אלו אין בית דין של מטה מענישין את האדם
 למה אינו מסתדל להביא עצמו לידו חיוב כדי לקיים אותן אבל בד' של מעלה
 מעבישין עליהם בשום חרון אף כעולם כדאיתא במסכת מנחות שגלה מלאך לרב
 קטינא ולאמר לו אתה בלא צינת בעבור שבגדיך כטורים אם כן מצות צינת מה
 תהא עליה השיב רב קטינא וכו' יש עכש על מצות עשה כאלה למה אין אדם מסתדל
 להביא עצמו לידו חיוב השיבוה מלאך בעידן ריחא' עכשינן אעש' ולסוף הר"כ יונה
 גם על מצות כלה אמרו ז"ל עמוס יעגל לעתית כצרה על דבר אשר לא חמד כלבכו
 יפי המוזה ושכרה לבעבור סבה פני דבר חיוב עליו ובפרק ערבי פקחים אמרו
 דמו שאין לו צינת כבגדו הוי מוכרה לשמים וכתבו עליה החוספת ומיירי דיש לו
 ואינו מחיבו אי נמי אפילו אין לו יש לו לחזור ולהביא עצמו לידו חיוב כדאשכחן
 במושה שהיה תאב לביכס לחי' כדי לקיים המצות התלויות בה. ויש מצות
 עשה שח' וכן בלא שום סבה אך אין חיובן תמיד. רק לזמנים ידועים מן השנה
 או מן היום כגון תפלה ותפלין צדקה סיכה לולב וכיוצא בהם וכתבו החוספות
 והרב רבינו יונה דבמצות אלה אפילו בד' של מטה מעבישין כדאמרו ז"ל שאם הזהירו
 את האדם ואמרו לו עשה סוכה ואינו רונה או עשה לולב ואינו רונה מכין אותו עד
 שתנא נפשו או עד שיעשה וכן כל כיוצא במצות אלו. ויש מצות שחיובן בלא
 סבה וגם חיובן תמיד ולא יפקדו מן האדם אפילו רגע אחד בכל ימיו. ואלו הן
 א' להאמין מציאות השם והטגחתו ויכלתו. ב' להאמין שהוא אחד. ג' ליראה
 ממנו. ד' לאלה בו. ה' ולדקקה בו. ו' לזכרון תמיד. וכן מצות לא תעשה יש
 שחיובן על ידי סבה כגון לא תאחר דבר או לא יחל דברו דנדר או שבעה שאם
 לא נדר או נסבע אין עליו הטא וכן המקדש האש' הוא נאסר בקרובותיה ואקורה
 היא בקרוביו וכן מצות שלא יגרש את אשתו האונם והמוציא סם רע וכיוצא כאלה.
 ויש מצות לא תעשה בלי סבה לעמי' כגון איסור אכילת חמץ בפסח ושלא ידאה
 ולא ימצא ואיסור מלאכה בשבת ויום הכפורים וימים טובים הא' כדאית ליה והאי
 כדאית ליה ויש מצות לא תעשה בלי סבה והן חרירות כגון איסורי מאכלות ועריות
 שאינן תלויות באישות וכיוצא ויש מצות לא תעשה שאינן פוקות מהאדם רגע כל

ומי חיינו אללא חייב בהם תמיד והם א' שלא לעלות על לב שיט וולתי ה' לכדו • ב'
השמר לך פן תשכח את יי' אלהיך • ג' ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם • ד'
שלא להתגאות שלא ידום לבבו אללא תמיד יהיה לבו שפל כאזוב • וחנה • כל
המנות הן כמו מנחה ודורון למלאכנו ונזרנו וכמו שהי' קריב מנחה למלך ב' ומשתל
שלא ימנח המלך טוס דופי לא בו ולא במונחתו פן יטרפה לו על פניו או יטליכנה
לכלבים כן צריך האדם להיות טהור ונקי מכל עון ואשמה ומונות בקיה מכל פניה
רעה ועשויה בוירו ובהידור ובאורא ואהבה ושמה רבה כדי שתקובל מנחתו
לזכרון ולרצון ולא תושלך לכלבים עד שחמרו בזוהר שבזמן שהיו ישראל רנויים לפני
הש' ה' היו רואין על המזבח המלאך אוריאל בורות אריה וכשלא היו רנויין היו רואין
מלאך משחית בצורת כלב וכן אמרו על מי שלא המתין את חכירו עד שיתפלל ולא
גמלו חסד טטורפין לו תפלתו בפניו וכן כל כיוצא בזה • וכל מי שהוא מלוכלך
בעונות וחטאות והרי הוא מוסק ומתועב כט' טטורפין לו מנותיו בפניו וכן מבואר
בדברי הרמב"ם וכן אמרו ז' עבירה מככה מצוה • ודע • שהעבירות מלכלכין
כפשו של אדם ושנאו לפני ה' ולפני כל מלאכיו ולזה אמר המשורר חטאי לו ירחוק
בס' שכחתי אוי ברחו ורחקו מגבולי ואמי' ישעיה הכניא רחצו הזכו הס' רודע מעללי' •
מוגד עיני לכן הילכב ישוב בתשובה ירחץ ויטהר מכל עון ויקבל על כפשו לכלתי
יחטא וכל המנות אשר יעשה משם ואילך יק' בלו ברצון ויש לו לשמוח ולגיל ברעה
שיעלה ריח טוב בשמים כראמרו ז' על פקוק למנצח על שושנים לבני קרח וגם כל
מונותיו שיעשה יעלו ריח טוב כתפוחים ושושנים וכל מיני בשמים בדאיתא בזהר
ואפילו העבירות שעשה בימים הראשונים על ידי התשובה העזומה באומץ ואהבה
רבה והפכו לטובה ויעשו לו זכויות כמאמרם ז' דכתיב מור ואהלות קציעות כל
בגדותיך אל תקרי בגדותיך אללא בגדותיך וכאשר ישוב יש לו להספיל ענמו עד
הקצה האחרון ולעקור מלבו כל מין גאווה כמאמר דוד תחטאני באזוב ואתה ר' ואל' •
תכבדני ומשגג אלכין והמתגאה כשה רעמו רבה שהרי הוא סגורה מפי חכמי
הגמרא שאמרו בשמתא מאן דאית ביה גקות הרוח ואפיו מקצתה דכתיב תועבת
וי' כל גבה לב וכן כתב רמב"ם וכל הפוסקים ונדוי חכמי הגמרא מי יתירו ודוק
ותשכח שתפלתו של המתגאה במאקת והרי אמרו ז' שגדולה תפלה מכל מנות
ומעשים טובים ואם תפלתו ימאקת ק' ללאר מנותיו ומעשיו הטובים • וכבר אמרו
רז' שלא כחר ה' בישראל מכל עם ולסון אללא מפני שמשפילים עצמם ואי' מתגאים
בשום מין גאווה לא בחכמה ולא בגבורה ולא בעושר ולא בכי' שנאמר חסק יי' בכס
כי אתם המעט מכל העמים ונתן לנו ית' תורתו כפינו שהיה הר נמוך מכל ההרים
ולכל שאר הרים הגבוהים קרא בגבוים שנאמר למה תרדון הרים בגבוים ההר
חמד אלהים ופירשו רז' בגבוים בעלי מומים מלשון או גכן או דק ולא רצה ליתן
התורה עליהם לרמוז שאין התורה והמנות מתקיימים בגבי הרוח וכן כתיב כי
המנוה הזאת ופירשו רז' מאי מצוה לימוד התורה וכללות מנותיה וכתיב בתריה לא
בשמים היא ופירשו רד"ק לומר לא בגבי הרוח היא מצויה ואכותינו הקדושים היו

משפילין עצמם מאד וטרם הוציאו את חותמיהם אמר לנו ולקחתם אגודת אוזב
 הם אבותינו הקדושים כדכתיב בספר זרור המור רמו לנו שתים אחת טובה אבותינו
 יעמוד לנו לגאלינו שמת שלמד מדת אבותינו וכל אחד ואחד יהיה שכל כאוזב
 ויהיה אגודת אוזב אמרו זל אין אגודה פחו' משלטה רמו לנו שנספיל עצמנו בשלטה
 כלים שלנו כלי המחשבה המוח והלב והכליו' וכלי הדבור הפה והלשון וכלי המעשה
 שהם כללות שאר האיברים מחשבה כדל' נכזה בעיניו נמאך דבור כמא דאת אמר
 וספלת מארץ מדבריו זכמו שכתב הרמב"ן שצריך שיהיו כל דבריו של אדם כנחת וכן
 כתוב בסדר אליהו שיש וכן כתוב במדרש הנעלים וכן שאר איברנו גוהגי' בהנהגת
 השפלות עינים שהות ומהלך הט על דרך שאמר דוד המלך יי' לא גבה לבי ולא רמו
 עיני ולא הלכתי בגדולות וסנפלאות ממני ואמרו בוהר פרשת מטכטים עלה קח
 דוד הו עינוי תדיר מאיכן בארעא מדחילו דמריה עבלי' שלטת הכלים הנו' כל
 המצות תלויזת בהם כדכתב רש"ע וכן בוהר דכתיב כי המצוה הו'ת לא כפלאת
 היא ממש כו בפ"ך וכלכךך לעשותו שפירוש לעשותו רמו לכלי המעשה ובפ"ך הוא
 כלי הדבור והלב שהוא מלך כגוף כתבו באמצע ועל שלשתן אמר לא כשמים היא
 רוצה למר שאינה מתקיימת המצוה הו'ת כמי שמתגאה באחד משלטה כלים של
 לכך כשנו' אדם בתשובה ידכה ישוח ויאמר תהטאני באוזב ואלטהר ועשה סיכו
 השם ויקרא שמו כינו לכין קונו אגודת אוזב י' וחייב לו להגיה גם כיתו וורעו
 ביראתה ובמדת השפלות ושלשתם יהיו אגודת אוזב לעבוד מלכנו ויצרכו כדכתיב
 כי ידעתיו למען אשר יזיה את בני ואת כיתו אחרינו ואח"כ יסתדל להיוסיר רבים
 ביראת ה' וכמזותיו ובמדת השפלות ואז ימצא חן בעיני מלכנו ויצרנו וזכות הרבים
 תלו בו ולשכרו אין קנב' כמובאר בוהר ויאמ' עליו והמשכילי' יזהירו בוהר הרקיע
 ומזדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד ויזכה לבן זדיק ומזדיק הרבי' כדאמרו בכ"ר
 על חלקיה לפי שהיה משתדל שיעלו ישרא לרגל אמר לו הכה' לקחה אתה הכרעת
 את ישראל לכך זכות וחנכת אותם במצות וזכו רבים על ידך אחי אוניא בן ממש
 שיכריע את ישראל לכך זכות ויחך אותם במצות הא למדת שכר חלקיה שמואל'
 ויש לילה קדים כל התנאים שאד' צריך ליוהר בכל מצוה ומצוה לעשות כהלכתה
 כדי שתקובל לרצון לפני מלכנו ויצרנו ית' ולא ייעול בכים פא' לעלמא דאתי'
 התנאי' הראשון שנעשה כל מצוה ומצוה ככונ' לצאת ידי חובתינו כדפקו הר"ף
 ורמב"ם ורמב"ן מצות צריכות כונה' התנאי' השני והשלישי לעשות המצוה
 ביראה ובאהבה רכה כדאמר רשב"י כל פקודא דלאו איהי בדחילו ורחימו לאו
 פקודא היא' התנאי' הרביעי השמחה הגדולה במצוה דכל מצוה ומצוה
 שתורמן לו דורוכא הוא דשרר ליה קב"ה ולפי רוב השמח' יגדל שכרו וכן גילה הרב
 החסיד המקובל מהר"ר יצחק אשכנזי ז"ל לאיש קודו שכל מה שהשיג שכתחו לו
 שערי חכמה ורוח הקדש כשכר שהיה שמח בעשיית כל מצוה שמחה גדולה לאין
 תכלית ואמר דהיינו דכתיב תחת אשר לא עבדת את יי' אלהיך כשמחה וכטוב
 לבב מרוב כל פירוש מרוב כל מכל מיני תענוגי' שבעולם ומכל זהב ופזרוב ואכנים

טובות ומרגליות * התנאי החמשי שיעשה המצוה כלה ולא מקצתה דכתיב
 בפרש' עקב כל המצוה וגו' תשמרון לעשות וכתב שם רש"י בשם המדרש אם התחלת
 במצוה גמור אותה כדאשכחן בהושע בן אה מלך ישראל שעשה מצוה גדולה שכיטל
 השומרים שהושיב ירכעם כדרכים כדי שלא יעלו ישראל ואמר כל הרונה לעלות
 יעלה ולא גזר עליהם שיעלו לכך גלה וגלו עשרת השבטים עמו שנאמר עליו עליה
 שלמונאקאר הם כגלו לפי שלא רזו לעלות והוא גלה על שלא היה מוחה בידם הכי
 איתא במדרש ועד אמרו המתחיל במצוה ואינו גומרה מורידין אותו מגדולתו שאין
 המצוה נקראת אלא על שם גומרה ומ"מ אם אין בידו לגומרה כלל לא ימנע מעשות
 מה שבידו לעשות כדאשכחן במשה רבינו דכתיב בפרשת ואתחנן אזו וכייל משה
 שלש ערים וכדכת' רש"י ז"ל שם (אבל קשה כי בעצמות יוסף בן עשה שנא' ויקח משה
 את עצמות יוסף עמו וגם העתיר לה' לבא אל הארץ לקיים מצותן לקוברו בארץ וה'
 לא רצה כי נשבע' ולמה נענש שכראו על שם בני ישראל שנאמר אשר העלו בני
 ישראל ולא בשמו ובשםם ויאמר נא אשר העלו משה וישראל דקים לן המתחיל במצוה
 וכאם ולא עשאה כחשב באלו עשאה כלה וכן היה משה ולמה לא נקראת גם על
 שמו כי נקברו * וז"ל כי ההתחלה יותר מחזי הכל וכיון שנוכר כי לקחם לקיים מצות
 יוסף הוה ליה כאלו עשאה כולה וכקבורתם רצה להודיע עו' כי הגומר המצוה נקראת
 על שמו ולמען למד כ' למודים אלו כי מה שתקן משה מתחלה ליקרא המצוה על שמו
 תקנו ישראל לאחריה עוותתם אשר עזבוכם במצרים על לכתם אחרי השלל לא כן
 משה כי במות משה המוציא והמביא הם העלוס ותחשב להם למצוה שלימה מ'גד
 אחר) אבל אם יש בידו כח לגומרה ולא גמרה מתחייב בנפשו וקובר חשתו וכינו
 כדאשכחן ביהודה לפני שהתחיל במצות הצלת יוסף ולא גמרה הורידוהו מגדולתו
 וקבר חשתו וכינו * התנאי הששי הדקדוק הגדול במצוה לעשותה בתקנה וכל
 פרטיה ודקדוקיה במצותה * התנאי השביעי הריצה והרדיפה לקראתה דכתיב
 דרך מצותיך ארוץ * התנאי השמיני כל מצוה שיכול הוא לעשותה בידו יעשה
 בידו ולא ע"י שליח כדאמרו בריש פרש' דקידושין מצוה כן יותר מכסלוחו וכדכתיב
 שבת היו האמוראים בעצמן עוסקי * התנאי התשיעי המצוה שתבא לידו תחלה
 יעשה ולא יניחה פד שיעשה אחרת תחלה כדאמרו אין מעכירין על המצות *
 התנאי העשירי לא יעשה שתי מצות באחת שמה לא יוכל להודו כסתיהן כדאמ'
 אין עושין מצות חבילות חבילות * התנאי האחד עשר שיהיה בכבוד המצוה
 דכתיב גבי מצות כיסוי הדם ושפך וכסה במה ששפך יכסה דהיינו ביד ולא ברגל
 שלא תהא המצוה בוויה עליונה בנין אב לכל המצות ובמדרש תנחומא פרשת ויגש
 אמר רשב"י אמר ה"ה הו' מכבדין את המצות שהם שלוחי ושלוחו של אדם כמותו
 אם כבדת אותה כאלו ל' בכדת ואם כבדת אותם כאלו ל' בוית * התנאי הי"ב
 שלא יחמיץ המצוה אלא בהגעה לידו ומהר לעשותה ולא יאמ' מאר' אעשה דכתי'
 גבי שמירת חמץ ושמתם את המצות ודרשו ז"ל כמי דקרי ביה ושמתם את המצות
 בח'ר'ק ה"מ ובח'ולס ה"ו ובמדבר קיני רבה בפרשת מטות קום נקמת בני ישראל

אחד תאסף חפ"ה כי כודרו ומהר ויהושע שנתעצל בתקצרו שנותיו ו' שנים שהיה לו
 לחיות מאה ועשרי שנאמר כאשר הייתי עם משה אהיה עמך ולא חי לא מאה ועשר
 התנאי ה"ג שיהא ממתין ומסתפק מתי תבא המצוה לידו לקיימה דבתי ולמדתם
 אותם ושמרתם לעשותם לטוב המתנה כמו ואכיו שמר את הדבר * התנאי ה"ד
 הידור מצוה שכאמ"ז אלי ואזכור ודרשו ז"ל התנאה לפניו במצות אחרונג נאה סוכה
 נאה טלית נאה וכן כל המצות ואמרנו הידור מצוה עד שלש מצוה * התנאי ה"טו
 וזיווה גדול במצוה כל דבר שמצותו ביום יקדים בבקר לעשותו וילפינו מאברהם
 דבתיב וישכם אברהם בבקר מבאן שהוריוס מקדימין למצות וכן כל דבר שמצותו
 בלילה יקדים בתחלת הלילה ובמסכת נויר אמר ר' בר אבין אמר ר' יהושע בן קרחא
 לעולם יקדים אדם לדבר מצוה שבשכר לילה אח' שקדמתה בכירה לזעירה וכתה
 וקדמתה ארבעה דורות למלכות * התנאי ה"ז שיסתכל אדם לעשות המצוה
 בחכמה ולא ביחיד שעל מצות לימוד התורה נאמר חרב אל הכדים וואלו ופירשו ז"ל
 מרב על סוכהים של יש' של תח' שעוסקים בתורה בד בבד ולא עד לא שמתטפסים
 שנוטאו וכן בכל המצות יש סכר יותר בהיות המצוה נעשית על ידי רבים כדקאמר
 במסכת יומא במצות קרבן פסח שחט השוחט וקבל הכהן ותמו לחכירו וחקירו
 לחכירו כדי שיתעסקו בורבים במצוה עד שיגיע הדם לכהן הקרוכ אלל הכהן
 הקרוכ למוכח שפכו שפיכה א' כנגד היסוד * התנאי ה"ח שלא יעשה המצוה
 מנס לא יקנה אותה בסבר שלם ולא יקפיד כלל כדי להעביר רוח הטומא' כדאיתא
 בזהר פרשת תרומה וז' ש' ו' יקחו לי מאן דבעי לאשתדלא במצוה ולאשתדלא ביה
 בקבא חזק ר' דלא ישתדל ביה בריקניא וכמגנא אלא חזק ר' ליה לבר נש
 לאשתדלא ביה כדקא יאות ככוס חיליה והא חוקימא מלה דא בכמה אתרי יאות
 למוסכ בר נש הוא אשתדלותא דקבא כמדא איס כמתנת ידו וגומ' ואי תימא הא
 כתי' לכו שכרו ואכלו ולכו שכרו בלא כסף ובלא מחיר יין וחלב דהאי אינה במגנא
 ואשתדלותא בלא כסף ואיהו אשתדלותא דקבא * אלא אשתדלותא דאורייתא כל
 מאן דבעי וכי בהא אשתדלותא דקבא למכרע ליה כל מאן דבעי וכי ביה בלא אגרא
 כלל * אבל אשתדלותא דקיימא כעובדא חקיר לנטלא ליה למגנא ובריקניא בגין
 דלא וכי בההוא עובדא כלל לאמשכא עליה רוחא דקדשא אלא באגר שלים וכי
 רוחא קודשא לאו הכי אלא באגר שלים ובאשתדלותא רב וקבו ובאשתדלותא
 דגרימיה ובאשתדלותא דמשכמיה וברעותא דלביה וכפסיה ולואי דיכול למרוח ליה
 דיטוי מדוריה עמיה עכל * ובספר שושן סודות סימן קפ"ז כתוב וזה לשונו קוד
 הדברים אשר ראוי ומחוייב לכל בעל תורה הרוצה לקיים את המצות ראוי שלא
 יקורו מנגד עיניו שבעה כללים האלה והם ג' ו' ספירות ואם אינן כסדרן וזה הם *
 הכלל הראשון שלא יעשה המצות בקלות ראש וכבוני כדגריקין בפ' כסוי הדם
 תגורבן ושפך את דמו וכפהו בעפר במה ששפך יכסה שלא יבכסו כרגל שלא
 יהיו המצות בוויית עליו והטעם כי המצות רומות כהקף העליון במקום טהור וקיי
 צוף האילן ולכן ראוי היות קיומם במקויות וכבוד שיהיו דומים לגדמה *

הכלל הטני שלל יבזה האדם המצוה מצד איכות עשיית המצוה ממש כדגרוקין
 בפרק לולב וערבה הגזול לקיחה על ידי דבר אחר שמה לקחה דרך כבוד חבל
 דרך כיוון לא והטעם כאשר פירשנו כי הידים אשר לוקח בהן לולב הם רומזים
 לעשר ספירות ולכן לא יהיה דבר חונן במחיצתו כיס וכו' הלולב הרומז עם מנינו
 להקף אלף דבר של כבוד הדומה לכדמה הכלל השלישי שלא יסתמש לזרבו
 בגוף המצוות כדגרוקין בפרק כמה מדלוקין אמר רב יהודה אמר רב אסור לאות
 מעות כנגד נר חנוכה והטעם כי המצוות רומזות במקום הקדש לכן לא יסתמש
 בשרביט המלך אלף לצורך מצוה אחרת כדלוקין מצד אלף נר זכור
 הכלל הרביעי המצוה את המצוה מצד כבוד גופו כאלו כבודו אלולו מכובד יותר
 מהמצוה כדגרוקין בסוף כריתות ארבעה זוחות כוחה העוד דאשונה הוציאו בני
 עלי חפכי ופחם טמאוא את ההיכל זוחה שניה שאו שערי ראשיכם ויכנסו ושמעו
 בן פיאבי וגו' זוחה שלישי פתחו שערים והוציאו מכאן את יששכר איש כפר כדקמי
 שמכבד עצמו ומכזה קדשי שמים מאי הוה עביד הוה כריך שירא על ידיה ועביד
 עבודה הכן רואה מן הצוחה השלישית שנענש יששכר על כי היה מכבד עצמו
 והטעם כי עשה גופו שהוא תפל לצורה העליונה עיקר והבן זה ולכן נענש וכלל
 זה הכלל להיות נכזה בעיניו בעשותו מצות השם כאשר חמד דעה וקלותו עוד מוזאת
 ושטחת בית השואבה תוכיח ועליהם כאמר כי מכבדי אכבד וגו' והטעם כי עשה
 התפל עיקר הכלל החמישי כגון השולח יד במצוה ליהנות ממנה קידומו
 עניינה בשלימות והורה היתר לעצמו בזה שחפצו קודמין לחפצו שמים זה למדנו
 מערבין בני עלי שאף על פי שזריקת דם וזכחים מתיר באכילה חלק הדאוא לאכילה
 אף על פי כן אין הכהני זוכין בחלקן עד אחר הקטרת האימורי והם היו מקדשמים
 חלקן להקטרת האימורי ועל האגרוקין בפס' דיומ' אמר רבי יוחנן מפנימה חרבה
 שילה מפני שהיו בה שני דברים גלוי עריות וכווי קדשים כיוון קדשים דכתיב גם
 בטרם יקטורין החלב וזא הנער הכהן ואמר לאיש הזוכה תנה כשר לנלות לכהן
 ויאמר לו האיש קטר יקטורין היום את החלב וקח לך כאשר תאוו נפשך ויאמלא כי
 עתה תתן וגו' וזהו חטאת הנערי גדולה עד מזה וכנראה שבכלל דבריו זה האוכל
 ושנתה קודם התכלה כדגרוקין בפס' דברכת אמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן משום
 ד' אלעזר כל האוכל ושנתה קודם התכלה עליו הכחוב אומר ואתי השלכת אחרי
 גוייך לא תקרי גוייך לא גוייך כלומ' אמר הקדוש ברוך הוא לאחר שאכל ושנתה זה
 מקבל עליו עול מלכות שמים והטעם כי עשה התפל עיקר הכלל הששי
 מכזה המצו' ומהג בה קלו ראש מצד ראותו כי היא בלתי מפורשת בתורה כל זרבה
 אלף שחכמים הראולה מקום בדין ממדרשי התורה וכל המפקפק בזה כשו כפר
 בכל התורה כלה והוא הדין לשאר כל המדרשות גרוקין בפרק חלק תביא איהך
 כי דבר ה' כזה זה האומר אין תורה מן השמים אפי' אמר כל התורה כלה מן השמים
 חוץ מד קדוק זה חוץ מקל וחומר חוץ מגורה שזה זהו כי דבר ה' כזה והטעם כי
 כל פירושי התורה המקובלים הם מתור' שבעל פה באים ואם כן האוי גברא דאמר

הכי הרי קיפץ בנטיעות הכלל השכישי כבר ידעת מאשר קדם מהידועה
הקודמת והשרשים המונחים שתשמישי מצוה נורקין ותשמישי קדושה נגזרים ואלו הן
תשמישי מצוה סכה לולב וסופר וציצית ותשמישי קדושה דל' קמ"י ספרים ומוזות
ותיק של הכר ונרתק של תפלין וכוונותיהן ולכן וזהו אלם בתשמישי קדושה בכל
מאמני בחו למאמר בקדושה עד כלותם נפלה הדברים כלה האורה עליהן בכמ'
מקומות בגמרא בפרק ילו מגלחין אכור לישב על המט' וכו' בפרק מי שמתו המולך
עצמות זכו בעירוב וסוף בריה דרב נחומיאל מרב יהודה מה שכיח אלם תפלין וכו'
מי שתלה תפלין וכו' כל האורות בחו לפי היר על שמירתן של תשמישי קדוש' וכבר
בארנו ועוד נבאר אלה תשמישי מצוה דומים ואף תשמישי קדושה דומים ודע זה
הנה בקיימך המצות שיש נכח פניך אלה הדברים ויכולך למקום חפץ נשמחך
לדבקה בטעם ה' אהיך' סוד אחר ללוה לזה והוא בקיימך המצות ראוי שתקיימם
במבחר מתנותיך ומנותיך וזה חלק לשלטה ח' קיים' האחד ראוי לאדם שיבחר
המין המשובח והמעלה לכל המינים הראויים לאותה מצוה וזה נבאר מדגרוקין
ריש פרק כל הקרבנו' כבר והיחיד באין מן הארץ ומחנה לארץ מן החדש ומן הישן
חפץ מן העומר ושתי הלחם שאין באים אלה מן החדש ומן הארץ וכלם אינן באים
אל מן המוכח' איהו מוכח שלהם וכו' עד וכל הארצו' היו כשר' לא מכל היו מכוונין
השני בעשותך המצוה תהדרנ' בתיוקו ובעשייתך דגרוקין בטע' פר' איעזר דכלי זכריה
נזיר תחיל זה לו ואוהו התנאה לפיכך מצו' בסך כלה כלול' כלה בטע' כלה בנינו' כלה
במזב' לו ספר תורה לשמו כדיו כלה בקולמוס כלה בלבלר אומן אה' תכריכהו
בשיראים נאים' השלישי שיעשה המצות לשמן והיא הנקרא מצוה מן המוכח
אכל שלא לשמה מצוה נקראת מצוה מן המוכח לא תקרא בדגרוקין בפרק מי
שלאמר הרינו נזיר' בתרא אמר רבא בר רב חנא אמר רבי יוחנן מאי דכתי' בני ישראל
דרבי ה' ונדיקים ילכו בס' ופושעים יכשלו בס' משל לשני כבי אלם של' אח פקחיה'
אחד אכלו לשם מצוה ואחד אכלו לשם אכילה גסה זה שאלו לשם מצוה ונדיקים
ילכו בס' ואחר שאלו לשם אכילה גסה ופושעים יכשלו בס' אמר ריש לקיש פושע
קרית ליה נהי דלא קעביד מצוה מן המוכח פסח מיהא קעביד והעעס כי בכל
כלל הנמצאות אין דבר דומה למקום שיוצאים ממנו המצות ולכן ראוי להיות קיימם
במבחר המינים' ודע זה' סוד נעלם מרוב חשני ומינינו' ידוע כי תר' מצות
הס רמח' עשה וספק' לא תעשה וכל מצות לא תעשה עובטס מפרט מהס בכרת
מהס מיתה כידי שמים מהס בהרבע מיתות כד' וכן שאר העונשים אמנם מצות
עשה עובטס לא נחפרס בתורה וזה הדבר נפלא אדון אחד אחרן למה יענה על
לא תעשה ולא יענה על עשה והלא עבר על גורתו וזיוונו בזה כינו בזה ולא רי בזה
אלא שאמר יבא עשה יודח' את לא תעשה ולכי אור' אלא הדברים באריך כי עת
לקצר ועת להאריך' אמר המחבר לכאך הקוד הזה אי אפשר מבלי שתקדים
הקדמות אשר עליהם תכנה ותכוון יישוב הקשוא' הלון' וזה כבר נבאר בכמה
מקומות מן הגמרא שסבר מצוה כה' עילמא ליבא בדגרוקין כשיליה חולין וכפרך
דקרוטין

דקדושתו * תניח רבי ועקב אומ' אין לך כל מצוה ומצוה שכתובה בתורה ומתן שכרה
 בצדה שאין תחית המתים תלויה בה * בכבוד אב ואם כתיב למען יאריכון ימך
 ולמען ייטב לך * וכשלוח הקן כתיב למען ייטב לך והארכת ימים * ואמרינן התם
 למען ייטב לך לעולם שכלו טוב ולמען יאריכון ימך לעולם שכלו ארוך * ותו גרסינן
 בפרק קמא דעבודה זרה אמר רבי יהושע בן לוי מאי דכתיב אשר אנכי מצוך היום
 לעשותם * היום לעשותם ולמחר ליתן שכרן * ותו גרסינן בפרק כסוי הדם ככל יום
 ויום בת קול יוצאת מהר חורב ומכרות ואמרת כל העולם כלו בון כוכות חנינא בני
 וחנינא בני די לובקב חרוכין מערב שבת לערב שבת * ותו גרסינן בפרק קמא
 דתעניות אין חמונה ואין עול כסם שהקב"ה משלם שכר לצדיקים על מצוה שעושים
 בעולם הזה לעולם הבא כך משלם שכר לרשעים על מצוה קיה שעשו בעולם הזה
 בעולם הזה * ואין עול כסם שה"ה נפרע מן הרשעים על עבירה שעושים בעולם
 הזה לעולם הבא כך נפרע מן הצדיקים על עבירה שעושים בעולם הזה בעולם הזה
 כרי לזכותם לעולם הבא * תו גרסינן בפרק המקבל אשכחיה רבא בר אבהו לשיה
 דקאי בבית הקברות של גוים וכו' עד ולא הוה בהן הוא מר מאי טעמא קאי בבית
 הקברות אמר ליה ולא מחני קרר טהרות דחני רבי שמעון בן יוחאי קברי גוים אין
 מטמאין וכו' אמר ליה בארבעה לא מנינא בשיתא מנינא אמר ליה חמאי אמר ליה
 דחיקא ליה מלתא טבא דבריה עייליה לבן עדן אמר ליה פאט גלימך פפא שקיל
 יוהני טרפי פפא שקל כי הוה קא נפיק ואויל שמע דקאמרי מאן קדים ואכיל עלמא
 כרבה בר אבהו כפיץ שדיכהו * נמצאת למד מכל חלה שסבר מנות כהאי עלמא
 ליכא * וכן יש בדינו שכל תר"ג מנות יש דונמתן כעשר הפרות וכל מצות
 עשה שיעשה האדם בעולם הזה הוא מחויב לענין הרומז שיש ופעשה עליו מליץ טוב
 ואוי לפש הנסע לאותו העולם ולא יהיו בידו מנות מעשיות כי לא יהיה לו מקום
 להאחז במרכבה העליונה ומי יגן עליו בעולם הזה מן הפרועות ובעולם הבא מענה
 הלאוין והנה המבטל מנות עשה עבאו עמו והראיה מהא דגרסינן בפרק עיטין
 פקין ובסליהי חגיגה פושעי ישראל אין אור של גהינם שולט בהם קל וחומר ממזבח
 הזהב ומה מזבח הזהב שאין עליו לא כעובי דינר זהב היה כאש הרבה כמה שנים
 ואין האור שולט בו פושעי ישראל שולט בהם כמותם על אחת כמה וכמה (פי' אל
 תטעה שאינו שולט בו כלל ועקר שאם כן אמה נותן יד לפושעים שעל דבר זה ישעיהו
 במינותם אך פי' כי כמו שישולט האור במזבח הזהב קיבוץ ולא יתבהו ויאכדו כן
 בכפשות החטאים ישולט האש לנקותם ולא לכלותם ולא כדס' ח' בזכות המנות
 מעשיות עם היותם פושעים עד ופושעים יכשלו כסם שאוכלי הפסח לשם אכילה גסה
 שכיון שיש כח בהם לעשות לשמה ולא עשו לא כהתפק עד שקראם פושעים ולא
 מעותים כי טוב מהם מי שלא אכלו כל עקר כי זה יודע מנותו ומורד ואוכלו לשם
 אכילה פושע הוא ולא כר"ל דקאמר מצוה קעביד כמובא למעלה בחלק הג' לייגר
 שהדיתא :) הכך רואה שמנות מעשיות מגינות מדינה של גהינם ואחרי ההקדמות
 השא נכוא להתיר הספק הגדול אשר נקתפקו למה לא נתפרשו ענשי מבטלי מנות

עשה וזה דע כי אין כל ענשי גהינם כדאי חלל הסכר המזומן על מצות עשה לעולם
הבאי כי טוב לו לאדם לקבל כל ענשי דינם וכלכד שלא יפסיד סכרו לעולם הבא
והראיה העצומה שאם לא היה עון בטול מצות עשה חמור מן דין עונש לא תעשה
למה אתי עשה ודחי את לא תעשה וכי דבר שאין ענש כביטול עשייתו יהיה חמור
לדחו דבר שיש בו ענש בעשייתו לא עב איך הדב כן ועוד ראיה באו תורה ומעשים
טובים כתרם לפני הפורענות גלה לנו הסוד כי הם מגן לכל ענשי לא תעשה ועוד
ראיה ש רקליט אחד של מצות עשה דוחק כמה קטגורים של לא תעשה שנאמר אם
יש עליו מלאך מליץ אחד מי חלק וכלל דע כי לא יכול הפה להוציא עונש מבטול
מצו עשה לכן לא נכתב ענשו והוא דומיא לעולם הבא עין לא ראתה וגו' ועזה עוד
כביא לך ראי אחי אהיה המור ממנו גדול מעלת הסכ וכו' מצו עשה וזה שהפוסע
בגופו לבטל מצו עשה עכשיו חמור יותר מן העברין על לא תעשה שאם עבר אדם על
לא תעש וכתשקל זה וזה ועוונותיו והם שוים כנגדו על זה אמר חסד מטה כלפי
חסד אבל אם בכלל מחצה עונותיו עון בטול עשה והוא מכלל פושעי ישראל בגופו
כגון קרקתא דלא מנח תפלין מעולם אפילו שזכותיו ועונותיו שקולים זה כנגד זה
אין בזה דב חסד מטה כלפי חסד ואי אפשר לו שלא יירד לנהינם כדאיתא בפרק
דראה דאה זהפלא על כח מצות עשה ומעלתה שהפקידה ממנו מדת רב חסד
אמר המהכל לא אחריש בדי מצו עשה חין ערכם גרסינן בכתב בפרק הכותב
אמר רב כהנא לרב פפא לדידך דאמרת פריעת בעל חוב מניה איחא לא ניחא לי
למעבד מצוה מאי אמר ליה תחיתיה בד' במצות לא תעשה אבל במצות עשה כגון
שאמרי לו טול לזבל ואינו נוטל עשה סוכה ואינו עושה מכין אוחו עד שתגא כפשו
והכי נמי במצות עשה שאין מתן סכרן בד' אבל אם מתן סכר בד' אין מתן סכר
כדגר' כפ' כל הבשר תניא כל מצות עשה שמתן סכרה בד' אין בד' שלמט' מוהדין
עליה היה לך ענשם מבוחר ענש חמור בלי חמלה וראוי שתדע כי המצות
הן קשר אחד אי אפשר להיות האחת בלתי האחרת כדמות כבוד הנארג שכל חט
וחוט דבק בחבירו ועוור בקיומו וכבר קדם לך הדבור כי המצות רומזים להקף וכל
הנמצאות כלם מן ההקף כשתלשלו ולכן כל הנמצאות כלן קשורות זה בזה ועודים זה
בזה ואי אפשר להיות האחד בלי חבירו וכן יש בהמצאות ככל הארבע המדוכות
דומים צומח חי מדבר קבולות נפלאות כאשר כדע זה לבעל המחקר פמנסיס טבעי
הנמצאות יש לה קנלה מיוחדת שהיא מאירה ומאחר שכללה הנמצאו השפלות
נמצאו שניים כאלה והקבולות כלם שכן וקל וחומר למצות התורה היוצאים מעצמת
ההקף ודקה וקטרת ונציית ויכחותה בעולם הזה והקין קיימת לו לעולם הבא
ודע זה ונמשיל לך משל אחד כבר ידוע מן החוש שהפח מועלתמן הדעב
והמים מן הנמא והאש מן הקור וכל אחד משונה מחבירו כך כל מצוה ומצוה נורף
וגדול למתן השכר הראוי לה ואם בטל אחת מהן ולא קיימן ימצא החסרון דמיון מן
סקבץ מוכר' רבים ולא הכין מים מות ימות בצמא אעפ' שהכין כל מימי מזונות והוא
הדין לשאר מימי הצורך כן המצות אם לא קייה כלם נפל מידו והשכר המוכן מקיומם

פקח עיניך וראה המבטל מצוה אחת עד היכן אפשר להגיע היוקו מזד בטלה וכך
יש סבולות למנות דבר טוב והפכו שהוא פורענות כענין ששנינו בעשרה מאמרות
שבעה מיני פורענות וכו' בארבעה פרקים הרבה מתרבה וכו' על שלש עבירות
גשים מתות וכו' בעון בטול תרומה וכו' בעון חלה וכו' לפיך אם בעל כפי חלה
שים ככח פניך חלה הדברים ותוכה הם בעולם הזה ובעולם הבא ע"כ ספר שושן
קודות בסוף פ"ק דקידושין תמו רבנן לעולם יראה אדם עצמו כאלו חזיו חייב
וחזיו וכו' עשה מצוה אחת אשריו שהכריע עצמן לכף זכות עבר עבירה אחת או לו
שהכריע את עצמו לכף חובה שנאמר וחוטא אחד יאכר טובה הרבה בשביל הטא
יחידי שחטא אוכר מזמו טובות הרבה ר' אלעזר בר' שמעון אומר לפי שהעולם רבון
אחר רבון והיחיד נירון אחר רבוב עשה מצוה אחת אשריו שהכריע את עצמן ואת
כל העולם לכף זכות עבר עבירה אחת או לו שהכריע את עצמן ואת כל העולם
לכף חובה שנאמר וחוטא אחד וכו' בשביל שחטא יחידי עשה זה אחד מזמו ומכל
העולם טובה הרבה ע"כ וכתב הרב רב בני יצחק דמן עכו מעשה היה הרב
רבינו יוסף ג'קטיליא שחלה עד קרוב למיתה ונים ולא כים תיר ולא תיר ראה שני
אנשים שיקלין עונותיו וזכויותיו כמאזנים שקלין סוף בשוה מיד נתערר ונתחזק ושל
התפלין ושם אותם ומיד התחיל להרפא ועלה ממות לחיים כיהכריע כף הזכיות
חנן כפרק בתרא דבכורים וכל בעלי אומות שכירו שלים עומדים לפנים וכת'
עלה הרב רבינו עובדיה אע"ג דאין בעלי אומות חייבים לעמוד מפני תלמודי
חכמי בשעה שעוקים במלאכת כדו שלא יתבטלו ממלאכת מכל מקו היו חייבים
לעמוד מפני מבואי בכורים דחביבה מצוה בשעתה ומטעם זה עומדים מפני משאי
המטה שהמת בה ומוכני נושאי התינוק לברית מילה ע"כ כתב רמ"ב בפירוט
החומש פרשת ואתחנן על פסוק עשית הישר והטוב וזה לשונו לרבותינו בזה מדרש
יפה אמרו ופסדה ולפנים משורת הדין והכונה בזה כי מתחלה אמר שתשמו חקותי
ועדות ואשר צוך ועתה יאמר גם כאלו לא צוך תרעמך לעשו הטוב והישר כי הוא
אזהב הטוב והישר וזה ענין גדול לפי שא"ל וכור כמות כל הנהנות האדם עם שנינו
ורעיו וכל משאומתו ותקוה הישוב והמדינות כולם אבל אשרי שהוכיר מהם הרבה
כזון לא תלך רכיל לא תקום ולא תטור ולא תעמוד על דם רעך לא תקל חרש מפני
שיבה תקום וכיוצא בהן חזר לומר בדרך כלל שיעשה הטוב והישר והישר ככל דבר
עד שיכנס בזה הפסדה ולפנים משורת הדין וכגון מה שהוכירו בדינא דבר מצוה
ואפי"ה שאמרו פרק גאה ודבורו כנחת עם הכרות עד שיקרא בכל ענין חס וישר
ע"כ אחרי שהקדמנו הקדמה על בגוד מצות לאי ישראל דרך כלל יש לי להקדים
פרקים על המנהג והעיקרות שודם כלם ואחר כך נמנהג אופן אחת לאחת למצוא

וכל נבאם הארץ וכל אשר עליה הימים וכל אשר בהם ואתה מחיה את כלם וכתוב
 כי עמך מקוה חיי וזו היא המצוה הראשונה שזיכור ה' וכפרתם וארח כרעיה מהימנא
 אמ' וידעת כי אני ה' פקודת דא קדמא רב כל פקודין וכו' למנדע דאית שליטא עליה
 דאיה רבון עלמין כלבו וכו' וברח ליה לבר נש מעברא וכח בהפויגסמתא דחיי
 בר נשקיי שאל ממנאים לא הו' ידעי ליה לקב' כיון דאתא משה לגבייהו פקודת
 קדמאה דא אוליף לין דכתיב וידעתם כי אני ה' אלהיכם המוציא אתכם וגו' ומסיק
 כד יב' קב' אוריתא לישראל בטורא דביני מלה קדמאה איהי אנכי וכו' הכא
 איהו רוח דפקודא קדמאה למידע ליה עכ' לעניינינו ולכי שמצוה זו היא סוד כל
 המצות לכך השרה עלינו בנראה בכינוי ודבר אלנו פנים בפנים והשמיענו אותה
 מפיו וס' ג' מפיו שלא יעל' על לבנו שיש לנו ב' לעצמותו שנ' לא יהיה לך אלהי אחרים
 על פני וכן אור' אנכי ולא יהיה לך מפיו הגבורה שמענום שנאמר אחת דבר אלהים
 שתים זו שמעתי מפיך כל המצות תריג' השתים שמענו מפיה ותר' א' שמענו מפי
 משה ע' שנאמר תורה צוה לנו משה בגמטריא עולה תרי"א הכי איתא בקוף
 מסכת מכות ומהוה שכתוב בדברי הנביאים ות פשי ה' ה' לא ידעני וכתוב
 ישראל לא ידע וכתיב כי אם בואת יתהלל המתהלל השכל וידוע איתי והלא ידועה
 זו וילקוי כירב הוא ואפילו עם הארץ שבישראל יודע אותה אלא מכאן אתה למד
 שפירוט ידועה זו בעין דאיה בתוקף האמונה דומה למשכיל בעיניו שכלו כאלו
 דואהו בעיניו בשר' דאף על גב דאיהו לא חזי מוליה חזי וזהו שאמר דוד הע' פיני
 תמו' א' ה' א' שויתי ה' לנגדו תמיד ושלמ' אמ' ההכ' עיניו בראשו פי' עיניו שכלו בשורשו
 שהוא ית' ראש' יכל' רחש' סבת כל קבה וזהו מזל דיקוי' יושבי ועטרותיה בראשיה'
 כלמ' שהאמונ' שלה' בה' יחיד וקדמון כאלו' ונדי' באמונתו יחיה ועמוד בזה' וסוף
 מאמר הרב רבי יהודה הלוי בפיוטו של ראש השנה השתין והכוון והתבונן בקודק
 והתבטח מה' אתה ומאין יקודך ומי הכיך ומי הכיך וכח מי יגידך חקור פעליו

מזוהר וזמרו האזי כתר עילאה אע"ד הריא אור קדמאה אור צח אור מזוהר
 אובח הוא קמי עילת העילב ועל האחרונה כאמר מלא כל הארץ כבודו ומתרגומי
 מליא כל ארעא זיו יקריה ומשל ארון יחיד וקפירותיו דומ' לשמש ולאור הזרח ממנו
 ומתפשט בעולם והינו דאמרי פ"ד דבנהדרין אמ' ליה קיסר לרבן גמליאל אמריתו
 כל כי עשרה שריא שכינתא כמה שכינתא איכ' קרייה לשמיעה מחייה באפתקיה
 אמאי עאל שמשא בכיתיה דקיסר אמר ליה שמשא אכוליה עלמא ניחא אמר ליה
 ומה שמשא דהוא חד מן שמשו דקמי' קב' ניחא אכוליה עלמא שכינתא על אחת
 כמה וכמה עכ"י ופירש"י קרייה רבן גמליאל לשמיעה דקיסר מחייה באפתקיה
 הכהו על זוארו אל' קיסר שמשא אכוליה עלמא ניחא שמשא חמה עכ"ל וכללות כל
 התשעה קפירות נקרא נהורא חניורא והמלכות דהוא נהורא תכלא כקא' לנהורא
 חניורא והכל יחדיו כקא' למאזיל יתברך כי כל העשר יחוד אח' בלי שום פירוד משל
 לאור הנר שלמעלה אור לבן ותחתיו אור תכלת והתכלת כקא' ללבן והע' אשר בחר
 צוה אותם להדביק כמשכתם אל האור התכלת הזה והם דומים לפתילה שנקשר
 בה אור תכלת ועליו האור הלבן כמזלו קשורים בשניהם יחדיו והו' שאמר ואתם
 הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום כלום אעפ"י שאת' דוגמת הפתילה הנקשרת
 לאור התכלת המכלה כד"א כי ה' אלהיך אש אכולה ועלה כתיב ג' קפ דברי הימים
 וככלות שלמה להתפלל והאש ירדה מהשמים ותאכל העולה והזבחים אפילו הכי
 אתכם לא תכלה אדרבה על ידי דבקותכם בה' אתם חיים וקיימים הכי מפורש
 בפרשת בראשית כזוהר דף נ"א :

פרק שלישי האנשים הדריקים אור תכלת זה מאיר על ראשיהם ועף על אשר
 היו חטאים ושכו בתשובה שלמה בכל לבכם ובכל נפשם ובכל מאדם
 דוגמת מלאכי השרת דכתיב ויבואו שני המלאכים וירא לוט ושם איתא בזוהר זה
 לטובו וירא לוט חמא לשכינתא וכי מאן בייל למחמי לשכינתא אלא חמא זהרא
 חד נהיר קלקא על רשייהו וכדין ויאמר הנה כל ארצ' בא"ף דל"ת כמה דאתמר
 ובגין שכינתא ההוא נהירו דנהיר קאמר עכ"ל ומינה נלמוד לומר דכתיב גמי גבי
 אברהם דהכי הוא פירושיה וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים נזבים עליו וירא
 וירן לקראתם וישתחו וגו' והקבה ששורה על ראשיהם מפני שהם חרדים מפניו
 יתברך שנאמר וגובה להם ויראה להם ושם אור זה יראה ומזל מין את מינו ומעור
 וכן הדריקים תמיד יראים מפניו שאין מקיחין דעתם ממנו יתברך ולכך שורה על
 ראשיהם ולכך נקראו הדריקים מלאכי השרת כדאית' בקוף מסכת קידושין ובסוף
פרק שני דנדרים מאן מלאכי השרת רבנן ואמאי קרי להו מלאכי השרת משום
 דמזווינים כמלאכי השרת ופירש"י במלבושים נאים עכ"ל והרמו שתמיד יעטו
 כמעיל חרדה מלפניו כדכתיבנא לעיל זכר לדבר חרדה ילבשו ועליהם אמר דוד
 ברכוה מלאכיו כדאיתא כזוהר וכמורש וכמה דוכתי בזוהר מפורש שמאיר אור
 זה על ראש הדריקים ועל זה באמר ד' ר' בראשם ועכשו הדבר נקתר ולעתיד יהיה
 נגלה דכתיב ו' עליהם יראה וגם בעולם הזה אחר הפרד הנשם מן הגוף בכוחה

אל בן עדן עליה יראה האור הזה לעיני כל היושבי שם וזהו שאמרו ז"ל נדיקו יושבים
ועטרותיהם כראשיהם לא אמרו עטרות אלא עטרותיהם שכבר היו עליהם בעולם
הזה בהקתר וראה שגם על ראש בעלי תשובה מאירה ממר עוקבא שהיה בעל
תשובה והיתה מאירה על ראשו כדאיתא בקוף פרק חמישי דשבת ובקוף פרק
שלישי דקהדרין שלחו ליה למר עוקבא לדיון ליה כבר בתיה שלם וכת' שם רש"י ז"ל
לדיון ליה כבר בתיה כמא' שהו' כן בתיה לפי שמקדין עור פניו כמשה רבי שגידלתו
בתיה בת פרעה לטון אחר כבר בתיה כמשה שהו' בן בית דכתי' ככל ביתי נאמן
הוא ל' לדיון ליה על שם שהיה חכם ובתיב חכמת אדם תאיר פניו ומאיתי בק' הגדה
שהיה מר עוקבא בעל תשובה ונתן עיניו באשה אחת ועלה לבו טינא ונפל בחולי
ואסת' איש הית' למימי' נזכ' אות' אשה ללו' ממנו ומתוך דוחק' כתרנית לו וכבש יצרו
ופטרה לשלום וכתרפא וכשהיה יונא לטוח היה נר דולק כראשו מן השמים ועל שם
כך קרו ליה נתן דגוניתא במקת שבת על שם נזנזין דנורא הכא נמי להכי כתבו
ליה הכי על שם האור שהיה זורח על ראשו ע"כ בסנהדרין יוכן כתבו נמי בתוספו'
בשבת ואעפ"י שהאור נסתר לעיני המון העם לחסידים הקדושים היה בגלה בזמן
הגמרא ומי שידע בעצמו שהוא נדיק גמור או בעל תשוב' גמורה נדיק שיהיה תמיד
בישוב ובכבוד ראש ונותן לב לאור הזה שעל ראשו כי מה' היתה לו ואם אינו רואה
אותה בעיני בשרו תהיה האמו' חזקה בלבו כעין ראייה והרי אתה רואה במלכותא
דארעא הנ"כ שארוש שיש על ראשיהם בובע לבן הוד מלכות על גבי הכובע שלהם
והם מתפארים בו וככבדים בעיניהם וזהו פירוט שכי בפקוק החכם עיניו כראשו
שכתבתי לעיל והכי מפורש כפרת כלק בזה כדרש הינוקא ז"ל פתח ואמ' החכם
עיניו כראשו וכי באן אחר עיניו דבר כשא' בראשו דילמ' בגופיה או בדוועי דאפוק
לחכ' יתיר מכל כני עלמ' שא' קרא הכי הוא ודאי דתקן לא יתך ברנש בג' לוי' דרש'
ד'אמות מט' דשכיתא שריא על רישיה וכל חביס עיניו ומלוי' כראשו אינון בההוא
דשריא וקיימא על רישיה וכד עינוי תמן לינדע דההוא נהורא דארליק על רישיה
אצטריך למשחא בגין דגופא דברנש איהו פתילה ונהורא ארליק לעילא ושלמה
מלכ' בונח ואמר ושמן על ראשך אל יקטר דהא נהורא דבראשו אצטריך למשחא
ואינון עובדין טבין ועל דא החכם עיניו כראשו ולא באתר אחרא ע"כ וסיפיה
דקרא והכסיל כחשך הולך יפורט לפי דרך זה על רוח הטומאה הנקרא חשך
כמפורט בזה בכמה דוכתי חופפת על הרשע מראשו ועד רגליו ועל זה נאמר

עונותיכם היו מכדילים ביניכם לבין אלהיכם *

פרק רביעי כל מגמתו בכל תפלותיו ובכל עבודתיו כלימוד התורה ובמעשה
המצות אל ארון יחיד ית' להמשיך ממנו שפע אל ט' הפירותיו שהוא האור
הלבן ולאור התכלת שמחובר ללבן להשפיע לינו וזהו שאמרו במס' כרב' המתפלל
ברוך שיתן עיניו למטה ולכו למעלה למטה לעשר ספירותיו למעלה דמו לארון יחיד
שממנו האור ורחק ותימת תפלותיו עלינו לשבח לארון הכל הוא ארון יחיד כי יוצר
שכל הוא והוא מה שאנו אומרים אחר כך ואנו משתחוים לכפי מלך מלכי המלכים

הקדוש ברוך הוא כי מלך רמו לאדון יחיד מלכי זמן לשלש ספירותיו שהם נעלמו
המלכים רמו לב"ע שהם נגלות בערך הנעלמות י הקדוש ברוך הוא רוצה לומר כי
הוא שורש כל הקדושה ומקור כל הכרכות והוא שבוה ר' אלעזר לתלמידיו כשאתם
מתפללים דעו לפני מי אתם עומדים ובמסכת אבות אמר ודע לפני מי אתה עמל
ומה הוא העל מלאכתך שישלם לך סכר פעולתך לפני מי אתה עמל כיון אל התורה
ומלאכתך כיון אל קיים המצות וכמאמר הכתוב אם בחקותי תלכו שפירשו שתהיו
עמלים בתורה ולא אמר אם בחקים תלכו אלא בחקותי כלומר שתשימו לב אל מי
שהחוקי' שלו וכן במעשה ואת מצותי תשמרו ועסייתם ועל זה נתרעם יתברך ותופשי
התור לא ידעוני ר"ל דאין מותנין על לב לאדון יחיד הנותן התורה שלפניו הם עמלים
וכיון שיעלה האדם על לבו לפני מי עומד ועיבר מיד ירתע ויחד חודה גדול לכך
אמרו ז"ל כשיעמוד אדם להתפלל יהיה באימה וכפחד וכן בתחילת לומוד רוגס בכל
מזה שיעשה צריך שיהיה זעוחד בשומו על לב לפני מי הוא פועל וכן אמר רשב"י
כל פקודה דלאו היא כרחימו ודחילו לאו פקודה היא שהירא והאהב בעת הלימוד
והתפלה והמצוה הוראה שנותן לב לפני מי הוא עומד ומשרת וכלל זה הוא דבר
בטל וכמאן דליתיה דמי ומי שלא למד חכמת הקבלה ועובד את ה' בתום לבכו אף
על פי שאין מלאכתו שלימה מלאכתה תקרא בשומו על לב ברעדה אדון יחיד אף
אשר למד החכמה הוא מקובן מאד אם לא ישמר כמפני חרב שלא יחסב בלבו שיש
גשמות ועצמותי ח' וזהו וכשמרתם מאד לפסאיתכם כי לא ראיתם כל תמונה וכן
מינו לרשב"י ע"ה בעוקקי בעומק החכמה בראש אדרא דנטא אמר לחברים שימו
ידכם בחיקי ושמו ידיהם ופתחו ואמר ארור האיש אשר יעשה פסל ומקבה ושם
בסתר ועני כל העם ואמרו אמן ופירש בהתר בדבר הנקתר הם ספירותיו יתברך
שהחושב שום רמו גשמות כעושה פסל ומקבה חשוב חיו לו חיו לנפשו אלא הם
רוחניות פשוט ואם תאמר ולמה כל זה העניש והלא לא נתן גשמות בסב' הראש נה
אלא בספירותיו הם דמיון מלכוס יש לומר זה פסג גדול במלך גדול ומורא כנתיב מעל
בו מעל בדמותו בסכלו שהו' ית' יעטה מעיל גשמי ח' ומי שלא חס לכבוד קונו דחיללו
שלא כא לעולם ארור הוא ומקולל ואין לנו רשות לומר בלכוסו אלא מה שאמ' הכתו'
עוטה אור בשלמה רובמת אור המתפכט מעצמות השמש ורובמת אור הכר שבה גוון
לכן ותכלת כדכתיבכא לעיל וכל גשמו' שנמצא כתוב בתור' הכל משל ויחידה ד' רבי'
דקיס רוחניים מאד ואם תאמר א"כ מי הכניסנו בתגר זה לא נלמוד חכמ' זו כלל ז"ל
חקרון גדול הוא שדאי אין ראוי להתקבל במלך כשהוא ערו' לא כשהוא לבוש בגדי
תפארת כד"ה מלך גאות לבס גאות הם רמו לעשר ספירותיו ודרך רמו אמרו ז"ל
האוחז ספר תורה ערוס נקבר ערוס והקשו בגמרא ערוס קלקא דעתך אלא
ערוס מאותה מזה י ספר תורה משל למחזיל ברוך הוא י מטפחותו רמו
לספירותיו זה הוא מי שניתן לבו למחזיל ולא שת לבו לספירותיו מהו
ענשו נקבר ערוס קא' ק"ז דעתך ערוס כאלו לא עשה כלום והקשו ערוס ק"ד הא
ודאי ליתא דכיון דעבר אתה בתום סברו אחו אף ערוס הוא מאותה מזה שלא נתן

כבוד לתורה : והכל נמי כמאכל לא כתן כבוד למאכל לתת לכבודי ת פאר שהוא
עוטה וכמין פרגוד אור והוא עומד אחרי הפרגוד ומתוכם כמורא גדול הקתכל
במלך יתברך והכל בעיני השכל לא בעיני בשר :

פרק חמישי בחיב כה' אלדיו בכל קראינו אליו ופירש בקיפרי בכל קראינו
אליו ולא למדותיו וכתוב בספר אלימה בעין כל העין הוא כי

המדות הם לבושים וכסאות לאלוה וכאשר אבו מתפללים ומייחדים המדות על ידי
מנוה או תפלה הכונה לתקן המדות להכינס שיהיו כקא אליו ויתקרבו אליו ויתוקמו
לקבל אורו וספיעו והוא עבודתו שהוא ית' לא יקבל תועלת מהעבודה רק שכל ישעו
וחפזו להטיב גזולת וכאשר ימצאו זה זחוחים בלתי מוכנים לקבל טובו לא יוכלו
ממנו בסבת מיעוט הבנתו ומכאן טעמו בלתי מתפשט בהם ואין הגרעין מנר עצמו
כי אם מנר התחוחים גם בלי זה אין רגונו להטיבם והגורם הבנתם לקבל הטיבה
הוא יקרא עובד כיה עבודה הוא התקרבו המכון והכנתם לקבל הטוב הנשפע
ממנו אמנם כשהכוין בשום ספירה מן הספירות לא תדמה בשכלך בה שום
דמיון בכח המדמה אשר לך שיכניסך הדמיון בהגשמת הספירה והוא טעו גמורה
ועין פלוגי אמנם תשכיל בשכלך השכלת עיניה ותדמה את אמותי השמות שזה
מותר לך אמנם המדמה יותר מאותיות מבינים ודמיון האותיות בהשכלת השכל שזה
הוא מיוחסת מורה על קוד הספירה כקוד הנקודות אשר בכל אחת ואחת אמנם
כאין סוף ברך הוא לא הותר לך לדמות שום דמיון כלל לא דמיון אמותיות ולא שום
דמיון אלא להשכיל בשכלך שיש שכל פשוט על שכל פשוט ולמעלה מכל השכלים
הפשוטים ימצא במציאו מה שלא יגבילהו שכל פשיטותו רק שגילה מכל האסיפה
בשכל ובחיוב מציאותו וכדרך רגונו ושוכ כאשר נאמר : וכוה תחורץ קושיא עצמית
בחיב כי לא ראיתם כל תמונה ובתיב ותמונ' ה' יביט דל' שלא ראיתם קוד תמינת
יהיה כו חס ושלום אלא בה ד תמונת הכ גרה זו ותמונת שם יהיה היינו קוד הקס רות
הם למטה הפעולות ומתפשטות ממנו כי עצמותו לא ינרק בו שום תמונה ושום דמות
ושום פעולה ועל זה נאמר ואל מי תדמיוני ואטוה : דע שאמית עצמותו יתדרך
בלתי ידועה אלא עצמו שדיעתו אין לה תכלית והוא אין לו תכלית הוא ודיעתו
וחכמתו הכל אח' הוא יודע את עצמו ואין זולתו שידע ממנו כלל רק בפעולותיו והוא
חקור פעליו רק אליו אל תשליך ודרך והוא המכיר פעולותיו על אמותתם הוא בעצמו
שהפעלים והמציאם ואין אותו מדע עיני מחודם בו מפני המנחתם אמנם דבק בו
הוא ומדעו אחד ויודע בהם בקדימתו אמנם הנמצא' כל השכלתם לידע פעולותיו
והכחר משכיל להשיב עצמו והפעלים ממנו באמצעו כח האין סוף ברך הוא השופע
בו וכן חכמה וכינה ושאר הנמצאים אמנם להשיב אמתת עצמות המאכל חס ושלם
אין לחלק ההשגה הזאת לחלקי שאם כן בתלה לו תכלית לזה הוא שאין לו תכלית
יודע את עצמו וכל השאר השגתם בפעולותיו : גם ידיעה כח וכו' מציאותו
יגדל לו ימעט שאנו נדע חיוב מציאותו מה כרח אחד או שנים : והמלאכים יחייבו
מציאותו ממחה הכרחיות והמתעלים עליהם מאף והמתעלים עליהם ממחה אלק

ועוד אלו נחייב מציאותו מכח אלו הפעולות הגשמיות שהם פחותות בערך הכפלות
העליונות לכל העליונים יחייבו מציאותו מצד הפלאים העליונים והמסובחים ולכך
יקבע חוץ דבקותם ואמונתם דבקות כפלא בתשוקת חסוכה והם יתעדנו בהשגה
היא תכלי העידון ועל דרך זה תתעלה תשוקת העבודה אל הגלגלים על בני אדם
ותשוקת המלאכים על הגלגלים וכן תתעלה זו למעלה מוזה המשל בזה הנער שאינו
מכיר אלא כחשבון העשרה יחשוב שלמעלה מעשרה אין לו תכלית ויחשוב אין לו
תכלית מעט הערך ומי שידע חשבון המאה יחשוב אין לו תכלית למעלה מהמאה
ומי שידע כמוסף הרבה מאד ידע אין לו תכלית הרבה מאד כך ממש בחיוב מציאותו
מוצגים ונזורים ונכרמים ונאלצים אחד מלת אחד בעצם אינו צורך מפני
היותו אחד שאין בייחודו ולכך המקובלים ייחסו מלת אחד בעשר ספירות ה' ח' ד'
א"ח תשעה ספי' ד' מלכות ואמרו על האין סוף ברוך הוא שהוא לפני אחד ר' ל' קודם
לאחד והיינו דתנינן בספר יצירה ולפני אחד מה אתה סוף רצוננו להרחיק ממנו
אפילו תאר האחד בענין שאלת אחד בספירות יאמר על כל החיוב ובא"ח ברוך הוא
יאמר ע"כ שלילה וזהו אחד ואין יחיד בייחודו ומכח אחדותו מאחדים והם אחד מוחו
היינו אחד בענין שהוא מקור אחדות שהוא מייחד הצרכים ייחוד והיינו אמונתנו
ב"קש כאומרנו אחד שאלו קושרים הספירות בא"ח ברוך הוא מפני שלא יצדק
באמת בהם אחד אלא על ידי היות א"ח ברוך הוא קושרם ומאחדם והיינו שא"ח
ברוך הוא יודע ספירותיו והוא וידיעתו אחד וכיון שכן הספירות אינם מנוד עשר
אלא אחד מאוחדות עמו שהוא היודע הוא הדעת והוא היודע ולכך בהיו הספירות
מתקשרות בו ומתאחדות באחדותו הוא מקור נובע בהם אחדות ולא לספירות
לבד אלא עד כתת לכנת הספיר מתאחדים מאחדות בקוד ברוך שם כבוד מלכותו
לעולם ועד שנין ועד קרוב לענין אחד בענין שא"ח ברוך הוא נובע אחדות
לספירות ומה ספירות נובע אחדות מוחו להיכלות ולזה כל חיזה יחוד שימצא
בספירות צריך לכין באחד המייחד כל הצריך ייחוד וכדליתא כתיב כיס ובגין
דלחנת מלגא ונומייחד לון כו' מלת אחד שאנו אומרים אינו באמירה ודבור כי בו ית'
לא יצדק שום אמיר' ודבור אמיר' הוא א"ח תכלי שהשכל דין בו ברצוא ושוב בהרהור
ומחשבה וכן אמרו רז"ל צריך להאריך באחד כדי שגמיליכהו כו' נמצא שא"ח המכונ'
אינו בא"ח ברוך הוא אלא בספירות ואחד בא"ח ברוך הוא הוא בהרהור ולא בפה
מפני שהרהור ברצוא ושוב אינו צורך שתדע להפסיק הגשמות מהמלאכי'
ולמעלה הנה השכל הזה השורה על המוח יש ששיעורו הרבה ויש ששיעורו מעט
ואינו מצד הגוף שהרי כל בני אדם יש להם מוח אלא מצד מה שהשכל בעצמו ענין
לעצמו והנה השכל הזה המשכיל הדרושים והעניינים יתרבה עניינו או ימעט לפי
מה שיהיה האדם משכיל מפני שהשכל כח לא בפועל ועתה תציר שהשכל הזה
נמצא בעצמו כלי שיתוף הגוף ותציר שיש שכל כולל לא ישוער ועוד שהשכל הזה
יהיה לו שוכן כאבר וזלת המוח והיו ב' אברים בהם יחד והם שני גלגלים להם שכל
גדול רחב הנה לא ישתמשו שני שכלים אלו בפה ובאזנים ולא ידבר' זה לזה וישכילו

זה לזה והנה לפי זה לא יצטרכו השכלים האלו לפה לדר אלא לאדם שדבריו כלי
 להוציא רצונו ושכלו לחן אל האדם שבמותו חמסם חלו הסיגלגלי שם בדוריים
 וחיך להם פה ולשון חמס'ים לה' שכל נאותו שכל יטכיל את חביריו ויחן כח א' כחכירו
 בשכל והיינו חומרו השמים מקפריס וגו' חיך חומר וכו' ואחר כך תצייר השכל הזה
 כלי כלי כלל והוא המלאך אחר כך תצייר שכל כולל שכלים אלו עד חיך תכלית והוא
 הכבא וכיוצא יעלה מדרגה למעלה מקדרגה כקפירו' וירגיל עצמו להפשיט הג' ק'
 ואל תדמה בדעתך שיש אלוה' ע"ז המגביל בדעתך שיש אלוה' שא"כ נמצאת
 מחייב מציאותו בדעתך ע"ז הגבול והגשמות ח"ו אמנם תדמה בדעתך חייב
 מציאותו לכד והוי רץ לאחור שאם יעלה דמיוןך ביותר מזה נמצאת מהרהר באלוה'
 מזד חייב עצמותו והדמיון יגביל ויגשים לכך תן לדעתך מחסום וט' תתירו ויתר
 מודאי לא תחייב מציאותו ותשלוט השכלתך מהשגתו ושתיהם כא' ב' רצוא וטוב רצוא
 לחייב המציאות וטוב שלא תגביל והו' שאמר כקפיר יצירה ואם רץ לכך טוב לאחור
 וענין זה אכילו בחי' הקדש והחיות רצוא וטוב ואפי' בקפירו' הנקראות חיות רצוא
 לחייב המציאות וטוב שלא להגביל והו' נמי חומרו בזהר כחך ש' מקומך ומה אם
 בקפירות נאמר כן כל שכן כנבראים כל שכן בנוצרים כל שכן בדעשים וכל שכן
 במלכותים בחומר כמונו והו' שאנו חומרים אחד ברצוא ואין יס'ד כיחודו בסוכ'
 קדמון יש להשכיל ליוהר ולהשמר שלא ידמה פום נמצא קדמון וולתו כלל ועיקר
 ואפילו הכתב ראש לכל הנמצאים מינו הוא חדש והמציאו שכבר קדם לו העדרו
 עד שא"כ חדשו והמציאו ואין שם נמצא קיים במציאותו שלעולם לא יעדר לא הא"כ
 ברוך הוא חמס'ים שבאמר עד שלא נברא העולם היה הוא ושמו לכד אין הכוונה
 אלא על התפשטות האצילות קודם במיד ההתפשטות והיינו עד שלא נברא האציל
 העולם שה' הכינה הנקרא עולם היה המציאות הוא ושמו דהיינו א' בכת' וש"ו
 בחכמה וא"כ ברוך הוא לא כנקהו כשום בניו בעצמו אלא על ידי הפירות ונשומר
 העקר הזה מאד ועתה הגם שיאמרו סקר' לשייבה זו כמה שמיטות לא איכפת לן
 מאחר שהאמונה תק' עה בלבנו שהוא המציא כל נמצא מתחלת היצות הראשון
 אין בו שינוי כלל האלוה' לא מוכל לייחס אליו שום שינוי כלל ולכך לא נאמין
 שנתחדש לו שום חדש ממה שחדש הנמצאות כלם ח"ו אלא הוא קודם היצות כל
 נמצא וה' אח' היצות כל נמצא הוא תמיד במציאותו קיים בלי שנוי ומידוש כלל ואם
 יצוויר ביטול הנמצאו' לא ש' ז' על' ח' כי קשה שיה' ש' קרא' עילת כל העולו' הוא ח"ו
 חדש בו שהי' ק' ד' שהעולם לא נקר' עילת כל העולו' ועל דרך זה שאר כל השמו'
 המוכחי על ד' הנמצאו' חמס' יצדק ענין זה שמעולם אין לושמות גם עתה אין לו שום
 שם ולא תאר כלל ומציאותו לא ישת' ולא נשתיה מעלם והו' מזדו' תמיד הוא שופע
 הטובה ואפילו לא יהיו מקבלי אותה מזד שאין שום נמצא ולא נתחדש לו שם מט' כ'
 מזד מקבלי הטובה שגם עתה אין לו שם ש' ורה על מטיב שהו' תאר ואינו בני ומה
 שרנה עתגלו הנמצאות הוא מה שרנה קדם היצות שלישי ושתיה מרצון אל רצון

הוא מה שירצה תמיד שרצונו בלתי משתנה כלל ולעולם רצונו בו והוא ברצונו מעת
 ועת הרצון ועד עלמי עד ומה שכל שנוי העולמות כענין שית שמין היו עלמ' וחרדו
 זה עולם והיכול וחרדו לבנה כאור החמה אין העינין שיסתנה הוא מרצונו מרצון אל
 רצון חס ושלום שמה שרצה בתחלה הוא מה שירצה תמיד אמנם רצונו הוא בקוד
 השפעתו והופעתו בכתר רצון הרצונו ושם תכלית היותו מטיב לכל ועל ידי המצוי
 יתרחקו ממנו ויחלבו השנויים הכמזאיים התחתיים וכל אשר יתקרבו אליו יקבלו
 טובו ויתקיימו לעד ואין השנוי בו ולא בהם מזדו' אלא בהם מזד התרחקו וה' אנו
 מייחלים התקרבות ש' והתרכב בקיבות הקרוב' אליו עד שנקבל טובתו בהופעה
 גדולה והעולם יחדש לטובה ומה שלא נהיה זה עד עתה לפי שאנו בלתי מוכנים
 לטוב' ההיא וזה כמסל' כיצון השמש שחשוכי הראות אינן יכולין לבלו' עד יתרכבו
 מרפוי ראותם וכו'. ואם תאמר אחר שהחננו שתי הנחות הא' שאין שם קדימה
 לשום כמזל אלא כלם מח' דשית הב' שהוא האחד הקיים שלא ישתנה ולא יעתק
 מלא פועל אלא פועל וכיוצא אם כן יקשה היאך היה ההעתק הזה שעתק מלא
 רוצה להפעיל ולא התנדב במציאות הכמזאות אל רוצה בהם וחדשם והרי ענין זה
 העתק ושינוי מלא רוצה אל רוצה מלא פועל אל פועל בפועל וידעתי השב' תשיב
 השינוי הזה אינו מזד עצמו אלא מזד הכפעלים וקשה אחר שלא היה שום כפעל אלא
 מציאות אחדותו כמה היה העתק שנוי הכפעלים שפעלו עד שפעלו ולא קדם או
 אחר. ועוד ימצא לפי הטעם הזה שהכפעלים הכריחוהו היותו מוציאש' עת ועת לא :
 ואם תאמ' נדבה בו קשה עת מתנדב ועת לא מתנדב כדפי' הוא העתק ושינוי וענין
 זה קשה ומקובץ ועל הדרוש הזה נאמר כמופלא ממך אל תדרוש ובמכוסה ממך אל
 תחקור כמה שהורשית התבונן אין לך עסק בנשמרות ופי' הענין הוא ד' חלקים יש
 בחקירה הא' מופלא והיינו מה שבין הכתר למאזילו וזה מופלא תכלית הפלאה שלא
 נדע לתת שום ידיע' אל מה שבינו לבין מאזילו מפני שמגעת החקירה אפי' במאזיל
 הב' מוכן' דהיינו הכתר עצמו שהרי אינו מופלא שהרי הוא מחדש כפעל ועכו' הוא
 בלתי מושג ונתבאר בוהר קצת דהיינו ב'ג' תיקוניו ושאר פרטיו הג' התפשוטו הכתר
 בספירות כנשמה בנוף ולכן אין השגה בה ולא בכחית הפעולות הנובעות ממנו
 בהם הד' בספירו' עצמן מחקד ולמטה שהחקירה והדרישה מותר' בהם ובמ' שאמ' כי
 טל נא כו' שלח תשלח כו' ולכן בא הכתוב כבן קירא ואמ' נגד הראשונ' תדרוש וכל
 שכן אל תחקור וכל שכן התבונן' נגד הב' אמר ובמכוסה ממך אל תחקור חקירה
 אקורה דרישה מותרת וסוד ואלה המלכי אשר מלכו ויג' תיקוני דיקנא יוכיח שפירש
 בהם רשבי' נפלאו' כיגד הב' שהם מחקד ולמטה אמ' כמה שהורשית התבונן' כיגד
 הג' אמר אין לך עסק בנשמרות דהיינו קוד' תר' עמודי אור שהם מתלבשים כנשמה
 בתוך הספירות. וצריך שתדע שהודככת המדרגות אליו על אלו הוא כערך
 הנשמה אל הגוף שאם' ברוך הוא נשמה לזכות הכתר והכתר נשמה לתיקונו וכלל
 התיקונים נשמה לחכמה והחכמה נשמה לבינה והבינה נשמה לדעת והדעת נשמה
 לשם קצוות ושם קצוות נשמה למלכות והמלכות נשמה לכסא והכסא נשמה להיכלות
 וההיכלות

שהיכלות נשמה למדודין שהם העסיה הרוחנית והעסיה הרוחנית מתפשטת
 ונעשית נשם לעסיה הגשמית הם שמים וארץ וכל אשר בהם וזה ידענו מצד הקבלה
 האמיתית לא בענין החוקרים שעמדו על צד החקירה על קצת מן הקצת ועוד
 צריך לדעת טעם היות שהקפירות משתלשלות זו מזו ועלולות זו מזו עכ"ל אין האלוה
 מתבחר לקפירות ונאמר עצמות ונשמת שכבת עלולה מא"כ ברוך הוא וכן נשמה
 שכבת עליה לנשמה שכחמה ה' לא הוא עצם א' תכלית אחדו נמצא בכת ונמצא
 בחכמה ונמצא בכל קפירה וקפירה גם אין אנו יכולים לומר שהקפירות כלולות
 ממנו בדרך שכלולות זו מזו שהרי אין מציאות ממין מציאות הקפירות כדי שיתפק
 אליהם ונאמר שהם כלולות מעצמותו אמת שהוא נמצא בקפירות ופועל בהם
 כנשמה בתוך הגוף אמנם אינו בכלל איברי הגוף דהיינו מקפר עצם הקפירות או
 בכלל בעצמותם ולא זאת בלבד אלא אפילו לתת מקפר וחשבון בו ולמ"א שכבת
 וא"כ שכחמה וא"כ שכבינה וכיוצא ולעשות בו חשבון ומקפר גם זו כפירה גמורה
 שאין א"כ מתפשט למקפ' הקפירות לא הוא אחד מיוחד מצד עצמו ומצד קפירותיו
 ואין הקפירות מחייבות בו מקפר עם היותם מקפר מפני שאינו עצם מתפרד
 לחלקים וזש חד ולא בחושבן עכ"ל

פרק ששי איתא בהקדמת התיקונים פתח אליהו ואמר רבון עלמין דאנת הוא
 חד ולא בחושבן אנת הוא עלאה על כל עלאון קתימא על כל סתימין
 לית מחשב תפוסא כך כלל אנת ה' א' דאפיקת עשר תקוין וקרינן לון עשר קפירן
 לאנהגא בהון עלמין וכו' כיון דרשב"ל הקדי' זה המאמ' של אליהו בתחלת התיקונים
 שהעמיק בהם בחכמה הפנימית כדי שלא יטעו החכרים לדמות הנאצלים אל
 המאציל כמו שהקדים באדרא כדכתיבנא לעיל ולא תקשה לך סקר למאציל בלשון
 אנת ממה שכתב בכמ' דוכתי בוהר דלשון אתה לא ימצא בכל התור רק במלכות
 או בחפארת ובחמד ולדעתו ז' גם בחכמ' דעלה אית' כי אתה אכינו אבל בכתר
 לא נזכר אלא בהעלם הוא כמה דאנת אמר הוא עשנו ולא אכחנו דיש לומר דלשון
 חורה לחוד ולשון רבנן לחוד אי כמו כיון דודאי כל תפלותנו וכל דבורינו בתורתנו
 וכמזנותנו אל המאציל לבדו אנו מכוני' שהרי קפירותיו אינן אלא דמות מלכות אור
 לו יתברך כדכתיבנא לעיל והכי מפורש בפרקי ר' אליעזר עשר לבושינן לבש הקדוש
 ברוך הוא וכרא את העולם אש כן ודאי אפילו כשאנו אומרים ברוך אתה ודאי
 שאנו מכוני' לרבר אל המאציל ברוך הוא וזהו המשל שאומר בפרקי רבי אליעזר
 עשר לבושינן לבשוכללמדנו מלכותא דרקייעא בעין מלכות דארעא שהבא לרבר
 אל מלך כשר ודס אעפ"י שיש לו בגדי תפארת מכהיקין ומוהירין באור מרגליות
 יקרות לא אל מלבושיו מרבר ומכוין אלא למלך הלוכש אותם והכא במי הבא
 לדבר במלכו של עולם אליו לבדו ידבר ומכוין אך מה שאנו אומרים שאתה רמו
 למלכות רופה לומר שהמלכות שהוא נגלה אנו מכוני'ם שיבא האור מן המאציל
 שהוא עיקר הכל אל המלכות שנקרא אתה וגם אליהו באומרו אנת הוא כך כיון
 לדבר אל המאציל ברוך הוא אלא שייחד קפירותיו יתברך עמו דאנת רמו למלכות

והנרמו לכת' על דרך שאמ' בספ' יצוי' נעוץ סופן בתחלתן ותחלתן בקופן וכן כל מקו'
 שאנו אומרים ה' שפתי תפתח לנוכח אל המאזיל אנו מדברים אלא שאנו מדברים
 לנוכח כאלו הוא נגלה שנתגלה לנו יתברך על יד ספירותיו המתגלות בדר מה'
 והברכות שאנו מוכירים בהם נגלה ונקתר כמו ברוך ה' אשר קדשנו ואין אנו
 אומרים אשר קדשנו אנו מכווין לדבר אל המאזיל' אך מבארים אנו עניינינו
 בפירוש ברוך אתה שהוא נגלה על יד ספירותיו אבל מ' יד עמוק עמוק מו' יוצאנו
 לכך נקיים אשר קדשנו שלא לנוכח ולמדו רז' זה מפסיק שאמר שלמה הע"ה ישקמי
 מנשיקות פיהו דהוי שלא לנוכח ומקיים כי טובים דודיק לנוכח ורוד אמר ה' אלי
 גדלת מאד לנוכח ומקיים עטה אור כשלמה שלא לנוכח והכל כוונה אחת אלא
 שפעם מקדים הגילוי וזרתע לאחריו לומר שמדו יתברך אינו נגלה אלא מאד
 נעלם' ופעם מקדים העולם ואחר כך מוכיר הגילוי לומר שבו יתברך נדבק מנר
 גלוי ספירותיו בדכתיבנא לעיל בקוד רז' וסוב' וכל ירא אליהם ישמור נפשו מאד
 לבלתי יחט' בשכחת ה' הנכבד והמורא בעת זכירתו שית' לכו' המאזיל במחשבה
 ואל ספירות כדבור' למדו מדברי אליהו האמורי למעלה פירוש לשון שתקנו חכמי
 בנקת הגדולה בתפלת מנחת שבת אתה אחד ושמוך אחד שאתה אעפ' שנרא' שהוא
 לשון גילוי אל המאזיל יתברך אנו מכונים שהוא אחד שאין כמוהו באמת ונגלה
 הדבר הזה לנו על ידי ספירותיו וכפרט באחרונה שהיא גלויה יותר מכלן וזהו אתה
 אחד וזאת כך אנו אומרים ושמוך אחד רמו' לספירותיו העשר שגם כן הם ייחוד
 אחד מנר דבקו' בו יתברך שהם אחד בחושבן שהם עשר וכלן ייחוד א' רוגמת
 אור הנר שיש בו כמה גוונים וכלן אור א' וכדכתיבנא לעיל והוא מה' שאמרנו קודם
 שנרא' הקב"ה את העולם היה הוא ושמו א' כדפרישנא לעיל דהיינו קוד' שהמאזיל
 בספירותיו היה א' שהאזיל ועדין לא עשה בקא' אליהם הוא עולם הנקר' כריאה
 היה הוא ושמו א' הוא רמו' למאזיל ושמו רמו' ל' ספירותיו שכלן הם א' וייחוד א':
פרק שביעי הפליא ה' ללמד לברואיו כי הוא לכדו המושל בכלם ויעבדוהו
 וירעדו ויכהלו מפניו על דרך שאמרנו לא אמרתי שמה דמורך ע"ך ורגו
 ופחד והשפיל עצמו עד הארץ כדאיתא במסכת גיטין וזה כי עשר ספירותיו יתב'
 ככללן בארבע אותיות שמו הגדול כמדע דקונו של יוד רמו' לכת' ונופה של י' ד רמו'
 לחכמה וה"ה רמו' לבינה והו"ו רמו' לשש ספירות וה"ה אחרונה רמו' למלכו' וכשזכה
 לברוא העולם בתחלה בעולם הכריאה כרא' ארבעה עמודים רמו' כי הם תחת
 ממשלת עשר ספירותיו וכן בעולם היצירה ארבע מחנות שבינה וכן בעשיה ארבע
 יסודות דוחכמים ובשמיים בקוד' אביע' חזילות כריאה יצירה עשייה וכתן שכל באד'
 שיתן אל לבו דשמה דמריה עליה כי בראו מארבע יסודות שורטן ארבע אותיות
 שמו הגדול וזהו שאמרנו האבות הן הן המרכבה כל אחד לכדו בפרט וכלן מרכבה
 אחת דרך כלל' אברהם בחסד בו מתגלה ה' יוד יצחק בכבוד בה מתגלה ה"ה יעקב
 כו' וכו' א' אחרונה יגל יעקב בה"ה ישמת ישראל כו' או' כמבואר בזה מתגלה ה"ה יעקב
 ממזריב והקריבן לקיים וכו' להיות מרכבה דרך פרט כל אחד לכדו לכך אמר להם
 כלשון

בלשון יחיד אנכי ה' שהיך כי לכל יחיד ידבר בדבכת רמזן ור' לא' שהיך מושל עליך
 באר' יקודתיך כל אות ביקד שלו יוד ביקוד המי הא' ביקוד האש ואו ביקוד הרוח
 הא' ביקד העפר וכשהשר' סכינתו ביניהם עשאן ארבעה דגלים כלן יחד מרכבה
 דוגמת ארבע מחכות סכינה שכינורה חזר לדבר אליהם דרך כלל בפרשת קדושים
 חמי' ה' אלהיכם נגד אנכי ה' אלהיך איש אמו ואביו תיראו ונגד כבוד את אביך וכן
 פלן כמפירש בדברי רבותינו זל וכשם שעשר ספירותיו ומיוחדים כך הכפא שהיא
 הכריאה ייחוד' וכן היצירה כמו שאנו אומרים כל יום עליהם כלם אהובים וכו'
 כלם כאחד וכו' וכן בעשייה צוה לעם אשר בחר ואהבת לרעך כמוך לא תקום ולא
 תטור את בני עמך לא תשנא את אחיך בלבבך וכל המצות שכיין אדם לחבירו כיוון
 יתברך לעשותם ייחוד אחד כרי שיהיו דוגמת שלש עולמות שעליהם הצילות כריאה
 יצירה שכלם מיוחד' ואם חליל' וקס' ימצא מחלוקת ופירוד ביניהם לא ישרה בתוכם
 כדפירש רשב"י על פסוק והוא באחד ומי יסי' בנו שדקדק זל שלא אמר הכתוב והוא
 אחד אלא והוא באחר שרונה לומר שלא ישרה במקום פירוד אלא במקום ייחוד ופי'
 ומי ישיבנו על דרך כי הא דחמרו רז' כשישראל בשל' זה עם זה אין שטן נוגע בהם
 שלאחר חבור עבדים אפרים הנח לנו שכינתו אינה מקתלקת מביניהם אפילו הם
 עובדים עבדה זרה זה פירוש ומי ישיבנו כלומר אין סם עין יכול לגרום קילוק
 שכינתו מעליהם דוגמת דור אחאב שאף על פי שהיו ישראל עובדים עבודה
 זרה לפי שהיה ביניהם שלום כשהיו יורדים למלחמה היו נזחין וכשאין שלום
 ביניהם נופלים אף על פי שהם צדיקים כדורו של דוד ולכן נתארך גלותו על
 עון מחלוקת ושנאת חנם שהוא בינינו שעדיין לא הטירונו ממנו שכל העולמות
 קצורים זה בזה ובהראות פירוד בתחתון גורם דוגמת פירוד בשלטה אשר עליו ואין
 לך עבודה זרה גדולה מזו ולכן אמרו בגמרא שפעם אחת היה מחלוק' כבית הכנס'
 של טבריה וקם אחד ואמר שבעבור אותו עון יהיה אותו בית הכנסת בית עבודה
 זרה מדה כנגד מדה וכן היה ועוד כי נשמות ישראל חנוכות מתחת כפא
 הכבוד וכלן יחוד עם אחד להכי נקראו בלשון יחיד שבעי' נפש ובהיו פירוד ביניהם
 למטה מראין פירוד בכפא הכבוד לכן לעת בא גואלנו יבא אליהו וישים שלום רב
 בישראל כדכתיב הנה אנכי שולח לכם את אליהו הכיאי והשיב לב אבות על בנים
 ולב בנים על אבותם היינו שלום כדפירש זל והו' שאנו אומרים בתפלת מנחה
 כשב' שהיא רומזת לימות משיח' אחת אחד ושמן אחד ומי כעמך בישראל גוי אחד
 בארץ שאו בהיותנו אנתנו זרע ישראל גוי אחד בארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד
 ושמו אחד כי שלש תפלות המחולקת בקכת תפלת ערבית שאומרים בה ויכולו רמוז
 לשבת בראשית שבו נברא העולם תפלת שחרית שאומרים בה שכי' לוחות אבנים
 היוריד בידו רמוז לשבת מתן תורה כדאמרו בגיורא רבולי עלמא כשב' ניתנה התורה
 וכמנח' כנגד עתיד לפא המוון לעול' שכלו שבת וכנגד ג' שה' צוה ית' קע ד' בשב'
 בב' היום הנרמוז' כפ' אלוהיו היו כי שבת היום היו לא תמצאוהו בשדה לכן כל איש
 ישראל יחוד מ' פסוק היחוד העליון על ידי עון שנאת חנם או לשון הרע או מחלוק'
 חלילה ויתן את לבו כי כדי לקיים המנוה הראשונה אחת דבר אלהים שתי' ו ששעתי

דהיינו אנכי ולא יהיה לך צריך שיהיה לו אהבה רבה ושלום ורעות עם כל ישראל גם
 ישתדל לשים שלום בעולם ותלמידי חכמי לבי שיודעים הקוד הזה נוהגים בו הרבה
 כדאמרו ז' תלמידי חכמי מרבי שלום בעולם וזה כדי לקיים המצוה הראשונה שהיא
 שורש ועיקר הכל וגם הייחוד עצמו רמזו ז' בלשונות הקצר שלום רמזו ליקוד שהוא
 קוף התשע פסי והעולם רמזו למלכו לפיכך ראיתי כדי להשלי' מנות הייחוד המצוה
 להביא כאן משנת הלל הזקן שהיה נאה דרש ונאה מקיי הזאת בשלמות וה' יתברך
 יזכרו להיות מתלמידיו ומתלמידיו של אהרן שהיה אוהב שלום ורודף שלום :

פרק

שמיני תנן כפ' דאבות הלל אומר הוי מתלמידיו של אהרן אוהב שלום
 ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה י"ט לשאל מאי לטון הוי
 לימא למוד מאהרן ועוד מה בא להשמיענו זיל קרי כירב הוא לכו בניס שמעו לי וכו'
 בקט שלום ורדפהו ועוד למה תלה הדבר באהרן יתלה במצוה יתברך שצוה למחות
 שמו על המים בכטוה כדי להטיל שלום בין איש לאשתו שממנו למד ר' מאיר שהיה
 רגיל לדרוש בליל שבת ופעם אחת נשתתח מעט והיין שומעין דרשתו אנשים ונשים
 ואחת מן הנשים הלכה לביתה ומנחה את בעלה שהיה מוצר שהכר היה הולך
 להתכנות אמר לה אנה היית הטיבה בדרש של רבי מאיר הוציאה מכיתו ואמר לא
 תכנני לבתי עד שתלכי ותרוקי בפניו של רבי מאיר צפה הדבר רבי מאיר ברוח
 הקדש ועשה עצמו חולה ואמר לכני שכונתו צאו ובקשו לי אשה שיודעת להקיר עין
 הרעה הלכו מחצר לחצר עד שהלכו לחצר של אותה אשה שנתקוטט בה בעלה אמרו
 לה השכנות לכו ותנצלו מן מחלוקת בעליך הלכה ועשתה לו כדרך שעושין הנשים
 ללחוך המנח אמר לה עשי עד שכעה פעמים ואחר כך אמר לה לכו אמרי לבעליך
 הוא צוה פעם אחת ואת רקקתו אמרו לו תלמידיו כך מבזין את התורה אמר להם
 ולא דיו למאיר להיות כרבו שצוה למחות שמו על המים כדי לשים שלום בין איש
 לאשתו י"ט לפרס' לטון הוי ללמד לכני אדם הטועים ואומרי אינו יכול למחול לפלוני
 שחרף לי וטבעני קשה לא אוכל להפכו ולעולם לא יהיה לי אהבה עמו ואף על פי
 שפעמי' משלי עם חבירו הוא מן הספה ולחץ זה דרך אומות העולם מה שעברתם
 שמה נצח וקצת רשעי ישראל בא הלל להשמיענו שאין זה אמת אלא הרשות נתונה
 להפך לכם מרעה לטובה ולהעשו' הויה חדשה ובריה חדשה וזהו שאמר ז' הרשעים
 הם מקורי' ביד לכם אבל הצדיקים לכם מקור בידם ומה שאמר שילמדו מאהרן לפי
 שהיה לו זה אומנותו מתבטל מחלמודו והולך לשים שלום במקומו ורודף שלום למקום
 אחר כשהיה שומע שיש מחללקת וכן היה פה צפת הרב רבי יוסף קראגוני רבו של
 הרב ר' דוד בן זמרא שהיה משים שלום תמיד בין אדם לחבירו ובין איש לאשתו אפי'
 בין הגוים וזכה לראות את אליהו ובמקום שראהו קרוב לציון התנאל רבי יהודה בר
 אלעאי שם חזב לו קבר ועוד יש לפרס' הוי מתלמידיו של אהרן לפי שכמו שיש
 בעולם הזה ישיבות של תורה כך יש ישיבות בגן עדן ואמר בזוהר בפרשת שלך לך
 שישבתו של אהרן שהיה אוהב שלו ואוהב את הבריו נקראת מתיבתא דרשימותא
 ר"ל של אהבה ותרגום ואהבת ותרחם ונהיית אדם עשה כאהרן למדנו הלל שיהיה

מישיבתו של אהרן אהב את הכריות ומקרב לתורה לא אמר אהב את ישראל אלא את הכריות רמו למה שהיה אהרן מקרב את הגרים הבאים להתגייר וקרבם והכניסם תחת כנפי השכינה בטוב שכלו וכמתק לשונו כדאיתא במסכת שבת פוק במה מרליקין:

מצות עשה מן התורה החלויות בלב ואפשר לקיים בכל יום

א' דכור ראשון של עשרת הדברות להאמין שים אלוה הוא המציא כל הנמצאים מן האין ומן האפס היחיד והוא ית' משגיח בכלם ומושל בהם ומנהיגם שנאמר אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים וזו אחת מששה מצות עשה שכתב הרב רבי אהרן בסקר החמוך שחיובן תמידים לא יפקדו מעל האדם אפי' רגע אחד בכל ימיו ומי שלא יאמין בזה נקרא כופר בעיקר ואין לו חלק לעולם הבא: ממזין תר"ג: ב' להאמין שהאלוה הוא ברוך הוא שהמציא הכל הוא ב' כלי שום שיתוף שנאמר שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד והמצוה זו גם היא כראשונה שחיובה תמידים אינה פוסקת מעל האדם אפי' לו רגע אחד בכל ימיו ומי שלא יאמין בזה נקרא כופר בעיקר ואין לו חלק לעולם הבא וענין האמנה כשתי מצות אלו היינו שיקבע האדם בלבו הדבר הזה שהוא אמת ואם יושאל ישיב לכל שאל שזה יאמין לבו ולא יודה בפני שח' אין שיהיה או שח' יס' לעצמותו שני ואפי' יאמרו להורגו אם לא יוציא כן מפיו או שירכין בראשו להודות ירהב ואל יעבור: ממזין תר"ג: ג' הטס הנכבד והנורא הזה מצוה ליראה ממנו שנאמר את ה' אלהיך תירא שני מיני יראה אחת יראה העונש כי ה' אלהיך אם אכלה הוא ואחת יראה הרוממות וזו עיקר שנאמר כי פחד אלי אד אל ומשאתו לא אוכל אד אל היינו עונש ושאת היינו רוממות לשון יתר שאתכן כתבו המפרשים וכן בכוהר פרשת ויקהל בה' אש דקא אמרן שרי דחילו דדינא ועל דא בתיב ויראת מאלהיך עונשא דיליה כו' והוא דחילו להוי למדחל מעונשא דמאן דעבר על פקודי אוריתא אתענש בההוא טערא דכד שרי ההוא טערא לחלקאה לא שכיך עד דשני ליה מהאי עלמא ומעלמא דאתי וכגין כך בעי למדחל מהאי אשא דדחילו שריא ביה עכ' ובהקדמ' כראשית כתב יראה דאיהו עיקרא למדחל בר נש למארי' בגין דאיהו רב' ושלטי עקרא ושרטא דכל עלמין דכלא קמי' כלל חסידין כד' וכל דיורי ארעא כלל חסידין עכ' ובפ' דתעניות על פסוק מי יודע עו וכת' למנא אותו לנש מפניך כיו' אפך וכיראתך עברתך כשם שאת יראוי ומפחד כך יש להתיירא ולהתפחד מעברתך עכ' ומצוה זו גם היא תמידית וכן כתב רב אחאי גאון ומבעי ליה לאיניש למהוי איתא דקודשא כריך הוא עליה תירירא שנת את ה' אלהיך תירא והו' שאמר שלמה אשרי אדם מפחד תמיד: ממזין תר"ג: ד' מכלל היראה שלא להוציא האדם שם שמים מפיו אלא כמוורא הלכ וכצריך גדול ולא לכתלה כדאמרו במסכת תמורה אזהרה למוציא שם שמים לכתלה שנאמר את ה' אלהיך תירא והשומע הוכרת ה' שפי חכירו לכתלה כשנגג שלא היה יודע

שזה אקור מזה ירו ומתרה בו שלא יחזור כמויד חייב לנדתו ואם לא נדהו הוא עצמו
 יהא בנדוי הכי איתא במקכת חרדים יש מפרשים ה' א' עצמו היינו השומע שלא חס
 לבכור ה' שהיה לו לנדתו בפומבי ואם היה מתירא ממנו היה לו לנדתו בינו לבניו
 והתירו מיד כדי שלא יהא מכסול לרבים והרמב"ן פי' בטת חרדים שלו הוא עצמו
 היינו המזכיר לבטלה חף כי לא נדהו שום אדם הוא יתלוצ מעליו ויטב בקרקע
 בנדוי ויבקש משלטה שיתירו לו ואז בהכנעתו ונפלה לו ואם לאו עליה אומר אם לא
 תשמור בו ליראה את השם היכבד והנורא והפלא ה' את מכותך ואת מכות זרעך
 ומזה זו כמי תמידית ואינו הוכרת ה' לבטלה בכל לשון הוא בין בשכונת חסם שלא
 השכיעוהו ב' בין בשכונת שקר או בקלל' או בדברי הבאי או שביך ברכ' שאינה
 זריכה ענף מזה ה' מנות עשה לאהוב את ה' שנאמר ואתה את ה'
 אלהיך וכתב הרמב"ם והיחך הוא הדרך לאהבתו וליראתו בשעה שיתכונן האדם
 במעשיו וברואיו הנפלאים והגדולים ויראה מהם חכמתו שאין לה ערך ולא קץ מיד
 הוא אהב ומשבח ומפחד ומתאהב תאוה גדולה לידע את השם הגדול כמו שאמר
 דוד זמאה נפסי לשהים לא חינו בשמחם בדברי השו עצמן מיד הוא נרתע לאתרונו
 וירא ויפחד וידע שהוא בריה קטנה מפלה אפלה עומד בדעת מעטה לפני תמים
 רעות כמו שאמר דוד כי ארצה שמך מעטה אנכע תך מה חמס כי הזכרנו וכיזר
 היא האהבה הראויה הוא שיאהב את ה' אהבה גדול' יתירה עזה מאד עד שתהא
 כפשו קטורה באהבת ה' תמיד כאלו חולה חולי האהבה שאין דעתו פנויה מאהבת
 אותה חטה והוא סוגה כה תמיד בין בסגתו בין בקומו בין בשע' שהוא אוכל ושותה
 יותר מזה תהיה אהבת ה' בלב מזהביו סוגים בה תמיד כמו שזכרנו בכל לבך וכל
 נפשך והוא ששלמה אמר דרך משל כי חולת אהבה אני וכל עור השרים משל הוא
 לענין זה עכל' וכתב עליו הרח"ה שגנה לשון שיגה שבעבו אהבת ה' חסגה בענין
 ולא תשים עליהם לב אינ' כי יקירו כלעו ואעפי' ששתי מנות חלו הם תמידיות לא
 יסקו מעל האדם כל ימי חייו אפילו רגע קט כדלעיל מכל מקו' חייב יותר בשעת
 קיום המצו' עשה או לא תעשה דאמר רשב"י כל פקודא דלאו איהי כדחמו וכדחילו
 לאו פקודא היא ממנין ת"ג' ר' דרך החוסק לשורר וכיון שאהבת י"צ
 בכלאה מאהבת נשים האהוב אותו כלב שלם ישיר לפני' ית' כאשר שרו משה וכבי
 ישראל ומרים ודבורה ויהושע וכבי קרח ודוד ושלמה כרוח הקדש כמה דאת אמר
 משכיל סיר ידידות וכתיב סיר השירים אשר לשלמ' למלך שהשלם שלו וכתיב סירו
 לו זמרו לו וכתיב באהבת' תשגה תמיד פירש הר"ב דהוא כמי לשון סיר כמו שגיון
 לדוד ובתוסף החשק בו ית' הראש מים גם האחרונים שרו לפניו יהודה הלוי
 יהודה החסיד ור' אברהם עזרא וחכיריהם זלל' ענף מזה ה' זכסם שהחושק
 בחולי אהבתו לחשוקתו תד' שנתו מעיניו כנודע כן האהוב הנאמן ליוצרו ית' יעור
 משנתו במתיקות זכרו בדכתב החסיד בעל חובת הלבבות לא יישן כי אם על יצועי
 אהבתו ולא יקצן כי אם כמתיקות זכרו ויתגבר כארי מחנות הלילה ואילך ויקום
 להדר ולטבח לפניו ולהתכווד ולהשתעשע בו וכרנת תורתו כדוד דכתיב מנות

לילה חקוס להודות לך ודוד אוהב נאמן היה לו כדכתיב ארחמך ה' חזקי ופרטי
 אלהיך תרגום ואהבת ותרחס וכתיב כן יתן לידיו שינוי ופירושו רז"ל זה תח' שמכר
 סינה מעיניו לעקוק כהורה ואין לשון ידידו יונא מפסוטו ר"ל אוהבו שמרוכ חסק
 אהבתו לו ית' מרד סינה מעיניו לעקוק בתורתו ולהשתעשע בו וז"ל רשב"י פרשת
 אחרי מות עלה ה' נפשי אויתך בלילה בו' כלילה דכעי בר נש מרחימותא דק"ב
 למינס ככל ליליא לאשתדלח בפולחניה עד דאתער צפרא ויתמשך עליה חוטא
 דחמד דתניח וכלה חולקה דההו' בר נש דרחימותא דארחיס ליה לקודשא בריך
 הוא ענף מנה' ח דרך החוסק לקרוא לחסוקתו לכבי לומר כי כל מחשבות
 לבו לעשות כל שלכה חפץ ולכבו ולכבה באהבה נקשרו וכן קורא ליוצרו אוהבו
 הנאמן לו שנאמר צור לכבי וחלקי אלהים לעולם וכתיב אני ישנה ולכי עד ופירושו
 רז"ל דעלה ה' קאמר וכן דרך החוסק לקרוא לחסוקתו נפשי לומר כי קשה לו לפרוש
 ממנה כפרישת נפשו מגופו כי מיד ימות וכן האוהב הנאמן ליוצרו קורא לו נפשי
 וזה לשון הזהר פרשת אחרי מות עלה ה' ר' חייא פתח נפשי אויתך בלילה אף רוחי
 בקרבי אשחרך בו' נפשי אויתך בלילה נפשי אויתך בלילה מיכעי ליה מאי נפשי
 אויתך אף רוחי בקרבי אשחרך ישחרך מיכעי ליה אלא הכי תנא קב"ה רוחא
 וכפשא דכ"א ישראל אמרי נפשי ורוחי אנת בגב' אויתך לאתדבקא כך ואשחרך
 לאשכחא דעותך עכ"ל והיינו כי עזה כמות אהבה כלומר קנאסי פרישות הגוף
 מהנפש כדאיתא התה עלה ד'ן וטעם הדבר כי הוא ית' נשמה לנשמה ענף מנה' ח
 כתבו רמב"ם ורשב"ן דמנת ואהבת את ה' כוללת נמי שידרוש לאחרים תורה
 ודברי כבושים עד שיביא אהבתו ית' כלבם ותיבת ואהבת יונא לשני כלומר תעשה
 באופן שיאהבהו אחרים דהכי אמרו בספרי ואהבת את יי' אהבהו על כריותיו כמו
 אברהם אבינו שנאמר ואת הנפש אשר עשו בחרן מפני זה קראו הק"ב אוהבו
 שנאמר וזע אברהם אוהבי ענף מנה' ח י מנות עזה לרבה כו' ית' שנאמר
 ובתדבק היינו תקף האהב' שלא יפרד עוד ממנו אפילו רגע והכתוב חלק האהבה
 והדביקה בשתי' שנאמר לאהבה את יי' אלהיך לשמוע בקולו ולדבקה בו וכת' הרב
 בעל חובת הלבבות שענין הדביקה היא אהבה הנאמנה והלב הטלם כמו שנא' ויש
 אוהב דבק מאח וזה לשון הרמב"ן בחומש וכו' תדבק שתהא זוכר הש"ת תמיד לא
 תפרד מחשבתך ממנו כשכתך בביתך וכלכתך בדרך ובשכרך ובקומך עד שיהיו
 דכרו לכני אדם כפיהו וכלשונו ולבו איניו עמהם אבל הוא לפני יי' וית'ן באנשי
 המעלה הזאת שתהא נפשם גם בחייהם נרורה כנרור החיים כיהם כעצמם מעין
 לשכיב עכ' ממכין תרג' יא לשון רמב"ם כך אמרו חכמי' בפ' מ"ז הו' הדבק בחכמי'
 ובתלמודיה' כדי ללמוד ממשניהם לפיכך נריך אדם שישתדל שיטא בת' וישאל
 בתו לת' ולאכול ולשתות עם תמו ולעשות פרקמטיא עם תמו ולהתחבר עמהם בכל
 מיני הבור שנאמר ולדבקה בו המדבק בהם כאלו דבק בשכינה וכן צו חכמים
 והיו מתאכס בעפר רגליהם והיו שותה כנמא את דכריהם עכ' י ענף מנה' ח
 יב ליראה תלמידי חכמים שנאמר את ה' אלהיך תירא ודרשו בפרקא קמא

והיו מתאכס בעפר רגליהם והיו שותה כנמא את דכריהם עכ' י ענף מנה' ח יב ליראה תלמידי חכמים שנאמר את ה' אלהיך תירא ודרשו בפרקא קמא דקדושין

דקרושין את לרבות תח' וכל דלמרכי מאת דאורייתא הוא כדלכותו רמב"ן ורשב"ן
בדליות כרורות * ענף מזה * יג' לאהבה תח' ככמו שנאמר ואהבת את ה'
אלהיך את לרבות תח' וכן מצאתי למפרשים ונוהגת בזכרים ונקבות ואמר בפרק
במה מרליקין מאן דרחי רבין הויין ליה בני רבין מאן דרחיל מרבין הוא גופיה הוי
צורבא מרבין ואי לאו בר הכי משתען מיליה כצורבא מרבין ופי' דרחי' אהבה
הויין ליה בני רבין ואשבתו להם כאב על כן ואמר במסכת כתובות פרק הנושא
על יהושפט מלך יהודה כשהיה רואה תח' היה עומד מכסאו ומנטקו ומחבקו וכן
בילקוט במלכים סימן רכ"ז אמרו על אליהו ז"ל כשהיה רואה בני אדם דרקים היה
מגפפן ומחבקן ומנטקן * ענף מזה * יד' טו' קרית שמע בכפר ובערב שתי
מזות עשה תלויות בפה שיקרא בפיו כל שלש פרשיותיה דכתיב ודברת כס' וכמו
שכתוב לקמן בקד' ובכלל המנוה סיכוין בפסוק ראשון ויארץ בדלת של אח' שיעור
שימליך את ה' כמחשבתו על רמח' איכריו ולמעלה ולמטה ולארכע רוחות העולם
דכתיב על לכך בדלית' במסכת לרבות ואמרי' התם דזה נקרא קבלת עול מלכות
שמים וכתב הרב ר' אהרן בקפר החינוך וזונו לזכרו בשני העתים האלו כקבע
ובכונה גמורה אחד ביום דליהו ועיל לכל מעשינו שכוין בהיות האדם וזכ' כקרה
אחדות ה' ומלכותו וכי הוא מושל בכל והסגתו ויכלתו על הכל ויתן לו כו' כי עיניו
ית' פקוחו על כל דרכיו של אדם וכל צעדיו יספור לא יתעלם ממנו דבר מכל דבריו
ולא יוכל להכחיש ממנו א' מכל מחשבותיו הלא תהיה לאדם מחשבתו זאת למשמר
כל היום ההו' וכן בלינה תהיה לו למשמר כל הלילה ויהיה ירא וחדד מחשבו לפניו
כי הוא מלכו ואלהיו * ענף מזה * יו' מט' עשה לקדש את השם' אם יאנקוהו
להמיר דתו או לעבור על אחת משלש עבירות חמורות שכתורה והם עז' או גילגל
ערויות או שפיכות דמים יהרג ואל יעבור וכשעת השמר אפי' על מצוה קלה שנאמר
ונקדשתי בתוך בני ישראל ויחשוב כן בלבו כשקורא קרית שמע' בתיבת ככל נפשו
וכתיבת וכל נפשכם ויסיים הסכמה גמורה שאם יבא לידי נסיון יתחוק וימקנה
נפשו וממונו בשמחה בר' עקיבא ובני חנה וכחש לו כאלו נמקד בפועל והיינו דכתיב
כי עליך הורגנו כל היום כחשבו כנאן עכחה וכי אפשר לו לאדם ליהרג בכל יום
אלא מעלה הבה לדניקים כאלו הם כהרגים בכל יום בהעלותם על לב בכה הכי
איתא בקפרי ובוזהר פרשת בלק אמר דצריך לחשוב מחשבה זו כמי באריכות דלת'
דאחר זל' סס לשואה גרמיה גואינון דמקרי נפשיהו על קדושת שמויה והיינו
ביחודא דשמע ישראל דכל מאן דשוו רעותיה הכי בהאי קרא יתחשב ליה כאלו
מקד נפשיה על קדושת שמויה * וכפרשת זו אמר אוקמוה רבין טוב יום אחד לפני
מימתך דבכל יום ויום צריך בר גס לאהדרא בתווכתא ולמימסר רוחיה לגבי מריה
ויפוק בא' וכמסכת ברכות פ' ה' רוא' כשהוציאו את ד' עקיבא להריגה זמן קרית שמע
היה והיו קורקין את בשרו במקרקות של ברזל והיה מתכוין לקבל עליו עול מלכות
שמים באהבה אמרו לו תלמידיו רבינו עד כאן אמר להם כל ימי הייתי מצטער על
מקרא זה בכל נפשך אפי' נוטל את נפשך עכשו שבא לידי לא אקיימו יצת' נשמתו
באחד * ממנין תרג' * יז' להתפלל בכל יום בכונת הלב שנאמר ואותו תעבוד

וכתוב ולעבדו בכל לבבכם אעפ"י שהיא מזה כוללת כל תרי"ג מצות שעבדו אגחט
 שהוליואנו מארץ מצרים מהיות להם עבדים ותמורת עבודת פרך באמר וכלבכום
 וכל עבודה כשדה נתן עלינו ית' עול עבודתו תרי"ג מצותיו כדאיתא בזהר סוף
 פרשת בהר קינו וכן כתב רמב"ן ורמב"ם מ"מ מפי השמועה למדו דיש כאן מצוה
 פרטית זהו שאמרו בספרי איוו היא עבודה שכלב וזו תפלה וכן כתב רמב"ם ורמב"ן
 ורמב"ם ומנחה כמ"ק עם המנות התלויות כלב כיון דהקפ"ה תלמה כלב ואם לא כיון
 בה לא יצא ידי חובתו ועונשו גדול מאד דכתב רשב"י פרשת פקודי כד קריב קמי
 מאריה ונלי גלותיה ולא חיוש על יקרא דמאריה טב ליה דלא איברי וק"ה אמר
 בתבואת האיש הזה ערירי גבר לא ילח בימיו עכ"ל וישעיה הנביא אמי' ען כי נגש
 העם הזה בפיו ובשפתיו כדדוני ולכם רחם ממני לכן הנני יוסף להפילא כו' ומיירי
 במתפלל בלי כונה כדפירש ר' דוד קמחי והו' לשון נגש כדארז"ל השגה לתפלה *
 וממין תרי"ג לרמב"ם סמ"ק ורש"ן גב"רול * יח להדמות אליו ית' שנאמר
 והלכת בדרכיו ופירשו רז"ל מה הוא רחום אף אתה הוי רחום מה הוא חנון אף
 אתה חנון מה הוא חסיד אף אתה חסיד ויתנהג האדם בכל עניניו במדות
 הממוצעות ולא ילך אל אחד מהקצוות והיא הדרך הישרה והטובה נקראת
 דרך ה' היא שזוה עליה אברהם אבינו לבנו שנאמר אשר יצא את בניו ושמו דרך
 ה' * ממין תרי"ג * יש להיות בבית המקדש כמורא וכבוד ראש מאימת הש"ת
 השוכן בתוכו שנאמר ומקדש תיראנו ואמרו בתורת כהנים את מקדשיכם לרבות
 בתי כנסיות וכתו מדרשות שכלל מקום דעלייהו בתיב ואפי' להם למקדש מעט אין
 כוהגין בהם קלות ראש כגן שחוק והיתול ושיחה בטלה ועונש העובר על זה גדול
 מאד כדאיתא בזהר כפרשת נשא על פסוק כיפילא אמרו כל כי כנסתא דעלמא
 מקדש אקרי וטמי חכמים מקובלים גדולים בדורנו פסקו הדבור בבית הכנסת
 לגמרי רק בדברי תור' וירא' השם והם החכ' השלם כמ"הרר משה קורדואירו ז"לה
 זה חכ' השלם כמ"הרר יצחק אשכנזי ז"ל וכבר עונש השם אפי' שלא בשעת התפלה
 כי כן לשון הזהר מאן דמשתעי כבי כנסתא מפני אימת השוכן בו ית' דהא בתיב
 במקו גילוי טביכה קול דממה דקה וכתב סמ"ק דיש לאדם לרונן ק"ו מהגוי' העומדים
 בבית הפלותם שעומדים כאלמים וכן כתב הכלבו וכן יש לאדם ללמוד ק"ו מהעומדי'
 לפני מלך מלכי המלכי' הב"ה ענף מצוה * ב כת' רבינו יונה מעלות רבות נמקרו לנו
 במצות עשה * מעלת הבחירה אחת * שנאמר וכחרת בחיים וכלעת שמודמן
 לפני האדם איבור או ספק איבור והו' פורש מקווי' מצות עשה זו ובסוף פק' דקדושין
 כתב רבינו נסים דמאי דאמרינן בכוליה גמרא ספקא דאורייתא לחומר' דבר
 תורה הוא ולא מדברי קופרים וכתב טבן דעת רש"י ובתשובה כתב אפילו בעסקי
 העולם כל משכיל בוחר לנפשו הדרך היות' בטוח והמשומר מכל נזק ומכסול ואפי'
 באפשר רחוק ועל אחת כמה וכמה שיש לנו לעשות כן בדברי התור' והמצות עכ"ל *
 ממין תרי"ג לרבינו יונה * בא ומעלת שלמות הבטחון בו ית' מצוה סמית' שנא'
 תמיים תהיה עם ה' אלהיך וכן כתב הרמב"ן שזו מצות עשה שלא יצא מהוכרי השמי'

החווים בכוכבים ולא מוולתם מה עתיד לה ותואם נשמע דבר מהם נאמין כיהב
 ביד ה' מפר אותותם כפי התקרבתנו לעבודתו והכי איתא במסכת פכחים ומינה
 נלמוד דמצוה לכתוב בו ית' בכל לב בכל ענייני העול' כמפורש בקבלה ברוך הגבר
 אשר יבטח בה' ארור הגבר אשר יבטח באדם בו וכתוב בטחו בו בכל עת וכתוב
 בטח אל יוכל לבך • ממני תר'ג • לרכינו יונה ולגאון ור'ג' ור'ג' ור'מ'ן וק'מ'ן •
 בב ומעלת התבונן בגדולתו ית' מצוה שלישית שנאמר וידעת היום והשבות אל
 לבבך כי ה' הוא האלהים ידוד אמר ה' משמים הסקיף על בני אדם לראות היש
 משכיל דורש את אלהים וכתוב שאו מרום עיניכם וראומו ברא אלה • ממני תר'ג
 לרכינו יונה • כג' ומעלת זכרון חקריו ית' והתבונן בהם מצוה רביעית שנאמר
 וזכרת את כל הדרך אשר הוליךך ה' אלהיך זה ארבעים שנה במדבר ויאכילך את
 המן שמלתך לא בלתה בו ומינה נלמוד מקו' אס נטוינו לזכור לדורו' החסדים שעשה
 עם אבותינו כל שכן שכל אחד מישראל חייב לזכור החסדים שעשה עמו תמיד
 לכלל ישראל שמציל אותנו משיבו אריו' מה' העומדים תמיד עלינו לבלתינו ולזה אנו
 אומרים בכל יום מזמור לל' ה' שהיה לנו זכ' חייב כל אחד מישראל לזכור החסדים
 שבמלו' ית' מעת שיצרו כבטן אמונאו יכנע לפניו ויבוש וישוב בתשובה שלמה וכן
 שמעתי מפי מורי הרב החסיד כמהר"ר יוסף סאג' ז"ל ממני תר'ג לרכינו יונה •
 בד לזכור בכל יום בלבבנו כי עבדי' היינו לפרעה במצרי' בעבודת פרוך בחומר
 ובלבבים ואלו לא הוציאו עדיין אנו ובנינו היינו עבדים שנאמר וזכור את היום הזה
 אשר יצאתם ממצרים וכתוב ואותנו הוציא משם וכרתני' בהגדה דפקח בכל דור
 ודור חייב אדם להראות עצמו כאלו הוא עמו יצא ממצרים ופרי המחשבה הזאת
 כדי שלא יחיוק האדם עצמו ככ' חורין כדתן באבות ואין אתה בן חורין • ובוהר
 פרשת בהר קיני עלה קי' לאשתדל בתר פקודי' חוריותא דכלא איקרי עבודה
 כעבד דאשתדל בתר מאריה בכל מה דאנטריך בגין דישראל אקרין ליה עבדים
 דכתיב כילי בני ישראל עבדים עבדי' הם מאי טעמא אינון עבדי' בגין אשר הוצאתי
 אותם מארץ מצרים ובגין כך כתיב בעשר אמירן לבתר דכתיב אנכי ה' אלהיך אשר
 הוצאתיך מארץ מצרי' למפלח לי כעבד דמפלח למאריה דפרק ליה מן מותא דפרק
 ליה מכל מרעין בישין דעלמא עכ"ל • וקתם זכירה בלב דאיתא דקפרא ובקפרי
 ומקרא יתירא דכתיב למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרי' דרשו ז"ל דחייבא נמי
 להזכיר יציאת מצרים כפה כדי לחזק הל' דר'חמנא לבא בעי' • ור'ט'ן וק'מ'ן מנו
 מתר'ג מצות וזכרון יציאת מצרי' כפה בכל יום • וענף המצוה העיקרית לזכור אותה
 בלב חרד • חלק מצוה • בה כשם שמצוה לזכור יציאת מצרים כיום כך מצוה
 לזכרה כלילה בדאיתא בפק' דברכו' כי נתן לכו בג'ס כלילה היו המצוי' משעבדים
 אותנו בדאמרן ז"ל על פסוק וירא איש מצרי' מכה איש עברי' שהיו מעמיד' את ישראל
 למלכותם מקריאת הגבר ולכך הדג' כמורה כלילה ומרוב צרתם כתיב ויק' פרעה
 לילה הוא וכל עבדיו וכל מצרים ויאמ' קומו צאו כו' ועל ידי זכרון זה נשתעבד לשהינו
 יתכרך גם כלילנו ובמקנ' פולחן מצראי כליליא ניקוס כליליא לאשתדל' בפולחניה

פרק א' במצות התלויות בלב

יט

עד דיתער צפרא דכתיב קומי רוני כלילה ולא נחויק טובה לעצמו וכדבתיבא
לעיל סימן ז' עקב מצוה כו איש אמו ואביו תיראו מפני זונתה ידמה אותם
בעניו כמלך ומלכה ויפחד וירעד מאד מלעבור על רצונם אלא כל אשר יצו שיהיה
או אומה יהיה הדבר בעיניו דבר מלך שלטון לא יטה ימין ושמאל דלא סייד לטון
מורא אלא באדון או מלך על עבדיו שנאמר ואם ארונים אני איה מוראי כו וכתיב
ידא אתי בני ומלך כללו של דבר יתקב עמהם כמו שהיה מתקב עם מלך בסר
ודם שירא מאד פניו יראו ראשו ואפי' קרעו כקות ורקקו בפניו והכוהו ישתוק ויסבול
מפני פחד ג' ומגדר ג' אונו שהשוה מוראם למוראו דכתיב את האלהים תירא וכתיב
בהם איש אמו ואביו תיראו לפי ששלטון שותפין ביצירתו והמכער אביו או אמו
כאלו צער השית ומחמת יראתו לא יסב ולא יעמוד במקום המיוחד לאחד מהם ולא
קותר דבריו אעפ' שהוא יודע שאינו כן לא יאמר לא כן היה אפילו להכריע ולומר
יפה אמר אביו או אמו אסור מפני שמהם עצמו אליהם שהוא כרי להכריע ונהגת
בזכרים ובנקבות ומה שאזל איש ספק בידו לעשו היינו כפי דרך הגמרא אם אינו
ענין למורא תהו לכבוד של מאכל ומסקה ושירות פרט לאשה שרשות בעלה עליה
ממזין תר"ג כו מצות מורא האב מצוה לעצמה ומצות מורא האם מצוה לעצמה
אעפ' שלעבין מתיך תר"ג נמו לא וארזל לכך הקדים כבוד אב שנאמר בכר את
אביך ואת אמך ובמורא הקדים האם שנאמר איש אמו ואביו תיראו לומר ששקלים
הם וקראו רזל מצות כיבוד אב ואם ומוראם קמורה שכתורות שכתורה רק אם
אבי ואמו יאמרו אליו שיעבור על אחד מאיקורי תורה או אפילו על איקור דרכיך
לא יסמע להם כזה ואם מתעסק בכבוד אב ואם וכדמנה מצות עשה לפניו פטור
שהעקב במצוה פטור מן המצוה אבל אם קורם שבתחיל במצות כבוד ומוראם
נודמה לפניו אם אפשר למצוה שתעשה ע' אחרים תעשה ואם לאו יעשה הוא
הכל מפורש בפ' דקידושין ובדברי הפוסקים חלק מצוה כו ומהכת לרעך
במזך לפיכך צריך לקפד בשכחו ולחוס על ממונו כמו שה' חס על ממון עצמו והיה
רונה כבוד חבירו כמו כבוד עצמו ומה שתו וחמלתו על חבירו כאהבתו וחמלתו על
עצמו ומבטח תועלתו ושמח בטובתו ומי' כצרתו ודבורו עמו תמיד כנחת דרך חבה
וכבוד והמתכבד בקלון חבירו אין לו חלק לעולם הבא אעפ' שאין חבירו עומד עמו
ולא הגיע לו כשת ולא ביישו אלא ערך מעשיו הטובים וחכמתו למול מעשה חבירו
או חכמתו כד' שירא מכל'ו שהוא מכובד וחבירו כווי ואמרו רזל דמצוה זו כלולה
כל התורה כלה ממזין תר"ג כו אהבת הבר שבא וכבד תחת בכפי
השכינה שתי מצות עשה אחד מפני שהוא בכלל ישראל ואחר מפני שהוא גר והתורה
אמרה ואלהבתם את הגר ממזין תר"ג כו כדרך שפטו עמיתך מצות עשה
כוללת שתיים א' לדיין כלל קמין וא' לכל אדם ותלויה בלב והיינו לדון כל אדם אדם
מישראל לכף זכות וירינו אותך לכף זכות בשמים ובתב הסידר הלב ר' יוחנן יעבך
ומה שאמרו יהיה כל אדם בעיניך כלסטים ומכבדו כרובן גמלא היינו קוד' מעשה
לשאר ממונו כד' שלא תכא לדי חסדה אכל אם חסר חפץ מביתך תתלה כאברה

או

סימן

או בה עלמה וכן בכל כיוצא בזה. ממנין תרגום לא להצדיק הדין על המורע
 בין בגופו בין בכניו בין בממונו שנאמר וידעת עם לכרך כי כאשר יזכר איש את בנו
 ה' אלהיו מן ה' וקבע זה בלבו ויכרך ראשו וישתחו שגאמר וידום אהרן ולא יצדיק
 בפסו ומאלה גם לא יאמר מקרה זה כי אז ילך עמו השם כחמת קרש לא יפספס
 במעשיו וישוב בתשובה וזה חלק עיקרי ממדות וההבנת את ה' דכתיב בכל מאדך
 ודרשו ז"ל בכל מדה ומדה שהיא מודת לך בין טוב בין ייקורין לקבלם בשמח דכתיב
 חקד ומשפט אשירה אם חקד אשירה ואם משפט אשירה ואזל הנעלבים ואיך
 עולביו סומעין חרפתו ואין משיבין עושים מאהבה ושמים בייקורין עליה הכתוב
 אומה ואוהביו כנאת השמש בגבורתו שהרי הוא ית' אוהב אותנו דכתיב אהבתי
 אתכם אמה יי' וחביבים עלינו ויקורין שמכיזא עלינו שהכל לטובותינו וכתיב באמינם
 פנעו אוהב ובתיב שכרך ומשענתך המה ינחמוני. ממנין תרגום לסמך וס"ג
 לב ומלתם את ערלת לבככם פירוש שיהא לבו של אדם רך לקבל דברי המוכיח
 ולא ישנאהו אדרבה יוקיף לו אהבה על דרך הובח לחכם ויאשהכך ממנין תרגום
 לקמץ לגבות כתיב שמוך את יום השבת לקדשו בדברות אחרונות ובראשונות
 כתיב זכור ואזל זכור ושמוך בדבור אחד נאמר וכתב רמב"ן מתיבת לקדשו למדו
 דז"ל מצות עשה אחת מתרגומה היא אמירת קדוש כשבת אבל עיקרו של פסוק מירי
 בכל הימים לזכור את יום השבת בלב ובפה בדי ששהיה האמנת חידוש העולם
 בלבנו עדי עד ולכך לא יהיה זו זכרון שבת ממנו וכשנמנה הימים לא נמנה בגוים
 לז"ל מארע"ש מירקוליש חלא אחת בשבת שני בשבת שלישי בשבת רביעי בשבת
 חמשי בשבת ששי בשבת כדאיתא במכילתא וכן כל כיוצא בזה באופן שלא ימוש
 מפיו כל יום זכרון השבת וזה לטון קפרא זכור את יום השבת יכול בלכך כשהוא
 אומר שמור הרי שמירת לב אמור האמה אני מקיים זכור שהיא שונה בפך עכל
 למדנו שמצוה לזכור בלב כל הימים את יום השבת ענף מצוה לד מצות
 עשה שישנוב החוטא מחטאו שנאמר ושבת עד ה' אלהיך ולה שני ענפים הענף
 העיקרי תלוי בלב שיתחרט חרטה גדולה ויסקים הסכמ חזקה לא יחטא עוד עד
 יום מותו שנאמר שוכו עדי בכל לבככם ואזל במסכת קידושין האומר לאשה הרי
 את מקודשת לי על מנת שאני צדיק גמור אעפ"י שעה עמה היה דשעגמור לעינינו
 הרי זו מקודשת מספק שמה באותו רגע הרהר תשוב בלבו דמיד אקרי צדיק גמור
 לפני ה' הרואה כליות ולב והענף השני בפה שיפרט החטא בפיו ויאמר שלא יוסיף
 לחטא שנאמר והתודה אשר חטא וכתיב אנה חטא העם הזה חטאה גדולה ויעשו
 להם אלהי זהב וכתיב ולא נאמר עוד אהינו למעש ירינו וכעבור התשובה הגאולה
 מתעבכת שנאמר טובו אלי ואשובה אליכם וכל יו"ו בת קול מכרות טובו בנים
 שוככים כדאיתא בוהר פרשת נשא לכן כל איש יחרד וישוב וישיב אחרים מעון
 כפי כחו במתק לשונו ומצא חן בעיני מלכו של עלים אשרי חלקו ממנין תרגום
 לה כבוד את אביך ואת אמך מנינו כבוד בלב דכתיב מי יגור באהליך בנכות
 בעיניו נמאס היינו עיני השכל שיחשוב האדם בלבו כי הוא כבוס ומאוס וקלה

פרק א' במצוות התלויות בא"כ

זו פיה דקרא ואת יראייו יכבד ואם הכבוד בדכרי ובמעשה כלכוד ולא בלב הרע
מטוב אותם לו שהם נכונים ומאוקים בעיניו כמוהו דק מכבוד אותם כפה מפני
שהט"ת צוה שלא על כרחך הכניקאמ' ואת יראייו יכבד בעיניו שידמה בלבו שהם
גדולים וככבדי ארץ שזהו עיקר כבודם ומתוך כך ודאי יכבד בדיוכור ובמעשה ועל
המבזה אביו או אמו בלבו או בדברים או במעשה שקותר דכריהם או יושב במקום
המוזחר להם וכוננא בזה נאמר ארור מקלה אביו ואמו ופירשו שאינו לשון קללה
אלא לשון בויץ ואשכחן בויץ בלב דכתיב ותבו לו בלבה ונקלותי עוד מואת והייתי
שפל בעיני וכתיב וחלל גברתה בעיניה ועל זה אמר שלמה עין תלעג לאב ותבו
ליקחת אם יקרוב עורבי כחלוי יאכלוהו כפי כשר ומעשה היה כימינו כאיש שהיה זן
את אמו דק שהיתה קלה וכוונה בעיניו לפי שנשאת לאיש אחר אחרי מות אביו
והאיש הזה הלך דרך ים ונהרג והושלך לים וחפסו היהודים לבקשו ומצאוהו על שפת
הים ועין אחת מנוקרת שנקררה העורבים הרי לך בכבוד האב • ענף מצוה •
ל' וכן בכבוד האם דהרי שקולים הם כדכתיבנא לעיל ונראה דעיקר מצות
כבוד בלב דהא רחמנא לבא בעי בכל מצוה ועוד הרי השוה ית' כבודם לכבודו
הוא ית' כתרעס כפיו וכשפתיו כדדומי ולבם דחק ממני כלומר שעיקר כבודי בלב •
ענף מצוה • ל' לח' לשון הזוהר פרשת כי תנא בגברא דאשתדל בתר אביה
ואמיה דרתי לון יתיר מגרמיה וכפשיה רוחיה ונשמתייה וכל עלמא דהוה לה חשיב
ליה לאין למעבד ביה רעותא דאביו ואמיה ולמפרק לון ביה עבלי • למדנו שכל
בידם שבכלל כבודם האהבה ודין הוא שהרי אמרו במדרש דכל מצות כבוד אב
ואם היא פרעון חוב שהבן חייב לפרוע לאביו ולאמו הטובה שגמלוהו ומי שאינו
מכבדם נקרא דשע דכתיב ליה דשע ולא ישלם והמאכילם ומסקה אותם ועושה
להם כל גרביהם נקרא זדיק שכאמר וזדיק חונן וכותן היינו שחונן להם בלב חסון
בדרך שהיו הם נותנים לו ולא בלב אכזרי וכלל הפרעון שיאכה אותם אהבה עוה
בדרך שהיו הם אוהבים אותו ולא יהיו עליו לעורר ולמשא כבוד וכת' בספר המדות
זאת אין אדם מכבד אביו ואמו גורות קטות כאות עליו בענין שנאמר ויאמר יי' יען
כי נגש העם הזה כפיו וכשפתיו כדדומי ולבם דחק ממני לכן הכני יוסף להפליא
כו' עב' כלום שהרי השוה' כבודם לכבודו ואעפ' שפסוק זה כתוב בכבוד הכורס
הוא הדין על כבוד אב ואם • ענפי מצוה • לט' מצות ביקור חולים מבואה
מוזנין תר' בדנכתו לקמן וענף אח' מהמבזה דכשיראה חבירו בצער יצטרע בלבו
ויתפלל ויבקש עליו רחמים והמבקר את החולה ולא בקש עליו רחמים לא קיי מצות
ביקור חולים כטר' בבית יוסף בשם רמב"ן וכבר כתבנו למעלה דלפי שהתכלה
עיקרה בלב מנאה סמך במצות הלכ' • ענף מצוה • מ' ויד' חשיה לך מחסון
למחנה ועצת שמה חסן פירוש יד מקום מיוחד וכתיב ויתר תהיה לך על אומך
ובקית את צאתך והיה מחיך קדוש תחלת הפרש' כי תנא מחנה על אויביך לדעת
דמב' ורכיבו יונה מצות אלו מיוחדות במחנה המלחמה והם שתיים ויד' למי קשכים
שאין צריך לבקות ויתר לגדולים שצריך לבקות וכתן טעם הפסוק לפי שיי' אלהיך
מתהלך

מיתהלך בקרב מחניך להצילך ולתת אויביך לפניך הילכך והיה מחניך קדוש ונכבד
 דימכת כרכות וכפרת כל דמסכת שבת אמרין בהדיא דמן התורה אסור להרהר
 בדברי תורה אובתפלה כנגד עמוד של מי רגלים שנאמר ויד וגו' וכן כנגד זואה
 או בכית המרחץ או בכית הכסא או במכואות המוטופות שנאמר ויתר כו' רביעין
 והיה מחניך קדוש וכתב רבינו יונתן דקבלו רז"ל דבכלל פסוק והיה מחניך קדוש צריך
 שיהיו מחניו קדוש בכל מקום שאנו עובדים בתורה או מהרהרין בה אבל כמחנה
 המלחמה אפילו בלא ההרהור תורה באקר ולרעת הרב ז"ל הרי אלו שתי ענפי מצוה
 אפילו חזן למלחמה בכל מקום הרהור תורה או תפלה אבל רש"י כתב כי עיקר
 שתי מצות אלן אינן מיוחדות במחנה המלחמה אלא בכל מקום וקרא יהיב עמא
 למה ויד תהיה לך ויתד תהיה לך משום דכעין והיה מחניך קדוש והרי ישראל תמיד
 מהרהרין בתורה וכן נראה מדברי רש"י במסכת שבת פ' השולח ונלדעתם יש לומר
 דלרבנן נקט קרא כי תצא מחנה על אויביך דלא תימא שלא תטריח את אנשי
 המלחמה דוגמא דמאי דאמרין במסכת ערובין דפטרו במחנה המלחמה בטילת
 ידי ועירוב דמאי קמ"ל ואמר רז"ל דכי מהלהר בדברי תורה במקו' שאסור להרהר
 עליו נאמר כי דבר ה' בזה הכרת חכמת הגפס והוא עונה בה' ממנין תרי"ג
 כג' בזהר כרשת תצוה חמור דהכונעם הנשמה קדושה מתלקת ממנו וסורה
 במקומה רוח רעה הוא עבודה זרה נקראת אור ועל זה נאמר לא יהיה כך אל זר
 וכתוב חללו ל' כס מן האדם הכעסן אשר כעסו החליף הנשמה כעבודה זרה והו'
 פי אשר נשמה באפו כי במה נחשב הוא אל תקרי במה אלא במה כלומר כי הוא
 עצמו נחשב עז ועל זה רמז בתור' אלהי מסכה לא תעש לך כלי לא תעשה עצמך עז
 והיינו עז כעס הדי לא תעש וקמ"ך ליה את חג המצו' תשמו' למצו' עשה רמז שיטמו'ם
 את הנשמה הקדושה שבו שלא תפרד ממנו עז הכעס לא יהי לכו נח ומיושב תמיד ועל
 זה אמרו במדרש הנעל שרמזו בתור' ונח מצא חן בעיני יי' כלו' עז' שהי' לכו' תמיד נח
 ומיושב מצא חן בעיני יי' דכל נייחא מכטרא דקדושה וכל רוגזא מכטרא מקאבא
 וכתיב בתריה אלה תולדות נח כו' שלשה פעמים נח שמתוך שלבו נח ומיושב מאד
 יהי נח בדבורו נח בהילוכו נח במעשיו ואע"פ שאין המקראו יוצאין מידו פשוטן דרך
 רמז נאמ' בהם למשה בקיבוכל לו הדברי' ענף מצוה' מן' כפר' עול' מונ' קצת מנו'
 עשה התלוין באיברי' ומנו' תלויה כלב ושמת את דברי' אה על לבכ' היינו שחייב
 אדם בק' ראו פרשה שניה של קרית שמע לקבל עליו על מצותיו ית' וכדתנין פרק שבי
 דמסכת ברכות למה קדמה שמע לזהיה אם שמוע כדי שיקבל עליו עול מלכו' שמים
 תחלה ואח"כ יקבל עליו על מצות ופירוש ושמתם על לבכם כמו וישם דניאל על לבו
 אשר לא יתגאל וכתב רבינו יונה הרור האיש אשר לא יקיים את דברי התור' הזאת
 לעשות אותם לא אמר אשר לא יעשה אלא אשר לא יקיים לעשות פירוש אשר לא
 יקבל על כפשו לעשות מצותיו ענף מצוה' מד' אחרי שזיה' לאברהם על
 המילה ובמלתם את כשר ערלתכם חזר ואמר לו והיה לאות ברית ביני וביניכ' היא
 מצוה שנית תלויה כלב שיעלה האדם כל יום על לבו שהוא עבד חתום למלכו' של

עולם ולא ימרוד בו ויחזיק עמו לכן חורין וכן מנהג העולם שהאדון חות' את עבדו
כדי שתהא אומתו עליו כדאיתא במסכת שבת ולכך טס האות כאבר זה לפי שהוא
ית' קדוש וטובא ומה הוא יפחד וימנע אדם עצמו מעבירה הכי איתא בקדר עולם
נחותם שכיטס בזוית' והם התפלגין דכתיב והיה לאות על ידכה וצטבת דליכא
תפלגין הוא עצמו אות דכתיב ביני וביני בני ישראל אות היא לעולם וכלהו מועדא
טקרו שבת ואין אית מישראל חסר משמי אותות ועל פי שנים עדי' קוסדכר בדכתיב
סמך וכדאיתא כתיקוני הוהר' והצינית אשר צונו ית' רמו לרצועת הדין שלא יאמר
האדם הכה' רחום אעפי' שאחטא לא יעיט אותי ארבע ציניות כגד ארבע מיתות
כד' דאעפי' שטבלו סנהדרין הוא ית' מעיט דוגמת ארבע מיתות כעולם הזה וגם
הארבעה ציניות רמו לרבעת שפטי' הרעי' האמורים כספר' יחוקאל חרב ורעב
נחיה העה ודכר' ושמח' חוטי' שככוף לעורר לכ' רשעו טוב לו בעולם הזה ולא ילקה
באחד מאלה יהא מכוסר' שילקה בגהינם השבע ח' טי' לבן רמו לשבע מדורות אש
טבגינים והשמיני תכלת רמו למלאך המשחית הממונה על גהינם ותחת ידו כמה
אלפים ורבבות מלאכי חבלה עושים שפטים גד' לים כרשעים טבגינים כדאיתא
בוהר' גם כללות חוטי' הארבע כסוף' ל' וארבע צינות עצמן הרי ל' רמו לשלטים
וששה כרמות שעקש הבה' בת' דהוה רמו ירמיה כמגלת קינות' שהחיל בתיבת
א"יבה שעולה בגימטריא ל' רמו שעברו ישראל על ל' ברתו' שבתורה לכך נעשו
כדאיתא במדרש איכה רבתי' ענף הצנה' מה זכור את אשר עשה ה' שהיך
למרים וקמיק' ליה השמר וכנע' צרעת כלומר השמר פן תשכח ותדבר' לשון הרע
ותלקה כמוהו ודרשו בספרי השמר כלל זכור בפה וקיימא לן השמר הכתוב אלל
מנות עשה ה' לאבות מנות עשה הילכך מצוה על האד' להעלות על לבו כליום דבר
מרים ועיניה כדי שיבגור פיו ויחדר מלר' ל' לשון הרע וזה עון גדול ועליו נאמ' גורן
לכם מפני חרב והמשכיל ידוע כדאיתא בוהר' ממין תרג' ע"ה

פרק שני מצות עשה פן התורה התלויות בעינים ואפשר לקיימן בכל יום
א' להסתכל בצינית דכתיב וראיתם אותן וזרתם כו' ראיה מביאה לגוי זכירה
וזכירה מביאה לגוי עשה' מאן תרג' לקימן ורסכין' ב' כוף פרק חמשי
דגטון כתיב לך את הדברים האלה דברים שכתב' אי אתה רשאי לחומרן על פס'
אלא ילמוד בעיניו תורה שכתב' בספר' ולא הוהא מכלל עשה עשה דק הדברים
טהם חובה מותר בגון קרית שמע ופרשת הקרבנו' דהו' נמי חובה דקריאתן חשיב
כהקרבן כדאיתא במדרש וכדכתב' הרב רבינו יונה בפ' דברכות' ענף מצוה
ג' לבכות על אדם כשר שגאמר ואחייכם כל בית ישראל יבכו את השחפה אשר
טרף ה' וכתיב ויבא אברהם לספד' לשרה ולבכותה וא"ל דמי שאינו יבכה יענש
שיככה על כניו ואמרו שכל הדמעו' שאלם מוריד הקב"ה סופרן ומינתן בבית גננו
שנאמר גודי ספרת אתה ואיתא בוהר' פרשת פקודי' שכל הדמעו' שאלם מוריד
על מיתת הצדיקים ועל חרבן המקדש נרשמים על המלאכי' שביכול לבכת הקפיד
שנאמר ומחה ויאלהים דמעו' מעל כל פנים פנים הם המלאכים וזה מכלל מנות

אהב'ת'ח'ל'ת'ר'ב'י'נ'ן'מ'ר'כ'ו'י'א'ל'ר'ת'ד'ב'ת'י'ב'ו'א'ה'כ'ת'א'ת'י'א'ל'ה'י'ך'ד'כ'י'ן'ר'ב'י'ן'ד'מ'י'י'ל'ל'א'ה'פ'ו'
 אותם ככנו כיון דאין בוכה עליהם כאלו היו כנו שורת הדין הוא שיבכה על בנינו
 ענף מצוה
 א ב למוד התורה שנה ה'ל'ל'מ'וד'ת'מ'נ'ד'מ'כ'ל'מ'ל'מ'ד'ו'ת'ל'ו'י'ב'א'ו'ן'ע'פ'ה'ל'כ'ש'א'ם'ל'א'
 ישמע לא ילמוד גם מצות שמיעת התוכחת תלויה בלב דבתיב ומלתא את ערלת
 לככס ותלויה גמי באון דבתיב און שומעת תוכחת חיים עכפי מצוה
 תהיה לך על אוניך דרשו בפק' דכתובות אל תקרי אוניך לא אוניך שאלו זשמע אדם
 דבר שאינו בגון ימים אזכעו באוניו ופרט' אזכעו שהיא שפויים כיתה וזהו הכיאה
 סמך ענפי מצוה
 ח לטמוע אל כניא אמת חם ישמע ויעשה לבן מופת חק שלא ינסוף ולא יגרע על
 תורת משה שבאמר אליו תשמעון ממצותי וזהו לטמוע אל הדינים שיעמדו
 לישראל בכל דור ודור שנא' אל הסופט אשר יהיה בימים ההם ממין תרג'ו
 ז ה ט מצות התפלה ומצות ברכת מון ומצות ברבת התורה והיו דאורייתא
 תלויות גם באון דהא כתב הרמב"ם בפ' ראשון מהלכות ברכות דכל הכרכות כולן
 מצוה שישמע על לאונו כל תיבה שישמע ויאמר פיו והכבינו רוב הפוקקי שאלו לא השמיע
 לאוניו לא ינא וצריך לחזור ואפילו תכלת יח שתקנה בלחש לא אמר אל לא
 ישמע חבירו ואכל חם לא השמיע אפילו לאונו לא ינא ענף מצוה
 פ ר ק רביעי מצות עשה מן התורה התלויות בפה בקנ' ואפשר לקיים בכל יום
 ואת אמר חייב לכבדם בכבוד שידבר להם בכמת בלשון רכה וכבוד ואדנו כמדבר
 למלך זהו כשנו של מקרא ומורה שזה למדו דגם תויב לכבדם בגופו וכמונו
 להאכילם להשתנות ולהלביסם ולעשות כל צרכיהם בעדה כדכתיב לקמן בסד'
 וזה לטון מכילתא כבוד את אביך ואת אמר שומע אבי דבכרים תלמוד לומר כבוד את
 ה' מהנוך אמור מעתה מאכיל ומסקה כו' ואמרו פק' דקידושין דהמדבר קטור לאביו
 או לאמו אפי' שואב ילם תרגולות משנמות ירג גיהנם ובמדבר סיני רכה
 פרשת נשא' אמר נפתלי כבוד את אביו ויתר מדאי שהיה אביו לחו לכל מק' שהנה
 והיה זרוו בשליחותו ורץ כאילו היה תמיד מדבר לאביו וצווי דברי סיום נוף הבש
 אמרי נעם היינו דכתיב נפתלי אילה שלוםה הבנות אמרי ספר' ממין תרג'ו
 במין המנות מנו כבוד האב והאם למנוה אחת ופרטן שתי ענפי מצוה
 ג ד ה ו ז ח ט י יב יג יד יו יז יח יט כ כב כג כד כה כו כז כח כט ל לב לד לז לו לט
 אביך ואת אמר לרבות בעל אהרן ובל' דאתרבי מאת דאורייתא הוא דכתיב ל'עיל
 וכתיב רבינו יונה בספר היראה דככלל את אביך הו גמי אה אביך וככלל את אמר
 הו במי אחות אמר וכתיב ר' ישראל בספר מנורת המאור גתיב יד דאבי
 אביו ככלל אביו וכתיב אביו ואם אביו ככלל אמו וכתיב אמו והכי אית' כדראשית
 רכה על פסוק ויזכח וזכית אביו וזכח לך הוכיך וזכח ולא זכרה לפי

פרק ד במצות התלויות בהבקנה

ב

שחייב אדם בכבוד אביו יותר מכבוד וקנה והכיחול לשנות זה כאומם דמ"ו והרמב"ן
 משמע דשניהם מדאורייתא חלף דכאביו מחייב טפי מזקנתו והוא הדין לזקנתו
 וטעמא דכולהו משום דכבוד אביו כבוד אביו וכן האדם חייב בכבוד אביו
 גמולו וטעמא משום דאיש ואשתו כחד גופא חשיביו ואכ ואם של זה כאב ואם של
 זה והכי איתא במדרש שאר טוב על פסוק ואבירא גס ראה שאמר דוד לשאל
 חמיו הכיחול הטור והכתוב גיה בת קמה באמה כלה בחמותה בתרי עשר במיכה
 הנביא הרשימוך הדורות שהטור עין בת קמה בחמותה לבת קמה באמה ותאכל
 דבי איהו בכד את אביך וכמין ליה לא תנחף מה ענין זה אל זה ללמדך שאם כאל
 אדם אשה והרי אביה מכבדת אביו ואמן בעת זקנתו הרי הוא באלו כאלו כל ימיו
 לכך נאמר בכד ולא תנחף בכד ולא תנחף מה ענין זה אל זה ללמדך שאם
 יש לו לארס בנים או בנות בתוך ביתו ואינם מכבדים אביו ואמו כאלו גונב נפשות
 כל ימיו לכך נאמר בכד ולא תנחף עכ"ל לכן כל חדר מצות אלהי ישראל יפקח
 עיניו פן יחטא באחת מאלה והתד של ואס ותפגע בו מדת הדין ח"ו ענפי מצוה
 מצות עשה להזכיר יציאת מצרים כפה ביום ובלילה שנאמר למען תזכור את
 יום יצאתך מארץ מצרים כל ימי חייך וימי הימים כל ימי חייך הלילות ממין
 תר"ג לפסוק ורש"י מצוה אל למויך והסתי ענפי מצוה יב מצות עשה לברך
 אחר אכילת מזון שנאמר ואכלת ושבעת וברכת את אלהיך ונריך שיברך ברכת
 מזון ברכת ובקולרס ובשמחת הלל כדכתיב ואכל בעו וישת וישכ לבו ופירשו
 שכיך ברכת מזון ויכין בארבע ברכות כנגד ארבע אותיות שבסם הגדול ויכין
 שישיע שבע ברכות לארבע אותיות אצילות בראיה יצירה עשיה וכתב בקפר
 החינוך שקכל מרבנותיו שכל הזהיר בברכת מזון מזונותיו לזכור כל ימי
 חייו ממין תר"ג והסגס ספק אי חייב בתעון התורה מצוה עשה לברך
 על התורה לפניה שנאמר כו"ס אי אקרא השוגג דל לאלהינו ממין תר"ג לרמב"ן
 והסג"ן יח ללמוד תורה שנאמר ולמדת אותם ושמתם לעשותם ממין
 תר"ג טו ומצוה נמי ללמד לאחרים תורה שנאמר ושנתת לבניך ולנו תלמודיך
 במקל מאן שתי"ו וזכות תלמוד תורה כנגד כל המצות ועין ביטול תורה כנגד כל
 העבירות כן כתב רבינו זונה והכי איתא בקפר מצוה לקחת כפיוקרית
 שמע בקר ובערב שנאמר וברכת בס בשכך ובקומך משמין תר"ג רמב"ן
 מבין שתי"ו יח לברך כהן את ישראל שנאמר ובה תברכו את בני ישראל
 וישראל העומדים פנים כנגד פני הכהנים בשתיקה ומוכונים לבם לקבל ברכתם
 כדבר ה' הם נמו בכלל המצוה ממין תר"ג יט בפרק סו דמסקת כתובות
 דרשנה כה תברכו אתם ולא זרם ולא הבא מכלל עשה עשה ממין תר"ג
 לרש"י כה להורות שנאמר ולהורות את בני ישראל נמי שהגיע להורות ואינו
 מורה בתיב ביה ועומים כל הרוגיה פירוש עניניו שקות מים שיהם מלאהו מלסון
 ענין עימו מאותו ברע אבל מי שלא הגיע להורות אפסו לנהורות ועליו נאמר
 בירכסו מללים הפילה ממין תר"ג לקמקא בא מצות עשה לזכור תמיד

מה שעשה לנו עמלק שנאמר וזכור את אשר עשה לך עמלק ודרשו בספרי יכול בלב
כשהו' אנו לא תשכח הרי שכחת לב אמור הו' מה אני מקיי' זכור בפה וכתב סמך
דכשכת שלפני פורים שאנו קורין ברבים בקפר תורה בפרשת זכור אנו מקיימים
מזה וז' אבל מלשון דמ'ס ופ'מג משמע שמזות זכירה בכל יום ומנא תני
הזוהר הס'ט' אומ' קדים אומרי הכבוד ויאמר כי יד על כביה מלחמה ליי' בעמלק
ול'כ עומק' אמן יהו' שמויה רב' וכן העידו הנקיים שהיה מנהג זה בקאשטנילי'א
בזמן הרבנים הגדולי' הרם הגדול ד' יצחק אבנ'ה וזה הרב הגדול ד' יצחק די ג'ואון
ז'ל וכן המנהג גם היום במקומות הרבה ושבת שלפני פורים שקורין פרשת זכור
היינו כדי לקיים המנהג בזמן מפלת המן שהיה מזרע עמלק בפוכו וזכר לנס
ממנין תר'ג' כ' זכור אל תשכח את אשר הקצפת דרשו בספרי זכור בפה
לא תשכח בלב וז'ל שהיא מזוה גם לדורות כדכתב רמב'ן וספי'א דא וי'א
לחומר'א ב' ממנין תר'ג' לרמב'ן כ' ואם אנו ממנין לזכור מה שהקצפנו אבותינו
במדבר לפנינו ית' קל וחומר שחובה לכל איש ואיש ממנו לזכור מה שהנא' בעמנו
הקניף מיום היותו וכן חייבים אנו לזכור עונת אבותינו הקדושים לנו שנא' והתירו
את עונם ואת עון אבותם וכנסו מלפניו ואז יכרע לבבנו הערל ומזות זכירה זו בכל
יום ענף מזה כ' זכור את אשר עש'ה לאלהיך למרוס ובמין ליה השמר
בנגע הקצעת בלומר ט'ל'א מר'ב' לט'ן הדע ותעלם במיד' ודרשו בספרי השמר
בלב זכור בפה הילכך צריך לזכור בפה בכל יום ענין מר'ס בדי' שנהג' מלשון הרע'
ממנין תר'ג' לרמב'ן ד' ש'ב'ן א' א' מזות עשה שיתידה קפיו השכ בתשובה ויפרט
החטא עמנו שעשה כמה דאת אמר חטא העם הזה חטאה גדולה ועשו להם שהי
זה ש'נאמר והתודו את עונם ואת עון אבותם מזות בודו' לחד' בשומע תפלה
כדאיתא בקפר הזוהר ואמר במקבת קוטה שלק'ה התקיימה כלה בלחש כדי שלא
ישמע חבירו כשמתודה ומפרט חטאו בתוך תפלתו ועוקר מזות התפלה בלב
כדכתיבא לעיל במזות לב' והוידו בפה הו'א' ענף מזה כ' מזות עשה
לדבר אמת אפילו במילי דעלמא דליכא בהגדרו'א דמוכח'א שנאמר מר'ב' סקר
תרחק משמע אפי' ליכא רק דכוה בעלמא ואמר ז'ל דהמסקר כאלו עובר עז וילפו
לה מקרא אבל לסיס' שלום מותר ומזה נמי איבא כדאיתא פ'ק' ש' דיבמות
ממנין תר'ג' לרש'ב'ן כ' א' ממנין במקבת כדכות השח שיחה בטלה עובר
בעשה שנאמר ודברת בס' משמע בס' ולא כדכתיב בטלים ולאו הכא מכלל עשה
עשה ענף מזה ס' א' א' הובת תוכיח את עמיך ולא תשא עליו חטא
ממנין תר'ג' כ' כ' וכתב דמ'ס ורמב'ן דמיי'רי בתוכחת שחייב להוכיח אדם
את חבירו שעשה לו או לקרובו דעה או שר'ב'ר עליו דע בכחו או שלא בכחו על
דרך והוכיח אברהם את אבימלך על אודות באר המים שחייב לעשו' כן אולי יקבל
תוכחת ויאמר חטאתי לך או יתגל לו באכימלך שנאמר לא אדעת' מי עשה את
הדבר הזה ולא יטעמו וישחוק ויחקה שנא' כלנו כונו שנא' כרשעים ולא דבר
אכשלוס אל אמנו מאומה למרע ועד טוב כי שנא' אכשלוס את אמנו ענף מזה
ופירוש

ופירשו פירוש שני דמייירי כרואה חכירו שחטא או שהלך בדרך לא טובה מצוה
 להחזירו למוטב בין שחטא בדברים שבינו לבין חכירו בין שחטא בדברים שבינו
 לבין קונו בדרך להוכיחו כינו לבין עצמו כנחת וכלשון דבה ויודיעו שאינו אומר לו
 אלא לטובתו אם קבל מוטב ואם לאו זוכתו פעם שנית ושלשית וכן תמיד חייב
 להוכיחו עד שיכהו החוטא ויאלץ אינו שומע לך וכל שאפשר בידו למחו ולאינו מחסה
 הוא נחפז בעון כן פסק רמב"ם וה"מ פסק דכיון שקבלו אעפ"י שלא הכירו כפטר
 ממצות הוכח מוכיח ורבינו מאיר בתב דכתחומא פ' תוריע משמע כרמב"ם דאמר
 התם כסנתן רשות למשחית להחגיג ק' ירושלמי מסיים דאמרה מדת הדין לפני
 הק"ה כו' עד שהיה להם להתכוונת לקדושת שמך ולקבל עליהם הכחות כירמיה
 וישעיה עכ"ל * ענף מצוה * ל * בכל דור ודור כשיש מח' זכות בין חבמי ישראל
 באי קצת או בממוכא מצוה עשה לילך אחר הרוב שנאמר אחרי דב"ם להטו והעובר
 על זה עכשו גדול טוה עמוד שהתורה נקצת כוונת פירוש אמרו בגמרא רובא
 דאורייתא * ממנין תר"ג * ל * מי שידע לחכירו עדות מצות עשה להעיד
 בכ"ד באופן שיתקיים הדין על פי עדותו שנאמר והוא עד או ראה או ידע אם לא
 יגיד ונשא עינו * ממנין תר"ג * ל * מצות עשה על בית דין לחקור ולדרוש
 העדים שנאמר ודרשת וחקרת ושאלת היטב ודין תורה בין כדיני ממונו בין כדיני
 צפנות מצוה כדרישה וחקירה אלא משום דלא תנעול דלת כפני לוויין כעלו כדיני
 ממונות אך כשהדין מרומה או קומה אדין תורה כדי להוציא לאור משפטו * ממנין
 תר"ג * ל * מצות עשה לדון כל דיני ממונות שבין אדם לחכירו וכל הדינין ממנין
 במצוה אחת * ממנין תר"ג * ל * רמב"ם ורמב"ן מנו בדיני ממונות לא מצות *
 א' דין שומר חנם * כ' שומר טכר והשוכר * ג' שאל * ד' המקח וממכר * ה' טוען
 ונטען * ו' גנב וארבע אבות כזיקן השור והבכור והמכעה וההכער הרי עשרה
 ואחרת לדון בדיני נפלות שנאמר והיתה לכו ישראל לחוקת משפט הרי לא דיין
 ממון ודין החובל בחכירו כגופו הרי יב מצאו לנו לפי דעתם זל מ"ד ממנין תר"ג *
 טה * מצות עשה שיתן האדם פי שנים לבנו הבכור שנאמר את הבכור יביר לתת
 לו פי שנים ואם העביר הבכורה מבנו הבכור עובר בעשה וגם הוא חייב להוריע
 מי הוא הבכור ויזוה עליו בכבורה * לרעת רובא דרבנותא וזממנין תר"ג *
 טו * מצות עשה לקדם הכהנים לנהוג בהם כבוד ולהקדים אותם לכל דבר
 שנקדשה לפתוח ראשון ולכרך ראשון וליטול מנה יפה ראשון כדאיתא פרק חמשי
 דגטין ופרש"י זל לפתוח ראשון לכל דבר כבוד בין בתורה בין בישיבה הוא ידבר
 בראש ולכרך ראשון כעודה וליטול מנה יפה ראשון אם בא לחלוק עם ישראל בכל
 דבר לאחר שיתקדש אומר לו ברור איזה שתרגי * עכ"ל * והתוספות והר"ם
 חלקו עליו בהא דפי' במנה יפה פירשו דדוקא כמעשר עמי או כדקה המתחלקת
 לעניים או חכרים המקובצין כעודה אבל במדי דשותפות לא דאמרינן כפ' רביעי
 דפסחים הנותן עימו בחלק יפה אינו רואה קימן ברכה לעולם ולא מקתכר לדרוש
 הפסוק כזה להרגיל הכהן שיתן עימו בחלק יפה עכ"ל * ממנין תר"ג * טו * מצות

עשה לברך חוליה דכתוב יהודעת להם את הדרך ילכו בה ודרשו ילכו וזכו וזכו
חולים יואחד מענפי המזוה לדבר עם החולה ולסוד רבי שלמה ז' גבירול זה חוליה
תשיחם וכתב רש"י דכתב הרב כן מפני שהדבור יפה לחולים ענין מזוה
פח מזוה להשיב את החולה בתשובה ולומר לו שיטפס במעשינו ויתחנן לפנינו ית
זה עשה כן שכרו גדול ועליו נאמר אשרי מטביל אל דל ביום רעה ימלטהו יי פי
שהוא גורם לחולה שיטרפא מחוליו וינצל ואם כבר נזורה גזרה ימלטהו ה' מלינה
של גהינם וגם המשיכו בתשובה ביום רעה ימלטהו יי הכי איתא בפרשת פקודי
זבהקדמת בראשית כזהר ענין מזוה פח מזוה לקפוד על אדם כשר שמת
שנאמר ובה אברהם לקפוד לטרה ולככותה וזה מכלל גמילות חסדים דאמר זל
יהודעת להם את הדרך ילכו בה זו גמילות חסדים ואמרנו המתעצל בהספרו של
אדם כשר ראוי לקבורו בחייו והביאו ראיה מן המקרא והעבט שהיה בימי דוד
שלשה שנים היה לסקת עין שלא הספידו לשאל בהלכה ענין מזוה ג' אעפ
שמזות התפלה עיקר כלב כמו שכתבנו למעלה גם היא תלויה בפה שזריך להוציא
כל תיבה ותיבה בספתיו בדקדוק יפה ובקול נמוך כדי שישמע לאוזו וכתב סמך
ידקדק בכל מלה ומלה כאלו מזוה והוכיח ואם לא הוציא בספתיו כלל לא יצא
לדעת רוב הפוסקים ענין מזוה ג' וזאת את יי אלהיך כי הוא המותן לך
כח לעשות חיל הרז זו מזות עשה לזכור את ה' תמיד על דרך שויתי יי לבגדי תמיד
ואמר המפורד וערב זכרך על לשוני כמו כפת זוף טעמתי וכתב לשון ולזכרך
תאות נפש ולמעלה מפקוק זה כפר זה זו כתיב השמר לך פן תשכח את יי אלהיך
וכתב רבינו יונה שזו מזות לא תעשה שלא לשכוח שמו הגדול דגע ולמוד ממה
דאמרינן בקפרי בכמה דוכתי זכור יכול כלב גשהוא אומ' לא תשכח הרי לב אמור
הא מה אמי מקיים זכור בפה הא כמי דכוותה אמר תחלה פן תשכח כלב והדר
אמר וזכרת בפה והיינו דכתב רבינו מנה יש לאדם בכל יום לעתים לעורר האהבה
ולומ' בפיו פקוק זכרון וזכרו וראתו ית' כגון מלא כל הארץ כבודו ופקוק גדול הענה
ודב העליליה אשר עיניך פקוחות על כל דרכי בני אדם אלהי עולם יי וכיוצא בזה
וכן היה מהג מורי הרב הקפיד כמהדר יוקף קאביש זלחה ובתוקף חיבה לעתים
מרגלא בפומיה לשון נוכח תפלה דראש הסנה אשרי איש שלא ישכח וכן אדם
יתאמך בך ענין מזוה ג' גב' להפך בדברים שנאמר ואיפה יפרנו ואינו מיפר
אלא בדברים שבינו לכינה ודרי עימי נפש אפילו אשרה עליה פרי שלא אכלה אותו
כל ימיה ואף כי הוא גרוע כגון שדירה שלא לחכול חרובין וכיוצא בהם סמך
כתב דהמזוה הוא להפך ושאר רבנותא כתבו דהמזוה הוא לרין בדין הפך נדרים
ממנין תרי"ג ג' מזות עשה להעמיד דינים בכל עיר ועיר ושוטרים הרודים
בעם לקיים דברו הדינים שנאמר שופטים ושוטרים ממנין תרי"ג ג' ובסמו
תשבע זו מזות עשה רמ"ם פירש כשיתחייב שכועה בכ"ד מזוה למשבע כאלה יש
אומרים דלאו הבא מכלל עשה עשה הוא כלומר כשמונתשבע ולא בטעם אחריו ואפ'
בשיתוף אחר עמו וכמו שאמרנו כל הנוסף שם שמים עם דבר אחר נעקר מן עולם

וכן כתב הר"א כ"ד ז"ל בהסגות ויש אומרים דאין מצות וכו' שמו תשבע מתקיימת אלא
כפי שבע על קידוש השם כמו שא"הו שאמר חיי אלה יהיה טל ומטר כי אס לפי דברו
לפי שהיה אחאב אומר שהרי יש כמה שנים שהיו עובדים ע"ז ולא נמקיים ועזר את
השמים ולא יהיה מטר • ממנין ת"ר'ג לגאון וד' שלמה ז' גב'ירול ורמב"ם • ג'ה אמרו
במסכת תמורה שכלל מצות וכו' מדבק יש שמצוה להסבוע לקיים את המצוה על
דבר שאמר דוד נשבעתי ואקיימה לשמור משפטי דהקך וכו' נשבעתי יי' שבעי
עב' הבקר • ענף מצוה • ג'ה • בנדק חשבוט עמיתך מלכד דכתתי לעיל
במצות התלויות כלב עוד יש בו ענף שני אזהרה לדיוק להשוות בעלי דינין שלא יהא
אחד עומד ואחד יושב אחד מדבר כל גורכו ולאחר אומר קצר דברוך • ענף מצוה •
ג'ה • קס' שלום ורדפהו דאורייתא הוא דאפילו בשעת מלחמה כו' ית' להקדים
שלום שנאמר כי תקרב אל עיר להלחם עליה וקראת אליה לשלום ומנחה קמ"ג
במצות עשה וכל מקום שיש שלום אין השטן יכול לקטרג שנאמר חבור עזבי אפרים
הנח לנו ה'בה כו' למחות שמו הגדול שנכתב בקדושה על המים לשם שלום כין איש
לאשתו והרונה לזכות במצוה זו יזהר במצוה אחרת והיא לדון כל אדם לכף זכות
תמיד • ממנין ת"ר'ג • ג'ה • מצוה לימנע מלידור שום נדר לפי שהנדר מכשול
לאדם כן יחל דברו או כן יאחר לשלמו שנאמר וכי תחדל לנדור לא יהיה כך חטא
ודרשו ר"ז הא אם תדור יהיה כך חטא והנדיק חובן וכו' מכלי שידור זולתי בעת
נדר דכתיב וידר יעקב נדר לאמר וכן בהתאסף ראשי עם ידרו נדרים לחוק ידים
דפית' רבינו יונה ולא הבא מכלל עשה עשה • ענף מצוה • ג'ה • מצות עשה
שהיופיו ולכו של אדם שוין ולא ידבר אחד כפה ואחד כלב שנאמר הין נדק יהיה
לך ודרשו ר"ז שיהא הין שלך נדק ולא שלך נדק • ענף מצוה • ג'ה • רמב"ן •

מצות עשה מן התורה התלויות בפה בקנה ובזמן

אזכרה את זום השבת לקדשו דרשו דכפירא יכול ללכך כשהוא אומר שמונה
כדברות אחרונות הרי שמירת לב אמור הא מה אני מקו' זכור שתהא שונה בפיק'ר
ממנין ת"ר'ג • ג'ה • כתב רמב"ן דכפוק זה ככללו שתי מצות אקידום בליל שבת
שדרסו ז' מתיבת לקדשו שתזכרו כפה ותקדשכו בתחלת כניסתו מלשון קידוש כ"ד
שהיו מקדשין את החדש ואת היובל ואומרים מקודש מקודש • מצוה שנית והיא
עקידו של כפוק לזכור בכל ימי השבוע את זום השבת בכל עניני האדם שיכול
להזכורו כדאיתא במכילתא שהגיס ק רין לכל אחד מימי השבוע שם בפני עצמו
לכ"י מארטי' שמידקול' ש' כמנהג העם שכתעברו בגוים אבל מצות אהיבו בכפוק
זה לקרוא אותם אחד השבת שני השבת שלישי בשבת רביעי בשבת חמשי בשבת
ששי בשבת וכן כל יבוצא כו' יש לנו לקיים מצות וכו' מצות שבת בכל יום ומתקיימת
מצוה זו גם באחלים ובכלים ובמלכודים אם כשיודמן לאדם מהם דבר טוב וזמן
אומר ויאמ' כפיו זה לשבת וכן היה עושה שמאי הזקן באופן שלא היה זו זכרון שבת

וכו' ומורה לו הלל שכל מי שעושה כן מקיים בזה מצות זכור אלא שהלל הזקן היה
 זהיר במצות הכבוד מפני אדם לכך לא היה מקיים מצוה זו במאכלים אלא בשאר
 כל העניינים והיו שאמרו בגמרא אבל הלל מדה אחרת הייתה בו ענף מצוה
 הבדלה במוצאי שבת מדא רייתא לכולי עלמא והיא ענף זכור שהרי אמרו
 בפסחים וזכרה כדברים בכניסתו וכיציאתו וכתביב נמי ולהכדיל בין הקדש ובין
 החול ענף מצוה ד' לטון סמ"ג שני מקראות יש בדברות ראשונות וזכור
 וכד ברות אחרונות וזכות להטעינו שתי זכירות אחד בתפלה ואחד על הכוס בין
 בכניסתו בין ביציאתו עכ"ל נראה שהיה זה דעת רבותיו ענפי מצוה וכתב עוד
 ואני אומר כי שתי זכירות יש אחת בכניסתו לקידוש ואחת ביציאתו להכדלה וכפל
 הזכרון בתפלה ועל הכוס בקידוש והבדלה תקפה דרבנן היא וז' ח ט כתב
 סמ"ג וכל הפסקים דהמועדות נקראו שבתות וזרדין לזכורם בתפלה ועל הכוס
 בכניסתם וביציאתם כמו שבת ונשים חייבות בקידוש והבדלה דבר תורה ענפי
 מצוה כתב סמ"ג בשם בעל הלכות גדולות שדבר תורה לומר הבדלה לאור
 היר במוצאי שבת דיליף לה בירושלמי מדכתיב וירא אלהים את האור כי טוב והדר
 ויבדל אלהים ענף מצוה יא ושמחת כחגך מאן למדו רז"ל דכל שבעת
 ימי הפסח ושמנת ימי החג ושאר ימים טובים אפורין בהספדה מצות עשה ממנין
 תר"ג יב להגיד אדם לבטלו בטימן ענין יציאת מצרים והנפלאות שעשה
 לנו מלכנו ונזכרו שנאמר והגדת לבנך ביום ההוא לאמר ממנין תר"ג יג מצות
 עשה לקרא הלל גמור בזמנים הקבועים שבת הוא תהלתך והוא אלהיך ממנין
 תר"ג למקראי חל רמ"ן כתב שהלל אינו ממנין תר"ג ולא נפקא מהאי קרא לא ענף
 מצוה הוא שמכלל המנהג שנעשו לנו לשמות כרגלי מרוב השמחה יש לנו לשיר ולהלל
 לפכו יד מצות עשה לקפור את העימר שנאמר תקפרו חמשים יום וגם בזמן
 הזה ראוריתא לרמ"ם ופ"ק ממנין תר"ג טו ומנהג לממנין ומי דכתיב
 תקפרו חמשים יום ומנהג לממנין גם שבעי דכתיב שבעת שבועות תקפר לך ענף
 מצוה לרמ"ם ופ"ק אבל ה"ן כתב דדעת רוב המפרשים דקפירת העומר בזמן
 הזה דרבנן יז חוב שעברה עליו שמיטה ולא ככתב גוקודם פרוזכול ובא
 חבירו לפורעו מצוה עליו לומר משמע אבי איני רוצה בלום שנאמר וזה דבר השמטה
 ואם אמ'ו חכירי אע"פ כן קבל יקבל ממנו ענף מצוה יז וכן רוצה שגלה ממקומו
 למקום אחר ורצו אנשי העיר לכבדו יאמר להם רוצה אני איני רצוי לכבוד אמרו לו
 אעפ"י כן יקבל מהם שנא' וזה דבר הרוצה ענף מצוה יח לקדש ככור בהמה
 טהור דכתיב כל הכבוד אשר יולד בבקרך וכצ"ל הזכר תקדיש אע"ג דקדוש משמע
 מצוה לקדשו בפה וזכור נו הג' בזמן הזה ואין להקדישו לא בשבת ולא ב"ט
 מדרבנן ממנין תר"ג לרמ"ן ופ"ק יט מצות עשה מן החורה לזעוק ולהריע
 לפני ה' בכנפיה על כל צרה שלא תבא על הצבור בגון דכד אנוחב או מביע מטה
 או ארכה או מנסלת וכוונת בהם כדי שיעלו בכל העם על לב שאין זה מקרה אלא
 גזרת מלכו של עולם על קעונו וישוב כל איש מדרבו הרעה ויטיבו הגול ויכבו לפני

מזה ד' ולשון רמב"ם פרק ט"ז מהלכות יום טוב טבעת ימי פסח ושבת י"א
החג אקרוים בהספר ותענית שנאמר ושמת בחגך ענף מזנה ה' לאכול
ולשתות בראש חדש מדברוי רמב"ם פרק ג' מהלכות נדרים נראה בהדיא שהוא דבר
תורה זליכא איקוה תענית מדברוי קופרים דק חכוכה ופירוש וטעם הרב ז"ל מש"ס
דאיקור תענית בראש ל' לכוין משום דאיקרי מועד כד איתא פרק שני דתענית אם
כן אקרו כחול המועד מן התורה ענף מזנה ו' לאכול ולשתות ערב יום
הכפורי דכתיב ועניתם את כפשותיכם בתשעה לחדש ודרשו ז"ל וכי בתשעה מתענין
והלא כעשרה מתענין הלא לומר לך כל האוכל ישתית כתשיעי כאלו נעשה להתענות
גם בתשיעי והתענה ודבר תורה הוא ולא אסמכת וכן הסדר דברי רמב"ם ס"ג מהלכות
נדרים ענף מזנה ה' לאכול כזית מצה ליל ראשון של פסח ושנאמר בערב
תאכלו מצות הכתוב קבעה חוכה אחך כיוון הזה שאין לנו קרבן פסח ממנין תרי"ג
ה' לאכול כזית פת בכוכה ליל ראשון של סוכות וילפינן לה מליל ראשון של פסח
מגזירה טיה דחמשה עשר חמשה עשר והגדלה מאחד מ"ג מדות דאורייתא הוא
ענף מזנה ה' עינוי מאכילה ועינוי משתיה ביום הכפודי מנות עשה אחת
שנאמר ועניתם את כפשותיכם ממנין תרי"ג והם שתי ענפי מזנה ה' לפרוט
מאכילת חמץ בפסח דכתיב טבעת ימים תאכל מצות ואמר יין בירושלמי שאין וזו
מצה שאכל מצה כל טבעת הימים דליכא חיוב אכילת מצה דק בליל ט' כזית שא
לדיוקא אחא טבעת ימים תאכל מצות הא חמץ לא ולא הבא מכלל ועשה עשה
במאכל האוכל חמץ בפסח מלבד לאו וכרת דאיכא איכא נמי איקור עשה ממנין
תרי"ג לרשב"י כתב רמב"ם דהנמנע מלאכול בהמה טמאה מלבד שמקיים
מצות לא תעשה מקיים נמי מצות עשה דכתיב כטהורה אותה תאכלו משמע הא
טמאה לא תאכלו ולא הבא מכלל עשה וחיוב בכלל בהמה י"ג וכן מביעת
אכילת עוף טמא מצות עשה מלבד לא תעשה דכתיב כל צפור טהורה תאכלו הא
טמאה לא תאכלו י"ד טו וכך דג טמא שנאמר כל אשר לו כנפיה וקטקטת
תאכלו וכן חגב טמא שנא' אשר לו כנפיה כו' תאכלו משמע הא לאו הכי לא תאכלו
י"ו וכן מצות שחיטה דכתיב וזבחת מבקרך ומאחך וגו' הא בלא שחיטה כשרה
לא תאכלו ולא הבא מכלל עשה וכתב הש"ך כל לאו הבא מכלל עשה דהוי
עשה יש מחלוקת בין הראשונים אם ימנעו מכלל תרי"ג מנות או אם הם ענפי מזנה

מצות עשה מן התורה התלויות בהו"מ

א ב כתב קמ"ג וכל הפקדים בשמים של ע"א ושל עריות אסור להריח בהם
ונראה דאיכא איקור עשה ולא תעשה טהרי כתבו ז"ל דבכלל לא תקריבו
לבנות ערוה נאקה כל מיני קריבה כישוק או חיבוק ואפילו מגיעה זכבכלל לא תחאף
באקר ריח בשמי עריות דפירשו ז"ל לא תחאף לא תהנה לאף היינו החוטם לשון
ונומי האף כדפירש רש"י והרי כתב רמב"ם בפסוק קרושים תהיו הו" פרושים מן

חמירי שלא יקרא דעתו מוננו תפלין שיש בהם צימא הזכרות על אחת במה ובמה
 ענף מה ה' כא לקבוע מוזה שנאמר וכתבתם על מוזהות ביתך ובשעריך תרגמו
 ותקבעינן וישם אדם ידו על המוזה תמיד כשנכנס בכית וכשיוצא ויזכור כי הוא
 נתבעל הכית והאדם ובניו ואשתו וכל אשר לו אחרתם וכל כפניו שלו והוא השומע
 אותו בכית ובשדה ועל ידי כך נחשבת לו מצות מוזה כל יום לפניו ית' כמצות צינית
 נהתפלגין ובזאתו מכיתו בכקר בניית וכתפלגין ומוזה שהם ארבע מצות כנגדן
 ילוהו ארבע מלאכי השרת מכרוזין לפניו וקר לכדיה דמלכא כך כתב הרשב"י
 ממין תר"ג כב לעשות מעקה שכלומר ועשית מעקה לגגך וכן בסולם וכן כסוי
 לכור באופן שלא יבא תקלה וכשמו על לב כל יום מצוה זו ויראה אם צריכה תיקון
 נחשב לו כאלו מקיים המצוה בכל יום ממין תר"ג כג ליתן צדקה בלב טוב
 בשמחה שכלומר פתוח תפתח את ידך לו ותיביין אלו להודיע במצות הצדקה יותר
 מכל המצות מצות עשה שהצדקה סימן לנדיק ורע אברהם אבינו שנאמר כי ידעתו
 למען אשר יצא את בניו וגו' לעשות צדקה דמכס ממין תר"ג בד מצות עשה
 להלות לעני שנאמר אם כסף תלוה את עמי ולמדו מפי השמועה דאם זה אינורשות
 אלא מצוה וכתוב בפי העבע תעביטו ממין תר"ג בד פריעת בעל חוב
 מצוה שכלומר והאיש אשר אתה נוטה בו ונזיל אלך ומי שאינו משלם נקרא רשע
 שנא' לזה רשע ולא ישלם ממין תר"ג לרשב"י כו לתת שכר סביר בזמנו שנא'
 בימיו נתן שכרו שכיר יום גובה כל הלילה שכיר לילה גובה כל היום והקבלן
 בשישלים המלאכה ויתנהו לבעל הכית חל עליו המצוה ממין תר"ג כו
 להשיב אבירה שג' השב תשיבם לאחריך ממין תר"ג כז להחזיר המשכון
 לעני כעמ שהוא צריך לו שנאמר השב חשיב לו את העכוש כמות לילה וכו' וקטת
 מחזיר לו כלילה ובמות יום וכלים שנעשה בהם מלאכה ביום מחזירם לו ביום
 ממין תר"ג כט להחזיר הגולה שנא' והשיב את הגולה אשר גול וככלל הגובה
 זה אונאה ממין תר"ג ל' אדם שלקח רכית מישראל מצות עשה להחזירו
 שנאמר אל תקח מאתו נשך ותריבית וגו' וסיפיה דקרא כתיב וחי אחריך עמך ופירשו ז"ל
 שרובה למיר ואם לקחת תחזיר לו הדר ליה דליחי כההך ממין תר"ג לרמב"ן
 ולרשב"י לא לגמול חסדים דכתיב והודעת להם את הדרך ופירשו רז"ל את
 הדרך זו גמילות חסדים ילבוזו כיוקול חולים ואמרו גדולה גמילות חסדים יותר מן
 הצדקה ולא מנו אותה ממין תר"ג אלא היא בכלל והלכת בדרכיו וזו יתב' גמול
 חסדים טובים ענף מצוה לב לקבור מתים דכתיב כי יקבור חסדו ביום
 ההוא ח"עג דפסוק זה כתיב כהרגו למדומי השמועה דהוא הדין לכל המתים
 וכתיב כמו בסיפיה דקרא דלעיל אשר ילכו בה ופירשו זהו קבורה ממין תר"ג
 לרמב"ן וס'מקור רשב"י לג וסיפיה דקרא ואת המעשה אשר יעשו ופירשו ז"ל
 המעשה זה הדין וייתורא דאשר יעשו הוא מצות עשה שיעשה האדם לפני משרת
 הדין ממין תר"ג לבמ"ן לה לכרי תשיך מפי השמועה למדו שו מצות עשה
 דמכס פירש פמשמעו שמנוה להלות לכרי ברכית וחלקו עליו דליתא אלא המלה

לישראל בלח' דבית הוה דיוק ים מצות עשה הנהיה מכלל' לכברי תחילה הא לישראל
לא תשיך. ממנין תרי"ג. ל'ה. לנדק המהוונים והמסקלות והמדות שכל מאוזני נדק
מכני נדק וגמקסה עונקן מעכסן טל' ערניתה י בכופה ביצואת מנרים. ממנין
תרי"ג. ל'ה. לישראל או שמע שאחר מישראל במקנה כגון שהוא טובע כגרה או
מגבל עליו גל' או שהיה גדרף מכני גנים או שהעלילו עליו ואפשר שהגרהו או אם לא
ימרהו שרא' להגילו מצות עשה מן התורה להגילו וכן חולה שיש בו חולי של סכנה
מצוה להסתדרל לרפאתו בכל עוה וכל אלה מצות פקוח גפש סדושה שכת והמתן של
כה כקרא טוכך דמים ובכלל זה מצות פדיון שבויים ומצות פיקוח נפש מהגת גם
בגר תושב הוא המקיים שבע מצות שהנענוו בני נח שנאמר כי ימוך אחיך ומטה ירו
והחוקת בו גר ותושב ותי עמך. ממנין תרי"ג לרמב"ה ט"ז. לו. לה. רמב"ם
מזה קיום כל מיני נדרים חזקה אחת ממנין תרי"ג. ונ"מ ע' עשן שתיים לפי שהן
הנזקות כענייניהן שדרי גבוה בגון הרי עלי קרבן או הרי עלי כן וכך מצות לנדק
אעפ"י שלא הוציא גרה ולא סבועה מפני הגרה גמור וחייב לקיים ועל זה נא מונח
מפתיך תשמור חבל נדרתי הרשית אם אמר אעשה כך וכך ולא הוציא לא נדר ולא
שבועה אינו בלוי ועל זה נא אם כי יהו וגו' ככל הוציא מפני יעשה וחילוק זה הוא
דנדר גבוה עונה עליהם ככל תאחה אכל נדרי הרשית לא כדאמרו במסכת קמח
מי סכרה לוקח בית או לישא אשה בארץ ישראל אין מחייבין אותו עד שיזמא דבר
הגון. ממנין תרי"ג. לט' מצות עשה להפריש ככורות בין באדם בין בבמה
טהורה בין במין החמור שנאמר קדש לי כל בכור פטר כל רחם בבני ישראל באדם
ובבמה לי הוא בכור אדם ובכור חמור כפדיון ופדיונים לכהנים. וככור בבמה
טהורה בין חס בין בעל מוס גותין אותו לכהן ולא יתכנו לו מיד כשולר. אלא חייב
הישראל להטפל בו בבמה דקה שלשים יום ובגסה תמימים יום והמס ישהנו הכהן
ברשותו עד שיפול בו מוס מאליו. וישקטנו הכהן ויאכלנו כשירצה. ויכול
להאכיל ממנו לישראל ואכילנו לגו או מוכרו אם ירצה. ממנין תרי"ג.
מצות עשה לפדות פטר חמור בשנה וכותן השם לכהן. טא. ואם לא רצה
לפדותו מצות עשה לעורפו שנאמר וכטר חמור תפדה בשנה ואם לא תפדה וערפתו
ומצות פדיון חזקה ותר ממנות עריפה. ממנין תרי"ג. טב. מצות עשה לשלם
אם נפיר מן הקן שנאמר שלם שלם את האם ובש קחנה יחכין שלא לזכות בה אלא
לוקחה כדי לקיים מצו שלום ואז לא יעבור על לאו דלא חקה האם הכ מפרש סוף
מסכת חולין וכן הורה הרב כמ"הר יצחק אשכנזי זלל. ממנין תרי"ג. סג. לפדות
המשא מעל בהמת חבירו שנאמר עזוב תעזוב עמו ממנין תרי"ג. סד. והורה
הרשב"א רכל טקן שחייב לפרוק מעל חבירו וכן כתב רמב"ם. עיף מביה.
סו. וכן מצוה לטעון המשא שנאמר הקס קיס עמו אין חוב בעיניה אלא
כסבר ומצות פריקה קידמת למצות טעינה משום געור בעלי חיים וטעינה ופריקה
לעוים מכני דרכ שלום. ממנין תרי"ג ועיף מצוה. סז. מצוה עזה לכסות
דם חיה ועוף ששחטן שנאמר ופחט את דמו וכסו בעפר ממנין תרי"ג. סח. מצות

עשה שיניח בעל הבית לטביר לחכול בזמן שכירותו ומה שעושה שואמו כי תבא
בכרם רעך כו' כי תבא בקמות רעך כו' ממזין תר' ג' לר' מבס' י' לטמט ת"ח
שנאמר ועבדתם את יי' אלהיכם את לר' ה"ח ולמדו מדברי קבלה שגדולה שימוש
יותר מלמדה דכתיב ויקס' וילך אחרי אליהו וישרתה הולא כתיב שלמה עמו ופתח
אמר יצא מים יעל' דיי' הליהו ואמרו במה כתבת את הנותן כל גזל אבותי שהעבד עושה
לר' כו' תלמוד' עושה לר' כו' ענף מצוה' נא מצות עשה שפלה הליהו צמ
כבוד מאמו ישראלית שנאמר כל פטר רחם ונאמר אך פדה תפדה וסיעור הפדיון
חמש קלעים ככסף או טה' כסף ונתן הפדיון לכהן ולא יערים אלא יעשה מצותו
בשמה' ממזין תר' ג' נב' ג' מצוה אבדה בתחייבנו לטרוח בשור אחינו
או בשני הפדחים להיות עמנו עד דרוש אחינו אותו שנאמר ויהי עמך עד דרוש אחיך
אותו ממזין תר' ג' נג' עתה מה לעשות יקר וגדולה לכעלים מקומו כתיב
ועניים מרודים תביא בית עכל' הרב רבינו יונה ענף מצוה' ג' מצות עשה
שיכתוב כל איש ישראל ספר תורה לעצמו שנאמר ועתה כתבו לכם את השירה
הזאת מפני השמועה למדו שפירושו כתבו ספר תורה שיש בה טורה שאין כותבין
את התורה פרשיות פרשיות ממזין תר' ג' נח' וכתב הר' א' דהתומשים
וכפרי' הגמרא ופירוטם וכפרי' הפוסקים שאדם קונה להגות פהס הוא וכנינו או
שכותב אותם היא עוקר מצות עשה שהי' קומן הזה אין קודק' בק' אלא בכבוד וגם
אסור לו למכור כל ספרים אלו אם לא ללמוד תורה ולישא אשה כספר תורה עצמו
ענף מצוה' ג' מצות עשה ליעמא הכהן לעשה מתים קרוכים הכתובים
בתורה לשארן דהיינו אשתו ולאמו' ל' אכיו כו' שנאמר ל' יעמא וגמלו מפי השמועה
שאין זה דעות אלא מצות עשה מן התורה על הכהן ונהגת' בזכרים ולא בכבדות
ממזין תר' ג' יהר' א' אכל' הר' א' כתב דכהנת רנא חייבת ליעמא על ששה מתיב'
ג' וככל' מצוה זו' ש' מצוה אחרת והיא מצות אבילות ונהגת' בין כפהנים בין
בישראל בזכרים ובכבדות ואין מצות אכלות מן התורה אלא יום ראשון יום מיתה
וקבורה ושאר הששה ימים אין מצות אכלות אלא מרובין ולא חילל אכלות לא אחד
קבורה ומפני טעם זה רחץ וסך דוד בשמת הילד ולא תעמא דמשים דאמרו דכל
אלא שהה שלשים יום כאדם היו כפקי ככל זאיך מתאכלין עליו דהרי אמרו דאין
דין זה אלא כפקי א' כלו ל' חדשיו אכל' א' כודע' בבירות שכלו חדשיו א' ויב
להתאכל עליו זרינו כאדם שלם לכל דבר וילך הדור הרי' כודע' בבירוד שכלו לו
חדשיו שהיו יודעים יום העיבור ולכך היה מתפלל דוד שיחיה' ענף מצוה' ג'
ג' אסור לשחרר עבד או שפחה כנענית וכני' השכיה שהמלך מביא וישראל
קונין אותם יש להם דין עבדים כנעניים והמשחררם עובר בעשה שנאמר לעולם
בהם תעבדו ומותר לשחררם לר' מצוה אפילו הוא מצוה של דבר' כופרים כגון
סלא היו עשה כבית הפנסת משחרר עבדו להשלי' המזין סמנה מדברי סופרים
להתפלל בעשרה וכן לכל כיוצא בזה' וכן א' הוא מנהגין בשפחה הפקר דהרי' היא
מכשול לחטאים בפין את דבה ומשחררה כד' שתכשא וסוף' התכשול' ממזין

תר' ג'

פרק המע מן החורח ביום ובכל היום

כח

מר לבי ונשחית היליטן עבדו ונאמתו ארסימא גמון אהיה שלמה של השמית חחד
 מעשרים וארבעה דאמי אוביים קלס מלוה על בדי לכוף את הרב לשחרר שנאמר
 וכי יפיל את סן עבדו וגו' לחסונו של חנוני ממנין תרי"ג חסו ללכך או להגעיל
 כלים שכלקחו מן הבאים שנאמתו ביהם ג' השוהר ימים ליבון בעת משו בהן בחנוני
 שהגעילה תקן שכל הכר אשר זבא בשם תעשהו בשלש עשרה ממנין תרי"ג לקמק
 שא לא תטביל כלים שלא בשמותו הסונים פהם אלא כענין שאל זכר אשר לא יבא באל
 ותעבדו במים זכן הכלים שנאמתו שבהן באור או בחמין אחר הכשרן גריבויטביליה
 ואין דין טבילת כלים רק בכל עבודה זרה של מתכת או של זכוכית או של חפץ
 זבאכר חובש אה מין מתכת ודוקא שנקחן מן הגוהאל סלגן חין גריבין עבילה יש
 מיושאוה דכלי שהיה צריך להכסה והטבילו קודם הכסה אותה טבילה לא מהביא
 דהוי כגר שטבל עד שלא מל גמסין תרי"ג לקמק חסו כתב סוף והרן ונרין
 להעביר החלדה מן הכלי קודם הליבון או ההגעילה כדתיב בספרי אך את הוהב
 מכאן שצריך להעבירה חלדה יעקב מלמה סגור לאבדה שם ע"א שאל ואבדתם
 את שמים מן המקום ההוא וזה נהגגס בזמן הזה אם יכשוו יטמא ע"א של עכ"ס
 גאו אומה כיוצא לה ארשים ימכרו גביס ע"א בלי בטול צריך סיכון ישראל שלא לזכות
 דבה ממנין תרי"ג חסו דעודה יש ככלל ואבדתם את שמים שאנו סיבבים לכנות
 שם שבוני לע"א כד אטכחן עקבא שקובא לע"א שקון שנאמי את שקוביהם ואת גלליהם
 זכתיב שקון כח עמון והאמורה את ע"א הוא מכבד את בוראו יעקב מזהו סח
 לסכר מזבות ע"א סל ואת מזבותם תשכרו ממנין תרי"ג חסו לגדע ע"א שאל
 ואשר יהם תגרעון ממנין תרי"ג חסו לטרופ אטרה שאל ואשר יהם תגרפון באל
 ממנין תרי"ג חסו להשמיר כמותם שנאמי ואת כל כמותם תשמיר וליתון
 מוכחותם שכלות מוכחתם חסו ממנין תרי"ג חסו לחבר כלים שנאמתו
 ע"א לע"א שאלכר תאכדו את כל המקומות אשר עבדו שם הניס את ליהם ופי'
 רזל שכלים שנאמתו בהם לע"א הכתוב מדבר ממנין תרי"ג חסו מזות ברפת
 פהיים כנשיאות כפי דלמדו בקימי כה תברכ בסיאות כפיס זכתיב גמניטאל
 אהרן את ידיאל העם ויברכס ויש להגביה הזמנית קצת על השמלנית לזה כתב
 בלכתב רמך וכך דאוני על פיהם בלהא עוף מזהו ע"א התפלה מזות עשה מן
 התורה זכתיב ועבדתם אתה כד כתיבנא זכתיב דקטל לקון עבדות למדה חזל הנחך
 שיהיה ידע של אהם בתפלה האו עלון על לבם כעבד לפני חבונ עוף מזהו חסו
 זכתיב דיכינו אכדהם בזו קל הדימם דהיבם בשלש השמות ושלש אחרונות אכל
 כאלמעיו שהם ושלש צריך שיהיה יד יפרושות כדלה שאל דאש כחן בתפלת אכדהם
 דהדמות ידיאל דתרגומו אריות ידיבולו וכתפלת משה אפרים כפי אל ס זכתיב
 וכאלה ידע משה וזו כתפלת שלמה ויפנוסו כפי השמים עוף מזהו חסו
 מזהו להניל הנדרף מן הרודף להרוג את חכירו אפילו באחד מאבריו של רודף שכ
 זה חזקה במכשיותיהם הירגה ושמבשו חקום שיש סופספת בצאות ופתו וקצתה
 את כפה מנין שאם אינו יכול להניל בכפה כלכך שחייב להנילו ככפה תל לא

תחום

תחום עיניך ואם יבול להצילנו כאחד מאכחיו והצילו ככפשו הרצוה מוקף רמים
 ומשעם רודף הורו אל באסה המקטה לילד לחתוף השיבר במעיה בין בהסרבין בידי
 יופני שהוא כרודף אחריה להרגה ואם הוציא ראשו ואין בוגעים בו טאקדו לחין נפש
 מפני נפש שהוטבעו של עולם ואחד הרודף אחרי תכירו להורגו או על אחת מכל
 העריות שיש בה כרת לבעלה או אחר הוכרח בו עליו אבל הרודף אחרי בהמה
 לכא עליה או הרודף לעשות אחת מכל עבירות שכתובה אפילו לעבור על און מצילין
 אותן אפילו באברים וזה הגב מזה אדכל מקום ובעל און פזורים ובקבית והעובר
 זה ויכול להציל הכרדף אלא הצילו אפילו כאחד מאבריו של רודף או אפילו ככפשו
 כיטל עשה זה מלבד שעבר על סני לאוין סהם לא תחוס עיניך גלא תעמוד על דם
 רעך כמו שנכתוב בלוי ועונשו גדול מאד כאלו הוא מאכר בפש מישראל וזה נספר

ממנו תראו
 במצות עשה מן התורה התלויות בידים ובכל הגוף ובזמן אדם

לשבות מכל מלאכה ביום השבת כאלו זכיון השבעית שבתות בא וזכום
 הכפורים שנ' שבת ששתתן הוא לכם וי דעה זכו ה' לשבות ממלאכה
 ביום טוב ראשון של פסח וכשבעי של רבי ראשון של סוכות וכשמני סלני וזכום סוג
 שבועות ובאחד לחדש השבעי שפול ראש השנה סככל אחד משנה ימים של אחד
 שבתון מקרא קודש והיא ימות עשה שלהם ובתיכ בהודף אסר ואכל לכל נפש הוא
 לכו יעשה לכם ש' ככל אחד משנה ימים אליו מנה להוכיף מחול על הקדש
 בכניסתו וכיצא חורא כלכו בתיכ מערב עד ערב שבתו שבתם כדאיתא פרק
 בתרא דינמאי ממנין תריג לרשפין כתב רמב"ם העושה סוכה אינו מפרך
 בטעת עשייתה אלא כשהי שישב בה וכמו אחדון שהוא גמר המנה מכלך אשר
 קדשו וזונו לישב באופה והישיבה היא ממנין תריג והעושה היא ענין מנה וזונו
 ליעול לולב כחג הסוכות שכל וקחתם לכם ביום הראשון פרה עין הדורגו מ' סוכות

למדו זול בפ"ד דתגינה דחול המועד אקור בעיטית מלאכה מן התורה דין דבר
 האכר וכן כתב רש"ם ורמב"ם ועל זה אמרו המכוה את המועדות און לו
 חלק לעולם הבא לפי שמקל ומכוה בעיטת מנה עשה אחת וזהו ממנין תריג
 לרבינו יונה ק"ג מנות עשה להסבית לתמן ערב בפת יקודם עשה מסות ולשון
 ה"ן רש"ם פסחים זה שאמרה תורה תשכית יבול להתקיים באחד משני דברים או
 שיכטל כלבו כל חמץ שיש לו כרמתו וזוואנו במסעבתו מרשותו וקני' בפקי' מן
 התורה אפילו בחמץ הידוע לו אלא לא בטלו כלבו כלל וצריך מן התורה שיכדוק
 לאדיו בכל מקום שהוא רביג להמלא שם איכערנו מן העולם וכו' ממנין תריג

במצות עשה מן התורה התלויות בדגלי וזאת שור לקיים סגל

א ב אחד מן הענפים של מצות כיבוד אב ואם שהייב אדם לעמוד מפני אביו או
אמו מלא קומתו ורכי יוקף שהיה כגון נהור כי היה שמע קל כרעא דאמיה הוה קס
ואמר איקום מקמי שכינה דקא איתא הכי איתא בפרקא קמא דקדוסיין וכתב סס
המרדכי דאפילו מאה פעמים ביום חייב לקום מפניהם עכ"ל מצוה ונראה דגם
בכבוד של קימה זו חייב אדם בזקנו וזקנתו ובעל אמו ואשת אביו וכלהו דכ תבנו
לעיל דחייב בכבוד כשישלחנו אביו או אמו לאיזה דבר מצוה לרוב בודיוות כד כת'
בתפלי אילה שלוחה כדלעיל ריש פרק רביעי' ג ד מצות עשה שיקום אדם
מלא קומתו מפני חכם כשבא בארבע אמותיו אעפ"י שאינו זקן והדרת פני זקן
וקבלו רזל דפירו' זקן זה היינו חכם והוא לשון נוטריוקון וזקן זה שקנה חכמה ופירושו
המכרשים הדידור היינו בדברים לדבר לו בלשון כבוד ואדמות ועמה ולכופ ראש
לפניו עכ"ל מצוה ה ה לקום מלא קומתו מפני זקן אפי' אינו חכם וכן מצוה
להדרו סג' מפני שיבה תקום והדרת ופירושו התוספות וסג' דתקום והדרת נדרש
לפניו ולאחריו כללו אמר מפני שיבה תקום והדרת תקום והדרת פני זקן ושיעור
שיבה שבעים שנה ואמרו בגמרא מפני שיבה כל שיבה במשמע אפילו זקן אשמאי
ומצאתי בפירושי הגאונים כתיבת יד אשמאי היינו גוי וראה לדבר שאמרו סג' ר'
זקן הוה קאים מקמי כפי דארמאי וכן פירש הרב רבינו אליעזר ממין ודא
האחרונים פירושו זה ואמרו דר' יוחנן מפני דרכי שלום הוה קס ולא מדין תורה ורס'
פירש אשמאי ישראל רשע וגם פירושו דחו האחרונים דהא כתיב שאת פני רשע לא
טוב ופירושו אשמאי כד פירש רבינו חס דהיינו אדם כור עם הארץ מלשון והאדמה
לא תשם דחורגמו לא תכור והרגיל במצות לו וזכה ליראת שמים דכתי' מפני שיבה
תקום והדרת פני זקן וכמ"ל ליה ויראת מאלריך הכי איתא במדרש רבה ובירושלמי
והביאו הר"טבא כפ"ק דקדוסיין עכ"ל מצוה וכל ארבעה ענפים בכלל מצוה אחת
ממין תרג' ז לקום מפני ספר תורה למדוה רזל מקל וחומר מפני למדיה
עומדים מפניה לא כל שכן ענף מצוה ח כבר כתבנו למעלה דמצות עשה
דהיודע לחבירו עדות שיעיד לו כב"ד וכתב סג' ור"טבן דמצוה שיאמר העדות
מעומד סג' ועמדו סני האנשים כדאיתא בפרק שבעות הערות ענף מצוה ט
לבקר חולים ולהשתדל עליהם ככל מה שהם צריבין שנאמ' והודעת להם את הדרך
ילכו בה ואמ' לכו וויקור חולים וכל שאינו מבקר חולי כאלו שופך דמי' ענף מצוה
ככלל ג' ללנות האדם היוצא לדרך וכל שאין מלווהו כאלו שופך דמים דכתיב
ידינו לא טפכה את הדם הזה ועינינו לא ראו וקבלו מקיבו פירושו פסוק זה לא בא
לדנו ופטרונוהו בלא מזון ולא ראינוהו ופטרונוהו בלא לוי' ושיעו לוי' הרב לתלמיד
עד עבודה של עיר שיוצא ממנה דהיינו שבעים אמה וטירויים חכר לחבר עד תחום
שבת תלמוד לרב אין לו שיעור וכל מי שמלוין אותו אפילו בעיר ואפי' ארבע אמות
אינו כזוק וטבר הלוי' אין לה שיעור הכי איתא פרק בתרא דקוטה והביאה
הפוסקים ענף מצוה יא וכן לויית המת בכלל גמולות חסדים ועיקר המצוה
ללנות אותו עד שיקבר וכל שרואה את המת ואינו מלווהו אפילו ארבע אמות עכ"ל

דול במחרף ומגדף את ה' שכלועג לרש חרף עושהו הכי איתא בפ"ג דברכות והביא אותה הפוסקים ענף מצוה יב מצות כקוי הדם ביד ולא ברגל דהקים הכתוב ושפך וכסה במה ששפך יכסה ולא ברגל שלא יהיו המצות כזו"ע עליו ולאן הכא מכלל עשה עשה ענף מצוה יג מצות ברכת כהנים בעמידה דקבלו מקיני בה תכרכו בעמידה ענף מצוה יד מצות התפלה שהיא מן התורה כדכתיבכא לעיל למדו רזל שהיא בעמידה דכתיב וועמד פתח ויפלל כדאיתא במקת ברכו וכקוף מקת חולני ענפי מצוה י

מצות עשה מן התורה התלויה ברגלים ובכל הגוף ובזמן חייב החתן להתיחד עם אשתו שנה ראשונה שלא יצא מחוץ לעיר שנאמ' נקי יהיה לביתו שנה אחת וכתב בספר החינוך דמצוה זה נוגעת בכל מקום ובכל זמן ולא תימא דכשהיו יונאים ישראל למלחמה בלבד נאמרה וכן משמע לשון דס"ב וכולהו רבותא מכוונתה ממנין תר"ג ב במצות קובה יש שתי זוויות אחד תלויה בידים היינו עשייתה והשנית הישיבה בה ותלויה ברגלים והיא עקר מצוה וגמר שלה דכתיב בככות תשכו שבעת ימים לכך חין מכרכין בשעת עשייתה לעשו קובה אלא בשעת הישיבה כדי לישב בקובה ממנין תר"ג לחלוף אשת אחיו מן האב כשמת בלא זרע ואינו רוצה ליבנה שנאמר וחלצה בעל מעל רגלו ממנין תר"ג

פרק שביעי במצות עשה מן התורה התלויות בראש הגויה מצוה על האב למול את בנו שנאמר ביום השמיני ימול בשר ערלתו ממנין תר"ג ב לא מל אביו אותו מצוה על כל למולו שנאמר המול לכם כל זכר ענף מצוה ג כתעלם מכל ולא מלנו אותו כשיגדל הוא חייב למול את עצמו וכל יום שיעבור עליו מסיגדל ולא ימול עצמו הרי זה מכלל מצות עשה שיש בה כרת דכתיב וערל זכר אשר לא ימול בשר ערלתו ונכרתה כו ענף מצוה ד מצוה על הרב למול את עבדיו יליד בית ומקנת כסף שנאמר ימול יליד בית ומקנת כסף ענף מצוה ה מצוה על כל למול הגרים שנאמר ימול ענף מצוה ו מצות עשה לקדש אשה בכסף או בכטר או בביאה שנאמר כי יקח איש אשה ונו כדיליף במהכת קידושין ומי שנשא אשה מכלי שוקדסנה תחלה ביטל עשה זה ממנין תר"ג ז מצות עשה לפרות ולרבות שנאמר פרו ורבו היו לו במים ומתו לא יצא יח לא אם כשימות הניח מח'ינו בן וכת אז קיים המצוה וכן אם מתו הבני והניחו אפ"ה כן מהכת והכת מהבן קיים המצוה אבל אם נשאר מא' מהם בן וכת לא קיים המצוה ממנין תר"ג ח מעל קיים אדם עונתו ואף כשאשתו מעוברת הוא מצוה במצוה זו שנאמר ושמה את אשתי ואיכא נמי בהא מלת דכתיב ועונתה לא יגרע ממנין תר"ג למק' ט מצוה שיפרוש האיש מאשתו סמוך לנסתה שנאמר והורתם את בני ישראל מעומאתם אם רגילה לראו' כיום פורש כל היום ואם רגילה לראות

פרק א במלת התלויות בלב

ל

לראות בלינה כורש כל הלינה ממנין תריג לקמין י היה משמש עם הטעורה
 והרנינה שפירשה נדה מייבת היא לומר לו ולקוד לו להכנועו או לפרוש בקישוי
 אלא ימתין עד שימות האבר דאמרינן פרק שני דשבעות דזו היא מצות עשה
 שבנדב וילקף לה מדכתיב ותיבדתי עליו ופילו בשעת נדתה תהא עליו ממנין
 תריג לקמין ורשב"י יא מצוה על האיש שיפרוש מאשתו מלבוא עליה אם
 במצא בה דבר ערוה שנאמר כי מצא בה ערות דבר וכתב לה ספר כריתות ונתן
 בידה וכן אם מגרש אותה על אינו סבה הוא מצווה שלא יוציא אותה אלא בגט
 כדת משה וישראל ממנין תריג יב מצוה ליבם אשת אחיו שמת בלא זרע
 שנאמר כי נשבו אחים יחדו ומת אחד מהם וכן אינו יבמה יבא עליה ממנין
 תריג יג להיות קדושים מנה הגאון ופירש רמב"ם בחומש קדושים תהיו זהו
 שאמרו ה'ל קדש עצמך כמותך לך לכך אחר שאמרה התורה מאכלות אסורות חזר
 ואמר והתקדשתם והייתם קדושים בלימוד לא יאמר אדם הרי פירשתי ממאכלות
 אסורות ודי לי וכמותך לא יהיה בכוכאי יין כזוללי כשר למו וכל ימיו חגים ולהוט
 אחר מעדני עולם לכך נאמר והתקדשתם בלימוד שיקדש עצמו מן היין במועטו
 כמו שקרא הכתוב הנזיר קדוש ויזכר הרעית הנזכרות ביין בתורה ככה ובלוט
 ובגמרא נזכר שהביא לדי שפיכות דמים וגם ישמור מהתגאל בריבוי אכילה גסה
 וישמור מן הדכור הנמאס והיתר אעפי' שאינו נמאס וי' ואחר שאמר בתורה העריות
 חזר וכתב קדושים תהיו שלא יאמר הרי פירשתי מן העריות והיה להוט אחר אשתו
 ומצוי כתרנגולים או בכשני הרבות לכך צוה קדושים תהיו והוא צויו כללי שיפרוש
 מן המותרות ימעט במשגל ולא ישמש אלא כפי הנריך לקיום המצוה ממנין תריג
 לגאון ורבינו שלמה ז' גב'רול יד על הכהנים הוסיפה התורה קדושה מעל
 ישראל דכתיב קדושים יהיו לאלהיהם זו מצות עשה שיפרשו מנשותיהם שאקורים
 עליהם בלאו והם גרושה ופילו היא גרושתו והזונה והחללה שאלו אסורות אפילו
 לכהן הדיוט ממנין תריג לרשב"י טו אמרו בגמרא פק' דיבמות הבא על
 יבמתו זרתה קיימא עליה בעשה פירוש מדכתיב יבמה יבא עליה ורש"י התם
 עליה עליה ולא עליה ועל זרתה ולאו הבא מכלל עשה עשה ממנין תריג לרשב"י

פרק ראשון מצות לא תעשה מן התורה התלויות בלב ובאפשר לשומרים בכל יום

א דבור שמי של עשרת הדברות לא יהיה לך אלהים אחרים על פני פירושו שלא
 להעלות על לב שיש אלוה זולתי ה' ממנין תריג לרמב"ם ולרמב"ן ורשב"י ב ג
 ד דבור עשירי של עשרת הדברות לא תחמוד כו' ובדברות אחרונות כתיב
 לא תחמוד אשת רעך לא תתאוה בית רעך כו' עד כל אשר לרעך ולא תחמוד נדהם
 לפניו ולאחריו נוקמי אממון ואחשת איש וכאלו כתו' לא תחמוד אשת רעך ולא תתאוה
 ולא תתאוה בית רעך וכן אחשת איש ובין אחר קעו ומט' לט' לין איב תרי לזוין לא
 ח כ ב 8 2

תתאוה ולא תחמוד וכשישתדל ליקח הקרקע או המטלטלין מחבירו שלא היה
 בדעתו למוכרו חלף מהפניו עליו או הרבה עליו רעים או הרבה לו דמים עד
 שלקחו או עבר על לא תחמוד דאין חימוד חלף ע"י מעשה חבל על לאו דלא תתאוה
 משגמר והסכים בלבו להשתדל בכל עוון לקנותו ממנו מיד עבר דאין תאוה לא כלב
 בלבד וכן באשת איש אם נתן עיניו לא לביאוף חלף ליקח אותה לו לאשה בהתר
 והשתדל כמיני תחבולה עד שגרסה כעלה ולקח הוא לו לאשה עבר על לא תחמוד
 ומשגמר והסכים בלבו לעשות התועבה הזאת עבר על לא תתאוה ויש אומרי שעל
 עון זה נחתם גזר דים בכית שני הכי איתא במכילתא והכי כתב הרב מגיד משנה
 ורשב"ץ הרי לנו חמדה ותאוה ממנין תרי"ג כממון ובאשת איש וב' אחרים ענפי מזה
 ד' השמ"ך פן תשאח את ה' אהיך אמרן זל כל מקו' שנה השמר פן ואל הרי זה לא
 תעשה והרי כאן שכי לאוין הוזהרנו כזה לזכור את הש"ת בכל עתו חייב אדם לקנות
 לנפשו תמיד הנהגו המחוייבות מן הזכירה כמו היראה והצניעו וקייטו המחשבות
 ותיקון המדות שחומר בה' יצדקו ויתהללו כל זרע ישראל עכ"ל רבינו יונה • וכתבו
 המקובלים כי השם הקדוש יש לו יב צירופים והש"ת מזהיג עולמו בהם יב שעו' דיום
 ויב דלינה וזה שלא נשכחהו בשום טעה מהם ולא כחלקי השעה שהם חלקי ושמינים
 חלקים וכן ה'עולה חלקי ושמינים כיג' יוד עולה עשרים עשרים פעמים עשרים הרי
 ארבע מאות וכן בגבלג ה'א' שעולה ששה וההא השמית עשרים פעמים הם מאתיים
 וארבעים וי' שעולה כ"ב עשרים פעמים הם ארבע מאות וארבעים הרי כך הכל
 חלקי ושמינים נגד חלקי השעה והוא ית' אין מקור השגחתו אפילו בחלק א' מהם
 פן יחרב העולם גם אכחנו ישראל בחירו עבדו וכמו זנו שלא נשכחהו חלק
 מהשעה חלף לפינו בעמוד כדכתיב חי השם אשר עמדתי לפני הרי זו מזה
 אחת ממנין תרי"ג והשמית ענף מזה • ח ט שלא לשכוח מעמד הר
 קיני הנורא שנתן לנו שם אלדינו את התורה חלף יהיו עינינו ולבנו שם כל הימים
 שג' השמר לך ושמוד כפסך פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך וכן יקורו וגו' יש
 אשר עמדת לפני ה' אלדיך כחורב • רמ"ן • א' ממנין תרי"ג והשמית ענף מזה •
 י יא גם בכלל לאוין חלו השוכח דבר מלימודו דאמרן זל במקכת אבות דעובר
 בשני לאוין חלו ואמרן יכול אפי' תקפה עליו משנתו תל' וכן יקורו מלכך עד שיקיר'
 מלכו ע"י שהוא בטל מן התורה ואינו הוגה בה תמיד • רבינו משה וקמ"ג • ענפי
 מזה • יב שלא להקיר מלכינו הרע שעשה לנו עמלק שנא לא תשכח וכשיהיה
 לנו כח נכנס ממנו • רמ"ב סמ"ג דש"ך • ממנין תרי"ג • יג זכור אל תשכח
 את אשר הקצפת זל דלא לדור המדבר לבר זנה כי אם גם לדורות כדי שזכור מפני
 וקו' שיש לנו לזכור מעשנו ולהכלים • ממנין תרי"ג • יד שלא לשכוח צרעת מרים
 כדי שמוהר מלשון הרע שנא השמר בנגע הצרעת וקמ"ד ליה זכור את אשר עשה ה'
 אלדיך למרים • רמ"ב דש"ך • ממנין תרי"ג • טו שלא להתגאות שחא' פן תאכל
 ושבעת ורס לכך פן קשי' אורס לכך ואזל דהוי כעובד ע"א והוא כדווי מפי חבמי
 הגזר ד'אשרו בשמתא שאן דאית כיה גקות הרוח אפילו מקצתה מי ווער הא דכתי'

תועבת ה' כל גבה לב • קמק וקמג למדה מהשמר לך פן תשכח את ה' אלדיך •
 ממנין תר"ג • יו ולא ירים לכתב רבנו יונה הוזהרנו בזה להקיר מנפשותינו
 מדת הגאווה שלא יתגאה הגדול על הקטן ואפי' המלך יהיה שכל רוח כמאמר דוד
 המלך ע"ה לא גבה לבי ולא רמו עיני • ענף מצוה • יז שלא לבעוק אלא יהיה
 לבנו רחב לסקול כל מיני צער ודעתנו מיושבת עלינו כגמרא אמר ר' הונא כעובד
 ע"א ועל זה הזהיר לא יהיה כך אל זר וכווהר פרשת תצוה חפוקה נמי מן התורה
 דכתיב אלדי מסכה לא תעשה לך דעל ידי הכעם מכתלת ממונ הנשמה ונקרא
 טורף נפשו באפו ושורה במקומה רוח הטומאה וקסה לפרוש וסמך ליה את חג
 המנוח תשמדו מנות עשה וחג המנוח רמו לנשמה הקדושה שבך שמור אותה יפה
 שתהיה תמיד בנחת כדי שלא תסתלק ממך ופירושו מנה לשון מנה ומריבה שלא
 תחוג הנשמה ולא תשמח כי אם בנחת היצר הרע הנקרא חמץ ומינה דלא תצטער
 כי אם כשינחתך רמילי דהאי עלמא בלא חטיבין ואמר ליהו' אל לרב יהודה קסידא
 לא תרתח ולא תחטא ורבי עקיבא היה אומר כתפלתו בכל יום יהי רצון מלפניך
 שלא אכעס היום ולא אכעסך כדאיתא בפרק ס שחנר ואמרו נח דברונו נח
 בהילוכו נח במעשיו איש גדיק איקרי ואמרו כל נייחא מקטרא דקדושה כל רגוזא
 מטרא דמקאבא והנה הלכ היכל לשכינה דכתיב אהל שכן באדם וכתיב כיה' א"ך
 מתהלך בקרב מחניך ופירש"י מחניך דמחן איברים בקרב היינו הלכ שבאמצע
 הגוף נמצא הכועס מביט גלם בהיכל ואגרם ממנו השכיני לכן כל איש יחד ולא
 יבעם לא עם גוי ולא עם ישראל לא על גזל ואונס' ולא על מניעת כבוד שלא יכבדוהו
 או אפילו יחרפוהו ויגרפוהו אלא תהא דעתו מיושבת עליוה' אהיו עמו ותרועת מלך
 בו • ענף מצוה • יח לא תנכס אתה כלומר שלא יאמר אעשה מעשים טובים
 ונאראה אם יגיע לי טובה מה רוק במעשר שרי דכתיב עשר בשביל שתעשר וכתיב
 והביאו את המעשר וכחובי כא כזאת • רמב"ם קמ"ג ורשב"ץ • ממנין תר"ג • יט
 לא תשכח את אחיך בלבבך הוזהרנו בזה להקיר מלבבנו השגאה כי מעוללת פשע
 רבים לשון הרע דסקול כחייבי מיתות בית דין ורכילות ודרישה רעה ושמחה לאד
 וגרמת נזקים לחברים ע"כ רבינו יונה ואמרו ז"ל חיוהו שונא כל שלא דבר עמו ג'
 ימים • ממנין תר"ג • כ כא לא תקום ולא תטור אמרו ז"ל חיוהו היא נקומה את
 לו השאל לך חפץ פלוני אמר לו איני משאילך כדרך שלא השאלתני אתה חיוהו היא
 בטירה אמר לו איני משאילך ואיני כמותך שלא השאלתני אלא נדיק שימחה הדבר
 מלכו לגמרי ואין העונש בזה על הדבור אלא על נטירת הלכ • רבינו יונה ממנין
 תר"ג • כב שלא לפנות אחר ע"א במחשכה ושלא להרהר בה ולא דבר מדכריה
 דכתיב אל תפנו אל האלילים ופירושו אל תשנו אל מדעתכם • רמב"ם קמ"ג קמ"ד
 ממנין תר"ג • כג שלא לגור מדכרי כתיב בדרך דברו הכביא לא
 תגור ממנו וזה כוהג בס' כומן הזה מן מה המייראים את ישראל על אמונת אלדיה
 קמ"ק • כד לא תשא שמע שוא תרגומו לא תקבל הזהיר שלא לקבל ולהאמין רע
 על חבירו וכשעה שדוד ע"ה האמין לזיבא ואמר למפיבוסת אתה וזיבא תתלקי את

השדה יצאת בת קול ואמרה רחמכם וירכעם יחלקו את המלכות מיהו אעפ"י כן ל' ואמרו לו פלוני רוצה להורגך ולהויקך יש לו לחוש ולהשמר וכן אמרו רוצה פלוני להרוג או להזיק פלוני יש לו להודיעו שישמר לסיג ממנין תרי"ג. וככלל הזהרה לריין שאם שגג ושמע דברי אחד מבעלי דינין קודם בא חבירו סירחיק הדבור מלבד ולא יאמין כלל וכבואם לפני שניהם והיו שוין לפניו. כה שלא להיות נדיק בעיניו שג' אל תאמר בלבך בדקתי וגו'. ענף מצוה. כו. וערפכם לא תקטנו עור זחר שהזהיר בעשה לאהוב התוכחו והמוכיחו כמה דכתיב ומלתם את ערלת לבכם כדלעיל חזר והזהיר בלא תעשה דכתיב כתריה וערפכם וגו' קמ"ק. ענף מצוה. כז. לעקור מנפשותינו מדת האכזריות לפיכך אעפ"י מצוה לא תקפוז את ירך מלידתך נדקה לפי שהיה אפשר שיתן ולכו אכזר על העני לפיכך חזר וזה לא תאמץ את לבך שלא תתן בדחמנות. ר"קמ"ק סמ"ג רמב"ן רמב"ן. ממנין תרי"ג. כח. לעקור מנפשותינו מדת צרות העין אלא נותן הדקקה בכדיבות וטוב עין שאל ולא ירע לבכך בתוך לו כל הרבנים הו'. ממנין תרי"ג. בט ולא תתורו אחרי לבכם הוזהרנו בזה שלא נחשוב לעשות עבירה או כל דבר פסע. ושלא להרהר בדבריהם המסיתים פן יבטל וימטף אחריהם ואחר שהסית רואה בליות ולב איך יעזו אדם פניו לעיניו לפי. רמב"ם ר"קמ"ק. ממנין תרי"ג. ל. ונשמרת מכל דבר רעפי דזל שלא יזהר אדם ביום יבא לידי טומאה בליה ואעפ"י שאינו מהרהר כדי לעשות רבינו יונה. ממנין תרי"ג. לא. כי תאמר בלבך רבים הגוים כי תנצל למלחמה וראית קום ורב וגו' לא תירמם הוזהרנו בזה שאפי' יראה האדם הצרה קרובה לא יתייאש מן הרחמים אלא יקוה ישועת ה' רבינו יונה. ענף מצוה. לב. לא תגורו מפני איש כי המשפט לאלהי הוא הוזהרנו בזה שנאמן שלא יקרנו כוק כשנשפט משפט גזק ולא נכזר בו פנים עד שאמרו שלחתי מנהי איני כווקין וזש כי המשפט לשהים הוא בלומר שלא יבואכם כוק בסנתו. רבינו יונה ממנין תרי"ג. לד. לא תחנם אכזר לספר בשכחו של עכום ואפי' לומר כמה נאה עכום זה בזורתו ק"ו שלא יספר בשכת מעשיו או שיחבב דבר מדבריהם שנאמר לא תחנם לא יהיה להם חן בעיניך מפני שגורם להדבק בו וללמוד ממעשיו הרעים עכ"ל הרמב"ם. למדנו מדבריו שעקר המצוה תלויה בלב. ענף מצוה. לר. שלא לאהוב מקות שכל תאכה לו ודרשו רז"ל לא תאהבו לן ואסור לאהוב עכום אם אוחו עכום הקיטו מימנו. קמ"ק. ממנין תרי"ג. לח. לא תחוס עיניך עליו ולא תחמול ולא תכסה עליו הוזהרנו בזה שלא לחמול ולרחם על המחטיאים והמבטילים בני אדם ואזל כל הנעשה רחמי על האכזרים כוף בעשה אכזרי על הרחמים. רבינו יונה. לו. וקצותה את כפה לא תחוס עיניך הוא הדין שלא לחון על מי שמחוייב שלא יאמרו בשגגה בא לידי מה לנו להכותו או לענשו. קמ"ק. לו. לתן השמר לך פן יהיה דבר עם לבך בליעל לאמר קרבה סכת השבע ספת השמטה ורעה עיניך באחיך האביון ולא תתן לו למדנמוה כי המקשה לבו וכמעט מלהלו לעני עובר בשמי לאוין שיש השמר פן ואם לעת אשר קרבה סכת השבע הוזהרנו שלא כחל מלהלוות

פרק ב' במלת החליות בעינים ובאונים

מיראת דבר השמטה חף כי בזמן שלא יפקד חוכו כי ידלי חטאו המקשה לכו
מלהלות וזר עין נקרא כליעל כמו שנקרא וכל כדכתיב אל חים הכליעל הזה אל
ככל על סהיה זר עין שאמר לעבדי דודן ולקחתי את לחמו וגו' רבינו יונה אחת
ממנין תרי"ג והשנית ענף מזה

פרק שני מצות לא תעשה מהחורה החליות בעינים

אמר על חוט הרמות ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם והזהרנו בזה
שלא יסתכל האדם באשת איש ובשאר עריות פן יקטם בס' רבינו יונה ממנין
תרי"ג עון הגאווה דכחככא לעיל דתלוי בלב תלוי גם בעינים כדכתיב ועל
תכארת רום עיניו ובן כתב רבינו יונה ז"ל מן העבירות התלויות באוס הראות רום
עינים כי הוא מעלל מן הגאווה שכתבמר גבה עינים ורחל לבב אזותי לא אוכל ענף
מזה ג' שלא להסתכל בכלמים של ע"א ככלל פקוק אל תכנו אל האילי ענף מזה
ד' ונסמרת מכל דבר דע אזהרה שלא להסתכל בעריו בפקוק ולא תתורו אחרי
עיניכם אשר ההסתכלות לנס זנות ובפקוק זה בא לאקור ההסתכלות אפילו שלא
לנס זנות רק סנהנה בהסתכלותו ממנין תרי"ג לקמ"ק ענף מזה

פרק שלישי מצות לא תעשה שבתורה החליות באונים

א' שלא לשמוע למסית דכתיב לא תאכה לו ולא תשמוע אליו ממנין תרי"ג ב'
שלא לשמוע למתנבא בסם ע"א שאלמר לא תשמע אל דברי הנביא ההוא ממנין
תרי"ג ג' לא תשא שמע שוא דהזהרנו בו שלא לקבל לשון הרע כלומר שלא
להאמין בלב אס כבר שמע כדכתיבכא לעיל גם בכלל לאו זה שלא לשמוע באזניו
סוס לשון הרע ודברי גנות על חבירו והזהרנו בזה נמי במצות עשה שאלמר זיתד
תהיה לך על אויבך דכתיבכא לעיל דיכוף אזכע באזניו כדו שלא ישמע ענף
מזה ד' גם בכלל לאו זה אזהרה לריון שלא ישמע דברי בעל דין קודם בוא
בעל דין חבירו ולעיל כתבנו דים ככלל נמי אס כבר שמע הדיין בשגג איהו דבור
מזמו שירחיקנו מלכו ולא יאמין כדו שלא תהיה דעתו נוטה אליו אלא בכואם יחדו
יהיו שמהם סוים לפמו ענף מזה

פרק רביעי מצות לא תעשה מן התורה החליות בפה בקנה ואפשר
לשומרן בכל יום

א' דבור שלישי דעשרת הדברות לא תשא את שם יי' אלהיך לשוא וכשאלמר דבור
זה כפינו נודעזע כל העולם ליחרכי ממנין תרי"ג ונחלק דבור זה לארכעה
חלקים הא' שלא ליטכע על הדבר הידוע שהוא כן כגון על האיש שהוא אשה ועל
האשה

האשה שהוא איש ועל עמוד של שיש שהוא של זהב או להפך וכן כל כינוא כזה והוא
ענף ראשון. ב שלא ליטבע לאמת את הירוע על השמים שהם שמים ועל האבן
שהיא אבן וכינוא כזה. ענף שני. ג שלא ליטבע לבטל את המצוה שלא להניח
תכלין או צינית או להתענות בשבתות וימים טובים או להכות יהודי או לקללו או
לגזול ממונו או למוקרו כיד אנת כל זה שבעת שוא שהרי מצוה מקיני שלא לעשות
ענף מצוה. ד שלא ליטבע לעשות דבר שאי אפשר לו לקיים כגון שלא יישן
שלשה ימים או שלא יאכל שבעה ימים רצופים ועל כל אלה הארבע מימי שבעת
שוא מלקין אותו ושבעה זו חמרוה יושן לאלתר ויאכל לאלתר ואעפ"י שזה לאו שאין
בו מעשה קבלו מקיני שלוקין עליו אלו עיקרי שבעת שוא. ענף מצוה. ה כתב
רבינו יונה והכינוא סעדיה גהון ואסור ליטבע חנם אעפ"י ששבע על אמת שנאמר
לא תשא את שם יי אלהיך לשוא תרגומו למגנא עד שיתחייב שבעה ככ"ד או יטבע
ענף מצוה. ו כתב עוד הרב רבינו יונה אם חייבובד את האדם ליטבע שבעה
והוא יודע שאינו יכול ליטבע כאמתות אסור לו לקבל עליו השבעה לאמר אשבע
בדי להפחיד את חבירו אעפ"י שאין בלבו ליטבע שנאמר לא תשא יט בכלל
משמעותו לא תקבל ליטבע לשוא כדאיתא במכילתא ענף מצוה. ז אמרו
במהכת דברות כל המבדך ברכה שאינה לריכה עבור בלא תשא וכן כתב רמב"ם
ענף מצוה. ח כתב רמב"ם סוף הלכות שבעות כל המזכיר שם שמים
לכפלה עובר על לא תשא לשוא ועונשו חמור מאד שהוא בכלל מה שאמר
הכתוב אם לא תשמור לעשות ליראה את ה' היכבד והנורא והפלה ה' את מכותך
ואת מכות וגומר ובכלל יראתו שלא להזכירו לבטלה. ענף מצוה. ט
וכן המקב להשביע חבירו חנם שהיה חייב חמשי ותבעו מנה כדי שידה חמשים
וישביעו שבע התורה או שלא היה חייב לו כלום ותבעו כדי להשביעו שבע ה' יסת
רבינו יונה. ענף מצוה. י לא תשבעו בשמי לסקר היינו שבעה בדבר הרשות
שעשה או שלא עשה למעבר והוציא סקר מפיו בעת שבעתו. ממנין תרי"ג.
יא וכן בכלל שבעת סקר הנשבע להכא שיעשה כך וכך או שלא יעשה ואחר כך
לא קיים דברו. עון שבעת סקר מביא כליה שנאמר ולנשבע בשמי לסקר וכלתו את
עציו ואת אבניו וכפרעים ממנו ומכל העולם כלו. ענף מצוה. יב דבור תשיעי
דעשרת הדברות לא תענה ברעך עד סקר. ממנין תרי"ג. יג אדים לא תקלל
במשמעו ועונשו ונזקב שם המות יומת בסקילה. ממנין תרי"ג. יד לא תקלל
חרש אעפ"י שאינו מתכייש וכל סכן לשומע ולוקה אעפ"י שאין בו מעשה. ממנין
תרי"ג. טו שלא לקלל עגמו שנאמר השמר לך ושמור נפשך מאד וכן במקלל את
עגמו וכן במקלל את חבירו אם קלל בשם או באחד מן הכינוי לוקה ואם קלל בלא
שם או כינוי אסורא דאורייתא מיהא איכא כדכתב בהפר החינוך ועונש שניהם
גדול כדי שמים ועליהם בתיב אם לא תשמור ליראה והפלה ה' את מכותך ואת
מכות זרעך וגו'. ממנין תרי"ג. יז במקלל לעצמו ובפלו לאו בתורה דכתיב השמר
לך ושמור נפשך מאד וכתב ונשמרתם מאד לנפשותיב והשמר הויל לא תעשה ואמר

פזוהר דכמה חלפים ודככות מלאכים רעים עונים אחר קללתו אמן כדן לקיימה
 לכן כל איש יחרד ענף מצוה יז ונשיא בעמך לא תאמר היינו מלך ישראל או
 כל ראש וסיכה כזה תוספת לאו על המקלל סדר ישראל וממין תר"ג יז וכן
 תוספת לאו במקלל דיון שבאמר חלפים לא תקלל זה דיון סדן דיון ולא היה סימו
 ישר כענין של תקללהו ענף מצוה יט ומקלל אביו ואמונות ומת
 ממין תר"ג ב וחייב על האב בפני עצמו ועל האם בפני עצמה שהנאו של
 ואמו כשו או ענף מצוה כא ארור מקלה אביו ואמו וממין תר"ג טו
 כב ועובר על האב בפני עצמו ועל האם בפני עצמה פירש רבינו יונה דאין פירוש
 מקלה מקלל אלא שמולו דאין מכבד אותם כראוי כאשר כתבנו למעלה ואמרו ז"ל
 ארור בו דבין לכן כל איש יחרד שלא יכרוהו בשמים אם יקל מעט בכבודם ענף
 מצוה בג בד כל חלמנה ויתם לא תענון לא מביעא בממון אלא אפי' לדבר
 להם בקושיהו עניו וענש הכתוב מיתה למענה דכתיב בתהיה והרגתי אתכם
 כחוב רמבם ורבינו יונה ממין תר"ג כה לא תנוו איש את עממו פירשו
 ז"ל שלא יעברו בדברים קשים מלשון והאכלתי את מונכך את בשר וכאונאת ממון
 יש לאו אתר ממין תר"ג כו הוסיפה התורה לאו באונאת הגר אפי' בדברים
 קשים שבאמר וגר לא תגבה ממין תר"ג כז שלא להלבין פני חבירו אפילו
 כשמוכחו להשיבו מען דכתיב הוכח תוכיח ואמרו יכול יוכיח ויהיו פמו משתנו
 תלולא תשא עליו הטא רמבם ממין תר"ג כח אך כשהוכחו כמה פעמים
 ולא רצה לקבל אז יש לו להוכיחו ברכים וככלל לאו זה מנו חכמים המכנה סס
 דע לחבירו שהוא מתבייש ממנו או הקורו בכזיון ככיוונו ואמרו המכנה סס דע
 לחבירו או המלבין פניו ברכים אין לו חלק לעולם הבא ענף מצוה כט ולא
 תענה על דיב לבט פירש ר' שלמה ג' ג' ירוק פענין אל תנא לריב מהר שאמר שלמה
 אלא שיהיה האדם מאותם שמועשים חרפתם ואינם משיבים שאם אינו עונה באין
 נדון ישתוק מדון ואם יענה תתחוק המריבה כי הומונה וז' מנאח רש"י מתר"ג
 ל לא יקום עד אחר כאיש אזהרה לכד' שלא יתכונן דיון על פי עד אחד ממין
 תר"ג לא ונראה דגם סעד עצמו מוזהר בכך כדאמרין בפכחים טוביה
 חטא ויגוד מנגיד והרי רב פפא הלקה לויגוד על שהעיד יסודי על טוביה ואין עד
 אחד כשר אלא לענין חיוב שבועה ששנים מחייבין את האדם מומן ואחד מחייבו
 שבועה רש"י ענף מצוה לב ג' פני עור לא תתן מכסול אזהרה לאדם שלא
 יתן לחבירו ענה שאינה הוגנת לו רבינו יונה ממין תר"ג לד לא תשא
 שמע שוא אמרו ז"ל דקרינן כמו לא תשיא אזהרה לכל אדם שלא יספר לשון הרע
 ענף מצוה לז ואזהרה כמו לבעל דין שלא ישמוע דבריו לדין עד שיסא חכירו
 עמו רש"י ענף מצוה לה לו לא תלך רכיל בעמך כמשמעו אזהרה לכל
 אדם שלא ישמוע דברים מזה לזה ממין תר"ג ונס מכאן אזהרה שלא להניא
 סס דע לו גם דרשוק' לטון מטרין קן באלו כמוב רך לזה אזהרה לדין שלא
 יבא דן לזה וקשה לזה כלומר שלא יבכד' מ' מעל דאמיס אותה מחכמה בדבר

טענותיהם * ענף מצוה * לח * לא תלך רכיל וקמיוך ליה לא תעמוד על דם
 רעך פירושו בספר מנחת יהודה בשם רבינו משה מקוני לא תלך ברכילות ותטעון
 דברים מאדם לחבירו של חרפה או גנות שאמר עליו אבל אם שמעת אדם שאמר
 להרוג את חבירו אקרי עליך להמנע מהו רכיל מלהגיד לו וישמור כפשו ולא ימיתנו
 וכן פירש רבינו יונה * לט * מ * שלא להשבע או לירוד בשם ע"א שאמר
 ושם אלהים אחרים לא תוכירו * ממנין תר"ג ולוקה * וכלל לאו זה דאפי' להוכיר
 שם אקור אלא אם כן יכנה להם שם של גכאי בית גליא קורין לה בית כריא עין
 כל עין קוז ומה שהזכירו חכמי מרק' לים אומר ר"ת ששמה קילוס לטון שבה וחכמים
 החליפו שמרקוליס לטון גכאי ומר לטון חילוף בכמה דוכתי * ענף מצוה * מא
 קיפיה דקרא לא ישמע על פיך שאקור לגרום לאחרים שאקור לעשות זנות עם
 מ"ה שם יתחייב לו שבועה וישבע או ידור אע"א שלו ועל פיך היינו על ידך * ענף
 מצוה * י * המחזיק במחלוקת עובר בלאו שנאמר ולא יהיה בקרח וכעדתי *
 ממנין תר"ג לגאון ולר' שלמה ז' גב' דרול ורבינו יונה ורש"ב * מג * מי שאינו מחוייב
 במחלוקת על המתייבשים על דרך לא טוב ומושכי העין הוא נענש מפשעיהם לכל
 חטאתם ועובר בלאו שנאמר ולא תשא עליו חטא * ענף מצוה * מד * שלא
 לכפור ממון ומי שספר בבית דין עבר בלאו דכתיב ולא תכחשו ופסול לעדות אעפ"י
 שלא נשבע * ממנין תר"ג * מה * ולא תסקרו ואיש בעמיתו אוהרה שלא לישבע
 בסקר על כפירת ממון מוסף על לאו דלא תשבעו בשמי לסקר והוא כולל אפי' אין
 שם בפירוש ממון * ממנין תר"ג * מו * שלא להקית אדם לע"א שנאמר וכל ישראל
 ישמעו ויראו ולא יקפילו לעשות כדבר הרע הזה * ממנין תר"ג * מז * לא תהיה
 אחרי רבים לרעות הוזהרנו בזה שלא להחזיק ידי עובדי עבירה ולא להתחבר עם
 המסכימים אל העול וכענין שנאמר לא תאמרו קשר לכל אשר יאמר העם הזה
 קצרה רבינו יונה * ענף מצוה * מח * ולא תחניפו את הארץ הרי זו אוהרה
 לחנפים הכי איתא בספרי ממנין תר"ג לגאון ולר' שלמה ז' גב' דרול ורבינו אליעזר
 ממיז וכת' חנפים אין מק' בלים פני שכינה ומי שהוא חנף מכיא חף לעולם ואין
 תכלתו נשעת וכשהיה אגריפס המלך קורא ק"ל לפני העם והגיע לפסקו לא תוכל
 לתת עליך איש ככרי זלגו עיניו דמעות אמרו לו לא תתירא אגריפס אחינו אתה
 באותה טעה כתחייבו שואהיהם של ישראל כליה על שהחניפו לו ואע"ג שלא היו יכולים
 למחות מ"ה היה להם לשתוק וזה העין של החנף שמחשב עין של מטה יותר מעין
 של מעלה הכי איתא ברח' בתרא דקוטה בגמ' ובתוספות * מש * אוהרת נבלות
 הפה שמכיא יוקרין וכליה לעולם יליף לה כוהר סוף פרשת נח מדכתיב כי י
 אהיך מתהלך בקרב מחיך והי' מחניך קרוסולא יראה כך ערות דבר ושכ מאחרין
 ופי' מחיך רמז א' כריך מקרב היינו הלכ שהוא באמצע הגוף ששם שכינה שורה
 הולכך והי' מחניך קרוס ונקי מכל חטא וכפרט מומת דאלהי ישראל שוכא ומה הוא
 והו' לטון ערות ואפילו דבור נכלה לא יהיה כך והיינו דקאמ' ערות דבר שאם יראה
 כך מיד נעב מאחרין שכינה מקתלקת ממנו ומיד מנדין אותו בשמים בהיכל מוגה

פרק ה' מ' ע' החורה בדין ובכל הגוף

לד

ארבעים מלאכים שהם מנדים לכל מציא מפיו דברי נבלות הפה וכן מנדין לכל
 מי שחייב כדוי וארבעים יום אין תפלתו נשמעת ועשרה כדוים מכרזים בכל יום
 באותן מחנות הקדושים הזהרו בפלוגי שהוא כדוי על עון פלוגי שעשה עד שישוב
 כתשובה וכששכ בתשובה מאותו עון מתכנסים אותם הארבעים מלאכים ומחריץ
 אותו ומכריזין פלוגי הותר מנדריו מכאן ואילך חפלתו תעלה ועד שלא שב ממורה
 הוא למעלה ולמטה ושמירת יוצרו קרה מעליו והותר ומעותד הוא למקרים רעים
 וכשיסן בליה נשמחו כיון שהיא כדוי קותמוין לה שערי שמים ואינה עולה ודוחין
 אותה בין הקליפות הכי איתא בזהר פ' פקודי רמט' ענף מצוה' ג לא
 תנחשו פי' שלא יאמ' פתיה נפלה מפי מקלי נפלה מירי נחש עבר מימיני שועל משמאי
 וכיוצא בהבלים אלו ויסיס אותם לקימן להמכע ממעשה' ממנין תר"ג' נא
 גם בכלל לא תנחשו השם כימנין כאליעזר עבד אברהם וכיונתן בן שאול שהיו
 לעתיד וקומץ על הקימונים ומכין מעשיו על דיני חוש זה אקור ואת יונתן ואליעזר
 היך מיחשו והלא אקור לנחש אפילו לכן נח ויל' דליעזר לא קמך על הניחוש לגמרי
 אלא שאל כת מי את תחלה כדמוכח כשפיור הדברים ואעג דכתוב בת מי את
 אחר שכתב שמתן אין מוקדם ומאחר בתורה וכן יונתן ז' שרק כדי לזרז נערו עשה
 כן וכלאו הכי היה עולה' ענף מצוה' גב לא תעונו פירוש לשון עת ועוה
 אלו נותני עמים עונה זו יפה לצאת לדרך עונה זו אינה יפה אקור אלא יבטח כשי'ת
 בכל ענייניו ממנין תר"ג' גג ובכלל לא תעונו ולא יעשה אחוות עינים להראות
 לבדיות דבר שאינו כן בין בדרך תחולה וקלות או בדרך כישוף כדכתב רשב"ן
 ממנין תר"ג' נד לא ימצא כך כו' וח' חכר איזוה קובר האומר דברי לחש
 על הנחש או על העקרב שלא ייקו ואם עשה מעשה עם דבורו אפי' הפא באצבע
 או הכיר באש או שאוחז כידו סוס דבר בעת שמלחש הרי זה לוקה' ממנין תר"ג'
 גה הלוחש על המכה וקורא בקוק מן התורה וכן הקורא על החנוק שלא יבעת
 והמניח ספר תור' או תפלין על הקטן כשכיל שייסן לא די להם שהם בכלל מנחשי'
 וחכרים אלא שהם בכלל הכופרים בתורה שהם עושים דברי תורה רפואת הגוף
 ואין אלא רפואת הנפש שנאמר ויהיו חיים לנפסך אבל הכריא שקורא פסוקים או
 מזמורים מתלי' כדי שמתגן עליו זכות קריאתן ויגדל מן צרות או מכוקי הרי זה מותר'
 מי שנשכו נחש או עקרב מותר ללחוש על מקום הנשיכה ואפילו בסבת כדי ליישב
 דעתו ולחזק לבו אעפ"י שאין הדבר מועיל כלו הוחיל ומסוכן הוא התירו לו כדי שלא
 תטרף דעתו עליו' הרמב"ם ענף מצוה' נו שלא לשאול באוב שנאמר
 ושאל אוב' ממנין תר"ג' נו שלא לשאול בידעוני שנאמר וידעוני' ממנין
 תר"ג' גח שלא לשאול למת שנאמר ודורש אל המתים זה המרעיב עצמו והלך
 ולן בבית הקברות כדי שיבא אליו המת בחלום וידעו מה ששאל עליו ובעל אוב
 כמו עובר בלאו שרורש אל המתים' סמ"ג ורמ"ב ממנין תר"ג' גט שלא למנות
 בדיינים אדם שאינו בקי בדינין שנאמר לא תכירו פנים במשפט ממנין תר"ג' ס
 שלא להעמיד שום סדרה ולא דיון על ישראל אלא מישראל ולא מגרים אלא אם כן

סיחה ואמו מישראל שנאמר לא תוכל לתת עליך איש ככרי אכל מלך חין מעמידין
 ער שיהיו אביו ואמו מישראל מן המשיחין לכהונה שנאמר מקרב אחיך תשים עליך
 מלך רוצה לומר מן המבחרים ממנין תרי"ג סא ולפני שיהיה לא תתן מבטול
 והוא כוונה לזהר מאד בדני שלא להורות את בני ישראל אשר לא בדת וארזל
 הוא מתוכו בדני רבינו יונה ענף מנוה סב שלא יורה שתוי שנאמר יין
 וסכר אל תשת וסמך ליה ולהורות את בני ישראל ושתוי היינו שטתה רביעית יין
 בלי מוגה או יותר מרביעית אעפ"י שמוגו וכוונה החמיר מאד על הרבר ואמ' שזהו
 שאמר הכתוב דינו לבקר משפט רוצה לומר קודם אכילה ושתיה שהדן אח' אכילה
 ושתיה באלו מחריב העולם ענף ממה סג שלא להטות הדני שנאמר לא
 תעשו על במשפט וזה כולל כל ישראל והגרים ממנין תרי"ג סד סה הוקיפה
 תורה לאלו בהטית דין יתום או גר שנאמר לא תטה משפט גר יתום ואם היה גר
 ויתום והטה דינו עובר עליו בשלשה לאוין עכפי מנוה סו סר רשע וכשר
 באים לפיכך לדני לא תאמר הואיל ורשע הוא אטה עליו את הדני תל לא תטה
 משפט אכיווך למדו פירושו יוקיני כעל עבירות שהיא עני ואכיוון מן המצות
 ממנין תרי"ג סז סח לא תשא פני דל ולא תהדר פני גדול שלא תאמר זה
 עמי ואבירו רשע מנוה לפרנסו לזכנו בדני ונמצא מתפרנס בנקיות ולא תאמר עשיר
 הוא זה כינר אבינו כבכיל דינר אחד לזכנו וכשיצא לחן אומר לו תן לו שאתה
 חייב לו ממנין תרי"ג סט רשע פסול לעדות מן התורה שנאמר אל תשת ידך
 עם רשע וירשנו רל אל תשת רשע עד ממנין תרי"ג עא וכפשוטו אפילו
 עד כשר שירשע באבירו שהוא רשע ואין הדיינין מכירין רשעו אקור להעיד עמו
 אעפ"י שהוא עדות חמת מכני שאצטרף עמו ונמצא זה הכשר השית ידו עם הרשע
 עד שנתקבלה עדות ואין נדיך למו עד כשר שירשע בעדות חכירו וירשע שהעד השני
 עד שקר שאביר לו להעיד שלא אל תשת ידך עם רשע וכל מי שעבר עבירה שחייב
 עליה מלקות מן התורה או גנב או גזל או הילול וברית הידשע ופסול לעדת קמ"ג
 ענפי מנוה עב קרוב פסול לעדות קרובי בין בדיני ממונות בין בדיני נפש תנ' סג
 לא יומתו אבות על בנים על עדות בנים ולמדו מן הפקוקים לכל הקרובים ואפילו
 לדיני ממונות ובין לזכות בין לטובה פסולין ממנין תרי"ג עג לא יקום עד א' באיש
 לכל עון הרמ"ט פירש דו אזהרה לכות דין שלא יחתכוה דין על פי עד אחד ממנין
 תרי"ג עד יום העד מוזהר שלא יעיד יחידי ואם העיד מלקין אותו כדאמרין פרק
 ערבי פסחים פוכיה חטא ויגיד מנגיד דאין עד אחד לא לכופר ומזון לחכיהו דכל
 מקום ששנים מחייבין אותו ממון אחד מחייבו שבועה ומה שמצוה בקדושין פרק
 האומר בא' שהעיד לא שזכתה אשתו אלמר שמואל אי מהימן לך כבי תרי ויל אפקה
 ולא גער בו שמואל לפי שהעיד יחידי וכפר הכותב שהעיד בת רב חקדא לפני רבא
 על אשה שחשודה על השבועה ולא גער בה ים לומר לאכדושי יאקורא שאני קמ"ד
 ורשב"ן ענף מנוה עה שלא להניח מכיון דכרי תורה או חפלה כשהוא ערום או
 בגד ערות אחרים שנאמר ולא יראה כך ערות דבר וכן בגד גואה בן כתב רבינו

פרק ד בשלח התלויות בפח ובושש

לה

יונה וכתב רמב"ן שהיה ממנין תר"ג עו אם כסף תלויה את עמי את העני עיך
לא תהיה לו ככסה מכאן שכל הנוגש את העני והוא מדע שאין לו מה יחזור עובר
בלא תעשה וגם מפורסם בפרק לוייהו נטך שאכור לאדם להרשות לבעל חיבו כומן
שידע שאין לו ואפילו לעבור לפניו אכור שלא יחשוב שכל לתוכעו ויפחד ממנין
תר"ג עו לא תסימון עליו נטך זו אזהרה בגלל שכל יהא אדם אמצעי בין
גדולה למלוא ברבית לא עד ולא סרקור ולא ערב ולא סוף ועוברין כמי על לאו דלכפי
דעור לא תתן מכשול א' ממנין תר"ג וכללת ארבעה ענפים הרי פ' פא ספר
ההניחך אמרו דל רבכלל לאו דלא תעמוד על דם רעך איכא שלא וככוס אדם עדות
שלא יאכר חיברו זמון דהמעוות נקראים דמים הכי איתא בספרא מנין שחס יודע
לו עדות שאינו ראוי לשתוק עליה שכל לא תעמוד על דם רעך ענף מצוה :

מצות לא תעשה תלויה בפח בקנה ובזמן מן חתורה

א' שלא לתכוע הלואה שעברה עליה שביעית שנה' לא יגוש את רעהו ממנין תר"ג
הזהירה התורה על עם ישראל שלא יזילה חתן מכיתו כל שנה הראשונה שנאמר
דקיי יהיה לביתו שנה אחת והמוציאו למלאכה מן המלאכות עובר בלאו והחתן עצמו
כמי מזהר שלא לזאת : ענף מצוה :

מצות לא תעשה התלויות בפח בושש ואפשר לשופרם בכל יום :

בתנן בסוף משכת מכות ר' חנינאל בן עקשיא אומר רצה ה"ה לזכות את ישראל
לפיכך הרבה להם תורה ומצוות שכל ה' ספן למען דקדוק יגדיל תורה ויאדיר ופרטי
לזכות את יש' כרי שיהיו מקבלין שכר כמה שמונעין עצמן מן העבירו' לפיכך הרבה
להם שלא היה צריך לצוות כמה מצוות וכמה אזהרו' של סקנים ונכלות שאין לך אדם
שאינו קן בהם אלא כדי שיקבלו שכר על שפורשים מהם עכל הילכך כשעת מניעת
אדם עצמו מן האיקורין יכין כלבו שמפני ציוי הש"ת הוא נמנע לעשו' דזכור ושמח
בחלקו א' כל חלב סוד וכשב ועל תאכלו והוא בכרח דוקא דם הנכס ממנין
תר"ג ב דם האיברום כשפירש בלא תעשה א' וכן דם התמצית : ענפי מצוה
ד' לא תאכלו כל נבלה הינו בהמה או חיה או עוף ויהודין שמתו או שאי' דפקול
בשמיטתן ובכלל לאו זה בהמה שנלדה שאמורה כל שבעה דהיא ספק כפל ולל
שמיני שריא דיצאת מכלל כפל וגוי המוכר גריים וטלחים קטנים אימ' בלמן עליהם
לומר שהם בני שמוכה יומים : ה' וכשר כשדה טרפה לא תאכלו לפי שנוטה למו'
וכסם שאין חילוק בנבלה בין מתה עז ארי או עלירי חולי כך אין חילוק כטרפה
שהיא נוטה למות בין עז ארי או עז חולי והם שבעים טיפית שזו חכמים ממנין
תר"ג ד' לא יאכלו בני ישראל את תוצרת הנפש ממנין תר"ג ז' שלא יאכל אבר מן
החי שנאמר לא תאכל הנפש עם הבשר ממנין תר"ג ח' לא תבשל גדי בחלב אמו
נאמר בתורה שלשה פעמים ותנא הכיר' ישמעאל' לא יאכור אביו והוא לא יאכור הנאה
וא' לא יאכור בישול מנה סמך אכילה ממנין תר"ג ט' והנאה אחר שהיא ענף מצוה
ואין כל האיקורן אלו כוהנין אלא כהודין לא בטוחין ענף מצוה י' א' א' ז' ז'
או שלא לאכול בהמה טמאה שנאמר את זה לא יאכלו וכו' אמה בכלל בהמה ועוף

טמא שנאמר ואת לא תשקצו מן העוף לא יאכלו ורג טמא שנאמר מבשרם לא תאכלו
 מחב טמא שנאמר כל שרץ העוף לא יאכל ושרץ השרץ שפרה ודבה שח' כל השרץ
 וכו' ורמש הארץ היינו שאינם פרים ורכים חלח הם תולעי גדלים באשפות וכגופים
 דמוס' ממנין תר"ג. א' א' שלא לאכול שרץ המים שנאמר לא תשקצו את נפשותיכם
 בכל השרץ וכו' ולא תולעת הפירות שנאמר לכל השרץ השורץ ממנין תר"ג. א'
 שלט לאכול ערלה שנאמר שלש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכלו. ממנין תר"ג. א'
 ואפילו קלפות הפרי וגרעונו אפירי אכל העלין והלולבין שרו. אם קדש האשה
 בערלה הינה מקודשת ראפילו בהנאה נאכר' מריכוו הכתוב וערלה כהגת כחונה
 לארץ דין מורה הלכה למשה מסיני וקבלו כפירוט דדוקא ודאה אכל ספק ערלה
 דחונה לארץ מותרת ענף מצוה כ בא כב אקור לאכול מתבואה חדשה עד
 סוף וס ששה עשר בניסן שנאמר ולחם יקלי' וכרמול לא תאכלו עד עצם היום הזה ואין
 איסור חדש אלא כח טען ושעורין ומיני'ם ונהג גם בחונה לארץ מן המורה ממנין
 תר"ג. כג כד שלא לאכול תקרובת ע'א ושלא לשמות יין נביכס שנא' השמר לך
 פן תכרות ברית ל'ושב הארץ זכחו לחלביהם יקרא לך ואבלת מזבחן בכלל לאו זה
 יין שנתנסך לע"ה שהוא עיקר שמחתם בביח' ממנין תר"ג. וענף מצוה. כה
 ונשמרתם מאד לכפשותיכם להכי כתב מאד דחמירא סכנתא מאיסורא אמר'זל ג'
 משקין אסורין משום גילוי המים והיין והחלב בה'או עוף נשוכי כחש אסורין חלטה
 בקושה או אבט ח וכוונא בו אסורין שמה אכל מהם חמ' רש"בן. ענף מצוה.
 כו. שלא לאכול בכור תם וכבר נהג בזמן הזה ואפילו בחונה לארץ שנאמר לא תוכל
 לאכול כשעריך וגו' וכבודו וגו' ממנין תר"ג. רש"בן. כז לא תאכל כל תועבה
 פירשו בקפרי דהיינו בכור תם שאקרה חורה להטיל בו מום שאם הטילו בו מום
 נאכר באכילה מן הקורא. ממנין תר"ג לר' שלמה ג'בירול ולא תאכל טרפ' ותועבה
 הדופה כדפירש דבריו רש"בן. כח המת וקברו ותכריכיו אסורין בהנאה מן
 התורה כדאיתא פירק שני דע"א ופרק ששי דסנהדרין וילף לה התם מגזירה טה
 שם שם כתיב ות' תסס מר'ם וכתיב בעגלה ערופה וערפו שם. ממנין תר"ג לר' ש"בן
 זו"אס'. כט גזר הכר'א שלא ילך הדם בחקות הגויס לרדוף אחרי שרירות לבו
 דכתיב בפרשת קדושים תהיו לא מלכו בחקת הגויס וחקית הגויס וזללי' וקובאים
 ומכאן אמרו אזהרה כן קירר ומורה ע"ל הרב הבינו אל עור ממין. ענף מצוה.
 ל' לא תאכל על הדם בכללו שלא לאכול מן הכהמה קודם שתנא נפשה חלח אם
 רצה חותך ומניח עד שתמות והוכל'. ממנין תר"ג. לא' א' תשקצו את נפשותיכם
 הוהרנו בזה שלא לאכול דברים שנמאסים על הנפש שלא יאכל דג' או חבט עד

שימות וכן לא ישתה בקרן מקווי הדם. דבינו וינה. ענף מצוה.
 מצות לא תעשה החלויות בפח בושט ובזמן.
 א כל האוכל חמץ מתחלת ליל ט' עד קוף כ"א יום בניסן כמזיד חייב כרת שנא'
 כי כל אוכל חמץ וכרתה. ממנין תר"ג. ב' והאוכל חמץ בערב הפסח
 מחזי היום ולמעלה לוקח דכתיב לא תאכל עליו חמץ. ואזמן הפסח קחי' שהוא
 מתחלת

מתחלת טעה שכינית ערב הפסח • ממנין תר"ג • ג' כל האוכל או שותה כיום
הכפורים חייב כרת שלכי כל הנפש אשר לא תעונה בעצם היום הזה ונכרתה •
ממנין תר"ג • ד' לא תחבל על הדם הוא לאו שבכללות כפיך דברכות למדו מכאן
אזהרה שאסור לאדם לאכול משהלה עמוד השחר עד שיחפלו דפירושו לא תאכלו
עד שתחפלו על דמכם • וכן כתבו ס"ג ורשב"ץ ורמב"ם • עקף מזה •

מ"ח מן התורה התלויות בחוטם

א' דבור שכיני של עשרת הדברות לא תנאף כאן כלל כעילת כל העריות שבתורה
עוד רשנו בו לא תנאף בטוריקון לא תהנה לאף ופירושו המפרשים שרוז' לומ' שאסור
להריח ריח אשת איש המכושמת וכן דשאר עריות • דאף פירושו חוטם לטון הריח
באפה • רשב"ץ • עקף מזה • ב' בשמים של ע"א אסור להריח בהם שנאמר ולא
ידבק כירך מאומה מן החרס ולכן אין מכרכין על ריחות השאה שהרי אסור להריח
בהן •

פרק חמישי מ"ח מן התורה התלויות בידים ואפשר לשומרם בכל יום •

א' נאמ' דבור שני דעשרת הדברות ולא תעבדו וזו אזהרה שלא לעבוד ע"א דבררים
שדרכה לעבודה כהם • ממנין תר"ג • ב' כפרת מטעם כתיב ולא תעבדו
אחד בא' להזיך על העבד דרך כבוד אעפ"י שאין זו דרך עבודתה וכן המגפף או
מנעק לה • ממנין תר"ג • ג' לא תעשה לך פסל הזהיר על העושה ע"א לעצמו
אעפ"י שלא עבדה וכלל בפסוק זה בין העושה אותה כידו או מזהר לאחר לעשותה
לו • ממנין תר"ג • ד' ושלח לעשותה לאחרים ע"א אלהי מקבה לא תעשה לך •
ממנין תר"ג • ה' שלא לעשות נורת אדם הכוללת אעפ"י שאין עשה אותה לטעם
ע"א כלל אלא לבוי בעלמא ע"א לא תעסון אתי חלדי כסף • ממנין תר"ג • ו' וסבל
מנכה לא תק מו' לכה תניא בתורת כהים דבא להזיך על המקיים פסל אף על פי
שלא עשה ולא עבדו • ממנין תר"ג • ז' שלא ליהנות מעצומכל משמשיה סנא
ולא תביא תועבה אל ביתך • ממנין תר"ג • ח' שלא ליהנות מזיפוי נעבד אף
עפ"י שהוא לא נאסר כגון אם עבדו הר' או גבעה דכתיב שאיהם על ההרים משמע
ולא ההרים חלדיהם מכל מקום זיפויין נאסר שנאמר לא תחמוד כסף וזהב עליהם
ולקחת לך זיפוי כל ע"א הוי בכלל משמשיה • ממנין תר"ג • ט' דבור ששי דעשרת
הדברות לא תרצח ועון המלכין פני חבירו כרבים קרוב לרצח דהא אויל קומאף
ואתי תוור ולמדו מן המקרא דמוטב לאדם שיסליך עצמו לכבשן האש ואל ילכין כפי
חבירו כרבים • ממנין תר"ג • י' דבור שמיני דעשרת הדברות לא תגנוב
אזהרה לגנוב כפשות שהוא כמיתת ב"ד וכפרת תקדושים כתיב לא תגנובו אזהרה
לגנוב ממון שהוא בלאו וגנבה היינו כסתר • ממנין תר"ג • י"ב לא תעשוק
את רעך ולא תגזול הלוקח ממון חבירו בגלוי ובחוסה נקרא גזול • איזהו עושק זה
שכא ממון חבירו לידו ברגון הכעלים ואינו רוצה לפרוע ואסור לגנוב או לגזול כל
שהוא דין תורה ואפי' ע"א אסור לגנוב ממנו או לגזול או לעשוק • רמב"ם רשב"ץ •

זמנין תר"ג יד שו יו המשתמש במשכון או בפקדון של חכירו בכלל גנב הוא
 וכן הנטול כלי מבית חכירו בהחכא להשתמש בו ולהחזירו אפילו מי שאין כוונתו
 לגנוב אפילו להשתמש אלא מבין לטובה לנערו כדי שפעם אחרת יזהר בשמירת
 כליו הרי זה בכלל גנב מרבי הכתוב ענף מצוה יו אפילו הגנב את שלו
 מאחרי הגנב אקור לפי שטועם טעם גנב כדאיתא פ"ק דברכות וכן כתב רבינו יונה
 וק"מ אלא אומר לו כפידוש זה שלי ענף מצוה יח השואל כלי שלא מדעת
 הבעלים נקרא גזלן ענף מצוה יט אין השואל דשאי להשאל ואם השאל
 הרי זה נקרא גזלן ענף מצוה כ אקור לגנוב דעת הבריות ואפילו דעת הגז
 ואפילו דבריו ולפי שגנב אבשלום ג' לבכות לב אחיו ולב בד' כל ישראל תקעו
 בו שלשה שבטים שני יקח שלשה שבטים בכפו ויתקעם בלב אבשלום וגנב דעת
 הבריות יקרא גנב שאל ויגנב אבשלום את לב אנשי ישראל היה יודע שיש במחברו
 מום יודיעו ללוקח אין מפרכסין כלים ישנים כדי שיראו כחדשים אין כופחין את
 הקרכים ולא סורין את הכשר כמים לפי שמלבן והכחוש ברא' שמן אין מוכרין כשר
 ובלה בכלל שחופה אעפ"י שהגבלה אצלו כשחטה מותר לבור את הגריסין אבל לא
 על פי המורה שאינו אלא כגנב את העין ידמה ללוקח שהכל הוא ברוב לא ידבר
 לאדם כתקובת כשיודע שאינו מקבל לא יקרב בו לאכול כשיודע שאינו אוכל וכן
 כל כיוצא בזה ענף מצוה כא וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך
 אל תונו איש את אחיו או אונאת ממון וגר בכלל עמיתך הוא ממנין תר"ג כב
 והוסיף בגר שנתגייר לאו טל לא תלחצנו זו אונאת ממון ממנין תר"ג כג כתיב
 גבי אכידה לא תוכל להתעלם הואהרנו בזה שלא להתרשל בהצלת ממון חכירו בין
 מטלטל בין קרקע כמו שאמר ז' בן תעשה לכל אכדת אחיך לרבות אכדת קרקעות
 כגון אם היו מים שוטפים וכלים שם חייב לגדור בכתיבם ממנין תר"ג כד
 וקל וחומר אלו למדין מזה שהיה צריך להשתדל בהצלת חכירו עומם ולשית עצות
 לעזרת בעת צרתם וטוב ונכון מאד להיות בכלי עיר ועיר מתנדב' פעם מהמשכיל
 להיות נכונים ומומנים לכל דבר הצלה בהיות איש או אשה מיראל שרויים בעיר
 דביו יונה ענף מצוה כה שלא להלוות לישראל רבית דפתיב את כספך לא
 תתן לו כבשך ממנין תר"ג כו וכן הלואה מזהר שלא ללוות רבית דכתיב לא
 תשיך לאחריך קרי ביה לא תשך ממנין תר"ג כז שכיר יום גובה כל הליה
 עברה הליה ולא פרעו עוכר משום לא תלין פעולת שכיר אחר עד בקד ממנין
 תר"ג כח שכיר לילה גובה כל היום עבר היום ולא פרעו עוכר משום באומר
 תתן שכרו ומשם ולא תכל עליו השמש ושכיר שעות ביום גובה כל היום שכיר שעות
 בלילה גובה כל הליה ממנין תר"ג כט כשאלם רואה בהמת חכירו רוכנת
 תחת משאה חייב לעזור את חכירו ואם לא עזרו עוכר בלא תעשה שאל לא תראה
 תמור אחיך או שורו ופוליס בדרך והתעלמתי ממנין תר"ג ל מקל ואומר אנו
 למדין כשאלם רובץ תחת משאו דעבר בלאו חכרו אם לא עזרו רמ"ם ס"ג רש"א
 ענף מצוה לא שלא יקח שכיר יותר מאכילתו שאל ואל בליך לא תתן ממנין

פְּרָקָה בְּמִלּוֹחַ הַחֲלוּיֹת בְּיָדֵינוּ

ל'ו

תְּרִיג' לֵב שֶׁלֹּא יִקְצוּר הַפּוֹעֵל כַּדָּבָר שֶׁדָּרְכוּ לִקְצוֹר וְלֹא יִכְצוֹר כַּדָּבָר שֶׁדָּרְכוּ לִכְצוֹר
 רַק לִכְצוֹר אֲכִילָתוֹ שֶׁנֶּאֱמָר וְקִטְפַת מִלֵּילֹת בַּיָּדָךְ וְחָרַמְשׁ לֹא תִינֵף עַל קִמַּת רַעַךְ
 מִמּוֹנֵי תְּרִיג' ל'ג שֶׁלֹּא לְחַסּוֹס בְּהִמָּה בְּשֶׁהָ שְׁעוּשָׁה מִלֵּאכָה כַּדָּבָר שֶׁאֹכֵלֶת
 מִמֶּנּוּ וְהַיְתִיב שֶׁנֶּאֱמָר לֹא תִחַסּוֹס שׁוֹר כְּדִישׁוֹ * מִמּוֹנֵי תְּרִיג' ל'ד שֶׁלֹּא לְמַשְׁכֵּן
 אֶת הַלֵּוֹה בִּידוֹ אֲלֵלָּא בְּמִצּוֹת כִּדְ שֶׁנֶּאֱמָר לֹא תִבָּא אֵל בֵּיתוֹ לַעֲבֹט עִבּוּטוֹ * מִמּוֹנֵי
 תְּרִיג' ל'ה וְאִין בֵּית דִּין כּוֹתֵמֵן רְשׁוּת לְמַלּוּה לִיכְכֵּן לְבִיתוֹ שֶׁל לֵוִי וְלֹא לְחֶטֶף
 מִמֶּנּוּ כּוֹרֵעַ אֲפִילוֹ בְּשׁוֹךְ דְּקֵאֵי בְּלֹא דְכִתִּיב לֹא תִבָּא אֵל בֵּיתוֹ לַעֲבֹט עִבּוּטוֹ כַּחֲזַן
 כּוֹ וְהוּי כְּאֵלּוּ כְּתוּב לֹא תִבָּא אֵל בֵּיתוֹ לַעֲבֹט עִבּוּטוֹ וְלֹא תִבָּא לַעֲבֹט עִבּוּטוֹ כַּחֲזַן
 כַּחֲזַן תַּעֲמֹד כּוֹ דְּמִקְרָא נִדְרַשׁ לְפָנָיו וְלֹא חֲרִיו * עִנְף מִצְוָה * ל'ו וְאֲפִילוֹ שְׁלִיחַ
 בִּדְ חִיבוֹ רִשְׁאֵי לִיכְכֵּן בְּבִיתוֹ לְמַשְׁכְּנוֹ כּוֹרֵעַ שֶׁנֶּאֱמָר לֹא תִבָּא כּוֹ כַּחֲזַן תַּעֲמֹד וְהַיְתִיב
 דְּתִיבֵת וְהַיְתִיב נִדְרַשׁ לְפָנָיו וְלֹא חֲרִיו וְהוּי כְּאֵלּוּ כְּתוּב כַּחֲזַן תַּעֲמֹד אֲתָה וְהַיְתִיב זֶה
 שְׁלִיחַ כִּדְ אֲלֵלָּא וְהַיְתִיב אֲשֶׁר אֲתָה נֹסֶה בּוֹ שֶׁהוּא בְּעַל הַבַּיִת יוֹנֵא שְׁאֵן אֶת הָעִבּוּט
 הַחֲנוּה אֲכֵל אִם הִיָּה חֲזַן מְכִיתוֹ יִכּוֹל שְׁלִיחַ בִּדְ לְחַטֵּף מִמֶּנּוּ מִשְׁכּוֹן כּוֹרֵעַ בְּרִשׁוּת
 בִּדְ וְכֵל הַדֶּרֶךְ מִשְׁכּוֹן אֲכֵל דֶּרֶךְ גְּבִיָּה יוֹרְדִין בִּדְ לִכְכֵּינּוּ וּמַגְבִּין לֵלֵוִי * ל'ז וְאִם
 אִישׁ עֲנִי הוּא לֹא תִשְׁכַּב כַּעֲבֹטוֹ פִּירְסוֹ כַּסְפֵּי לֹא תִשְׁכַּב וְעִבּוּטוֹ אֲצִלֵּךְ אֵל תַּחֲזִירוּ
 לָנוּ וּמִיָּדֵי כַּכּוֹת לֵילָה דְלֹא בֹא הַכְּתוּב לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בְּעִבּוּט חֲזִירוֹ דוּה כִּכְלָל
 לֹא תִגְנוּבוֹ הוּא וְכַתֵּב רַמְבַּם הַמַּשְׁכֵּן אֶת חֲזִירוֹ כִּבִּדְ אִם שֶׁמַּשְׁכְּנוֹ בִּידוֹ כּוֹרֵעַ אִם
 מִדַּעַת הַלֵּוִי אִם אִישׁ עֲנִי הוּא וּמַשְׁכְּנוֹ דָּבָר שֶׁהוּא נִרְיָן לָנוּ מִצְוָה לְהַחֲזִירוֹ לָנוּ כַּעַת
 שֶׁהוּא נִרְיָן לָנוּ עֵבֶר וְלֹא הַשִּׁיב לָנוּ כְּלֵי הַיּוֹם בְּיוֹם אִם כְּלֵי הַלַּיְלָה בְּלַיְלָה עֵיבֶר בְּלֹא
 תַּעֲשֶׂה שֶׁנֶּאֱמָר לֹא תִשְׁכַּב בְּעִבּוּטוֹ * מִמּוֹנֵי תְּרִיג' ל'ח אֲלֵמְנָה אֲפִילוֹ הִיא
 עֲשִׂירָה אִין לִקְחִין מִמֶּנּוּ מִשְׁכּוֹן לֹא בְּשַׁעַת הַלְוָה וְלֹא עַל פִּי בִּדְ שֶׁנֶּאֱמָר לֹא תִחַבֵּל
 בְּגַד אֲלֵמְנָה וְאִם חֲבֵל מִחֲזִירִין מִמֶּנּוּ בְּעַל כְּרַחוּמָאס תִּיד תִּשְׁלֵם וְאִם תִּכְפּוֹר תִּשְׁכַּב
 אֲכֵד הַמַּשְׁכּוֹן אִם כִּשְׂרָף קוֹדֵם שֶׁתַּחֲזִירוֹ לָהּ לִקְוָה * מִמּוֹנֵי תְּרִיג' ל'ט וְכֵן הַמְלוּה
 אֶת חֲזִירוֹ בִּין שֶׁהַלְוָהוּ עַל הַמַּשְׁכּוֹן בִּין מַשְׁכְּנוֹ אַחַר הַלְוָה אֲפִי עַל פִּי בִּדְ לֹא יִחַבֵּל
 כְּלִים שְׁעוּשִׂין בֵּהֶם אֲוֹכֵל נֶפֶשׁ שֶׁנֶּאֱמָר לֹא יִחַבֵּל רַחֲמִים וְרַכֵּב * מִמּוֹנֵי תְּרִיג' ל'מ
 וְחִיִּיב עַל הַרַחֲמִים כִּפְנֵי עֲנָמָה וְעַל הַרַכֵּב וְאֵעִיף שְׁאֵין מִלֵּאכֶת הַטַּחֲנִיָּה נַעֲשִׂיתָ לֹא
 כַּחֲזֹר שְׁתִּיָּהם יַחֲדוּ וְלִכְךָ נִמְנֵן שְׁנֵי לֵאוּן מִמּוֹנֵי תְּרִיג' כַּדְּכַתֵּב קִמָּה וְכִכְלָל רַחֲמִים
 וְרַכֵּב כֵּל כְּלֵי אֲוֹכֵל נֶפֶשׁ כַּגּוֹן כְּלֵי הַלְוָה אִם הַבִּיטוֹל אִם חֲכִין שֶׁל חֲזִיטָה וְכִיּוֹאֵל כֵּהֶם
 וְאִם חֲבֵל מִחֲזִירִין מִמֶּנּוּ בְּעַל כְּרַחוּמָאס אֲכֵד אִם כִּשְׂרָף קוֹדֵם שֶׁיַּחֲזִיר לִקְוָה עַל כֵּל כְּלֵי
 וְכֵלֵי רַמְבַּם פִּגְדֵּי לְכַוֵּן מְלוּה וְלוֹה וְהַרְאֵבֵד הַשִּׁיגוֹ דְלֹא מִקְרִי חֲבֵל הַמְלוּה עַל הַמַּשְׁכּוֹן
 וְכִין כַּאֲלֵמְנָה וְכִין כְּכִלִּים שְׁעוּשִׂין כֵּהֶן אֲוֹכֵל נֶפֶשׁ אִין אֲקוֹר לְמַשְׁכֵּן אֲוֹתוֹ אֲלֵלָּא
 דּוּקָא שֶׁלֹּא בְּשַׁעַת הַלְוָה * מִמּוֹנֵי תְּרִיג' ל'סא מֵב לֹא יִחַבֵּל רַחֲמִים וְרַכֵּב כִּי
 נֶפֶשׁ הוּא חֲבֵל תִּרְגַּם יִרְשָׁלַיִם לֹא תִהְיוּן אֲקוֹר חֲתִינִן וְכִלְתִּין וְוֹ קִבְלָה לְמַשָּׁה מִקִּיבֵי
 וְזֶה טַעַם בְּמִיכּוֹת הַכְּסוּךְ לְדַלְעִיל מוֹנֵה דְכִתִּיב כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה חֲדָשָׁה וְשִׂמַח אֶת
 אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר לָקַח דֵּה יִיבֹן מִצְוֹת עוֹנָה כַּדְּבִתִּיכְנָא לְעִיל וְקִמָּךְ לֹא יִחַבֵּל רַחֲמִים וְרַכֵּב
 וְאוֹרֵר שֶׁלֹּא יִמְנַע אַחַר עוֹנָתוֹ לֹא יִקְשֶׁר הַרַחֲמִים שֶׁהוּא רְמוֹ לְאִשָּׁה וְלֹא הַרַכֵּב שֶׁהוּא

רמז לאיש ואשכחן לטון טחינה באשה שנאמ' תטחן לאחר אשתי ועון פלילי הוא זה
 והרשע העושה זה אין לו כפרה עולמית ואין לו חלק לעולם הבא כדמסיים בפסוק
 זה התרגום ירושלמי ושמעתי מפי החכם ר' עובדיה כמו של ר' זכריה שמעשה היה
 באדם אחד שקצר יהודי ח' ונכרת בתוך שנתו ולא היה אדם יודע רק הרשע הגיד
 בשעת מיתתו חני קשרתי את פלוגי החתן והנה לכני מלאך המות וחרכו שלופה
 בידו אומ' לי שהעון הזה גרם מיתתי וגם אין לי חלק לעול' הבא ומיד פרהה נשמתו
 עכפי מנוה' מג' לא תסיג גבול רעך להרחיב תחומך וליבנס בתחום חבירך אפילו
 אכבע והמשנה קימן הגבול וקובעו בקרקע חבירו ואומר עד כאן תחום שלי אם
 החזקה עשה עבר על לאו דלא תגזול ואם בקתר עבר על לא תגנוב ותוספת לאו
 בארץ ישראל לא תסיג גבול דקיפיה דקרא אשר גבלו ראשונים כנחלך' ממנין
 תר"ג' מד' שלא למחוק את ה' סג' ואכרת את שמם לא תעשו כן לה' אלהיכם'
 ממנין תר"ג' מה שלא להסחית עין מאכל סג' לא תסחית את ענה וכלל לאו
 זה שיחוק אדם על ממונו ולא יפור לריק אפילו שזה פרוטה' ממנין תר"ג' מו
 שלא לבגל' בשר בחלב אפילו אינו רוזה לאוכלו אלא להאכילו לגוים או לדבר אחד
 סג' לא תכשל גדי בחלב אמו ויתור הלואין שנכפלו בתור' כזה לאקור אכילה והנאה
 כדכתבין לעיל' ממנין תר"ג' מז' שלא להטיל מום בכבוד תם שנאמ' כל מום
 לא יהיה בו למדו מפי הקבלה לא יהיה בו' ממנין תר"ג' מה הפס החיובך
 אמרו במסכת סנהדרין דאם אדם ראה או שמע שישראל' בסכנה כגון שטובע
 בנהר או כל מין סכנה או לקטים באין עליו חייב להשתדל על הצלתו בכל כחו וגם
 אם הוא לא יכול חייב לשכור אחרים להצילו וכן אם היה חולה חייב להשתדל על
 רפואתו והמתרשל הרי זה שופך דמים ועליו נאמר לא תעמוד על דם רעך' ממנין
 תר"ג' מט' לא תקח שוחד ואפילו לרון דין אמת ואפילו שוחד דכרים אקור ואם
 דבר לו דברי חנופה ימנע עצמו מלדומו ומייתי ב גמר מעשה באחד שהעביר כונה
 של עוף מעל הדיין ואמר לו הדיין אני פסול לך לרון וכן מעשה באחד שכסה רוק
 לפני הדיין ואמר לו הדיין אני פסול לך לרון' ממנין תר"ג' נ' כתיב בהרומי
 כד' לא תלין ככלתו וגו' כי קבור תקברנו ביום ההוא למדו מפי השמועה דלאו דוקא
 בהרומי אלא הוא הדין לכל המתים אבל מותר להלין אותו לכבודו' ממנין תר"ג'
 נא' שלא לעשות מעשה אוב סג' אל תפנו אל האוכות' ממנין תר"ג' נב' שלא
 לעשות מעשה ידעוני סג' ואל הידעוכים' ממנין תר"ג' נג' שלא להעביר מורעו
 למולך סג' ומורעך לא תתן להעביר למולך' ממנין תר"ג' נד' שלא להקיף
 פאת הראש להשוות נדעיו לאחורי אזנו ולא הקפת הפאות לכדן אקור אלא גם
 המקיף כל הראש עם הפאות יחדו עובר בלאו ולמדו מפי השמועה דחייב על כל
 פאה ופאה ולא בתער בלבד אקור אלא אפילו כמקפריס אם נעשה בעין תער'
 ממנין תר"ג' נה' ענף מנוה' נו' גז' ושמיהם עוברים בלאו בין המקיף בין המקיף'
 עכפי מנוה' נז' ולא תסחית את פאת זקך מפי השמועה למדו דלוקה על כל
 אמת מחמט הפאות ויש מחלוקת בין הפוקקים במקומות הפאות היכן הם וכתב

הַרְאֵם וְיִרְאֵם שְׁמוֹם יִצָּח וְלֹא יַעֲבִיר תַּעֲרַר עַל כֻּלְּזַקְנוֹ כֻּלְּכֶן וְכֵן כָּתַב הַרְבֵּה רַבֵּי
 יְנוֹה וּמִסְפְּרֵי כְּעֵינֵי תַּעֲרַר מוֹתֵר בְּפִאוֹת הַזֶּקֶן כִּיּוֹן דְּכָתַב בְּהוֹ לְשׁוֹן הַשְּׁחֵתָה דְּלֹא מִקְרִי
 הַשְּׁחֵתָה אֲלֵא בְּתַעֲרַר דְּקִיָּא וְאִפִּילוּ תַּחַת הַזֶּקֶן יֵשׁ לְהוֹרֵר מִלְּהַעֲבִיר תַּעֲרַר וְזֶה לְשׁוֹן
 סְמוּק וְאִפִּילוּ תַּחַת הַסְּנַטֵר סְקִירֵין מוֹנֵטוֹן אֲוֹרֵר רַתְּ לְפִי שְׁפַעֲמִים שְׁמוֹשֶׁךְ אֲלֵינוּ שְׁעַר
 שֶׁל פֶּאֶה • מִמִּין תְּרִיג • וְאַעֲפִי שְׁאִין בְּמִין תְּרִיג כְּפִאוֹת רַק לְאוּ אֲחַד עֲנִפִיּוֹתֵם
 עֲשֵׂרָה וְעֵלָה מִמִּינֵינוּ מִסְפֵּר • סז • דִּהְרִי כְּחֵמֶם פִּאוֹת הַזֶּקֶן יֵשׁ עֲשֵׂרָה מִלְּקוּוֹת ה' •
 לְמַגְלַח וְחִמּוּשָׁה לְמַתְגַּלַּח מִיָּהוּ בִּין כְּהֻקְפַת פִּאוֹת הַרְאֵם בִּין בְּהַשְּׁחֵתָת פִּאוֹת הַזֶּקֶן
 אִין הַמַּתְגַּלַּח לֹקָה אֵל אִם בֶּן קִייעַ כְּדַבֵּר שְׁמֵטָה עֲנֵמוֹל הַמְגַלַּח אֲכַל אִם לֹא קִייעַ
 כֻּלְּכֶן לֹא לְקִי כִּיּוֹן דְּלֹא עֲשֵׂה מַעֲשֵׂה מִיָּהוּ אִיִּסְוֵרָא אִיכָא נִשְׂאֵר לְאוּ שְׁאִין בּוֹ מַעֲשֵׂה
 דְּאִין לֹקִין עֲלֵינוּ לְפִיכָךְ אֲקוּר לְיִשְׂרָאֵל לְהַכִּיחַ לְגוֹי לְהַקִּיף פִּאוֹת רֵאשׁוֹ אוֹ לְהַשְׁחִית
 פִּאוֹת זַקְנוֹ וְהַמְקִיף אֵת הַקֶּטַן חַיִּיב וְאִפִּילוּ אִשָּׁה שְׁמוֹתֵרָת כְּהֻקְפַת רֵאשָׁה אֲקוּרָה
 לְהַקִּיף פִּאוֹת הָאִישׁ וְאִפִּילוּ פִּאוֹת הַקֶּטַן עֲנִפִי מִזֵּוֹ • סח • לֹא יִהְיֶה כְּלִי גֹבֵר עַל
 אִשָּׁה • מִמִּין תְּרִיג • סט • וְלֹא יִלְבַּשׁ גֹּבֵר שְׁמֵלַת אִשָּׁה • מִמִּין תְּרִיג • כָּתַב
 דְּמַכֵּס לֹא תַעֲדָה אִשָּׁה עֲדֵי אִישׁ כְּגוֹן שְׁתֵּים כְּרֵאשָׁה מְזַנְפַת אוֹ כּוֹכַע אוֹ תִלְכַּס
 טְרִיין וְכִיּוֹצֵא בּוֹ אוֹ שְׁתַּגְּלַח רֵאשָׁה כְּאִישׁ וְלֹא יַעֲדָה אִישׁ עֲדֵי אִשָּׁה כְּגוֹן שִׁילְכַס כְּגַדֵי
 זָבָעוּבִין וְחֵלֵי וְזֶבַע בְּמִקּוּם שְׁאִין לִבְשֵׁיין אֲוֹתֵם הַכֻּלִּים וְאִין מְסִימִין אֲוֹתוֹ הַחֲלִי אֲלֵא
 הַנְּשִׂים הַכֵּל כְּמוֹהוֹ הַמְדִינָה אִישׁ שְׁעָרָה עֲדֵי אִשָּׁה וְאִשָּׁה שְׁעָרְתָה עֲדֵי אִישׁ לֹקִיין •
 הַמְלַקֵּט שְׁעָרוֹת לִבְנוֹת מִתּוֹךְ הַשְּׁחֻרוֹת מִרֵּאשׁוֹ אוֹ מוֹקְנוֹ מִשִּׁילְקַט שְׁעָרָה אֲחַת לֹקָה
 מִפְּנֵי שְׁעָרָה עֲדֵי אִשָּׁה וְכֵן אִם זָבַע שְׁעָרוֹ שְׁחֹר מִשִּׁי זָבַע שְׁעָרָה לְבִנָּה אֲחַת לֹקָה
 עַכְלֵ רַמְבֵּם • יָן בְּשִׁלְחֹן עֲרוֹךְ בְּסִפְרֵי יוֹדֵה דְּעָה קִימָן קָנוֹ אֲקוּר לְאִישׁ לְהַסְתַּחֵל כְּמִרְאָה
 מְשֹׁם לֹא יִלְכַס גֹּבֵר שְׁמֵלַת אִשָּׁה וְגוֹמ' • וְכָתַב הַרְבֵּה רַבֵּינוּ אֲלֵיעִזֵּר מִמִּין וְאִפִּילוּ עֲרֵאֵי
 וְדֶרֶךְ שְׁחֹק אֲקוּר סְהָרֵי לֹא חֵלֶק הַכְּתוּב בֵּין קַבֵּל לְעֲרֵאֵי • וְלִפִּי שְׂרָאֲתֵי כְּנֵי אֲרַם
 שְׁלֹכְשִׁים מְלַבּוֹשֵׁי אִשָּׁה עֲרֵאֵי וְאִשָּׁה מְלַבּוֹשֵׁי אִישׁ עֲרֵאֵי כְּשִׁמְחוֹת שֶׁל חֵתָן וְכֵלָה
 כְּתַבְתִּי כֵן וְיִזְכְּרוּ יִתָּן יִרְאֲתוּ עַל פְּנֵינוּ קֵלָה אֲמִין עַכְלֵ בְּסִפְרֵי יִרְאִים • הַעֲבַרְתִּי שִׁיעֵר
 בֵּית הַשָּׁחַי וְכִיתִי הַעֲרוּהַ בְּתַעֲרַר קָמוֹג כָּתַב דְּאֲקוּר מִן הַחֲוֹרָה וְלֹקָה מְשֹׁם לֹא יִלְכַס
 גֹּבֵר שְׁמֵלַת אִשָּׁה וְרַמְבֵּם כָּתַב דְּלֹא אֲקוּר אֲלֵא מִדְּרַכְכֶן וּמִכִּין לְמַעֲבִיר מִכְּתֵּי מִרְדוֹת
 וּבְמִסְפְּרֵים כְּעֵינֵי תַּעֲרַר לְבַעֲלָה אֲקִידָה אֲלֵא מִדְּרַכְכֶן • וְסְמוּק כְּכַד בְּדַעַל כְּפֵס אִפִּילוּ
 בְּמִסְפְּרֵים שֶׁלֹּא כְּעֵינֵי תַּעֲרַר לֹא יַעֲבִיר • וְכָתַב רַמְבֵּם לֹא אֲקוּר הַעֲבַרְתִּי שִׁיעֵר אֲלֵא
 בְּמִקּוּם שְׁאִין מַעֲבִירֵין אֲוֹתוֹ אֵל הַנְּשִׂים אֲכַל בְּמִקּוּם שְׁמַעֲבִירֵין הַנְּשִׂים אֲקוּר לְיִשְׂרָאֵל
 לְהַעֲבִיר וְאִם הַעֲבִירוּ אִין מִכִּין אֲוֹתוֹ • ע • ע • וְכֵּה אֲכִינֵי וְאֲמִין מוֹת יוֹמַת •
 מִמִּין תְּרִיג • וְיִמִּיתוּן כְּחֻק וְחַיִּיב עַל הָאֵל לְכַד אֲוֵן עַל הָאֵל לְכַד • עֵפֶן מְזוּה •
 עַב • הַמְבִיָּה יִשְׂרָאֵל בִּין גְּדוּל בִּין קֶטָן בִּין אִישׁ בִּין אִשָּׁה אִפִּילוּ הֵא אֲשֵׁתוֹ אִם הַכֵּס
 דְּדָךְ נְזִיין עוֹבֵר בְּשֵׁי לְאוּן שֶׁלֹּא יוֹסִיף פְּנֵי יוֹסִיף וְאִפִּילוּ לְהַרְדֵּים יִד אֲקוּר • וְמַשְׁעַת
 הַרְמַת יִד בְּקִרָא רֵשַׁע וְכַקּוֹל לְעֲדוֹת • מִמִּין תְּרִיג • וְהַמְבִיָּה דְּדֶרֶךְ מוֹסֵר אִינוּ עוֹבֵר
 עַל כֵּל תּוֹסִיף דְּאֲמִרְזֵן בְּמַסְכַּת מִבּוֹת יִצָּח הָאֵל הַמְכָה אֵת בְּנוֹ וְהַרְבֵּה הַרְוִידָה אֵת
 תְּלִמִּידוֹ וְכַתִּיב כְּסִפֵּר עֲזָרָא וְאִכְסֵם מֵהֶם אֲכִשִׁים וְאֲמִרְטֵם • ע • וְכַאֲחִיכֵם כְּנֵי גֵּרָא

איש באחינו לא תרדה בו בדרך לא ישתעבד אדם בחכיריו ואם אימתו עליהם או
 שהם בטי' להחל דברו לא יזנה אותם לעשות קטנה או גדולה לא לרצונם לתועלת'
 ואכתי להחם צפחת מים או לזאת בשליחותו אל רחוב העיר לקנות עד ככר לחם
 חפור אבל אדם שאינו מהב כשורה מותר לזיתו לכל אשה הפזין רבינו מנחם
 ענף מצוה * עד וסור ושה אותו ואת בנו לא תשטנו כיום אחד ואם שחטן לקה
 אותו היינו האם דהאב אינו יודע מי הוא ואם נודע כביחור כסתפקו חכמים אם
 חשטין לזרע האב אם לאו ובפקא דאורייתא לחומרא ואינו לוקה ואינו כוהנ כחיה
 ועוף לא דוקא ככהמה ואינו לוקה אלא על שחיטת האחרון בין שחט האם תחלה
 או הבן ובן לאו דוקא אלא הוא הדין לבת ואשילו שחטו ונמצאת טרפה לוקה ובין
 שחט הוא או אחר את השני לוקה לפיכך אם שחט אותה היים ומוכר בנה כן ביום
 יודיע ללוקח שלא ישחט אותו עד מחר ויום אחד האמו' באותו ואת כמו היים הונך
 אחר הלילה כמו במעשה בראשית לפיכך שחט אותו מחלת ליל רביעי לא ישחוט
 השני עד תחלת ליל חמישי שחט הראשון סוף יום רביעי קודם שקיעת החמה מותר
 לשחוט השני בלאת הככבים ליל חמישי ממנו תרבי"ג ע"ה לא תחרוש בשור
 ובחמור יחדו לאו דוקא חריטה אלא הוא הדין בכל מלאכה שיעשה או משא שישא
 אפילו אבן בשתי הכהמות יחדו אפילו אינן קשורות יחד כגון שור וחמור שהולכין
 זה אצל זה ודף מונח עליהן המכהיגן אפ' לנכול או המושכן לוקה זה דעת הרמבם
 פרק תשיעי מהלכות כלאים וכן כתב הטור בשמו וכתב שהראש אביו חלק על זה
 ואמר דליכא איסור כלאים אלא בעושה בהם מלאכה אחת כשהם קבוצים יחד
 אבל אם הם בלתי קשוריו מותר לעשות בהם מלאכה יחדו ובין לרמבם ובין להראש
 אם לא עשה על ידו שניהם מלאכה אחת לא שהיו קשורין זה בזה ומשכן או הנהיגן
 אין כאן איסור כלל אבל הרב רבינו יונה כתב בשערי תשובה דאפילו גליעושיית
 מלאכה ונשיאת מטא רק שהיו קשורין יחד הנהיגן או מושכן לוקה אבל אם לא
 היו קשורים הכל מודים דשרי למושכן או להנהיגן בלי עשיית מלאכה אחת אך
 הרב רבינו אפרים תלמידו של רב אלפס הבכור דאף בזה אסור ולוקה ולכך כתב
 שהרכב פקום לנוד ציר ומושך בחבל הכלב אצל הפקום לוקה משום מנהיג כלאים
 דבהנהגה אפילו בלי מלאכה וכלי קצירה אסור החמור וכן חריטה דכתב אורחא
 דמלתא נקט וכתב דאכי העזרי חלק על רבינו אפרים ונדעתו בדעת הראש דאין
 איסור אלא בקשורין ועושין מלאכה אחת יחדו ונמצא כן ארבע דעות של הראש
 ואכי העזרי לקולא דתרתיה בעינן כמו שמעות הפהק קשורין ועושין מלאכה א' יחדו
 וה' אפרים לח מרא דלא בעינן אפילו חדא והרמבם ירבינו יונה כברא אמציעת
 דחמא בעינן לא סורא אך בזה חלקו דרמבם סבר בשם המלאכה אחת כסמי מינין
 יחדו היא האסורה אף בלי קשורין ולרבינו יונה בין דמנהיגן קשורין אסור אפ' בלי
 מלאכה יהא חמור תכל עליו ברכה ושמעת מחכמי א' שרפה מהרב הגדול בדומה
 מודרר יוסף קאלון ו' הה שפעם אחת שבו כספה וראה י' די אחד מושך כרסן
 פקום ואחוריו הם חמור קשור בחבל כמרדעת הפקום וקר וגער וזף ביהודי עד

שהתיר חכל החמור מעל הסוק והורה לו שימשיך או ינהיג שניהם בלי קשיר כדעת הרב רכינו יונה גם כדעת הרמבם כיון דלא היו נושאין משא ח' בין שניהם נדעת כל הפוסקם שדשו וחמור דכתב רחמנא לאן דוקא חללא הוא הדין לכל שני מונין אפילו שניהם טמאין או טהורין דין תורה ולוקה אבל רמבם נכדו ככתב דאין חסור מן התורה וק' במין אחד טמא ואחד טהור דמיא דטור וחמור אבל סניקה טמאין או טהורין אין אסור חללא מדברי סופרים ומכין אותו מכת מרדות ואדם עם בהמה מותר לעשות מלאכה אחת יחד אפילו קטורין אדם יושב על העגלה ואחד מנהיג והעגלה הולכת על שני מיני בהמות שניהם לוקין מכני שישיבתו בעגלה גורמת לבהמות לילך הריף ורמבם והראש כתב רכינו יונה דבמין דהמנהג שני מיני בהמה אפילו בקול חסור לכך חסור לפדוש שלום לעכוס המנהיג בכלאם שפעמי ממהרות הבהמות ללכת מחמת הקול ושתי פרדות זו בת קוס וזו בת חמורה שני מינים הם ואסור להנהיגן יחד ואסור להנהיג הפרד עם הקוס או עם החמור עכ"ל ממנין תר"ג עו שלא להרכיב בהמה או חיה או עוף מין בשאינו מינו שנאמר בהמתך לא תרכיב כלאים ולמדו מפני השמועה דהוא הדין לחיה ולעוף ממנין תר"ג עז עת כיפיה דקרא סדך לא תורע כלאים למדו מפני השמועה מה בהמתך בהרכיב אף סדך בהרכיב ומה בהמתך אפילו כחונה לארץ שהרי זה אינו תלוי בקרקע אף הרפעה אפילו כחונה לארץ חסורה והמרכיב מין חילין על מין חילין אחר אפילו כחונה לארץ לוקה וכן המרכיב ירוק בירק או חילין בירק או ירוק בחילין לוקה ומיהו הפירות לא נאקרו ואפילו על הוורע ואפילו למגו שרכיב לישאל כלל אים חסור ממנין תר"ג ועף מנהיג עט שלא יקפח יד מליתן זדקה שאלה תקפון את ירך ממנין תר"ג פ פא שלא לה סוף על המצות ולא לגרוע בגון תפלין שהם ארבעה בתים כקבלת רז"ל והוא עושה חמט או שיש וכן בשאר מצות כיוצא בזה ממנין תר"ג פב שלא ללכת בחקות העכוס במלכותיה וכמהנהיגה במעשה וכדבור מ' חשי האמורי שנא' ובחק תיהם לא תלכו חלא יהיו ישראל מודלים מהם בכל ש' ואבדיל אחכם מן העמים ובחוששתא למקבת שבת איתא מה ה' דרבי האמורי' המגורבינו יונה ממנין תר"ג פג פד שלא לעבוד בכבוד ושלח לגווי' שאל לא תעבוד בכבוד סודך ולא תתנו כבוד נאך ועל הכבודות של שור כשכ ועו אקורין בגיף ועב דיה אפי' לחם שנפלו הם מוס ומה שנגזז מהם אפילו אחד ששחטן על ידי שנפל הם מוס אסור בהנאה וכל שיש סותפות לגוי בין בכבוד ובין בלאו אחת פטור מן הכבוד והכבוד כיוצא בזה בין בארץ בין בחונה לארץ ממנין תר"ג פה שלא וכתב הושב בהמה על בשרו יקעקע ה' יע' בנפש ש' כתיב יקעקע לא תתנו כבודם ממנין תר"ג פז פח שלא ישרט אדם שפסרו עלמת שאלה ט' נפש לא תתנו כבודם ממנין תר"ג פז פח לא תגורדו היינו ש' על מת וכל' לאוזה שלא לפתגורד שאלה כדכתבתי ויתגורדו כמשכט' חלא שעל מת בין ביד בין בכלי חייב חלקות ועל הקאובלתי לוקה דכתיב כהן כהרות' וכיד חבור וכל לקי' ע' מנהיג פח סכלל

לאוזה

לחוב

זה כפרקא קמא דיבמות דרשו טכא להוהיר לא תעשה אגדות אגדות שלא יהיו כ'
 בתי דינין בעיר אחת אחד נוהג מנהג אחד ואחד נוהג מנהג אחר כדי שלא תהי'
 תורה בשתי תורות ק"מ ורס"ב ענף מצוה פ"ט לא תשימו קרחה בין עיניכם
 למת וכתיב לא יקרחו קרחה בראשם לחייב על כל הראש כבין העינים ודוקא על
 מת ממנין תר"ג צ צא שלא לגרוע המזון ולא הכקות לאשתו שנאמר שארה
 כסותה ועונתה לא יגדע ממנין תר"ג וענף מצוה צב שלא יחדל מעשות
 מעקה דאמרינן בקפרי ועשתיה מעקה לגגן זו מצות עשה ולא תשים דמים בכיתך
 זו מצות לא תעשה ממנין תר"ג צג ובכלל אזהרה לכל מין נזק שלא יגדל
 כלכרע בתוך ביתו ולא יעמיד קולם רעוע וכן כל כונא כזה כדאית במ"ס כתובות
 ק"מ ורס"ב ממנין תר"ג צד שלא יטמא כהן הדיוט למת דק לשטת קרוביו
 דכתיב לכפס לא יטמ' כי אם לשארו הקרוב אליו לאמו ולאביו וגו' ולמת מצוה שאין
 לו קוברים מצוה אפילו על הכהן להטמא בדכתיבנא לעיל ממנין תר"ג צה
 ושלא יכנס לאהל שיש בו מת ולא יאהיל על המת דכתיב ועל כלנכפשות מת לא יבא
 ופקדו' וק"מ כרבנן דפבירא להודקברי גוים מטמאין גם באהל כקברי ישראל
 ויש פוקי' כרסב' ראמר קברי גוים אינן מטמאין באהל אך במגע וכמשא מטמאין
 ויש אומרים דהוא הדין דאפילו במגע וכמשא אין מטמאין והמחמיר תבא עליו
 ברכה ועל הנוכח יש פוקקים דמותו לכהן לעמוד עליו עד שתצא נפשו אבל גדולי
 איבורא אוקרין ודרשו ר"ז לא יטמא ולא יטמא לאסירים עמה לאחר שפירש ממנה
 לכך אקור לכהן ליכנס לבית הקברות לקבור אכיו כי בחזרתו יטמא לאחרים
 ממנין תר"ג צו שלא להכות במדה או במשקל ואפילו לע"ם שלא תעשו עול
 במשפט במדה במשקל למכור בחקר או לקנות ביתו ואם עבר חייב להחזיר וקשה
 לפני הק"ה עונשן של מדות מעונשן של עריות והמשקר במדה או משקל קרוי ע"ס
 שחת פירוט עול מוסקן שנוי חרם תועבה כמבואר בפסוקים וגורם הדברי מטמא
 את הארץ ומחלל את השם ומבלק השכינה ומפיל את ישראל בחרב ומגלה אותם
 מארצם ובכלל הפסק כל מין עול שלא יטמאין אבן המשקל במלח כדי שתהיה קלה
 ושלא ישפוך על המדה מוקום גבוה כדי שיעלה הקנף איסקומא בלעז שכוונה
 במלא כן כתבו רמב"ם וס"מ וספר החינוך ממנין תר"ג צז ואפילו לשהות
 בביתו המדה או המשקל החקרים או היתרים אעפ" שאין דעמו לקנות ולמכור בהם
 שלא לתשמישי ביתו אפילו לעשות המדה עביט של מימי רגלים אקור אלא חייב
 לשכר' כדי שלא יהיו למוקש ואם הטהה אותם אעפ" שלא קנה ולא מכר בהם עובר
 בלא תעשה שלא יהיה לך בכיתך אבן ואבן גדולה וקטנה וגו' איפה ואיפה גדולה
 וקטנה ממנין תר"ג צח שלא לקרם זכר מכל המיטין לא אדם ולא בהמה
 לא עוף בין זמאין בין טהורין שנאמו ובארצם לא תעשו וכתיב לעיל מיניה ומעוך
 וכתות וכחוק וכרות ממנין תר"ג צח ואפילו לומר לגוי שיכרם בהמה אקור שגם כפי
 נח מזונין על הסירוס כדאיתא בפרק הפועלים ועובר אלפני עור צט כי תדור
 מדר לה' אלדרך לא תאחר לשלמו וגו' הנה יש עונש באיחור הגדרים אעפ" שמלס

פרק ו' במל' התלויות ברגלים

ב

אומת אחרי כן ואדם שאמר ליתן זרקה לעניים אעפ"י שלא הזכיר לשון נדר בפיו
 כדרך גמור הוא ואיבך ליתן מיד ואפי' אם אחר מחמת שכחה עכש עינש וכמו מתים
 קטנים ואשתו מתה * ק שלא יעבור אדם על דברו או על שבועתו שנאמר איש כי
 ידור נדר לה' או השבע וגו' לא יחל דברו ואם נתחרט והתירו לו שלש דגמירי וקבירי
 מותר דרך קבלו מקיני הוא אינו מיחל אבל אחרים מחילין ומתירין לו * ממנין
 תר"ג * קא ולא תחללו את שם קדשי היינו שלא יעבור אדם עבירה ולא יעשה
 מעשה המתחללו שם שמי בגון בשעת השמד אפילו באנס הרי זה חילל את השם
 ושלל בשעת השמד בגון הפורק עול מלכו' שמים כפרה קיא במתכוין למרוד בהב"ה
 זכן תלמיד חכם או כל אדם המוחזק בכשרות ואינו נזהר כמעשיווג רס שאומ' עליו
 דופי הרי זה חילול השם וכתב בק"מ ואחי דרשתי לישראל כי המשקרים לגויס וגוכיין
 להם הם ככלל מחללי השם שגורמים שיאמרו הגויס אין תורה לישראל ואומר שארית
 ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב ולא יוצא כפיהם לשון תרמית ועין חילול השם
 חמור מעון כריחות ומיתות ב"ד עכ' * ממנין תר"ג * קב וקצותה את כפה כשכאה
 להמית את ישראל שהיה מריב עם בעלה ולכך החזיקה במכושניו דהוא מקום סכנה
 אתה מחוייב למהר להצילו אם תוכל באכר מאכריה היינו וקצותה את כפה ואם
 גאי אפשר תהרוג אותה כדי שלא תהרוג היא * וכן חייב להציל כל הרודף נערה
 מאורקה או אשת איש או זכור או שאר עריות שכתורה כדכתיבנא במצות עשה *

פרק ששי מצות לא תעשה מן התורה התלויות בידים ובזמן

א שלא לעשות מלאכה בשבת שכוונתו שבת לה' לא תעשה כל מלאכה וגו'
 * ממנין תר"ג * ב וכן באמה ביום הכפריס אלא ששבת ענש קקילה כשיס
 עדים והתראה וביום הכפריס לא ענש אלא כרת * ממנין תר"ג * ג ד ה ו
 ז ח ראשון ושביעי של פסח וראשון ושמיני של סכות וחד שבועות וראש השנה
 בכל אחד משנה ימים אלו יש לא תעשה על מלאכה שאינה לצורך אוכל נפש *
 * ממנין תר"ג * ט המניח חמץ ברשותו כפקח' עובר בשני לאוין שנאמר לא יראה
 ולא ימצא * ממנין תר"ג * י

מצות לא תעשה מן התורה התלויות ברגלים

א שלא יבא אדם חוץ לתחום זכ מיל חוץ למדינתו ששבת בה כשבת שנאמר אל יבא
 איש ממקומו ביום השביעי ולמדו דהיינו חוץ ל"ב מיל כנגד מחנה ישראל ורכיין
 אכרו לנחת מהמדינה ששבת בה חוץ לאלפים אמה' כשבת * הרי"ף הרמב"ם * ב'
 שלא לשוב לשכון בארץ מצרים שנא' וה' אמר לכם לא תסיפון לשוב בדרך הזה עוד
 וללכת לקחוריה ולא לשכון שרי * ג שלא להשתחוות לע"א שכ' ולא תשתחוה להם
 ד שלא להשתחוות על רצפת אכנים לפני הש"ת כסום מקום רק במקדש שנא' ואכין
 שאכית לא תתנו כאל רצתם להשתחוות עליה ואם השתחוה בפשט ידים ורגלי' לוקה

מן

מן התורה ושלל כפשוטו ימים ורגלים אקור מדרכבן לכך יש להזניע מחללות או
מינוקס או תכן כבתי ככיות הרגופים טלביס להכדיל בין פני הצבור והאכנים
פרק שביעי מלת מן התורה התלויות בראש הגויה

בה איכורי עריות בכרת אי ליכא עדים והתראה כתיב כפרט אחרי מות שבעה
נשים אפילו איכא עדים והתראה אין בהם חלא כרת ולו הן אחות ואחות
אבינו ואחות אמנו ואחות אשתנו ואשת אחיו ואשת אחי אביו והכרה שבעה כקילה
הכא על האם ועל אשת האב ועל כלתו ועל הזכור ועל הבהמה והאשה שהכירה
בהמה עליה ונערה המאורקה ועשרה כשרפה בתו וכת בתו וכת בנו וכת אשתו
מאיש אחר בת בתה בת בנה אם אשתו אם אמה אם אחיה והכא על בת כהן
נשואה דאלו ארוקה נדונה כקילה הסמורה משרפה כבת ישראל אחר אשת איש
נשואה ותיא ישראלית בחנק חייבי לאוין כה ואלו הן א שלא תנשא וכמה לאיש
זר עד שתקיר השות היבם מעליה שנא לא תהיה אשת המת החיה לאיש זר
אלא ישא כהן הדין גרושה אפילו היא גרושתו וכן זונה וכן חללה לא תהיה
קדשה מבמות ישראל לרעת דמכם היינו שלא יכא אדם על אשה כלא קדושין וכלל
כתובה ואקור הפכה נפלא ליה מקרא אחריכא וולדעת שאר הפוסקים
כדכתב המתרגם דהא כתוב זה לאקור עכד לישראלית ולא יהיה קדש מכני
ישראל לאקור הפכה לישראל ולדעת רמב"ם ואלו קדושין על משכב זכור
ול תחלל את בתך להזנותה פירושו ככפרי שלא יוקרע לאדם כלא קדושין
וכלל כתובה ובגמרא אמרו אל תחלל את בתך להזנותה זה המשיא כתו לזקן
אלא יגרש האונס את אנוכתי שלא יגרש מונוא מס דע את אשתו
רמ"ן ורמ"ב מנו שלא ישא החולץ חלוטו שנא אשר לא יבנה את בית אחיו דדרשו
זל במקבת יבמות כיון שלא בנה שוב לא יבנה זא שלא יחזיר אדם גרושתו לאחר
שנשאת לו בתקדשה לאחר שנא לא יוכל בעלה הראשון וגו' ובסיפיה דקרא
אחרי אשר הושאה לרכות אשה שהיא גרה תח בעלה שאקורה לו בלאו
שלא ישא ממור כת ישראל יד שלא ישא ישראל משורת יו מיסכפצו בניס שלו
לא ישא כת ישראל סבלא יבא פניע הכא בקהל ה' וכן מי שנכרת הגיד שלו
שלא כשתייר מן העטרה כלום דם פיה דקרא וכרות שפכה יו שלא לבא על
גויה יח שלא תבעל ישראלית לגוי אלכתך לא תתן לבנו ובתו לא תקח לברך סניק
וכתב רבינו יונה ועל הבעל גויה כתיב יכרת ה' לאיש אשר יעשה וקנאין פוגעין
בו וכאור מחמיר כעון זה יותר מכל אקורי עריות יש רישב תנא דכזי רבי
ישמעאל לא תנא לא תהא כך ביאוף בין כיד בון כרגל והיינו ביאוף כלא שיתף אחר
אלא מניה וביה ומחאף ופירשו בתוספות דהיינו משפטי מילתו כיד או כרגל ומשח
הזרע ותייב מיתה כער ועון וכך היו עושין דור המבול ונדון במי כרובח ועל עון זה
פא' הנחמים בגלים שנחשו הילדים ועל זה נסמך לו לא תנאף ללא תרצח והוא בכר

מפי חכמי ישראל כך כתב רבינו יונה רמב"ם ס'מ"ק • ותיא כזוהר לדון בגיהנם
בשכבת זרע רותחת • בב שלא לכה על חנופת חכיו דכתיב ולא יגלה כנף חכיו •
כך כמעשה חרץ מזרים אשר ישבתם בה לא תעשו אמרו בתורת בהנים מה היו
עושים איש נושא איש ואשה נושאת אשה ואלו הן נסים המקוללות • כך כל הכא
על ערוה מן העריות דרך איברים או שחכך או בשק דרך תלוה ונהנה בקירוב
בשר הרי זה לוקה מן התורה שנאמר לא תעשו מכל התועבות האלה ואלו הן חקות
המתפרנים בתועבות הזמה ונאמר לא תקרבו לגלות ערוה הכתוב מדבר ותיא
בת"כ יכול יהא ענוש כרת על הקריבה תל וכרתו הנפשות העונות בכרת ואין
נענשין כרת על הקריבה אכל לאו יש"מ"ק • כה כפרק אין מעמידין אלא ייחוד
עריות דאורייתא ואסור להתייחד עם ערוה מן העריות בין וקנה בין ילדה מפני
שהיא קריבה המכילה לדי גילוי עריות חוץ מן האם עם כנה והאב עם בתו והבעל
עם אשתו ודה אלא הכלה כלכד שפירשה ודה קודם שתבעל ולא נחשדו ישראל על
משכב זכור ועל הבהמה לפיכך אין אסור להתייחד עמהן ואעפ"כ גדולי החכמים
היו מחמירים על ענינם ומרחיקים הבהמה כרי שלא יתייחדו עמה ס'מ"ק •
גא גב ואת זכר לא תשכב מסככי אשה הרי הבעל וגם הבעל בכלל דקרי ביה
לא תשכב ואת שניהם ענש סקילה דכתיב כפרסת קדושים ואיש כי ישכב את זכר
משככי אשה תועבה עשו שניהם דמיהם בס' • גג גר שלא לשכב עם בהמה
סנ"ב כל בהמה לא תתן שכמך וגם אזהרה לנשכב אמרו במקבת סנהדרין דמלשון
שכבתך משמע גם שפיכתך וענש את שניהם סקילה שנאמר ואיש אשר יתן שכבתו
בהמה וגו' אמרו מס כי דחיה ועוף נמי בכלל • גה ואשה לא תעמוד לפני בהמה
לרכעה וגו' וענש סקילה דכתיב והרגת את האשה ואת הבהמה דמיהם בס וחיה
ועוף בכלל • גו גו המשהה בקצו בדוליס עובר משום כל תשקצו ובקטום
עובר משום שתיים משום כל תשקצו ומשום לא יהיה כך עקר כדא"ר יש לקיש בגמרא
דא"ע דפסעו של יקרא אמת דברכה הוא עקב תשמעון את המטפטים וגו' ואהכך
עו"ג לסון אזהרה הוא שמור עמך מהיות עקר על ידי שתשהה מים קטנים • וכן
אמרו הרובאים כי השהיה סכנה גדולה לעקרות וזריך שלא ישהה דגע שלא יהיה
סכה למכוע מנות פרו ורבו שהוא עון פלילי • דכיו יונה עוף מזה • כל עון
עריות חמור וואר וגדול מנשוא כתיב לי נקם ושלם לעת תמוט הגלם היינו אחרי
מוח הקוטה הפוסע בדיוקן מלכו של עולם שבראו בדמותו כללמו וזוהו קדושו תהיו
כי קדוש אני והוא פגם כדכתיב ויבאו וראו כפגרי האנשים הפושעי' כו שמיד אחרי
סנקבר הרשע מחזירה בשמתו לגופו ושכיה' כדכיו יחדו הכפס עם הכסר ע"י מלאכי
חבלה ביסורין קשים בחיובע הקבר אחרי כן מקיימין אותנו מן הקבר חי ומוליכין
אותו לגיהנם שבארץ בגוף ונפש כמו שהיה בעת שחטא וכמה מלאכי חבלה רודין
אותו ומדיחין אותו ללקט עינים להכיל למדורת גיהנם ואחרי כן משליכין אותו שם
וכרוך בספטים גדולים והוא נועץ בקול וללה כמבואר במדרשי רז"ל גם כתבו רש"י
ע"ה וכי תגו' יש הודה כזה דאחרי היותו בגיהנם ומן הקצוב לפי חטאו מחויר הש"ת

פשטו בגלגול לעה? בגלגול עכוס דנחשב כבהמה או כבהמה או חיה או עוף שהוא
 ית' המליכו על כלן כדכתי' תמשילוהו במעשה ידיך והוא עשה מעשה בהמה הורידו
 למדרגת בהמה שנאמ' נעשה אדם בגלגולו כדמותו וירדו בדרגת הים ובעוף השמים
 ובהמה וירדו לשון ממסלה וקרי ביה לשון ירידה וכתוב אדם כיקר ולא יבין נמשל
 כבהמות כדמו לשון כדמו מיותר אלא הכי קאמ' כיון דכתינו לא נתן לב ליקר תפאר'
 גדולתו שהוא כדמות ה' הכבוד והכורא ופגם דיוקן המלך ונמשל כבהמות ועשה
 כמעשיהם אחרי מותו יחזור לעולם בגלגול כדמותם וזלמם של בהמות וכך נמצא
 כתוב למקובלים הו' הבא על זכר יתגלגל בשפן וארנבת * הבא על בהמה יתגלגל
 בעטלף * הבא על חיה ועוף יתגלגל בעורב * הבא על אשת איש יתגלגל בחמור *
 הבא על עוברת עכוס יתגלגל בקרשה' יהודית * הבא על הסדה יתגלגל כגוף אשה
 עכוס * הבא על אחותו יתגלגל בחקידה האכפה דכתיבא בעופות טמאים וזה רמז
 בתורה ואיש כי יקח את אחותו חסד הוא * הבא על אמו יתגלגל בחמורה נקבה *
 הבא על חמותו יתגלגל בפרדה נקבה * הרגיל להקתכל בעריות יתגלגל בראש
 דכתיבא גבי עופות טמאים * ויש גלגולים אחרים כבהמות ועופות טמאים וריגס טמאי'
 ואפילו בדומם כאכזי הסדה שלכך נאמ' ככל הכרמלי והוא היה לאכזי ששכ בגלגול
 דומם על לשון הרע שדבר לעבדי דוד המלך ע"ה וגם ברגים לכן להשיב אותו הכפס
 למנוחה מצוה לאכזל דג בשבת כפרט כקעודה שלישית ולפעמים יתגלגל בעל
 לשון הרע בכלב וכן הרגיל לאכול בשר טרפה או המאכילה ליסר וזה רמז בתורה
 דכתיב ואנשי קדש תהיון לי ובשר בשרה טרפה לא תאכלו לכלב תשליכון אותו
 וכתוב בתריה לא תשא שמע שוא * נמצא קרא דלכלב תשליכון אותו כתוב בין שני
 העונות הללו בין אוכל טרפה ובין מקפר לשון הרע לומר לך שעל שני עונות אלו
 יתגלגל האדם בכלב כן כתבו המקובלי' והוא רמזו כדברי רבותינו שאמ' כל המקפר
 לשון הרע ראוי להשליכון לכלבים וזהו שרמזו דוד ה'ע"ה הצילה מחרב נפשי מיד כלב
 יחידתי ובמך ליה אספרה שמך לאחי וגו' לומר שאינו משתמש בלשונו לספר לשון
 הרע להענם בגלגול הרע הזה אלא אמי משתמש בה להללך ולהזהיר את יס' סיגורו
 מן ושיהללך ודע שאמרו המקובלים שאעפ"י שכשמתגלגל אדם כצורת אדם אינו
 יודע בגלגולו ראשון מכל מקום כשמחגלגל כצורת בהמה חיה או עוף הוא יודע
 בגלגולו ראשון ומזר ומצטער איך ירד משמים מצורת אדם לצורת בהמה והקב"ה
 רצה להראות לכל האדם דוגמת גלגול מאדם אל בהמה כגדול המלכים אשר מלך
 בכיפה הוא' כבוד נצד הרשע שבעוד בחיים חיותו הורידו מכאן והשליכו לסדה
 והוא הולך על ארבע כבהמה וכדמה לכל הבהמו צורת בהמה יען שלח לסומו ודבר
 בגד עליון ואחר כך לקצף הזמן אשר קצף עליו חור והוריעו שהוא האדים כדכתיב
 ולקצת יומיא אנא נכוכדנצר עיני לשמיא בעלית ומדעי עלי יחוב ולעיליא ברכת
 ולחי עלמא שכתת והדרת די שלטניה שלטן עולם ומלכותיה עם דר ודר * וגומר
 בען אנא נכוכדנצר משבח ומרום וגו' על מעשה זה כתיב לעיל ששלח לכל האומו'
 להגיד לפלאות ה' אשר עשה עמו והתחיל ואמר אתיא ותמיהא די עכד עמי אלהא

עילאה שפר קדמי להחוייה אתהויה כמה רכרכין וגומ' ואמרו רזל אלמלא בא מלאך
 וקטרו על פיו היה אומר יותר משירותיו של דוד ופירוט תיבת כען כלומר מעתה
 שיסרכי וירעתי שבעון לשוני הרע בא אלי כל הנזה הזאת מכאן ואילך לא אשתמש
 בלשוני זה אלא לשבחון ולפארו ולספר בגוים את כבודי ומעסה היה בקטט' לייאה
 שהיה מזומן לעבוס שור לשחוק כמו שהן רגילין להבוכו ולענותו באותו היום בלילה
 ההוא בא לאדם איהודי בחלום וראה אביו ואמר לו דע בני שבעונותי הרבי גלגלן
 אותי אחרי מותי בשור והוא השור המזומן למחר לעינו ולקסורין קסין בשחוק העם
 הנו לכן בני פרכי והצלמי שאני אכרח דרך מקום פלוטרס יהרגוני וטרס יטרפוני
 ואתה תפדני ולא תחום על מזמוך ותשחט השייר ההוא וינא כשר ותאכלני לעניים
 בעלי תורה כך הודיעוני מן השמים והרסוני להגיד אליך וכוה תחזור כפשי במעלה
 מגלגול בהמה לגלגול אדם ואזכה לעבוד את ה' בעזרת האל ומעשים באלה רבים
 ארעו בישראל שאל אחיך ויבדך וקניך ויאמרו לך לכן כל איש יחרד יהיה ירא ורך
 הלכך בעד כחיים חיינתו בעוד הרשות כידו וירע את אדיו יכפר עינותיו וישוכ חרוץ
 אפן ממנו ובזאת כשמתו ינוח ויסקט ויקתופף כללו כגע' כי חזן ורחום הוא ומרכה
 להטיב ומקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד ובתקומם
 דף קיב על עון קין איתא התם ענין הגלגול וזה לשונו בההוא זמנא דחמא דחובא
 דא באחר עילאה הוה תליא הרהר בתיובתא ואמ' גדול עוני מכשוא הן גרשת אותי
 היום מעל פני האדמה ומפיך אקתר והייתי נע ונד בארץ וגו' הכא אתרמיז גלגולא
 דרשיעיא דאתמר בהון ובכן ראיתי רשעים קבורים וזבחו וגומ' ודא איהו הן גרשת
 אותי היום דא גלגולא קדמאה והייתי נע דא גלגולא תנינא ונד דא גלגולא
 תליתאה דא איהו רוא על שלטה פשעי ישראל חכ בתיובתא בתלת גלגולין שפיר
 ואם לא כתיב ביה ועל ארבעה לא אשיבנו לא אהדר ליה כגופא אחרא לא יד
 לא יקנה רע' ויש לכל ירא ה' ליתן לכלקיים כל המצות ולהשתדל לקיים כל
 מצוה שאפשר לקיימה שכסם שאדם חוזר בגלגול כשהרשע והתשיב עלילה כך אפי'
 צדיק גמור חוזר בגלגול על כל מצוה שהיה אפשר לו לקיים ולא קיימה כמבואר
 בדברי רסבי' זל ככמה דוכתי וכן מפורס בדברי המקובלים ופיטגורס הקב'ס בזה
 וכבר כתתי בהקדמת הקפ' שכל מצוה צריך אדם לקיים בתקוניה וקישוטיה כדי
 שתקובל כרצון לפניו יתברך.

ולמי' שבתכנו למעלה מצות ואהבת את ה' אלדיך שרשה ועיקרה וענפיה ומנאמי
 לרב בעל חובת הלכות שוה המעלה היא תכלית כל מידות הטובות מאכשי
 החסד הנביאים והפרושים וסופם אין מדרגה למעלה ממנו ולא אחריו ומכיו זה
 סמכו הנביא כיחוד שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד ואהבת את ה' אלדיך ויירו עליו
 והטיב אותו במשנה תורה פעמים רבות כמו שאמר לאהבה את ה' אלדיך וכן כתב
 רסבי' ואהבת דכעי בר נש לאתקטרא ביה ברחימותא דכל פולחנא עילאה דכעי
 ברכ' למפלח לקיבה דיפלח ברחימו דלית לך פולחנא כמו רחימותא דק'בה
 וכחבנו שא' מן הענפים היקרים שבהתלהבות החשק ישיר האוהב ישיר ידויות

לפניו לכן אשים לפניך קנתי טירי אהבה אשר שרנו לו כשמת' כחכר' חכרי' מקשיבים בקשה לחן אנדלך אלדי כל נטמה חולתן סעדיך כדפקי יי' והיא על קדר אלכל' ב'תל'

א	כבוד ראש ואלבש' סות חרדה	אומר שירה לפני יוצרי באימה
ב	קרוב תקריב לו נפשי היחידה	בתוך לבי משכן אבנה לזיוו
ג	אראה שמי בחילה אסלדה	גאון נפשי לפני אורו אשפילה
ד	מתטוא לו יאחזני רעדה	דכאושפל רוח אני לפניו
ה	על מזבחו ואעבוד עבודה	החלב והדם שלי אקריבה
ו	אודה לשמו בסוד ישרים ועדה	ואומר לו כלוי על דוכנו
ז	גנו אשמור ואסתדל לעברה	זוחל אשב שואל ממנו עזרה
ח	בשמים ראש וקנמן וקדה	חותים אשליך ואלקוט לי שושנים
ט	אומרה ירח מנחת יחודה	טנא אמלא מכל מיני מגדים
י	ודבקה בו תמיד נפשי בעודה	יאיר עלי נורא אור שכינתו

כל עצמותי יתרעשו בפחד' לקרוא בשמו ולעובדו שנים אחר' יתקדשו ויעשו אנודה'

לך ארצה ישתחוו אפים' וישאו לך אדון לב אל כפים' העבר מהם כל עון וחלודה'

מי יתן לי לעוף אבר כיונה' אל הר קדשך מעופה ואשכונת' אשק עפר מקום שכינה ירדה'

נכספה נפשי וגם כלתה' לשרתך חביב בכל יכולתה' אתה אורה ונועם זיו כבודת'

סתרי אתה אתבודד בך ברנה' ואת ערן בנועם אור שכינה' תגל נפשי חשיר מזמור מתודה'

עוטה אורה והוא נשגב לבדו' והארץ האירה מכבודו' זיו שכינה אשרי חבא לסודה'

פאר אתה נורא על ראש עמך' זרע קדש ישראל עבדיך' נחמד אתה מאדם ופסדה'

צניף שהור עטרה על ראשו' אהבתך חקוקה על לבנו' שלדה בתיה היא העולה על מוקדה'

קדשך בניך בין העמים' מסרו נפשם כמו עולות ושלמים' לרצותך שנת עינם נרדה'

רצה אותם וחשב את שכותם' גנה דביר מקדשך בית תפארתם' גאל אדון שכינה הנורדה'

סמך קדש בעולמך מלכנו' שורש ישי תצמית כימינו' הצולעה קום החויקנית'

הגלה אור מלכותך עלינו • כך נדבק ועלו לבנו • עולם ועד לא תהיה •
בינינו פרידה •

בקשה אחרת על היחוד וחטק כהככה מיוקדת על ארבעה אוחיות טכסט •

ידיד נפש אב הרחמן משוך עברך אל רצונך • ירוץ עברך כמו אל ישתתודה
מול הדרך • כי יערב לו יד ידוחך מנופת צוף וכל טעם • כי יערב •
הדור נאח זיו העולם נפשי חולת אהבתך • אנא אל נא רפא נא לה בהראות
לך נועם זיוך • או תחזק ותתרפא והיתה לך שפחת עולם • או •
ותיק יהסר רחמך וחוס נא על בן אהובך • כי זה כמה נכסוף נכסף לראות
בתפארת עוזך • אנא אלי מחמד לבי חושה נא ואל תתעלם • אנא •
הגלה נא פרוש חביב עלי את סוכת שלומך • תאיר ארץ מכבודך נגילה
ונשמחה בך • מהר אהוב כי בא מועד ותונגי כימי עולם • מהר •

בקשה אחרת על הדכנות •

אדון הכל הדורש לעם דורשיך • לא תתפרש מינן ואל נפרוש מסך •
אדון הכל

לך ידיד נפשינו כל מאוינו • אתה שמחת לבנו וכל טובתינו • חן נכסוף
נכספנו לשרת פניך • אדון הכל •
עוצם תשוקתך בלבנו קשורה • וכחר מלכותך על ראשנו עטרת • ברוח
נדיבה סמוך עבדיך • אדון הכל •
זכנו לקדש רמת איברינו • לב ורוח נכון חדש בקרבנו • לאור בנועם אור
זיו שכינתך • אדון הכל •
רצון עבדיך לעשות נחת רוח • לך יוצר הכל ולערוך שית • מי יתן ותשמת
במועל כפיך • אדון הכל •

רחם

אורך מחוק ערב עלי שמחת לביו ושונגי • אחוב נפשי כל אחלי • לבל
אמוש סנגודך •
זממי ימי ולי לילי למצוא חן לפני כלי • אנא יוצרי מחוללי • האר מניש
לעבדך • אנא יוצרי •
כאור בקר יורת שמש • לא יפס ולא ימש • ולב עברך רתאסף • באש
לחב אהבתך • אנא יוצרי •
רתוף זיו שכינת עלי • ובה יהיו כל הגיוני • ואמרי מי הנניני • על
דבר כבוד שמך • אנא יוצרי •
תיד יתן יתדתי • יסור יאר יקושת • יצורים יתד יעבדוך • ישיר ישרה
ידיך • יצורים יתד •

וכן יסיר אזהב האלרים הנקשה המתחלת חולת אהבה חמי ויהי כרפיו וכן כקצת
הדמות לאלה שטרו לפני יוצרנו אזהב שמו הראשונים והאחרונים

פרק ראשון מצות עשה מדברי קבלה ומדברי סופרים התלויות בלב ואפשר
לקיימם בכל יום :

א מוכת כרכות לעולם ירגיו אדם יצר הטוב על יצר הרע שנאמר רגוולא תחטאו
ב גם לעולם יהא אדם ערום כיראה נגד הנחש היה ערום הוא היצר הרע שנאמר
ג כי בתכולות תעשה לך מלחמה כמו שפירש ר"ל כ"ג. **ד** אם אשכחך ירושלים
תשכח ימיני כזוהר מאן דאתערין על פתריה אית ליה לאדכרח ולדאגא על קדושת
דארעא קדישא ועל היכלא דמלכא דאתחריב וכגין ההוא עניבו דאיהו קמתעצב
על פתריה קב"ה חשיב עליה כאלו כנה כיתיה וכנה כל אינון חורבי כי מקדשא
זכאה חולקיה עבל: **ד** מסכת כרכות אין עומדין להתפלל אלא מתוך כבוד ראש
ראש פרסי הכנעה הפך קלות ראש של עבראית ה' כיראה וגילו כרעדה פירוש
במקום גילה גם תהא רעדה בכית חתונה או חילה פן יחטא מפני שמחת לבו
שישכח. **ה** ולא מתוך עצבות דמולי דעלמא אלא מתוך שמחה של מנוה שטס
זעזע שזוכה לעבוד למיך שאין כמותו בעולם כדאיתא במדרש אך מדר שני עזב
ומיזר על מה שהכעיסו תחלה. **ו** גם בכלל עבדו אתה' כיראה עבדת הגדולה
וכל מנוה ומנוה' שעל קיום כולם כתיב אלינו כי לי בני ישראל עבדים ונעבוד כל
מנוה כמורא ולא בקלות ראש. **ז** מצוח מרץ שיהא אדם נכזה בעיניו כמאס
ואת יראיה' יכבד כי שירמה עצמו נכזה ונמאס אבל לאחרי כל מי שיודע בו שהוא
ירא שמים יהיה חשוב וככבד מאד בעיניו ויכוף ראשו אליו. **ח** שנו במסכ' אבות
יהוי שפל רוח כפני כל אדם פי' שכל אדם יהי בעיניו גדול ממנו ויכוש מפניו ויפחד
ממנו רמ"ן. **ט** יחשוב האדם הדיבור קודם שיוציאו מפיו בתפל' וכן בכל דיבור
אשר ידבר לכל אדם ואז לא יחטא של' לב נדיק יהנה לענות וכי רשעי' וביעירות
דמ"ן רכיבו יונה הראש. **י** וכל מעשיך יהיו לשם שמים ולא מבעיא המצות שנא'
בכל דרכיך דעהו באכילה ושתייה ושינה ועונת אשתו ומשא ומתן ודיבור ושתיקה
בכל יכון לשט'. **יא** לשמוח ביקורין של שמחה לנדיק עשות משפט חקר ומשפט
אשירה אם חקר אשירה אם משפט וכתיב מומור לרוד כדרחו. **יב** תנה בני לביך
לי נכסוף ככסף אחיבו שכשמי' שתמיד נחשוב בו ית' ולא יפחד ממנו דחביבין אנחנו
בעיניו ככן יקיר לו וילד שעשועים אשרי המפיק רצונו ית'. **יג** מכל משמר כבוד
פי' רל"ב. משמר מאסר התאווה ושאר כחות כי ממנו תוצאות חיים מן הלב שהוא
השכל מנצחות חיי העולם הבא ואיך תטרידיהו בהכל חיי שעה עבד מוכב מרגליות
איך תשימיהו לסמור קישושים כפרוטה. **יד** בטח אל' ה' בכל לבך ואל' כינתך אל'
משען. **טו** לעולם יהא דעתו של אדם מעורבת עם הכריות רך מחמאה מותק
מרכם. **טז** יהי אמון חבירך חביב עליך כשלך וכבוד חבירך כמורא רכך ומורא

פרק ב במע מדק ומדס חתלויות בלב

פר

דכך כמורה פנים • זו היו עו כמור וקל כמור ורץ ככזי וגבור כארי לעשות רצון
 זכירי ששמים אבל למולי עו פנים לגיהנם וכוש פנים לג'ע • יח הסתכל בשלטה
 דברים ואין אתה בא לירי עבדה מאין באת מטפה קרוחה • ואתה הולך לרמה
 ואתה עתיד ליתן דין וחשבון • וכן דברים אחרים דע מה למעלה ממך עין רואה
 ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבין • יש הוי מתלמדיו של אהרן אהב שלום
 וירודף שלום אהב את הכריות ומקרבן לתורה • כ הוי מקבל את כל אדם
 כסדר פנים יפות ושמחה • כא הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה והוי מחשב
 הפקדה מצוה כנגד שכרה וסכר עבירה כנגד הפקדה • כב יהא אדם אהב
 שכיניו ומקרב קרוביו ואם עשה כן עליו הכתוב אומר או תקר' וה' יענה ותייב אדם
 לגמול חקד לשכיניו ולקרוביו ופני' מלפאר אדם • מכואר בגמרא בכלי ובידו שלמי •
 כג יחייק טובה למטיב לו אפי' מעט ידמה בעיניו שהוא הרבה ואל' יהא כפוי
 טובה שג' עבד לזה לאיש מלה וק'ו לכוהן ואמרו דהכופר בטבתו של חבירו קופו
 לכפור בטובתו של מקום • כד חזל אם רואה אדם טעבר עבירה והוכיחו
 בקב פני' ולא שכ מצוה לשנאו שכירא' ה' שגא' דעוזה וזוהו השנאה שהוכ' כבוד כי תראה
 חמור טובך דחילו במילי דעלמא אסור לשונא • כה זנו לומר אדם כלבו על
 כל ההוגס זו לטוב ולשמוח ולא לדחוק השעה ואמרו כל הדוחק את השעה שעה
 דוחקת • כו זנו שיהא לכו רוחך ארך אפים מן העלובין ואין עולבין שושעין
 חרפתן ואינם משיבי' עושי' מאהב' ושחין ביקורין פי' החקיד ר' יוסף יעבץ ייקורי
 העלכון וג' מדרגות קתני ואם עשה כן עליו הכתוב אומר ואזהבין כאלת השמש
 בגבורתו • כז לערוך מחשבות ביראת ה' תמיד וכתב רבינו יונה נאמר על
 האנשים שאינם עורכים מחשבות להתבונן תמיד ביראת ה' ותהי יראתם אותי
 מצות אנשים מלומדה לכן הנני יוסיף להפליא העם הזה הפלא ופלא ונאמר מדוע
 דרך רשעים נלחה קרוב אתה כפיהם ודחוק מכליותיהם וכתוב כי הנה רחקוך
 יאבדו • כח לקנא ביראי ה' להיות כמותם שג' אל' יקנא לךך בחטאים כי אם
 ביראת ה' כל היום כלומר כאנשי יראת ה' יש לך לקנא להיות כמותם כדמסר ר' אב'ע
 וכן פי' רש"י בפ' דברכות וכדאמרו קנאת קופרים תרבה חכמה וכתוב הן יראת ה'
 היא חכמה • כט זנו שיהא אדם אהב אשתו בגופו ומכבדה יותר מגופו •
 ל זנו שיהא מחשב עם כפשו כל לילה קודם שיטן להתודות על מעשה יומו ויתודה
 ויקראים עושי זאת מארי דחושבנא ורמוו בתורה על כן יאמרו המושלים כואו
 חשבון כדאיתא בזהר • לא זנו שיתן עול השכינה תמיד על דאשו ד' אותיות
 שמו'ת מאירות יוד דחילו • הא רחמו • ואו חורה ועבה • הא מצוה ושמחה
 דכתיב טוס תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך רמו למלך החי וקיים לעד וכתוב
 וה' בראשם ולעתיד יגלה לעיני הכל דכתיב וה' עליהם יראה וכתוב וראו כל עמי
 הארץ כי שם ה' נקרא עליך ולהכי אמר' לא חויל בגילוי הראש אחר שכיב למעלה
 מדאפי' וידמה כי הוא מרכבה וכסא לוי' אדם ע' כמס' קטן וכן כסא ודעתו תמיד
 על אותו האור החופף עליו כל היום דכתיב החכ' עיניו כראשו ופירשו באור שעל

דאטו עיני טבלו ועל זה אמרו האבות הם הם המרכבה וד' יקורות האדם כנגד
 ארבע מחנות שכינה ורמח איבריו כנגד רמח מלאכים דמתלבסת בהם השכינה
 והאים אחר אלה ל' קדוש יאמר לו כאלה מנבא המרום * לב * ונוטידבק אדם
 בדרך טוב וכי' דהיא לב טוב ובה כלול שיהיה הוא עין טוב וקב' טוב כאמן לחכירו
 ושכן טוב לשכיניו ושיהיה הוא את הנולד מהמעטה קוד' יעטמו ומהדיבור קודם
 ידברו * ל' * וסימרחק מדרך רעה והוא לב רע בכלול שלא יהא עין רע וחסר
 רע ושכן רע וזה רע ולא ילם * ל' * וזה ית' על יד נכיליו להיות אדם מקנה
 ומנפה ושועת ישראל על ידי ביאת משיחיו ככל יום כנכואת פנייה דכתיב לכן
 חבו לי נאס' ה' וכנכואת חקוק כתיב אס יתמהמה חכה לו ופי' במדרש דעל
 ביאת משיחיו קאמר וקבלו חכמים מפיו *

מצות עשה מדברי קבלה ומדברי סופרים התלויות בעין ואפשר לקייםם
 בכל יום *

א אמרו כשיהיה האדם עומד בתפלה יהיו עיניו למטה ולכו למעלה * ב זריך
 שיהיה זהיר שיהיו עיניו סבורות בתפלה מפחד שכינה וכוזהר מאן דקאי' בלנותח
 בעיניו לכוונת רגליו ובעיניו לחס' יא רישיה כמאן דיתיב קמו מלכא וכעני למכסאי' עיניו
 בגין דלא יסתכל בשכינתא ובקפרא דרב המונח אכא אמר מאן דפקח עיניו
 בשעתא דלנותח או דלא מאיך עיניו בארעא אקדי' עליה מלאך המות וכד תיפוק
 נפשיה לא יסתכל כנהירו בשכינתא ולא ימות כנטיק * מאן דמונול בשכינתא הוא
 כהוא שעתא דאנטרין ליה הדא הוא דכתיב כי מוכדי אכבד וכו' ויק' * ג
 אמרו כפרק אין עומדין שיתפלל אדם בבית שיש בו חלונות ופרטי' כדי שיקתכל
 ברקיע וכו' לכו ויכוין דעתו על דרך כי אראה שמין וכו' מה אנוש כי וכו' וכתיב
 עיני לשמיא בטלת ומנדעי עלי יתיב והיינו קודם שיתחיל החפלה דהא בתפלה
 זריך שיהיו עיניו סבורות כדאמרן * ד * מדרכי הענוה שיתנהג אדם תמיד
 בשמות עינים שישם עיניו וישיע רכימו וכו' ז' * ה בעת עמיית קדוש ישא
 אדם עיניו למרום ככוונתו וכחשק לדבקה בו ית' כפרקי היכלות *

פרק ג מצות עשה *

א מדברי קבלה ומדברי סופרים התלויות באוזן להטות אוזן לשמוע קריאת ספר
 תורה מפי ט"ז כאלו מקבלה עתה ופי' ה' כפיניו ויהיה חלם כמאן דלית ליה פומא
 ולא יקייע סיס אדם לשליח גבור ולא יוציא מפינו מלה אפי' ממה שקורא ט"ז סב'
 ונאזני כל העם אל ספר התורה כן כתבו הגאונים זל והל' מוס' וכוזהר החמיר הרבה
 מאד בכר * ב * להטות אוזן לתפלת ט"ז שאם אינו מרגיש ויודע על אוזן ברכה
 עונה אמן הרי זו אמן יתומה ואמרו יהיו בניו יתומים * ג * כל הסרכות שאומר
 אדם מצוה שישמיע לאזניו ואפי' תפלת יח' שאומר בלחם זריך שיחמך בשפתיו
 וישמיע לאזניו אך לא וגיב' קולועד שישמע חכירו כן כתבו המפרשים * ד * וזה
 טלמה בכל עימימי העולם שמע ענה וקבל מוקר למען תחכם באחרותך *

פרק ד' מצות עשה החליות בפה בקנה מדברי קבלה וסדרי סופרים ואפשר לקיים בכל יום :

אב אמר רבי יצחק כל המזכיר ד' ק ואינו מכרכו עובר בעשה טכ'זכר דריק לזכרה וכל המזכיר רשע ואינו מקללו עובר בעשה כמאמר וס' רשעים ירקב ג לפיכך העכו בדברים אלו מנויים מדברי קבלה דכתיב ותפק לרעב נפשו כלו' אם אין לך ממון הוציא לו נפשך ותאמר לו אלו הייתי יכול להשכיעך כדמי נפשו הייתי עושה רט'ז' ד בקש שלום ורדפהו מצוה מדברי קבלה להקדים שלו' לכל אדם אפי' לגוי בשוק מס' ברכות פ"ב א"ל על רבן יוחנן בן זכאי שלא הקדימו אדם שלום מעולם אפי' לגוי בשוק ה עוד אמרו ס' שילמד אדם עצמו להיות לו מענה דך כמאמר שלמה מענה דך יסיב חומה שיענה רכות למדבר קשות. ו עוד אמרו שם שיהא אדם מרבה שלום עם אחיו ועם קרוביו ועם כל אדם כדי שיהא אהוב למעלה ונחמד למטה ומתקבל על הבריות ז אמר קהלת טובים השנים מן האחד מאלן אמרו יקנה אדם חבר לעצמו להיות קורא עמו וטובה עמו ואוכל עמו ומגלה לו סתריו ספריו ועיקר הקצין במתקן הדיבור ואמר החכם תמהני ממי שיקנה עבדים בממונו ולא יקנה בני חורין במתקן לשונו ח מצוה לשנות מפני השלום שכ' ויאמר שמואל איך אלך וכתיב ויאמר ה' עגלת כקר תקח ואמרת לזכור לה' באתי ה' צוה לשנות סוף פ' ו' דיכמות. ט ואוני כל העם אל ספר התורה למדו מאלן משהתחיל הקורא לקרוא חסור לספר אפי' בדבר הלכה י מנין התפלות מדרכן. יא וכן זמנו מדרכן וכן לשון תפלה מדרכן דמדאורייתא פעם א' כיום כשעה שרונה מתחנן כפי כחן ומבקש זרכיו לפי צחות לשונו. יב ברכת ההנייה לפניה ככל שהוא ולאחריה אוכל בכזית ומטקה כרביעית. יג ברכת השבח לשעבר. יד ברכת הבקשה להטיב לו לעתיד. טו ברכת המזוה סך הכל ק' ומונות בתורה מה ה' לדין שואל מעמד אל תקרימה אלא מאה. יז כי שם ה' אקרא הכו גדל לאלהינו אעפי' שיעקר הפקוק לברכת התורה לפניה כדכתב הרמב"ן דרך אכתא למדו עוד מאלן ברכת וימון לשלטה. יז ועוד במדרש כשעה שאני מזכיר שמו של הקב"ה אתם הכו גדל לאלהינו מאלן שעונין ברוך הוא וברוך שמו על הזכרת השם. יח כד אתה מהונך דרשו מחינך דה' מתחלפת בח' אותיות אהה"ע גרוניות שאם היה לו קול ערב ישיר לפיכך ית' ויפרסם על שמע ועובר לפני התוכה. יט להפקיד על חורבן המקדש וגלות שכינה ש' אם אשכחך ירושלים מן הלב תדבק לשוני לחכי אם לא אזכרכי כפה וירים קולו שכ' קול צופיך נשאו קול יחריו ירכנו בראית' כוהר. כ אקרו למלאות צחוק פיו עד שיכבה המקדש שכ' או ימלא שחוק פיו הוא עתה לא ולאו הכא מכלל עשה עשה. כא מפני אבל המקדש גורו שלא לומר סיר אפי' כפה על היין שכ' כשיר לא ישחו יין יימר שכר לשותיו. אבל סיר של שכחות לשית' שריאכל לבגן בכלי אפי' ליכא יין אסיר ד'ף ור'כס. כב לא ייסן עד שיעסקו בתורה של וסכע ילין בליפקד רע שיהיה טבע מדת' כג ייסן מתוך תורה או קט'

ולא יפקיך ברכור חול שנאמר אמרו בלבבכם על משכבכם דהיינו קריאת שמע
 ומיד ודמונו סלה כן תעשו תמיד שינה היינו דמיה דקאמר ספר המנהגות וכן
 בירושלמי כד יקום לעסוק בתורה סלקומו ריני בלילה ואמרו אין רנה של תורה
 אלא בלילה רנה בהרמת קול וכן היה דוד ע"ה עושה וישראל שומעין קולו וקמים גם
 הם ועוסקים בתורה כה יתחנן אז על המקדש ועל ישראל שנא' בסיפיה דקרא
 שפכי כמים לבך וכו' על נפש עלילך כו ענה כקיל כאלותו בדברי תורה פן
 ישאר בטעות ויטעו אחרים ובמילי דעלמא כתיב אל תען כו חייב לענות אמן
 על ברכה שישמע סכ' פתחו שערים ויבוא גוי זריק שומר אמונים כה חייב
 לדקדק במיכות קט' ליתן ריוח בין הדבקי' כגון על לבכך אתכם מארץ וכיוצא בהם
 וכן בכל הפסוקים והברכות כדמוכח בירושלמי כש שלטה שאכלו על שולחן א'
 חייבין לומר עליו דברי תורה שנא' וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה' ל'
 אמור לחכמה אחותי את אם ברור לך הדין כאחותך שהיא אסורה לך אמור אותו
 ואם לאו שתוקי' לא למד לשוכך לומר איני יודע בכל עינינו העולם שמה
 תחברה ותאחו' לב אשר תשים לפנים למדו שלא די שתאמר לתלמידים
 ההלכה שלטה או ארבעה פעמים אף צריך לטרוח להבינם טעמי הדבר עד שתהא
 ברורה להם וסדורה כשולחן ערוך לפני האדם ל' כתיב ערוכה ככל ושמורה
 למדו מכאן שיחזור אדם לימדו בקול רם בקול רמח' איברי ערוכה ולא בלחם'
 ל' אמר ר' יוחנן הקורא בלא נעימה ושונה בלא זמרא עליו הכתוב אמר נתתי
 להם חוקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם' לה יתנהג אדם לדבר בנחת
 לכל אדם וביישוב כמדבר לפני המלך שירא להרים קול לפני המלך כל הארץ
 כבודו ולכך נמי אסור לילך בקומה זקופה או בגילוי הראש הרמזין' לו עיני
 כל אליך ישכרו בזה ב' בשלח ופ' חסד מצוה גדולה לשאל אדם מונו מאת השם
 כבקר קודם סעודת הבקר ובערב קודם סעודת הערב ועל זה תקנו מומור תהלה
 לרוד בבקר אחר העמידה ובערב קודם ושם מפורס הטעם וישא עיניו למרו' באומ'
 פסוק עיני כל אליך ישכרו ופיתח את ידך כדל' שאל' ל' מגיד דבריו ליעקב אבל
 למ' אסור ללמד אפי' אות אחת מן התורה ועון גדול הוא ועכ"ם העוסק בתורה
 חייב מיתה ועובר נמי משום ולפני עור לא תתן מכסול כל המלמך רק בשבע מצות
 בנינו שרי' ללמדו במסכת חגיגה ובתוספות אבל בזהר מחמיר מאד ולא חלק'
 לח היוצא לדרך צריך להתפלל תפלת הדרך וכל הדרכים בחוקת סכנה ואומר
 אותה עומד לא מהלך הריף פ' רביעי דמסכת ברכות' לש ארבעה זריבין
 להודות' מ צריך לענות קדיש בכל כחו מחדש בזהר כמשמעו וקורעין לו גזר
 דינו ואפי' היה בו עון שמן מימות יתכפר לו כדליתא במדרש:

מצות עשה מדק' ומדברי סופרים התלויות בפה ובקצה

ותלויות בוסן:

א קריאת מגלה כפודים ב קריאת הלל גמור בחוכה ושאינו גמור בששת ימי
 הפסח אכל דרך מנהג ג לכרך על היין בעצרת סכת בבקר והוא הנקרא
 קדושא

פָּרָק ה' בַּמַּעַ מִדָּק וּמִדָּם הַחֲלוּיוֹת בִּידִים
קְדוּשַׁת רֵבֵא • ד קדוש דלילה ויום והבדלה בכל ימים טובים מדרכבן •
ח אמירת ויכולו קודם קדוש ליל שבת וקורין עליו וקר עוכך כדאיתא כמדדש •
ט משה תקן להם לישראל שיהיו קורין הלכות הפסח בפסח עצרת בעצרת
הלכות החג כחג •

מצות עשה מִדָּק וּמִדָּם הַחֲלוּיוֹת בַּפֶּה וּבוֹשֵׁשׁ
א לענוג השבת כתבשילין טובים וקדר שלחן מוצאי שבת אכילו לכוית ללנות
השבת • ב קעודת פורים • ג קעודת אירוסין או נישואין או מילה •
ד ארבעה כוסות ליל פסח • ה אכילת מרור • ו טיבול בחרוסת • ז
מוצות עשה מדברי קופרים להתענו על כל צרה שכחה על הצבור שכי וחמישי ושני
עד שירוחמו מן השמים ודבר זה מדרכי התשובה שאם לא יעשו כן נראה כי מקרה
הוא ועל זה נאמר ואם תלכו עמי קרי והלכתי עמכם בחמת קרי כלומר כשאכיל
עליכם צרה כדי שתשובו אם תאמרו שהיא קרי אוביק לכם חמת אותו הקרי •
ח מדברי קבלה להתענו ארבעי יום ככל שנה מפני הצרות שארעו בהם כשנחרב
בית המקדש שנאמר צום הרביעי וצום החמישי הם שלשה בתשרי ועשרה בטבת ויו
בתמוז וט באב ותבלית כל התעניות האלה לעורר הלכות לפתוח דרכי התשובה •

פָּרָק ה' מצות עשה מִדָּק וּמִדָּם הַחֲלוּיוֹת בִּידִים
א להיות ידיו חקורותו על זו על לבו כשעומד בתפלה כעבד • ב גדולה שמושה
יותר מלימודה שכ' אשר יצק מים על ידי אליהו והמונע תלמידו מלשמשו מונע
מומו חקר שכלם מרעהו חקר ופורק מעליו יראת שמים שז' יראת שדי יעוב •
ג נטילת ידים לאכילה מצוה • ד מים אחרונים חובה ודבר שבקדושה הם והמקל
בהם מקילין לרימוי ושנותיו כך הטיבו מן השמים על ידי שאלת חלום מגיבו של הרב
המרדכי וכזהר נמי מחמיר מאד • ה נטילת ידים לתפלה דעת רמב"ם דאעפ"י
דידיו נקיות ולא נכנס לבית הכסא בין שחרית בין מנחה בין ערבית צריך לטול ידיו
ברביעית כדרך שנוטל לאכילה • ו הדלקת הנר בשבת חובה • ז הדלקת נר
חנוכה • ח עירובי חצירות • ט עירובי תחומין אם רונה לילך חוץ לתחום לדבר
מצוה • י עירובי תבשילין לבשל מיט' לשבת • יא משחרב המקדש תקנו חז"ל
כשתחן נושא אשה לוקח אפר מקלה וכותנו בראשו מקום הכתת תפלין • יב וכן
מקנו שהעורך שלחן לעשות קעורה לאורח' מחקר ממונמעט ומניח מקום פנוי בלא
קעורה מן הקערות לתת סם • יג וכשהאשה עיפה תכשיטי הכסף והזהב משירת
מין ממיני התכשיט שכותכין בהם כדי שלא יהא תכשיט שלם • יד והכונה בית
טח כטיט וכד כסיד ומשייר אמה על אמה נגד הפתח בלא קיד בלא מה מפני החרבן
דכתיב אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי • רמב"ם • טו מתנות עניים
שהם מן התורה בארץ ישראל כגון פיהה ולקט שכחה ופרט ועוללות ככרם כמנה
לארץ היו חיובן מדברי קופרים • רמב"ם פ"א מהלכות מתנות עניים •

מצות עשה מר"ק ומד"ס התלויות בגרלים :

א מצוה לרוץ לבית הכנסת ולבית המדרש ולכל דבר מצוה ואפילו בשבת שנאמר
 וכדעה נדרפה לדעת את ה' ב מצוה להמנות מעשרה הראשונים של בית
 הכנסת ג מצוה לקבוע מקום לתפלתו של אל המקום אשר עמד שם ויש אומ'
 שגם כן בבית הכנסת עצמו יהיה לו מקום קבוע ד מצוה לעמוד כתפלה שאל'
 אשר עמד שם וכתוב אני האשה הנצבת עמכה כזה להתפלל ה מצוה לכונן
 רגליו זו אל זו כאלו הם רגל אחת שנו רגליהם רגל ישראל ו מצוה לכרוע על
 כרכיו קצת ואחר כך כופף כל גופו כקשת ככה יעשה באבות תחלה וקוף וכמוד'
 תחלה וקוף וכעושה שלום ועם החון כמודים ז יש אומרים שגם כששליח נכוד
 אומר קדוש וכל העם עונים עמו צריך שיהיו רגליהם מכוונים זו אל זו ח
 וכעושה שלום פוקע שלש פקיעות לאחוריו כמי שנפטר מאת פני המלך ט
 מצוה לעמוד מעומד כשמכרך כרכת הלכנה דהוי במקבל פני השכינה י
 חייב אדם לילך להקביל פני רבו כרגל שבמדוע את היולכת אליו היום לא חדש ולא
 שבת הא חדש ושבת בעי למיול יא להקביל רבו וחבירו שבא מן הדרך יב
 ללכת אל בית אביו יג ללכת אל בית משתה של בישואין וזל רמב"ם זל פרק ששי
 מהלכות עירובין אין מערבין ערוכי תחומין אלא לדבר מצוה כגון שהיה רוצה לילך
 לבית האב או לבית המשתה של בישואין או להקביל פני רבו או חבירו שבא מן
 הדרך וכיוצא באלה יד פסחים פרק שלישי לתפלה עד ארבעה מילין פרס'
 ותוספות ור"י והראש"י טו צריך לערוח ללכת ד' מילין שלא להתפלל ביחיד אלא
 בעשרה אם מהלך כדרך ובא עת ללון ולהתפלל אם יש בית הכנסת לפניו שיתפלל
 שם בעשרה רחוק ד' מילין הולך ומתפלל שם ולן שם ואם יש לאחוריו צריך לחזור מיל
 ולהתפלל בעשרה אכל אם עבר יותר ממיל אין צריך לחזור יז והר"ף והרמב"ם
 פי' שישאין לו מים להתפלל בטהרת ידיים יערח ואי ליכא מים לפניו בקוף ד' מילין
 או לאחוריו בקוף מיל מקנח ידיו בצרור או עפר ומתפלל יז מצוה לרוץ לקראת
 מלכי אומות העולם שאם יוכה לע"ה לראות גדולתן של ישראל יבחין כמה רבה על
 של אומות פו דמקכת כרכות יח חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו כי
 כמה נחשב הוא פיר' כוזהר מי שהוא כעסן הרבה שמגרם הנשמה שבו וטורף כפשו
 באפו בעבור כעסו ומשרה במקומה אל זר והוא כמה לע"ה ואסור להתחבר עמו
 יט דרש ר' פנחס בר חמא מי שיש לו צער או חולה בתוך ביתו ילך אל חכם ויבקש
 עליו רחמים שנאמר חמת מלך מלאכי מות ואיש חכם יכפרה בתרא פ"ט נוהלין

פרקו מד"ק ומד"ס התלויות בראש הגויה

א ולא יאסר תשוקתך מלמד שהאשה משתוקקת לכעלה כשעה שיוצא לדרך וחייב
 לפקדה שנאמר ופקדת נוך ולא תחטא ב אעפ"י שקיים אדם פריה ורביה
 איש לו בן וכת חיים מצוה מדכרי סופרים שלא לבטל מלפרות ולרכוש כל זמן שיש
 בו כח ואסמכיה אקרא כבקר זרע ורעך ולערב אל תנח ידיך

פרק א' במל'ח מד'ק ומד'ס התלויות בלב ובעין

פרק א' מל'ח מד'ק ומד'ס התלויות בלב ואפשר לקיים בכל יום :

א אל תשמח ישראל אל גיל כעמים וגו' ואם יקרה לך דבר שמחה כגון חופות חתנים ווולתם אין לך לשמוח בשאר העמים כי הם לא עובדו אלהים ואתה זנית מעל אלדיך ועדת אלרי העמים לכן יש לך להתאבל על זה ולא לשמוח בשום שמחה כמו שעשו דור המדבר אחר שהוכיחם מר'ע על דבר העגל שנ' וישמע העם את הדבר הרע ויתאבלו הר'ק ז' ב גם אל כל הדברים אשר תשמע אל תתן לבך אשר לא תשמע עבדך מקל'ך יאמר לחכם אם תרצה למצוא מנוחה אל תתן לבך לכל דברי בני אדם אפי' מקל'ך ואפילו הוא עבדך כי אם תתן לבך לדרכיהם תכעס ויחסך אור חכמת הנשם הר'אבע וילמוד אדם מהלל הזקן שלא כעס מעולם כדאיתא בחכמת שבת פ' כמה מד'ליקין ג אל תתייאש מן הפורענות דתמיד יש לאדם לחטוב שמא ימות או ימותו בניו או יבא עליו חולי או עוני או עליה דכתי' אשרי אדם מפחד תמיד ולא רובינו יח' יתחקי ד אל תהי בול לכל אדם לא גדול ולא קטן לא גוי ולא ישראל ה אל תהי חכם בעיניך ו אל תאמן בעצמך עד יום מותך כי היצר שונאך ומבקש להרחיק מעל'ה בכל מיני תחבולה השמר מאד פן יגדל אויך ברשתו כדינר או חטה כינוה פתה ויהינן דכתיב בני אם יפתוך חטאים וגו' והוא יג'הר דכתיב יתמו חטאים כי חכם מזורה הרשת ז אל תדין את חברך עד שתגיע למקומו ח א תעש תפלתך קבע כמשו ע'ליך מתי תשליכנו אל תחננוים לפני ה' ית' ט בנפול אויבך אל תשמח ובהכשנו אל יגל לבך לבך אין אומרים הלל כלו' ומי הפסח לפי שנהרגו המצריים וטבעו בים ולכך נאמר נח בתשמיש המטה בטנת המובל י אל תהיו כקוס כפרד אין הבין פירש הרשב"י דעל עת יחוד האדם ואשתו מזהיר דאל' יהיו ככהמות שאי יכווננו לשם מנוה בכניעות ובקדושה יא הקבלה והתאוה והכבוד מוניאין את האדם מן העולם קתס בולל העהז והעולם הבא יב אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך כי לבך בוזרת יג אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס יד מוקר ה' כני אל תמאס ואל תקון כתוכחתו וגו' טו אל תצר צרת מחר כילא תרעמה ילד יום יז אל' הושעאל כל המתיהר מפל בגיהנם טג'וד יסיר לך שמו עושה כעברה זרון תכסומא

פרק ב' מל'ח מד'ק ומד'ס התלויות בעין

א אסרו חכמי להסתכל באשה פניה דרך זנות הרי הוא ברית כרתי לעיני ומה שתבונן על בתולה ס'מג' ב וכן אסור להסתכל בכגרי זכע ישנים קצת של אשה שהוא מכיר ואפילו שטוחים על גבי הכותל ואם כתבונן להסתכל לישא אותה אם תישר בעיניו להסתכל בה מותר וגם חייב לעשות כן דאסור לאדם לקדש אשה עד שיראה ס'מג' ג ולא יתכלל בכמהה חיה ועוף כשתקין זה למה ד לא יסתכל בראש הגויה שלו ואם יעשה כן לא יוליד וכש' בשל אסור ה ואסור להסתכל בקשת הנוראה בענין מפני כבוד השבינה דכתיב כמראה הקשת וגו' וכן אסור

אסור להסתכל בלבונה ורבינו מאיר הלוי היה מזהיר מאד על הדבר פן כתב בקמור
שנשן סודות ו ואסור להסתכל ביד הכהנים כנשיאותם לכרך את העם כי
אימת שכניה דטורה בהם ואפילו בזמן הזה כדאיתא בזהר ז ואסור להסתכל
בפני אדם רשע והמתכל לקוף יכהו עיניו שנאמ' ותכהן עיניו מראות וכל שכן פני
עבוס מגלה פרק בני העיר ח אין מתכלין בפני האוכל ולא במנמו שלא לביישו
דמכס פז מהלכות כרכות ש אסור להשתמש לנר חנוכה ואפילו תשמיש קל כגון
להרצות מעות ואפילו תשמיש מצוה רכ' פכ' דשבת י מליצות ומשלים של שיחת
חולין ודברו חשק אסור לקרות בהם משום וכמושכ לנים לא ישכ הר"א, כשם הרב
רבינו יונה

פרק ג מלת מדק ומדס החליות באוון

א אחזל אל ישמיע אדם לאזניו דברים בטלים שהם נכוות תחלה לכל האיברים
בגיהנם ב קול באשה ערזה דכתיב כי קולך ערב אלמא תאזה היא
ואסור לאדם לשמוע ק"ג ג משחרב בית המקדש אסור לשמות קול כיגון כלי
וכל מיני זמר ומשמיעי קול שיר ואוון השומעת תיעקר קוף מקכת קטוה והביאזה
הר"ף ורמכס וכל הפוקקים

פרק ד מלת מדק ומדס החליות כפה בקנה

א תני ר' יוחנן כל שאינו אומר דבר בשם אומרו עובר בלאו שנא' אל תגזול דל' כי
ל' הוא פק' דנדרים ב קוף פרק ו דיבמות אמר בשם שמונה לומר דבר
הנשמע שכ הוכח תוכיח כך מצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע שנא' אל תוכח לן פן
ישנאך וכתב כמקי יוקף דהקשו המפרשים דהא אמרו בפרק ג' דערכין דמנות
הוכח תוכיח עד שיכנו והתירוץ הנכון נלמד מדברי הרמב"ם זל' פרק שטי מהלכות
דעות דמנות הוכח תוכיח היא נחלקת לשתיים חד כמו שחטא לנאסכירו דמצוה עליו
שלא ישטימו כלבו כדמת הרשעים אלא יאמר לו מדוע עשית כך לי ובהא מצוה
לשתוק אם יודעו שלא יקבל רק ימחול בלבו ועל זה אמר שלמה אל תוכח לן
ומצוה שנית בהוכח תוכיח הרוחה חכירו שחטא או שהולך בדרך לא טובה ובהא
חייב להוכיחו אפילו מאה פעמי' עד שיכהו ג אל תנא לריב מהר ואמרו מחון מתון
ת' זווי שויה ופרי המהירות חרטה ד אל תען כקיל כאולתו כמילי דעלמא

ח אסור להפקיק דברי תורה כמילי דעלמא דכתי' הקוטפים מלוח עלי שיח ושרש
רתמים לחים פי' מלוח מדברי תורה שנתנה בלוחות ו אין משיחין בקעורה
מפני הסכנה שמא יקדים קנה לנט' ז אין משיחין בכית הככא מפני הסכנה
דשדים דשכיחי התם ונריך נביעות ושתיקה להנצל ח המהלך בדרך ושונה
ומפקיק ממשנתו ואומר מה נאה כיר זה מה נאה חילן זה הרי זה מתחייב ככשן
ט אין מפסיקין בין גאל ישראל לתפלה וכן בין תפלין של יד לתפלין של ראש אפי'
לענות קדים או קדושה כן כתבו הפוקקים זל' יא מצוה לומר פסוקי דזמרה

כנעמיה וקול דנה נכית הכנת משיחיל כרוך שאמר עד סייס תפלת העמידה
הר"ף והר"ש יב בק"ט וכרכותיה באמצע הפרק שאל מפני היראה ומשיב
מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם וכתב מגיד משנה כרים הלכות סמוכה ללרוב
הפוסקים בשאמר הלל גמור דינו כק"ט ובר"ח וססת ימי פסח שאין גומרין אפילו
באמצע הפרק דינו כבין פרק לפרק ונראה דמכרוך שאמר עד סוף ישתבח כד"ן
ימים שבגמריהם כהם את ההלל דהא אמר ר' יוסי יהא חלקי עם גומרי הלל בכל יום
דהיינו מות הלה לדוד עד הפוך כדפרישו בגמרא וכתב ר"ף ורמ"ם דברכת כרוך
שאמר הנה ברכה שלפני הלל זה וישתבח כרכה שלאחריו י"ד וכתב בספר
המנהיג ואם השח בין ישתבח ליוצר אמר בירושלמי דעבירה היא בידו וחומר עליה
מעורכי המצותה וכן בין אמן יהא שמיה רבא לוייתבך וכן קרום וכרוך ונראה
דגם בין קרום לכרוך דבקודשה דמעומד דחד טעמא הוא וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו'
אלעזר ב"ר יוסי פעם אחת הייתי מהלך בדרך ומצאני אליהו זל ועמו ארבעת אפים
גמלים טעונים אמרתי למה אל טעונים אמר לי אף וחימה למה לעשות נקמ' באף
וחימה במי שמספר בין קדים לכרוך בין ברכה לברכה בין פרק לפרק בין אמן יהא
שמיה רבא לוייתבך בין גאולה למפלה ולא עוד אלא שאין תפלתו נשמעת לפני
הקב"ה שכליל אותי קראת יעקב וכל המכוין בתפלתו וואינו מדב' אין תפלתו חוורת
דק"ס ע"כ תכין לכם תקשיב אונן ע"כ טו אקור ליחיד המתפלל תפלת העמידה
להגביה קולו שיעור שיכל חבירו לשמוע ואם הגביה אין תפלתו מקובלת לפני ה'
כ"ה הכי איתא בזה"ר יז לא יברך אדם ס"ס כרכ' אפי' תפלת העמידה כל כך בלחש
שאפי' אלוני לא ישמע ובידעבד אס לא השמיע לחוכ' וינא וכן בק"ט אבל אס לא
הנניא בשפתיו כלל אלא כלכ לא ינא לדעת כל הפוסקים ולרמ"ם ינא דכתב
בפ' ראשון מהלכות ברכות יז אל תהי בז לכל אדם לא גדול ולא קטן לא גוי
ולא ישראל אלא יהא בענין כלטעים להשמר ממנו ומכדו כרכ' גמליאל :

יח אל תהיין יחידים שאין דן יחידים אלא אחרי יז אל תרכה שיחה עם
האשה באשתו אמרו קל וחומר באשת חבירו באשתו כשהיא טהורה ק"ו גדה וק"ג
באשת חבירו וריבוי שיחה אטורה אפי' לאיש כל לקמיה אלא רזו לומר דאפי' לצורך
הכרחי ידבר עם כל אשה בקיצור מפ"ג כגון באיזה ללוד באיזה ללוד דקראת
ברוריה לר' יוסי הגלילי שטעה בשביל מלה אחת כ כל הדברים יגיעים לא יוכל
איש לדבר במדרש רבאן אקור כלאו דברים בטלים דאמר הקב"ה כראתי שמים
ולא יגעתי ואני יגיע כשאחת מדברים דברים בטלים סל' הוגעתם את ה' בדרכיכם
בא אל יפתח אדם פיו לשטן כדכתיב כמעט כקרום היינו לעמורה מיד כתי' שמע
דבר הקניני קרום ויהו בן נמשי אמר דרך מרמה שהוא יעבוד ע"ל לסוף עבדה י'
כב אל תרוב עם אדם חכם אס לא גמלך רעה אמרו אין רעה לא גיהנם היית
שהחטואך אבל חכם כלו' טעשה היוק בגופך או' כמיוק לא תרוב עמוכי הכל
הכל שהחטואך אדם קשה מההורגו שההורגו כעהו והמחטואו הורגו כעהו וכעהב
שתי אומות קדמו ישראל בקרב מזרים דכתיב ארדוף אשיג אחלק שלל אריק חרבי
ולדום

ארום דכתיב ויאמר לוי ארום פן כחרב אלא לקראתך ושמים כעבירה עמוז ומואב
 על לוי שקדמו בחרב כתיב לא תתעב אדומי לא תתעב מצרי ועל לוי שקדמו כעביר
 כתיב לא יבא עמוזי ומואבי תחומא * כג * אל תלסן עבד אל אדוניו דור אבי
 יקבל פח דפקחים פירשו שלא ילמד קטיגוריא על ישראל אפי' הדוד רשעים רחיה
 מיהושע שנתפש על שהלסינס אעפ"י שחטאו ואיתא במדרש דהשליש שנעגש שאמר
 הנה ה' עושה ארובות בשמים יהיה כדבר הזה כך אמר ורחיה' יכול לעשות אך
 הדור הזה כדור המבול שראוי היה שיעשו ארובות בשמים כהתם דכתי' וארובות
 השמים נפתחו ואיך אפשר שלדור דע כזה יהיה נעשה נכ גדול כזה * השיבו לישע
 הנביא דלפי שלמד קטיגוריא על ישראל יראה ולא יאכל * כז * שמעתי מפי החכם
 ד' אכרס הלוי שראה במדרש כתיבת יד בארץ המערב * כח * אל תאמר לרעד
 לך ושוב ומחר אתן * כה * שלא לדבר בדברי החורה בשבת שנאמ' ממונא חפנך
 בו שלא לדבר שיחה בטלה כוד כתיב ודבר דבר ואמרי בירושלמי בקושי התירו
 שאלת שלום בשבת תוקפות וכזהו קרי לדברים בטלים חילול שבת * כז * כח
 חנוכה ופורים ורח' אקורים בהספד מדרבנן רמב"ם הלכות אבל אבל צידוק הדין
 כתב בהגסה שם דרש' פסק דאפילו בחול המועד מותר * כט * אקור להתעגל
 בהקפדו של אדם כשר והמתעגל ראוי לקבדו חו' ולא יאריך ימים * לו * לא
 אקור למנות את ישראל אפי' לדבר מנוה ולכך כשהיו צריכין אכפשי בית אב במקדש
 להטיל גורל חין מוכין אותם לגולגולתם אלא מוצאין אנכעות והממונה מונה את
 האנכעות והמונה לגולגולת עובר כשני לאוין שנא' אשר לא ימד ולא יספר וזה היה
 עון דוד שהקמת למנותם לגולגולת וגרם לכא עליהם דבר ריש פרק שבי דינא *
 לב * לז * לד * לה * לו * ככד את אביך ואת אמך מרכזי הו' דרשו לרבות אחיך
 הגדול וכבר כתבנו לעיל מאי דאתרבי מאת דהוי דאורייתא וכל דאתרבי מו' הוי
 דרבנן ואל' אכיו אחרי מות אכיו וכעל אמו אחרי מות אמו מדרבנן וכן אחרי מות
 אכיו ואמו חייב בכבוד אחי אכיו ואמו מדרבנן * לז * אקור לתת שלום לאדם
 רשע ומפני דרכי שלום יבין שנותן השלום לרבו או לשי'ת ש' ואמרתם כה לחי ואתה
 שלום אמר להם דוד שיכווננו לחיה עולמים וכז' * לח * אקור לגנוב דעת הכריות
 ואפילו דעת הגוי *

מ"ח סדק ומד' החלויות בושט

א ב אכרו חוטים וקרומות מהם משום גרר חלב ומהם משום גרר דם * ג * וסומנו
 של גיד הנשה * ד * וכשר ששהה שלשה ימים בלי מליחה ולא נשרה כמים
 בנמים אקור לאכלו אלא צלי * ה * וגבינת הגויס * ו * וחלב שחלבונו וחי' ישראל
 דואיהו * ז * ופת של גויס שלא השליך ישראל קיסם לתנור * ח * וכישולי גויס
 אפילו כי זה שנלחה לפניו אפילו על אש שהדליק ישראל דהיינו קדרה שבשל בה
 גוי כבילה אעפ"י שהדיחוא מיד כל כד' שעות אקור לבטל בה מדאורייתא ואחר כד'
 שעות מדרבנן * ט * וגיעולי עב'ם דלא אכרה תורה אלא קדרה בת יומא כדכתב
 רמב"ם פ"ז דמאכלות אקורות * י * וקתם יין או כל יין שנגע בו נכרו או ישמעאל

פרק ה' במל'ת מדר'ק ומד'ס התלויות ב'ידים וב'רגלים

אזו מכלל גווי האדרות י' יא' אקרו לאכול מסעודה שאינה מספקת לבעליה אעפ' שהומיכוה ומפני הכושה . יב' יג' קוטה פר' אלו הנאמרין אמר ר'ב' כל הנהיה מזר עין עובר כללו שכאמר אל תלחם את לחם רע עין היינו צר עין וכלי אעפ' שעשיר הוא רב נחמן בר יצחק כשני לואין שכל' תלחם את לחם צר עין ואל תתאו למטעמותיו : יד' אקור לקבוע סעודה בער'ט מפני כבוד השבת * טו' וכשבת כשעה שהכמים דורטין שהרי הכל חייבין ללכת לשמוע ושתי משפחות היו בירושלים אחת קבעה סעודה בע'ט ואחת כשבת כעת הדרסה ושתי'ן נעקרו כדאיתא במסכת שבת במסכת גיטין . יז' מי שהוא אכל אקור לאכול סעודה דאשונה משלו וזר'מכס וקנת מפרטים גם כל סעודת יום ראשון אקור :

פרק ה' ב'ל'ת מדר'ק ומד'ס התלויות ב'ידים

א' אקור לאדם שיעשה מלאכה מאחר טעלה עמוד השחר עד שיתפלל תפלת שחרית רמ'כס פרק שני מהלכות תפלה . ב' אקור לעשות מלאכה כערכי שבתות וכערכי ימים טובים מן המנחה ולמעלה פרש' מנחה קטנה והיא בט' שעות ומנחה וגוערין בעושה ומכעלין אותו בעל כרחו וכערכ פסח מחצות היום אקו' לפי שהיה זמן שחיטת הפסח כשהי' בית המקדש קיי' וזוה החמירו יותר מערכי שבתות וימים טובים להכותו או לנדותו אם לא ישמע רמ'כס סוף הלכות יט' . ג' האכל יום ראשון אקור להניח תפלין . ד' וכל שלשה ימים אקור בעשיית מלאכה אפילו עמי המחפרק מן הנדקה מכאן ואילך אם היה עני עשה בצנעה תוך ביתו וחמור מחול המועד דאפילו דבר האבד אקור לו לעשות הל' על ידי אחרים רמ'כס פ' ד' דהלכות אכל . ה' משחרב בית המקדש גזרו חכמים שלא לנגן בכלי שיר וכל מיני שיר וכל משמיעי קול שיר אקור לשמוח בהם ואקור לשמעם מפני החרבן שנא' זקנים משער שבתו בחורים מנגינתם ואפילו שירה כפה אקודה אלא אם היא שיר ושכח של הנה הוף קוטה ד'ף ורמ'כס וכל הפוכס . ו' אקור לזרוע כלאי הכרס בחונה לארץ מדברי קופרים היינו חטה ושעורה וחרצן במפולת יד וכן שני מינים ירק וחרצן או זרע אחד וזרע אחר מין תבואה וחרצן במפולת יד אכל כמיני לברן בלא חרצן מותר לזרוע בחל' ולמה אקרו כלאי הכרס בחל' ולא אקרו כלי זרעים מפני שכלאי הכרס פטורין הם טאם חרעו באי' אקורין בהנאה מן התורה משב' בכלאי זרעים . ז' כלאי הכרס שנורעו במפולת יד כא' אקורין בהנאה מדר'ק . ח' הקורר את שדהו בחל' חייב להניח פיהו לעניים מדברי קופרים אחר משטים . ט' י' יא' יב' וכן חייב בלקט שכחה ופיאה ועוללות מדברי קופרים ועינים יתבאר במצות אי' דקס חיוכן דבר תורה .

פרק ו' ב'ל'ת מדר'ק ומד'ס התלויות ב'רגלים

א' שלא לנאת יותר על אלפים אמה חוץ לעיר כשבת * וב' כיום הכפורים * ג' וכן בימי טובים . ד' אקור לפסוע פסיעה גסה כשיצא מבית הכנסת

פ"ק דברכות* ה' אקור לפסוע פסיעה גסה בשבת פרק ט"ו דשבת וכתב רמב"ם
 אקור לרוץ ולרלב בשבת ולדבר מצוה מות' ומצוה כמי איכא שכוונתה נודפה לרעת
 את ה' כגון ללכת לבית הכנסת או לבית המדרש וכיוצא בזה* ו' אמרו שם דשלא
 לדבר מצוה אפילו בחול אקור לפסוע פסיעה גסה משום דמטלת אחת מחמט מאו'
 ומאור עיניו של אדם* ז' ה"ב שונא למי שנכנס לביתו פתאום ואין צריך לומר
 לבית חבירו ודה פרק כל היד* ח' כיון שנפתח ס"ת אקור ללכת רק בין גברא
 לגברא ועל היוצא כאמר ועזיבה יכלו מסכת ברכות והביאווה כל הפוסקים*
 ט' א' אשיר ליטב בצד העומד בתפלה או לעמוד לפניו עד שירחיק ממנו ארבע
 אמות לשון רמב"ם פ"ה מהלכות תפלה* יא' אקור לעבור אחורי בית הכנסת
 בשעה שהצבור מתפללין מפני החשד שאם נשאל משאוי או תפלין או איכא שני
 פסחים בו או איכא בית הכנסת אחר בעיר* יב' אקור לאדם שיהלך ארבע
 אמות בקומה וקופה שכ' מלא כל הארץ כבודו פ"ק דקרוטין*

פרק ז' מ"ח מדק ומד"ס החלויות בראש הגויה*

א' אקור לכוא על ארוקתו אפילו טבלה עד שיכניסיה לחופה בכרכה כדאיתא
 במסכת כלה כלה בלא כרכה אקורה לבעלה כדה והביאווה כל הפוסקים*
 ב' אקור לכוא על אשתו שלא כרצונה שכ' ואין כרגלים חוטא פרק בתרא דעירובין
 והביאווה כל הפוסקים* ג' ואקור לשמש מטתו בלא אהל בשדה ומעשה באחד
 שהטיח אשתו תחת התאנה והלקהו ז"ל* ד' אקור לשמש מטתו ביום אם לא בבית
 אפל* ה' אקור לשמש מטתו בלילה לאור הנר ואפילו מאכיל בטליתו הכי איתא
 במסכת ז"ט וכל הפוסקים הביאווה והויין ליה כנים נכפין* ו' אקור לשמש מטתו
 בלא מכסה של מעלה משום צניעות* ז' אקור לשמש מטתו בפני כל חי אפילו
 עבד או שפחה דלא אמרינן ביה עם הדומה לחמור וממדת תקידות אפילו בעלי
 חיים ואפילו עכברים וזבובים מרחיק אותם ממטתו בעת תשמיש*

חקרמה על מצות החלויות בארץ ישראל:

גרסינן במוקד פ"ק דקוטה דרש ר' שמלאי מפני מה בתאווה משה רבינו ליכנס
 לארץ ישראל וכי לאכול מפריה הוא צריך או לשבוע מטובה הוא צריך
 אלא כך אמר משה הרבה מצות נטעו ישראל ואין מתקיימין אלא בארץ ישראל איכנס
 אני לארץ כרי שיתקיימו כולן על ידי אמ' לנו ה"ב כלום אתה מבקש אלא לקבל סכר
 מעלה אני עליך כאלו עשיתם שח' לכן אחלק לו כרבים ואת עמי יחלק שלל ונו'
 לפיכך חובה עלינו ללמוד לשמור ולעשות כל המצות ה' ויות בארץ ישראל ואלדי
 ישראל יהיה בעורנו* במסכת יבמות פרק הערל נאקור יוחנן וריש לקיש אי
 קדושה שקדש עורא במקומות אשר כנס בארץ ישראל קדשה עד עולם או עד
 שחרכמקדש שני רבי יוחנן קבר קדשה עד עולם וכל המצות התלויות בארץ ישראל

פוהגות גם אחר החרבן מדאורייתא וריש לקיש סבר דנטלה הקדושה כשחרב
 המקדש ואין המצות התלויות בארץ ישראל נוהגות כומן הזה מלא מדרכין * רמבם
 נכמג ובעל התרומה פסקו בריש לקיש אבל הרמב"ם ורמ"ב ובעל התוספות ורבינו
 שמשון פסקו כרבי יוחנן וכן פסק גאון ורבינו יוסף טוב עלם והרב ר' מתתיהו והרב
 בעל העזר והרב ר' אישור טהור קדם * דגן תירוט ויזהר כלכד חיובן מדאורייתא
 אבל שאר פרי מדרבנן ואפילו זתים וענבים ענמן כדכתב רמב"ן כפירוט החומש
 בפרשת ראה זה דעת רוב הפוסקים אבל רמב"ם נכמג פסקו דהכל מדאורייתא רק
 חרוכין כפרי האילן וירקות כפרי האדמה דחיובן מדאורייתא כל פרי שמחלתו
 וקופו אוכל כלומר שתכף נמיתו ראוי לאכילה כגון קישואין ודלועין ותפוחים
 ואתרוגין וכיוצא בהן מיד חייבים אבל פירות שאין ראויין לאכילה כקוטנן פטורין
 אפילו מדרבנן עד שיהיו ראויין שנה' וכל מעשר הארץ מורע הארץ מפרי העץ עד
 שיהיה פרי וכתוב עשר תעשר את כל תבואת ורעך עד שיעשה תבואה * עונת
 המעשרות זו היא התבואה והזתים משגדלו שליט ממה שעתידין לגדל ושאר פירות
 משיחילן להתבטל כמו שמפורט פ"ק דמעשרות * מותר אדם לאכול עראי מן
 הפירות קודם גמר מלאכתן או להאכיל לבהמה אפילו באכילת קבע כלי תרומה
 ומעשר * נגמרה מלאכת הפירות למעשר נאקרו אפילו באכילת עראי עד
 שיוציאו כל תרומה ומעשר שבהן ומפורט התם במשנה אי"ה הוא גמר המלאכה
 למעשר וזה לשון הרמב"ם אי זה הוא גמר מלאכתן של פירות הקישואין והדלועין
 והאבטיחין משיטפספס בידו ויסייר הניהוב שעליהן כמו שער דק ואם אינו משפספס
 משיעמיד ערמה ובאבטיח משיקדיר אותן במקוה אבטיח כד אבטיח היה
 משפספס אחת אחת כיון שגמר כל זרבו כגמרה מלאכתו ורמ"ן קישואין ודלועין
 אעפ"י שלא הסייר ההוב מעליהן * הירק האגד משיאגד אם אינו אגד משימלא
 את הכלי אינו ממלא הרי זה אוכל עראי עד שילקט כל זרבו * כלכלה משיחפה
 הפירות טבה בעלים וכהויין וכיוצא בהן אם אינו מחפה משימלא את הכלי אם
 אינו ממלא עד שילקט כל זרבו * כלי גדול שדעתו למלאות את חניו כיון שמלא
 חניו נטבל היה בדעתו למלאות את כלו אינו נטבל עד שימלא את כולו היו שנים
 וכדעתו למלאות את שניה' לא נטבלו עד שימלא שניה' אגד הירק אגד גדול כשרה
 אעפ"י שדעתו לאגדו אגדות קטנו לשוק הרי זה נטבל הפרד והזימוקין והחרובין
 משיעמיד ערמה בראש גנו והבצלים משיסייר העלים והקליפות שדרכו להשליכן
 מעליהן ואם אינו מקיר עד שיעמיד ערמה התבואה משימרח ואי זה הוא ממרח
 זה המיפה פני הכרי של תבואה ברחת בסוף כל דבר כדרך שעושין כסגומרים כל
 מעשה אם אינו ממרח עד שיעמיד ערמה הקוטנין משיכבד ונטול מתחת הכברה
 ואוכל אם אינו כוכר עד שימרח ואעפ"י שמרח מותר ליטול מן הקוטעין ומן הדרין
 וממה שבתוך התבן ואוכל * היין משייחמו בחכיות וישלה הוגין והחרצנין מעל פי
 החכית אבל כשהוא בתוך הכור וכשיגביהו להעמידו בחכית שותה עראי וקולט
 מן הגת העליונה ומן הצינור ומכל מקום ושותה * השמן משייר לעוקה אעפ"י שיר

כטל מן העקל ומן הממלן ומן הפסין ונותן לקדרה קטנה ולתמחו לתוך התבשיל אף
 על פי שהוא חם שאינו מתבשל בכלי שני ואם היה חם ביותר שיכבה את היד לא
 יתן לתבו מפני שהוא מתבשל העיגול של דבילה מסיחלקנו הגרונרות משידוש ואם
 הכביס למגורה משיגעיל בידו על פי המגורה היה דש הגרונרות בחבית או
 העיגול על פי המגורה הרי זה לא יאכל עד שיעשר תאנים וענבים שבמוקצה
 מותר לאכול מהן עראי במקומו אבל אם נטל מן המוקצה והולך למקום אחר לא
 יאכל מהם עראי ע"כ הרמב"ם פ"ו מהלכות מעשר ומן הלשון סכת כלכלה עד
 שיחפה הפירות למדנו דהא דקתני במתניתין בפ"ק דמעשר כלכלה משיחפה אין
 פירושו בכלל תאנים בלבד כקתם כלכלה המזכרת בגמרא דהיינו של תאנים
 וכדמשמע פ"ה דהרדים אבל בכל פירות האילן מיירי וכן כתב גם בפירות המטה
 משיחפה פרוש משיכבה כמו שדרך בני אדם השוכים את הפירות שמכבי אותם
 בעלי האילן ודומיהם ע"כ וטעם הרב שפירא בכלכלה שכולל כל פירות האילן
 היינו משום דתנן דמתניתין הפ"ק דמעשרות דקתני אין זה הוא עונת המעשרות בא
 ללמדנו גמרא מלאכת כל הפירות האילן ודאדמה ואין נאמר שסיבה גמרא מלאכת
 התאנים בלבד ולא דשאר פרי האילן רק החרובין שפירא אשר כך גמרא מלאכתן
 ועוד בי היכי דשבה גמרא מלאכת התאנים לחיים וצ"ל דקתני בקיפא הגרונרות
 משידוש דהיינו תאנים יבשים וברי"א כלכלה משיחפה דהיינו תאנים לחים למה
 בענבים לא עשה כן אלא אמר כפי"א ה"מקוין משיעמיד ערמה ובענבים לחים
 לא אמר אי זה הוא גמרא מלאכתן ועוד למה שנה שמן ויין ולא שנה זתים וענבים
 עצמן לא ע"כ בלשון כלכלה עד שיחפה ששנה התבא בו כלל כל פירות האילן זתים
 וענבים ותמרים ושאר כל פירות האילן שכולן דה"ל ללקטן בכלכלה רק בחרובין
 שאין דרכן בכך שסבה גמרא מלאכתן בפני עצמן פעמים שגם אחר גמרא
 מלאכת הפירות מותר לאכול מהן עראי וזה לשון רמב"ם סס פירות שהגיעו לעונת
 המעשר ונתלשנו ועדין לא נגמרה מלאכתן וכו' מותר לאכול מהם עראי עד שתגמר
 מלאכתן ומשתגמר מלאכתן אסור לאכול מהם עראי ב"דא בגמרא פירותיו למוכרם
 בטום אבל אם היתה כונתו להוליכן לבית הרי זה מותר לאכול מהם עראי לאחר
 סגמרה מלאכתן עד שיקבעו למעשר וא' משנה דברי קובע הפירו' למעשר החרב
 והמקח והאס' והמ"ח והתרומה והשבת וכולן אין קובעין אלא בדבר שנגמרו מלאכתן
 כיצד פירות שדעחו להוליכם לבית אוכל מהם עראי עד שיכנסו לבית ככנסו לבית
 נקבעו למעשר ואם יר' לאכול מהם עראי עד שיעשר וכן אם מוכרן או בשלם באור
 או בכסף במלח או הפ"ג מהם תרומה או נכנס השבת עליהם לא אכל עד שיעשר
 אעפ"י שלא הגיעו לבית ע"כ ודבריו מפורשים במשנה ובגמרא בכלי ירושלמי

הפירות אחר שנמרה מלאכתן למעשר ביד המוכר. אבל לקחם קודם וגמר הוא
 מלאכתן הוי כאלו הוא זרען ותכולת זרען קרינן כיה וחייב בתרומה ומעשר מן
 התורה וכן כתב רמב"ם פ"ב מהלכות מעשר. פירות הגוי שגדלו בקרקע שיש
 לה בארץ ישראל בחלקן כהם תנאים בירושלמי ואמורים בבבלי במסכת גיטין פרק
 השולת אית דאמר יש קנין לגוי בארץ ישראל להפקיעה מתרומה ומעשרות ומכל
 המצות התלויות בארץ ואית דאמר אין קנין ויש מפרשי דלא בחלקו לא מדאורייתא
 אבל מדרכן לפ"ע אין קנין וכן כתב רמב"ם בתשובה נכיא אותה לפנינו בס"ד.
 ופסק הרב בילדותו בפירוט המשנה כמ"ד אין קנין מדאורייתא ובזכותו כחשבר
 הפרו הגדול היר החוקק חזר בו ופסק כמ"ד אין קנין מדאורייתא ובכסף משנה
 פתן מוה"ר יוסף קארו ז"ל טעם לפסק אחרון פ"ראשון מהלכות תרומות והוקשה
 לרמב"ם שהרי הפ"ק דע"א אמרו דאקור למכור טדה לגוי בארץ ישראל מתרי טעמי
 חד משום חניה בקרקע וחד מפני שמפקיעה מתרומה ומעשר שהגוי לא יעשר וגם
 כשמוכר הפירות לישראל כיון שמכרחו על ידי גוי פטורין אפילו מדרכן ותוך הרב
 שם דלארכעה עינים אמרו דאין לו קנין להפקיעה אחד לאחר שתנא מיד הגוי
 שיקנה אותה לישראל שלא כאמר שכשהיה קנייה ביד הגוי היה קנינו כה כל כך
 חזק כאלו היא חונה לארץ וכשקונה אותה ישראל ממנו תחשב כביכוש יחיד ויהיה
 חזק פמלוג בלוחו קרקע מדרכן בקוריה אלא חיוכן בה מדאורייתא כאלו לא
 נמכרה לגוי מעולם כן כתב כסימן י' פרק ראשון מהלכות תרומות. ובסימן י"ז כתב
 שנית דגם בעודה ביד גוי אם מסרה לישראל באריקות או כחכירות או בשכירות
 או קבלנות היינו שנותן לגוי מחצה או שליש ממה שזויה השדה. חכירות היינו כן
 וכך מדות כיון יוצא השדה רב או מעט. שכירות היינו כך מעות. חייב כמעשר
 ותרומה כאלו אין השדה של גוי. שלישית כתב בסימן י"א דאף כי לא קבל ישראל
 השדה באריקות לא שלקח הפירות אחר שגדלו וגמר ישראל מלאכתן יחייב בכל
 מן התורה. ד' מוכח מלשכו בסימן זה דאפילו שבר הגוי ישראל לגמור פירותיו או
 נמרן לו כאכה. כיון דעל ידי ישראל נגמרו חייבות בתרומה ומעשר שהרי
 אין קנין לגוי להפקיע וכשמרחן הגוי בידו פטורות לא מצינו שיש לו קנין אלא שגורת
 הכתוב היא דמירוח הגוי פטור ואפילו היה הקרקע של ישראל וזה הוא לשונו שם
 פירות הגוי שגדלו בקרקע שקנה בארץ ישראל אם נמרה מלאכתן ביד הגוי ומירחן
 הגוי פטורין מכלום שכאמ' דבגן ולא דיגון גוי ע"כ משמע כהדיא דרוקא גמרן הגוי
 בידו אבל גמרן לו ישראל חייבין. שמא תאמר מה שאמר הרב אם נמרה
 מלאכתן ביד הגוי ומירחן הגוי פטורין היינו שנמרו ברשותו שהוא צוה למרחן או
 בלא צויו מרחן אחר כיון גוי כיון ישראל או הוא עצמו מרחן דמה שאמרה תורה דבגן
 היינו שיהיה הדיגון נעשה ברשות ישראל ואפילו על ידי גוי דיגון ישראל מיקרי ולא
 דיגון גוי שלא יעשה דיגון הפירות כשהם שלו דאפילו שבר ישראל לדיגון לו או דר
 לו חכם פטורי. ומה שכתב ואם לקחן ישראל אחר שגדלו וגמרן ישראל היינו נגמרו
 ברשות ישראל ואפילו גמרן לגוי דיגון ישראל מיקרי ואין מעשה הדיגון גורם

הפיטור או החיוב לא בעל' הדגן מדיגמו הפירות בעודן כרשותו אם הוא גוי פטורין
 אם הוא ישראל חייבין * **חא ליחא** דהא כתב לקמן בפרק זה הימין יג' גוי סגמור
 פירות ישראל הואיל ודיגמן כיד גוי אין חייבין בתרומה ומעשר לא מדכריהם הרי
 מקורם כדכרין דמה שפטרם התורה דיגון גוי היינו מעשה הדיגון על ידי הגוי אף
 על פי שבעל הדגן ישראל * **ומינה** תלמוד דמה שחייבה תורה דיגון ישראל דכתי'
 דיגן וקרי כיה דיגון היינו מעשה הדיגון סנקר' מרומ כלשון המשנה צריך שיהיה
 בעשה על ידי ישראל אעפ"י שהדגן של גוי ואם כאלה לפטורו מטעם שהקרקע
 שגדלו בו היה של גוי הרי פסק הרב שאין לגוי קנין בא' וכאלו היא של ישראל דמי
 גאם תלמוד אם כן לתחייבו מדרבנן פירות הגוי סדגמ' על ידי גוי ולמה כתב הרב
 פטורין מכלום משמע אפילו מדרבנן מלא פירש פטורין מן התור' אבל מדכריהם
 חייבים ועוד דעל כרחין אפילו מדרבנן פטורין שהרי גדולה מו' כת' לקמיה דאפילו
 מדכריהם פטורין וזה לטונו בתחילת קימן יג' ישראל שמכר פירותיו לגוי קוד' שיגיעו
 לעונת המעשרות וגמרון הגוי פטורין מן התרומה ומן המעשרות ואם אחר סבאו
 לעונת המעשרות אף על פי שגמרון הגוי חייבין בכל מדכריהם עכ"ל ומדסיפא
 בשלקחן אחר מבושלים דהיינו עונת המעשרות במפורש כדכרין פג' מהלכו מעשר
 כתב דחייבין מדכריה' מכלל דרישא שלקחן הגוי קוד' כיסול פטורין אפילו מדכריהם
 וכ"ס כשהיה עיקר גדול הפירות בקרקע הגוי וכן מפורש בדכרין בסוף פרק י"א
 מהלכות מעשר קושיא זו כבר הקטה אותה הר' אבד בהשגות ס"ס וכאן וכן דעת
 קצת פוסקים לחייב פירות הגוי שגדלו בקרקע שלו מדרבנן אף על פי שהוא עצמו
 מרחן ולדעת רמב"ם יש לומר דלאו קושיא היא דקרא כפירות ישראל סדגמו על
 ידי גוי אי נמי ישראל המוכר פירותיו לגוי אחרי שהגיעו לעונת המעשרות ומרחן
 הגוי יש לחייבן משום גורת כעלי כיסין כדאיתא במסכת מנחות פרק רבי ישמעאל
 פירוש שבעלי בתים שיש להם שדות הרבה וחסים על ממונם שלא להפריש כל כך
 תרומה ומעשר ומוכרים התבואה לגוים קודם מרוח כדי להפטור * אי נמי מושכרין
 גוים למרחה לכך גזרו שלא תועיל להם ערמתן דחייבין בכל דכריהם אבל בפירות
 הגוי שגדלו בקרקעו לא שייכא גזרה זו כלל ככתוב בתוספות בפרק ר' ישמעאל וכן
 פסק ספר מנות גדול בשם רבינו יהודה וכן בישראל שמכר פירותיו לגוי קודם גמר
 כיסולן לא גזרו דודאי לא ימכור כדי להפטור מתרומה ומעשר דודאי כיון דלא נגמ'
 כיסולן לא יקנה הגוי אוחזן לא בזול הרבה ומפקיד שבעתים משיעור תרומה ומעש'
 במצאח למד שפירות הגוי שגדלו בקרקע שיש לו בארץ ומרחן פטורין לא מפני
 שיש קנין לגוי בארץ ישראל להפקיעה מן התרומה והמעשר לא מפני שמרוח הגוי
 פטורין ואפילו היו של ישראל אלא דכשהיו של ישראל חייבין מדרבנן כדי שלא ישכור
 גוי למרחן כדי להפטור אבל בשל גוי דלא שייך לגזור היחוד הדבר כדין תורה ולכך
 פשט המנהג בארץ ישראל שלא לעשר החיטים והקטניות והשמן ושאר פירות מפני
 שגמרה מלאכתן למעשר על ידי הגוי ובקרקע הגוי גם העכבים שקונים לעשו מהן
 מן כיון דנגמרה מלאכת היין כיד ישראל מעשרין מדאורייתא וכן אם קנה ישראל

זמנים מן הגוי והנזיל שמנו או קנה עכבים מן הכרם ללאכילה ומלא ישראל את הכלי
 או שלקט כל זרבו חייב מן התורה אעפ"י שהם של גוי כשעת שישראל גומר מלאכתו
 וכן הורו גדולי הדור הרכר יוסף קארו וז"ל והרכר' משה מטראני ז"ל וכן הדב"ק
 שעשים מן התירוש שקונים ישראל מן הגוים כיון דגמר ישראל מלאכתו על ידי ישראל
 אעפ"י שגומרי אותו ברשותו של גוי ואין קונין רק כשכבר הוא עשוי כך וכך כל רוטול
 חייב מן התורה וכן הורו חכמי הדור אחרי דעת הרבנים הנזכר' לע' ויש מי שהיה
 מוגמס כיון שדעת רמ"ם להי"ב פרות הגוי שמרחן ישראל ברשותו של גוי למה
 כתב ואם לקחן ישראל קודם שתגמר מלאכתו וגמרן ישראל חייבין מן התורה
 לשמעיען רכותא ולכתוב ואם מרחן ישראל ברשות הגוי ואחר כך לקחו הוא או ישראל
 אחר חייבין מן התורה ותרנו לו דמשום דמקיים רמ"ם על לקחן ישראל וגמרן
 קולא דאינו חייב ליתן במתנה לכהן אלא תרומה גדולה אבל תרומת מעשר מוכרה
 לו לכך הוצרך למינקט לקחן וגמרן דאי היה תמי גמרן ואחר כך לקחן הייתי טועה
 דדיקא כוונת מוכרה לכהן אבל לקחן תחילה ואחר כך גמרן יהיה חייב ליתן לכהן
 כמתנה גם התרומת מעשר וזה פשוט * אבל ודאי מרוח ישראל בפירות הגוי כשהן
 ברשות הגוי פטורין כמו שהוכחתי למעלה ממה שכתב הרמ"ם עמו לקמן *
 ועוד כשתדקק לטובו יאורו עיניך ותחוייפה משרים כזכור והוא זה פירות הגוי
 שגדלו בקרקע שיש לו בא"י אם נגמרה מלאכתו ביד הגוי ומרחן הגוי פטורין מכלום
 עכ" * וקשה לכאורה כיון דאמר אם נגמרה מלאכתה ביד הגוי וידוע הוא המרות
 כמפורש בסוף דבריו דקתני לקחן ישראל וגמרן וכן ככל הפ' קורא למרוח גמר אם
 כן למה חזר וכפל ומרחן הגוי לא על כרחיך הכי קאמ' אם נגמרה מלאכתו ברשות
 הגוי ולא תימא דכיון דכשהם ברשות הגוי גמרן דיגון הגוי איקרי ליתא אלא גם
 ומרחן הגוי מטעם בעיני כרי שיפטרו * ועוד אמא החכם הטלס טוביכא דחכימי
 חקידא קדישא כמ"הרר שלמה אכסבאן ז"ל חמיד נפשא אייתי מתכיתא בידיה
 תשובת המאור הגדול הרמ"ם מפורש בה שמרוח ישראל כפירות הגוי כשהם שלו
 אעפ"י שאינו קונה אותן מן הגוי אלא אחרי כן חייבין וזה לשונו * תשובת שאלת
 על ענין המעשר בזמן הזה עיקר הדב' הוא אם יש קנין בא"י להפקיע מן המעשר או
 אין לו ודבר זה מחלוקת ר' מאיר וחכמי' וכבר כתבא בגיטין בבבלי וכמה מקומות
 מן הירושלמי שאעפ"י שיש קנין לגוי להפקיע מן המעשרות מן התורה הרי היא
 חייבת במעשרות מדברין ופריש נמצא דין המעשרות בזמן הזה כך הוא מי שהיה
 לו קרקע בא"י חייב בתרומו ובמעשרות מדבריהם מפני שהיא לקוחה מן הגוי ומתן
 מעשר ראשון לגוי כר' עקיב וכן הלוקח פירות מן הגוי מחוכרין בא"י חייב בתרומות
 ובמעשרות מדבריה וכותן לבעליהן הבהני והלויים ומי שאין לו קרקע ולקח פירות
 בא"י אם מרחם הגוי ונגמרה מלאכתם ביד הגוי פטורין סכא ראשית דגן ולא דיגון
 גוים ואם מרחן ישראל ברשות הרי זה מפרש מהם תרומה גדולה כל שהוא ומתבן
 לכהן ומפריש מעשר ראשון והרי הוא לבעלים דאמר ליה ללוי קא אתיכא מחמת
 גברא דלא מדיח לאישתעי בהדיא לפי שאין באכילת המעשר איסור במו שיש

בתרומה שמעשר ראשון אעפ"י שהוא חלק ללויים אינו מקור לזרים אלא חזק הוא
ואינו מפריש מפירות אלו אלא תרומת מעשר ומכרה לכהן שנה כי תקחו מאת בני
ישראל את המעשר טבלים שאתה לוקח מישראל אתה מפריש ממנו תרומת מעשר
ונתתה לכהן וכל הדברי ה'ללו מפורשין בגמרא דבכורות פר' א' ומפריש מפירות אלו
מעשר שני ופדוהו ודין כל מעשר שני כזמן הזה בין מעשר שמיפריש מפירות קרקע
שלו בין מעשר שמיפריש מפירות שלקח מן הגוי והוא גמר מלאכתו הכל מחללו
לכתחילה על שזה פרוטה ומותר בזמן שבית המקד' קיים אין מחללין אותו לכתחי'
אלא בשניו כמו שנתבאר בערכין פ' אחרון וכן תרומה גדולה בזמן הזה הואיל והוא
מדכריהם מפריש כל שהוא ואין לה שיעור כשמואל דאמר אפילו חטה אחת פוטרת
את הכרי וחייבין בביעור בזמן הזה וזה כלל גדול יהיה בידך שכל המזנות ניהגות
בכל מקום ובכל זמן חוץ ממצות שנתפרש בהן שאינן ניהגות אלא בארץ או אינן
ניהגות אלא בפני הבית והביעור אינו תלוי בפני הבית אלא נהג בכל מק' שהמעשרו
נוהגים ובהירוש' תנן בסוף שקלים מעשר דגן נהג בפני הבית ושלל בפני הבית
משה בר מימון ז"ל. הרי בפירוש אמר שאם מרחץ ישראל כשהפירות ברשות הגוי
חייבין. ויש מי שהיה חושש מלאכול זתים שקומין מן הגוים וכוכשים אותן במלח
שהיה עליה כדעתו שהכיבוש במלח הוא גמר מלאכת הזתים למעשר וכיון שנגמר
ע"ו ונדא חייב ואין זה אמת דגמר מלאכת זתים הוא בגמר מלאכת כל פירו' האילן
דאכלהו תנן כלכלה משיחפה כדכתיבנא לעיל והכיבוש במלח הוא אחד מששה
דברים שקובעין למעשר ואין אחד מהם קובע למעשר אלא אחד סגמרה מלאכתו
כדאיתא בריש פ' ד' דמעשר ראשון וכדכתיבנא לעיל כשם רמב"ם. גם כתורמ' קיין
היה חושש כיון דמרים הם ואין ראוי לאכילה שמה מתיקותם הוא גמר מלאכתו וגם
זה הכל דקתמא תנן הק טניות מטיבכור אותן בפברה כגורן הוי גמר מלאכתן
ותורמוסין מין קוטניות הוא כדכתב רבינו שמשון והראש פ' ראשון למקבת כלאים
וכן הורה מהר"ר יוסף קארו ז"ל ואמ' דאין גמר מלאכה תלוי בהכשר הפרי לאכילה
שהרי כמה ירקו אין ראויין לאכילה עד שיבשלו ואפי' הכי תנן ירר הנאגד משיאגד
אך הסכשלה הזאת מחת' די קנת עמי הארץ כפי' שהולכין לגן לקנות ירק או
בוקר או עבדים מן הגוי והם לוקטים בידיהם ונגמרה מלאכתן למעשר בידן וקובין
אותן ואוכלין אותן בעלמ' והחכמים הגו' היו ק ראיסתגד על זה כשהיה נודע להם
ומזהירים את העם על כבה זמן היהודים ההולכים לפד'ס הגוי' לעשות דכפי' אעפ"י
שאין קיין אותו אלא לאחר שנגמרו מלאכתו ברשות גוי' חייבין כמפור' לעיל בתשובת
הרמב"ם. ויש מין עבדים שדרך העולם לעשות מהם יין שאין ראויין לאכילה כל
כך. ולכאורה היה נראה לאכור לאכול מהם אכילת קבע דכיון דדעתו לרובן
הרי לא נגמרה מלאכתו והו' בשבולי' שקנאן מן הגוי' דאכור לאכול מהם קבע כיון
דלא נגמרה מלאכתו ביד הגוי' ובשלמא אם היה קונה אותן לאוכלן ע"י דחקים
להתירן בלא מעשר לפי שנגמרה מלאכתן ביד הגוי' אבל כיון שכונתו לרובן הרי
לא נגמרה מלאכתן כדכתיבנא לעיל שגמר מלאכתהיין מפי'ם לה הזיין והחרבין

מעל פי הכור או מעל פי החכית. ומנהג העולם לאוכלם כלא תרומה ומעשר
ולא ראונו ולא שמענו ככל הגדולים מי שמיחה או פקפק בדבר מעולם. ולמאן
דאמר תרומה ומעשר בזמן הזה דרכן יש לומר דטעם ההתר משום כרייה שכל
הענבים שאוכל הוכרר הדבר למפרע דלאכילה קנאן ופטירי והנדרכות למשקה
קנאן אפי' טקנו יחד דקימא לן דכדרכן יש כרייה ואפי' בדכרשעקרו מדאורי'
כדאיתא פ' דמסכת דמאי. אבל למאן דאמר דתרומה ומעשר בזמן הזה
דאורייתא קמיא טובא דקימא לן דאיין כרייה כדאורייתא. ויש ליתן טעם
למנהג כהא דכתב הרמב"ן בפירוט החומש בפרשת ראה דדוקא איין ושמן חייבין
בתרומה ומעשר מן התורה אבל זתים וענבים עלמין קודם דריכה פטורין וישראל
שיש לו גפן או זתים ורצה לאכול הענבים והזתים כמות שהם אוכל דין תורה אך
מדרכן חייבין ואם דרכן או חל עליהם חבת תרומה ומעשר מן התורה נמצא
דקודם דריכה דמו לתבואה שלא הביאה שלים דפטורה ולכי גרלה יותר חל עליה
סוכת תרומה ומעשר והקוכה ענבים או זתים מן הגוי על מנת להורכן מדרכן או
אתה מחי יבן שהרי בגמרה מלאכתן ביד גוי לאכילה וכשדרכן דחל עליהם סוכת
תרומה ומעשר מן התורה כיון דגמרה מלאכת היין והשמן לחיוב ביד ישראל חייב
מן התורה כדמפורש לעיל. פה שמפריש ארס תחילה מן הפירות נקר תרומה
גדולה ושיעורה עין יפה אסת מארבעים והכינומת אחד מחמישים והרעה אחד
מששים וזה מדרכי סופרים אבל מדאורייתא אין לה שיעור אפילו חטה אחת פטור
את כל הכרי ולפיכך נקרא גדולה על דרך קרי גהור כמו שקורין לקידוש של כקר
יום שבת קדושא רבא לפי שהוא קטן כמו שכתב רבי נסים זל ומדרכן אין פוחתין
לתרומה מששים בין טהורה בין טמאה טהור הכהן אוכלה כשהוא טהור והטמאה
הכהן מקיפה תחת תכפילו כמו עזים ואם היא משקה שמן ידליקנו כדריין יעשה
כזולתן וזה היה בזמן שהיתה טהרה בישראל שאפילו בימי האמוראים היה להם
אפר פרה מזמן בית שני ולא ראו חכמים לחלק בין תרומה טמאה לטהורה אבל
אחר זמן הגמרא דפקקה אפר פרה והכל בחזקת טומאת מת כמו שכתבו רבינו
שמשון ורבינו אשר בקוף מסכת חלה הגאונים אוקמוה דדין תורה ואמרו שיש רסון
לאדם להפריש תרומה גדולה כל שהוא וכן כתב קמח ורמב"ם מכל מקום המפריש
תרומה גדולה כשיעור שנתנו בה חכמים לא היו הפסד אוכלין כיון דעיקר הדין כך
הוא אלא שהקלו בדבר כיון שהולכת לטרפה וכן הדין בחלה כמו שכתבו התוספות
בוף פר' שלישי דיום טוב וכן כתב קמח בסימן רמח דאיין שיעור לחלה שא כשהיתה
החלה באכלת לכהן בארץ ישראל ואז לא פלוג רבן בין באכלת לנשפת אבל בזמן
הזה דכלן טמאות והכל לזריפה מפריש כל שהוא לכתחילה וכדאי דגם הרמב"ם
כן דעתו דחלה כמי יש רשות לאדם להפריש כל שהוא כמו בתרומה. ומה
שכתב הרב פרק חמישי מהלכות בכורים בזמן הזה שאין שם עקה טהורה מפני
טומאת המת מפורשין חלה אחת בכל ארץ ישראל אחד מארבעים ושמנה ושרפין
אותה מפני שהוא טמאה עכ"ל. לא תלמוד מדבר ו שהוא סבור שגריך לכתחלה

שיפדיו חלה שיעור אח' מארבעים ושמונה שהרי באותו פרק עצמו כתב שחלה נמי
 נקראת תרומה וכל דיניה כדין תרומה רק בדין אחד שהחלה חלוקה מן התרומה
 דהיינו דשיכור וקומא מפרישין חלה לכתחילה מה שאין בין בתרומה ומתן הרב טעם
 לחילוק זה מסום דאין בעסקה רע ויפה כדי להנריך לב ועין להפריש מן היפה ואם
 כן הרב קסה מדידה אדידה דהא כתב פ"ג מהלכות תרומות זה לשונו ובזמן הזה
 שהיא עומדת לשריפה מפני הטומאה יש לו להפריש כל שהוא לכתחילה ע"כ והרי
 תלת הרב טעם הדבר מפני שאין לנו תרומה טהורה והטעם הזה ישנו נמי בחלה
 ולית נגר וכו' נגר דיוכל לחלק בין תרומה לחלה כדון זה שאו רמ"ם ידע בחכמתו
 הגדולה טעם לשכח לחלק היה לו לפרשו ולהשמיענו אותו באשר פירש טעם כדון
 החילוק שנתן בין תרומה לחלה בהפירש קומא וטכור שהיה קל להבין מכלי שהוא
 יפרש אותו אלא על כרחך דעת הרב דגם בחלה יש רשות להפריש כל שהוא
 לכתחילה לא דבהלכות בכורים כתב שורת הדין שדין החלה גם בזמן הזה להפרי'
 כשיעור אחד מארבעים ושמונה וכן הדין גם בתרומה חלף שהרשות נתונה לאדם
 להפריש כל שהוא מפני שאין לנו תרומה וחלה טהורה והו' מדקדק הרב בלשונו
 שכתב בהלכות תרומות ובזמן הזה וכו' יש לו להפריש כל שהוא ולא כתב מפריש כל
 שהוא כלומר דאעפ"י ששורת הדין להפריש כשיעור אין צורך לדקדק בדבר לא יש
 רשות לאדם להפריש כל שהוא אם ירצה וכן הוא לשון הפוסקים ורוב הגאונים פסקו
 שבזמן הזה שהתרומה עומדת לשריפה מפני שהיא טמאה דשאי אדם להפריש כל
 שהוא ע"כ ולא הוצרך רמ"ם לחזור לכתוב הרשות הזה בהלכות חלה שהרי כתב
 שם דחלה נמי נקראת תרומה ודין א' שהיה חלוק ביניהם כתבו ופירש טעמון ומינה
 אתה למד דבכל שאר הדברים דין שוה וכיוצא בלשון הזה כתב הרב כהל'
 תפלה פרק ג' כדון תפלת ערבית וז"ל המתפלל תפלה קודם זמנה לא ינא ידי חובתו
 וכו' יש לו להתפלל תפלת ערבית של לילי שכת בערב שכת קודם שתזקע החמה
 לפי שתפלת ערבית רשות אין מדקדקין בזמנה ע"כ וכן דקדק שם הרב בעל מגדל
 עון שלכך כתב רמ"ם לשון ויש לומר שדוקא על ג' הדחק הוא שמותר לעשות כן
 וכן המנהג בארץ ישראל ופעם א' קרוב לפסח ראינו קצת בני אדם מוניין המזנות
 לאחר אפייה כדי להפריש א' מארבעים ושמונה אמרנו להם הרי כל השנה מפרישין
 כל שהוא ומאי טבא השתא ולא השיבו כי לא ידעו ולא יבינו והלכתי אחי וחקרי
 החכם הנעלה מעיין המתגבר הר אליה ששון ז"ל ושאלנו את פי א' מגדולי הדור
 הרב רבי משה מטראנ"ז ז"ל כדת מה לעשות בהפרשת חלה ואם יש איזה טעם
 לחלק בתחלת הפסח לחלת שאר ימות השנה ואמר לנו שהרבו הגדול רבי יעקב בי
 רב רכונ שהיה רבן של כל חכמי צפת הור' הלכה למעשה להפריש כל שהוא לכתחילה
 ואין חלוק בין פסח לכל ימות השנה ותו לא מירי' ביאר רמ"ם בפרק ראשון
 דהלכות תרומות וכתב שכתב שאלה שלו שהכאתי שהורה הלכה למעשה דאעפ"י
 שאין קנין לגוי בארץ ישראל כהי רחייב לקרא שם לכל התרומות והמעשרות אינו
 חייב ליתן לכהן רק תרומה גדולה אבל תרומת מעשר מוכרה לכהן אם הוא שמו

שידלוק בכרו או לאס הוא יין ונחטים דהכל לאיבוד לא נפקא מינה מדי אכל בלוקח
 מפירות שגדלו בקרקע ישראל חייב ליתן לכהן השתי תרומות והמעשר ראשון לגז
 והמעשר עני לעניים בשנה שלישית ושישית של שמיטה ומי שאינו בקי בעיב תרומות
 ומעשרות אכור להיות לנו כהם עסק גם מי שאינו בקי בשנת שמיטה מתי היא כדי
 שידע אם צריך להפריש מעשר שני או מעשר עני פירות הנקח' מעם הארץ נקראו
 דמאיו והם ספק אעפי' שהוא אומר שהם מעושרים אינו נאמן והקונה ממנו חייב
 להפריש תרומות מעשר לפי שהוא עין מית' כן כתב רמב"ם והטור כתב כיוון שהיא
 ספק מוכרה לכהן בתרומת מעשר של פירות הגוי וכן מפריש מעשר שני שאין כזה
 הפקד שהרי הוא לעצמו אחר שיפדנו אבל התעשה חלקים של מעשר ראשון וגם
 המעשר עני בשנתו אין חייב להפריש מן הדמאיו מפני שהוא ספק והמוציא מחכירו
 עליו הראיה לפיכך אומר לגוי ולעני הכא ראייה שאינו מעושר וטול המעשרות ואף
 על פי שאין מפרישין מעשר עני מן הדמאיו צריך לקרות לו סס ואינו מפריש ואומר
 עיבור מה שיש באן מעשר עני כן כתב רמב"ם פרק חשיעי מהלכות מעשר *
 ובבית ישראל ראיתי שערוריה שנים רעות א' הקונה מעם הארץ אינו מעשה
 דמאיו והרי רמב"ם בזמנו לא אמר דאכסור דרי וגם הרב בעל כפתור וכרח והטור
 שהיו כמה שני אחר כך לא אמרו והרי גמרא ערוכ' קא מתמה אכסור דרי ובעני תנו
 ראה האיני מכסולו' כדבר ונדע שהשקן טבל הר' וגם נוקף רע' רפה בזמניו סבא'
 הקטנים עם הגדולים היו יודעים כל הדינין של הפרשת תרומות ומעשרות לא שהיו
 חסדין אף עתה מעט מועד הם הבקיאים וחקרנו ומאלנו אותם טועים * והרב
 המקיבל הקדוש רבינו יצחק אשכנזי כאשר הופיע עליו רוח הקודש והפליא לרבה
 פעם א' נכנס עם הארץ א' בביתו שהיה ממוכרי היין ואמר לו טבל ראיתי כתוב
 במצחך אויבך והיהודי הורה וכפה ונתן לו תשובה * וכל יבא ה' כשקונה מעם
 הארץ מפרוש דמאיו בדין הגמרא וכן יש רעה שנית בהפרשת המעשרות אין נתיין
 מעשר ראשון לגוי ולא מעשר עני לעני ואומרים על מעשר עני הריני מפקיר נכסי
 וזכה בהם כעני ואין מביאין שלשה בני אדם וק' לד לא היו הפקר לא אם כן הפקיר
 בפני ג' והכלקח מוכרם גוי אין צריך הפקר אלא קורא סס ודיו אף הכלקח מוכרם
 ישראל רע מאד המעשה עוד המפרישים מקופקים ואומרי' אם השנה הזאת מעשה
 שכייה מעשר שני כבד כלוני מהחכית ומח' לו על טהה פרטה ואם היא שנת
 מעשר עני הריני מפקיר כל נכסי ואין אומרים כן מפני שיש ספק לחכמים בשנת
 השמיטה שהרי כל ישראל נהגו כרמב"ם לעיני שמיטת ככפים ולעבודת בקרקע
 בשכייעית אלא בפני הכורים המפרישים ולא ידעו דעת מתי שנת השמיטה הכי הגת
 בישראל ואין ראוי לעשות כן אלא לחקור מן החכמי' היודעים מתי היא ועל פיהם
 יפרישו מעשר שני או מעש' עני * סדר הפרשת תרומ' ומעשר' למחמירי הרי שיש לאדם
 מאה ד טול יין או שמן מפריש תרי מאה וקורא לה סס ואומר הרי זו תרומ' גדולה
 ונתנה לכהן היין שיולק בה ביתו והשמן להדליק בכרו ואם היו מאה מדות חטים
 כותן לכהן להקיק תחת תבשילו שכסם שמונה ליתן לכהן תרומה טהורה כך מנה
 ליתן לו הטמאה כשארן בידו כ' רוטלוט מפריש מעשר ראשון וקורא לו סס ואומר

הרי זה מעשר ראשון וסיפורו מהתשעים תשעה רטולות ומהשמונה מפרים חצי
 רטול מהקמח ומהשלשה יחשוב שכל רטול שנים עשר אקיות גדולות שהם ששה
 ושלשים אוקיות מהשלשים מפרים שלשה אוקיות ומהחמשה חצי אוקיא ומהאוקיא
 הנשארת יחשוב שהיא חמשה ועשרים דראמאס מעשר שלהם שש דראמאס וחצי
 הרי כך המעשר ראשון תשעה רטול ותשעה אוקין וחצי וסמי דראמאס וחצי מתכן
 ללוי והלוי נתן המעשר ממעשר זה שלקח וקורא לו פס ואומר הרי זו תרומת מעשר
 מן המעשר ואם רצה הישראל מפרים מן המעשר שהכריז תרומת מעשר זו ונתנה
 לכהן כמו שכתבו כל הפוסקים בראיות ברורות מן הגמרא זה לא יחסר כל שטת ימי
 השמיטה אך לאחר שהפריש מעשר זה מפרים עוד מעשר אחר מהנשאר וזה
 המעשר ישתנה לפי השנים שנה ראשונה ושניה של שמיטה ורביעית וחמישי קורא
 לו שם מעשר שני וכומן המקדש היה מעלהו לירושלים או מביין לו מקום ואומר
 מעשר שני זה יהיה כנד פלו מהחבית ופודהו ומעלה דמיו ואוכלן בירושלוי בקדושה
 וכומן הוא כודהו כפרוטה או כסוה פרוטה ומסליכ'ים המלח וכסנה שלישי ושטית
 קורא לו שם מעשר עני ונותנו לעניים ומיניו בגמרא ירושלמי שהאמוראי גם בשנת
 מעשר שני אחר שפודהו היה נותנו לעניים כל זה כשהפירות מקרקע ישראל או
 סקנאן ישראל מן הגוי כשהם מחוכרים ועדין לא הגיעו הפירות לעונת המעשרות
 דביון דהגיעו לעונת המעשרות ביד ישראל אעפ"י שלא קנה הקרקע כקנאו דמי
 אבל אם הפירות מקרקע הגוי אפילו המחמיר אינו צריך להפריש רק תרומה
 גדולה ותרומת מעשר ומעשר שני בשנתו אכל התשעה חלקים של מעשר ראשון
 משייר לעצמו וכן משייר לעצמו המעשר עני בשנתו וכן הלוקח מעם הארץ שאמר לו
 שכבר עשר הוא אינו מפרים אלא תרומה גדולה כל שהוא ותרומת מעשר כשיעורה
 ואעפ"י שהגמרא אינו מזדריך תרומה גדולה בלוקח מעם הארץ והו כשהיו מפרשים
 תרי ממאה אבל עתה שמופרישים כל שהוא מהיות טוב אל תקרי דע ומפריש כל
 שהוא והסקילין מפרשים כל שהוא לתרומה גדולה ואחר כך מעשר ראשון
 ללוי והלוי יתן תרומת מעשר לכהן ואחר כך מעשר שני בשנתו ופודהו כפרוטה או
 כסוה פרוטה ובשנת מעשר עני מכיא ג' כני אדם אוהבינו ומפקיר בפניהם ונתור
 וזכה בו וזה כשהפירות בקרקע ישראל דאלו בפירות קרקע גוי הא אמרן דאפי'
 המחמיר אין צריך להפריש רק תרומה גדולה ותרומת מעשר ומעשר שני בשנתו
 וכירושלים אקור לפדות מעשר שני לא יפרישנו ויאכדנו כתרומה ואם יכול להוליכו
 לציון ולפדותו שם כסוה פרוטה שפיר דמי כך כתב בקסר כפתור ופרח וכתב שאין
 תקנה בדבר לאו ולא מצא מתיר לפדות בתוך ירושלים רק שרכ בעל התרומה ולא
 מדאו לו דבריו מכל מקום אנשי ירושלים סמכו על הרכ בעל התרומה ופודים בתוך
 ירושלים וכדאי הוא בעל התרומה לקמוך עליו כשעת הדחק וכשהמעשר שני יבש
 שלא הוכשר במים מכשירין אותו במים ואחר כך מגעין בו לטמאו ואחר כך פודין
 אותו לפי שמעשר שני טהור אקור לפדותו והכי איתא בירושלמי וכדכתוב ככה

משנה

התורה

שנת השמיטה שנה זו שהיא שנת השמחה לכריא' עולם היא שנת השמיטה לדעת
הרמבם וכמנא' בפסקי הרבנים הראשונים אשר לפנינו קרוב לז'
שנה היום כי קס חכס א' לערער על חשבון שנת השמיטה כפי הבנת לשון הרמבם
עמדו החכמים השלמים רבני ירוסלים תובכ' אשר היו כימים ההם ונשאזו ונתנו
לכרר לבון הרמבם ושלחו חכס אח' אליה לרבני צפת תו' כב יוניאזו לאור מספט לשון
הרמבם זל והבנתו גס לדעת המנהג אשר היו נוהג' ס קדמוניהם והרבנים סה מפה
ואלה מפה אחר העיון עלתה הסכמת כלס היות המנהג הפשוט מיוקד על ארבי
האמת סכבת הרמבם והסנה אשר היו נוהגים בה סביעית היא על פי סכרת
הרמבם כפי מה ספורו הרבנים גס כתוב בלותו פסק כי אז העידו זקני דמסק וכל
קוביא היות המנהג כן ואחרי כן כמו שלמים שנה כימי הרב ר' לוי ק' סביב זל קס מי
שרנה לחלוק על המנהג הקדום ועל הרבנים הקודמים או וכתבנו כל החכמים
אשר בירושלים גס שלחו לחכמי צפת והסכימו כלס לדעת אחד כמו סה סכימו
הרבנים הקודמים ושלחו לכל תפוזות ישראל לסאלוניקי ולקיסאנטינה אשר היו סס
אנשים גדולים אנשי סס וכלס הסכימו לדעת הרבנים הקודמים וכן פשט המנהג
בכל תפוזות ישראל הקרובים והרחוקים ועל פי איתו חשבון סכמה רהגדול מזה רר
יזהק קארו בקמר סלחן ערוך כי שנת השמיטה היתה שנת הסג' לכריאת עולם ועל
פי אותו חשבון שנה זו שהיא שנת השמחה לכריאת עולם היא שנת השמיטה גס
הרב בעל כפתור ופרח כתב כי כדעת רמבם והגאונים כן דעמו רוב הפוסקים וכן
המנהג וכתב עוד שהונהג לדעת מתי הוא שנת השמיטה לדעת רמבם כמנהג ישר'
יחשוב בכמה פנים מהיזירה הוא וימנה מתחלת הלף החמישי יחשוב קיעא שנים
קודם האלף הרביעי וישליכס זו וייתכרר לו שנת השמיטה דהא דאמרזו זל דהשנה
סחרב בית המקדס מונאי סביעי' היתה וסחרב הבית קיעב שנה קודם הלף הרביעי
והאמת סכסוף שנת השמיטה סרוב הבית כתשעה באל ואותה שנה סביעית היתה
אלא סקר אזה מונאי סביעית לפי סמיד אחרי חמשים יום סככנס סשרי התחילה
מונאי סביעית שהיא שנה ראשונה מששת ימי השמיטה וכתב עוד שגם אס מחשבו
מכריאת עולם ותשליכס שבעה שבעה יעלה לך החשבון שזה למנין שתמנה מקיעא
שנה קודם האלף רביעי לדעת הרמבם עב' דכרי הרב בעל כפתור ופרח וועל
זה החשבון סמכו כל ישראל שנה זו שהיא השמחה לבידיה היא שנת השמיטה בידיה
כשתמנה אלף סמועוד רעא מהאלף הרביעי כך הכל אלף ותקיע' וכסתשליכס זו
ו' מכל מואה יסארו כידך כ' אס כן מהח' יסארו כידך עסרה ומהאלף יסארו כידך
עשרים הרי שלמים ועס היט סתשע וארבעים שהיא שמיטה וכן אס תמנה
מכריאת עולם מהחמשת אלפים כסתשליכס שבעה שבעה יסארו כידך מכל אלף
עשרים הרי מואה ושלס מואות מהפרט הרי ארבע מואות מהארבע מואות יסארו
כידך שמונה וסמונה וארבעים מהפרט הרי חמישים ושלס השליכס שבעה שבעה
תמנא שהיא שנת השמיטה ולסון רמבם על חשבון המכ' כפי חשבון זה אנו מוכיז
לענין מעשרות וסביעית וסשמוטת בספים

קדושת שנת השמיטה כוונן הוא מדאורייתא לדעת כל חכמינו שזהו זכרנו
 למעלה בראש ההקדמה דכחיה דקדוש שניה שקדש
 עורא קדשא עד עלים לכל המצות התלויות בארץ ישראל ולדעת החולקים ואומרו
 שלא קדשה לעתיד לבא אלא כשחבר המקדש בטלה לדבריהם אין קדוש שמיט'
 נזהגת כוונן הזה אלא מדרבנן וכסם שמהגת קדוש שמיטה בקרקע ישראל כך נזהגת
 בקרקע של גוי למאן דאמר אין קמין לגוי בארץ ישראל להפקיעה מן המצות התלויות
 בה קדושתה מדאורייתא וכבר ביאר הרמב"ם בתשובת סאלה שהעתיקנו לשונה
 למעלה שאפילו מאן דאמר אין קמין מורה הוא מדרבנן יש קמין ולדבריו קדושת
 שמיטה כוונן הזה נזהגת כשל גוי כוונן הזה מדרבנן כמו כשל ישראל לכל מצות עשה
 ומצות לא תעשה שנזטוויכו בשנת השמיטה בין איקורי תורה בין איקורי סיפורים
 אך חלוק אחרים ביניהם שישראל שורע בשביעית בין שונג בין מורד יעקור
 ואם לא עקר באהרו אותן פירות מדרבנן מסום קנס שקייסונו ופס אסרו חכמים כל
 מה שגדל מאליו בשביעית והוא הנקרא ספיחים ולמה גורו עליהם מפני עוברי
 עבירה שלא ילך ויורע תכונת קטניות וזרעוני גנה כחך שדהו בפתר וכשינמח
 יאכל מהם ויאמר ספיחים הם לפיכך אסרו כל הספיחים הזמחין בשביעית
 בדכתב הרמב"ם ריש פרק רביעי מהלכות שמיטה ויכל ובסוף הכן כתב גוי שקנה
 קרקע בארץ ישראל וזרעה בשביעית פירותיה מותרין שלא גורו על הספיחין אלא
 מפני עוברי עבירה והגויים אינן מצווים על השביעית כדי שנגזר עליהם
 ולענין מצות ביעור פירות שביעית כתב הרמב"ם ריש פרק שביעי מהלכות
 שמיטה ויובל פירות שביעית אין אוכלין
 מהן אלא כל זמן שאותו המין מצוי בשדה סגולה המתך ולחיה אחר בארץ תהיה
 כל תכונת לחיב כל זמן שהיא אוכלת ממין זה מן השדה אתה אוכל ממה שכתב
 בלה לחיה מן השדה תיב לבער אותו המין מן הבית והוא ביעור של פירות שביעית
 כיצד הרי שהיו לגרוברות שביעית אוכל מהן כל זמן שהתאנים באכות בשדה כלו
 התאנים מן השדה אסור לאכול מאותן שביעית אלא מבער אותן היו לו פירות
 מרובין מחלקן מוזן שלשה שבערות לכל אחד ואחד ואסור לאכול אחר הביעור בין
 לעניים בין לעשירים ואם לא מצא אוכלין בשעת הביעור שורף באש או משליך
 לים המלח ומאכרן לכל דבר שמאכר ע"כ וכתב עליו מוה"ר יוסף קארן ז"ל
 ז"ל פירות שביעית אין אוכלים מהם וכו' כתב ופרק תשיעי דשביעית ופרק מקום
 שנהגו היו לו פירות מרובין מחלקן מוזן שלשת וכו' מסנה פרק שביעי דשביעית מי
 שהיו לו פירות שביעית והגיע שעת הביעור מחלק מוזן שלשה לכל לעניים אוכלים
 אחר הביעור אכל לא עשירים דברי ר' יהודה ר' יסאי אומר אחד עניים ואח' עשירים
 אוכלים אחר הביעור וכך היא שנויה כתב וכירו שלמי פרק שלשים וכך היא גרסת ר'
 שמעון וכך היא גרסת הרמב"ם שכתב בפירוש התורה וכתב פירוש עניים כל שלקטו
 הפירות מסדות אחרים מן ההפקר עשירים בעלי השדות עניים שלקטו אותם מן
 השדות שלהם בהפקרם וכן גרסת התוספות פרק מקום שנהגו וידוע דהלכה כר'

יומי וכתב ולפי גרסתם זו דהא דמשמע ככל מקום דאסור לאכול אחר הביעור
היינו בשמחזיק בהם מלאכול אחר שהפקרין והוציאו מרשותו שיאכל מהם בין אדם
בין חיה אם חזר וזכה בהם והכניסם לתוך ביתו אוכל והולך עד שיאכלנו וכן אמרו
בתוספתא פרק חמישי מי שיש לו פירות שביעית והגיע שעת הביעור מחלק מהם
לשכניו ולקרוביו ולמיוודעיו ומוציא ומניח על פתח ביתו ואומר אחינו בית ישראל כל
מי שנריך ליעול יבא ויעול וחזור ומכניסן לתוך ביתו ואוכל והולך עד שיכלנו גם ק"מ
כתב תוספתא זו וכתב עליה הנה למדת שהביעור הוא שלא יחזיק אדם בפירות
אלא יפקיה הכל ודוק הפקיה מותרים לאכול ובירושלמי פרק תשיעי' ינחק הנה
ליה עובדא פירוט שהיה זמן לבער פירות שביעית אתא שאל לר' יאשיה אמר ליה
תמי חלת רחמון ואפקר קדמיהון פירוט שלשה אוהבים שאפילו שתפקיר הפירות
לא יזבן בהם קפודקאי דנפרי שאלו לר' אמי כגון אכן דלית לן רחמין היך נורבא
מתעביד אמר ליה כד תמחון רגלא גלילא תהון מפקין לון לשוקא ומפקרין ליה והדר
זכין בית ורבינו היה גורם במשנה שכתבתו יוסי אומר אחד עניים ואח עשירים
אין אוכלין אחר הביעור וכדמבאר בדבריו בהדיא בפירוט המשנה הלכה שליטת
הפקרן חמישי ופסק בר' יוסי בתב הרב ר' יוסף קורקום ז"ל על גרסת התוספות ורבי
שמעון וק"מ ז"ל וזו תקנה גדולה לנושבי הארץ בזמן הזה כי אעפ"י שזו לקנות
פירות מהגוי כמו שנתבאר ספ"ד מכל מקום כיון שאין קנין לגוי חלה קדושת שביעית
על הפירות ונריך לבערם בזמן הביעור והרי הם כספחים העולים בטדה בור
ודמיהם מהספחים המותרים כי אעפ"י שלא גורו בהם גורת ספחים מכל מקום
קדושת שביעית עליהם וחיוב לבערם והוא הדין לפירות הגוים כיון שאין קנין
להם והרי הם כספחים שגדלו בקרקע ישראל שמייבין בביעור כי הדלות רב וענוס
ובמה שכתבתו יכולים לקיים מצות ביעור בלא ביעור וכאשר יעז רבי אמי להנהו
קפודקאי אעפ"י שלדעת רבי נריך לטרוף אותם ולבער וזהו הביעור וכן כתב רש"י
מקום שנהגו שהביעור הוא במקום מדרג רגל חיה ובהמה מכל מקום כדאי הם
הגאונים הנזכרים והראיות לקמך עליהם כל שכן בשעת הדחק כו' רב הוא עכ"ל
ונמצאו למדין שכל פירות שקונה ישראל בשביעית כל קדושת שביעית מהן בהם
וכשיגיע זמן הביעור יקיים בהם מצות הביעור דהיינו להפקירן בפני שלשה אוהביו
ואחר כך זוכה בהם ואוכלם עד עולם וגם אחר ביעור מותר לקנות אותם מן הגוי
שהרי מדברי כל הגדולים שהזכרנו למעלה מוכח בהדיא שלא נאסרו הפירות של
ישראל אחר הביעור אלא לפי שהשהה אותן בביתו ולא הפקירן לקיים בהם מצות
ביעור אבל בגוי שלא נצטוו לא שייך לאוסרן כמו שלא אסרו קודם הביעור מה
שזרע בשביעית מפני שלא חטא במה שזרעה שהרי לא נצטוו אך אחר שקנה
ישראל הפירות מן הגוי אפי' אחר הביעור מיד חל עליו חובת ביעור ומפקירן בפני
שלשה אוהבים וחזר וזכה בהם וכן יש ללמוד מדבריו של רמב"ן שכתב שאם עבד
ישראל את הפירות כדי לאוכלן אסורין באכילה משמע דאם נודע לנו שלא עבדן
לאוכלן אלא להפקירן בזמן ביעורן או אחר ביעורן לא נאסרו וכן אם נאכיל ולא

הפקידן בזמן הביעור וכסודע לכד' יאמר לו יקיים בהם מצות בעור או כשיעבור
לאונסו יפקידם ויחזור ויזכה בהם והכל נמי ישראל זה שבאו לידו כירות הגוי אחר
זמן הביעור ודאי לא נאסרו כיד הגוי ועתה שבאו ליד ישראל יקיים בהם מצות בעור
ואוכל' וזה כדור -

ולענין הפרשת תרומות ומעשרות בשביעית כתב רמב"ם פרק טשי מהלכות
מתנות עניים סנת השמטה כלה

הפקד ואין בה לא תרומה ולא מעשרות כלל לא ראשון ולא שני ולא מעשר עמי וכל
שאין בה שמטת קרקע מפרישין בארץ מצרים ובעמון ובמואב מעש' ראשון ומעשר
עמי מפני שארנות לא קדוכות לא' כדי שיהיו עמי ישראל נקמחין עליה בשביעית
והלכה למשה חסיני שיהיו מפרישין בארץ עמון ומואב מעשר עמי בשביעית אבל
בארץ שבער מפרישין בשביעית מעשר שמי כקדר רוב השנים ע"כ וגם כפירות
שגדלו בקרקע גוי בשביעית אומה שורע כשבאו ליד ישראל מוכח כהדין מכל מה
שכתבו למעלה דכגדלו בקרקע ישראל דמי ופטורין מן התרומות ומן המעשרות
זכן היה נוהג ומנהיג מהר גדול הדור משה מטרני זל גם מהר גדול הדור בכור
ד' יוסף קארן זלל בסוף ימיו כשחבר שלחן ערוך כת' סתם שנת השמטה אין בה לא
תרומות ולא מעשרות ולא חלק בין פירות הגוי לפירות ישראל וכן עמא דכר' זמן
בעור פירות שביעית אינו שיה' אלא כשכלה אותו המין בשדה כלה בבית שנאמר
ולכהמתך ולחיה אשר בארצך כל זמן שהחיה אוכלת מן השדה ממין זה אחת אוכל
ממה שביכית כלה החיה לאכול ממין זה אחת חייב לבער אותו המין מן הבית

ויש פירות שזמן ביעורן ידוע כדתניא בחוספתא לשביעית ומכאיה' כפסחים
בפרק מקום שנהגו אוכלין בגרוגרות עד חנוכה בתמרים עד הפורים

בעכבי' עד הפסח בזתים עד העצרת ולא חלו הזמנים הם כשמיני' אחר השביעית
כדרך שאקור לעבוד את הארץ בשביעית כך אקור לחזק ידי ישראל שיעבדין אותה
או למכור להם כלי עבודה לפי שאקור לחזק ידי עובדי עבירה כדאיתא בפרק ה'
דשביעית ומחזיקין ידי גוים בשביעית בדברי' כלכד כגון טראו אותו חורש או זרע
אומר לו תחזוק או תגליה כדאיתא בפרק הניזקין וכיוצא בדברים אלו מפני שאינן
מצווין על שביתת הארץ אבל לא יקעדנו כיד' ומפרש עוד בירושלמי שיכול לומר לו
עדור חרוש והתכואה שתנא מן הארץ הזאת אקננה אחר השביעית ורכים הן מפני
דרכי שלום שנינו במסכת שביעית כז' אין עושין חקורה כפירו' שביעי' לא בכירות
ולא בתרומות ולא בכבולות ולא כטרופות ולא בשקנים ולא בדמשים ולא יהיה לוקט
ידקות טדה ומוכר בשוק אבל הוא לוקט וכו' מוכר על ידו לקט לעצמו והותר מותר
למכור' לקח בכור למשתה כמו או לרגל ולא צריך לו מותר למכרו דדי חיה ועופות
ודגים שנתמכו להם מינין עמאים מותרין למוכר' שנינו בפרק שביעי' דשביעית
חרובין חדשים שכבשן ביין וישן וישנים כחדם חייבין בביעור פירוש כגון חרושין של
שביעית שכבשן ביין של ששית או ביין של מוצאי שביעית חייב לבער את היין שהרי
טעם פירות שביעית כז' זה הבלל פירות שביעית שנתערכו בפירות אחרות מן

במינו בכל שהוא שלא כמינו בנותן טעם ע"כ קמ"ג החסיר הכתוב בשמטה
 יותר מכל חייבי לאוין וחייב הגלות עליה כמו שהחמיר בעריות שנאמר או תרצה
 הארץ את שבתותיה והחמיר הענין פעמים רבות כל ימי השמה תשבות ונאמר והארץ
 תעוב מהם ותרץ את שבתותיה וכן שנינו גלות באה על עמי הדין ועל עוות הדין
 ועל שמטת הארץ מפני שכל הכופר בה אינו מודה במעשה בראשית ובעולם הבא
 ע"כ רמ"ב בפירוט החומש וכל הבאים לדור בא' חייבין להזכר מאד מאד
 בשמטה ובכל המצות התלויות בא' כסם שהיו והיו לקיימם האמוראים הדריש בה
 כראיתא בירושלמי כדו' שלא תהא מצות הדירה בא' באה בעכירה של בישול
 המצות התלויות בה ונמצא הפסוק יותר על שכר ואלה ישרא יעורמו לקיימן חמין :

מצות עשה מן התורה התלויות בא' ואפשר לקיימן בזמן הזה

פרק ראשון א הקוצר את שדהו לא יקוצר את כל השדה כלה אלא יניח מעט
 קמה לעניים כהוף השדה שכל לא תכלה פאת שרך בקוצרך וכן
 כשאוקף פירות האילן יניח מעט לעניים עבר וקצר או אסף נותן ממה שקצר או
 אסף מעט לעניים שנתניחו מצות עשה שכל עמי ולגר תעוב אותם ואפילו טחן ולם
 ואפה נותן מעט לעניים לקים מצות פיאה ושיעור פאה כל שהוא מן החווה מדברי
 סופרי לא יפחות מאחד מששים ב וכן בלקט כשקוצר ומאלס לא ילקט השכלים
 הנופלים בשעת הקציר שכל ולקט קצירך לא תלקט עבר ולקט אפילו טחן ואפה נותן
 לעניים שכל עמי ולגר תעוב שני שכלים לקט וג' אינו לקט ו וכן בפרט שפירט
 מן הענבים בשעת הכציר שני גרגרים פרט ג' אינו פרט ד וכן בעוללות אוהו
 עוללת אשכול קטן שאינו מעובה כשכולת שאין לו כתף ואין ענבים נוטפות זו על זו
 אלא מפוזרות שכל וברמך לא תעולל לעמי ולגר תעוב אתם ה וכן המעמר ושכח
 אלומה אחת בשדה הרי זה לא יקחנה שנאמר ושכחת עומר בשדה לא תשוב לקחתו
 עבר ולקטו אפילו טחנו ואפילו הרי זה נותנו לעניים שכל לגר ליתום ולאלמנה יהיה זו
 מצות עשה כסם שיש שכחה בעומרי' כך יש שכחה בקמה וכסם שיש שכחה כתבוא'
 כך יש בא' ליות נאמר במתנות עניים לעמי ולגר תעוב אתם כל זמן שהעניים
 מוכעזין אותם פקדו העניים מלבקש ו' חזור עליהם הרי הנשאר מהם מותר לכל
 אדם שאין מצוה לעזוב אותם לחיה ולעופות אלא לעניים והרי אין עניים ו
 מצות עשה להפריש תרומה גדולה ליתן אותה לכהן ואין לה שיעור מן התורה וכבר
 כתבנו למעלה שבזמן הזה שהולכת לשרפה מפריש כל שהוא לכתחלה ו
 מצות עשה להפריש אחר תרומה גדולה א' מעשר מהפירות הנשחרים ליתן אותם
 לכהן והוא הנקרא מעשר ראשון וכו' נאמר כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו
 זה מצות עשה להפריש העשומר מן המעשר הזה ונותנו לכהן והוא הנקרא תרומת
 מעשר שחייבין וריש על אכילתו מיתה בתרומה גדולה ש מצות עשה להפריש
 מעשר שני בטנה ראשונה ושניה ורביעית וחמשתית ובזמן הזה שאין מקדש פודקו

כפרוטה או כסוה פרוטה מפירות אחרות ואורף הפירות שחלל עליהם ומסליך
 הפירות לים לרמב"ם והראב"ד חלק עליו ואמר דרוקא כפרוטה * * * מנות עשה
 להפריש מעשר עני תחת מעשר שני בשנה של ושיית ונותנו לעניים סך מקצה
 שלש שנים תוניה את כל מעשר וגו' * * * יא כל חילץ אחר שעבר עליו שלש שנים של
 ערלה מנות עשה שיהיה קדש כמעשה שני של ושיית ויהיה כל פריו קדש
 ובזמן הזה פודהו כפרוטה כמעשה שני * * * יב מנות עשה להתודות לפני ה' אחר
 סמוניאין כל המתנות בערב יט אחרון של פסח של רביעית ושל שביעית וכן בפני
 הבית וכן שלא בפני הבית וחייב לבער ולהתודות שחא כי תכלה לעשר וגו' ואמרת
 לפני ה' חלדיך בערתי הקדש מן הבית וגו' כי גדאס נשאר חללו תרומה או תרומת
 מעשר כותנה לכהן מעשר ראשון ללוי מעשר עני לעני מעשר שני או נטע רביעית
 או כסף פדיון מבערן ומסליך לים או סורף כל חלה ממ רמב"ם והרמב"ם ממנין תר"ג *
 יג להפריש תרומה מן היפה ולא מן הרע על היפה שחא בהדמיכס את חלבו ממנו
 ואם הפריש מן הרע על היפה תרומתו תרומה לא שכתב מעוון * * * ממנין תר"ג * * * יד
 לתרום ממין על מינו של והרמותם ממנו דוקא ממנו דל' ממין עוד דרוסו שלא יתרום
 מן המחוכר על התלוס ולא מן התלוס על המחוכר ולא מן החדש על היסך ולא מן
 היסך על החדש ולא מן פירות הארץ על פירות חוזה לארץ ולא מפירו חוזה לארץ
 על פירות הארץ ולפי זה יש כאן מנה אחרת בלאו הכא מכלל עשה שאם תרום כן
 הוא עיבר בעשה * * * ממנין תר"ג * * * טו מנות עשה מן התורה לרוד בא' שנאמר
 וירישתה ויטבת כה ואזל בהפרי שמה וו שקולה כנגד כל מנות התורה ואמרו כל
 היוצא מא' ורר בחוזה לארץ יהיה בעיניך כע"א שנאמר כי גרשוכי היום מהקתפח
 כנחלת ה' לאמר לך עבוד אלהים אחרים ואיתא במסכת בתרא אמר רשב"י דלמלך
 ומחלוק וכליון נעששו מפני שגאלו מא' לחוזה לארץ שנאמר ותהום כל העיר עליהם
 ותאמרה הזאת נעמי אמר ר' יצחק אמרו חזיתם נעמי שיבאת מא' לחוזה לארץ
 מה עלתה לה אמר ר' יצחק ח' ושאפילו מצאו ס בין לא יצאו ומפני מה נעששו מפני
 שהיה להם לך רחמים על בני דורן ולא בקשו ע"כ ממנין תר"ג לרמב"ם ולרמב"ם *
 יז הפרשת התרומה והמעשרות מנה כמו שמנינו למעלה ונתיכתן לכהן ללוי וליש'
 מנה לכהן לדעת רמב"ם ורמב"ם * * * וזל רמב"ם פטר הדברים לפי דעתו זל שהמתנות
 שהם טובלות כל' מהן חקורות כאכילה עד שיפרשו מהם מתנו כהונה כזה כמנה
 ההפרשה מנה והנמינה מנה והמש' בזה הרי עיקה היא חקורה עד שיפרשו
 ממנה חלק והפרשתה מנה שב חלה תרימו תרומה וכן שיתנכל לכהן בין שיטרפה
 הרי נגמרה מנה וו והותרה העיקה כאכילה על כן באה מנה שמה לתת אותה
 לכהן ולא גזלה ממנו שגראשית עריקותיכס תתנו לה תרומה * * * וכן הדין בתרומה
 כמו שאמ' בפרי תרימו תרומה לה ראשית עריקותיכס חלה תרימו תרומה בתרומה
 גדולה הכתוב מדבר או אינו מדבר אלא בתרומה קלה כשהוא אומר חלה תרימו
 תרומה הרי תרומת חלה אמורה הא מה תלמוד לומר תרימו תרומה לה בתרומה
 גדולה הכתוב מדבר דבריו ואשיש לפי שהוא אומר ראשית דגין תרוסך ויזהרך

חובה אחת אומר חובה אחת אינו חלל חטאת תל תרימו תרומה לה חובה ולא חטאת
 ולפי שיש בהפרשתה מצוה חייב לברך עליה בהפרשתה כמו שהוא מפור' בתרומה
 ובתוספתא דברכות' ואלו לא היתה המצוה חלל בנתינתה לא בהפרשתה לא היו
 מברכין על הפרשתה שהרי אמרו כל מצוה שאין עשיתה גמר מצוה אין מברכין
 עליה ועוד הרי הבהנים מפרשים תרומה ומברכין והיא לעצמן כמו שאמ' בברכות
 פרק קמח ופרק יש בכור וכן כתב שם רש"י זל ובחלה טמאה מברכין על הפרשתה
 ואינה נתנת לכהן כמו שהוא מפורש במסכ' כרפ"ת חס בן התרומה הפרשת מצוה
 ונתינתה מצוה אחרת מן פסוק תתנו לנו' וכן בחלה הפרשתה מצוה מפסוק תרימו
 תרומה לה ונתינתה מצוה מפסוק ראשית עריקותיכם תתנו לה תרומה וכן במעשר
 ראשון כמנה הפרשתו מצוה מפסוק עשר תעשר כמו שכתבתי למעלה ונתינתו
 מצוה ונתת ללוי לגר ליתום ולא למנה ויכלול זה שתי מצות נתינת מעשר ראשון ללוי
 ומעשר שני לגר ליתום ולא למנה אבל לפי מה שכתבתי בשרשים אין נמנים כי
 הם מצוה אחת כיון דכדיבור אחד נאמרו ובמתנות שאין טובלות לא יבא במנין שא
 נתינתן על כן כמנה ראשית הגז מצוה אחת וזרוע ולחיים והק"ב מצוה אחרת זה
 גם כן פטט הכתוב ונתן לכהן הזרוע והלחיים והק"ב ראשית גז זאך תתן לו
 ואינו מברך על הפרשתו ענפי מצוה יז מצות עשה לשכות מעבודת הארץ
 ועבודת האילן בשנה שביעית שנאמ' ושכחה הארץ שכת לה ונאמר כחדיש ובקציר
 תשכות וכל העושה מלאכה מעבודת הארץ או האילנות בשנה זו בטל מצות עשה
 ועבר על לא תעשה ש' שדך לא תורע וברמך לא תזמור' אינו לוקה מן התורה שא
 על הזריעה או על הזמירה ועל הקצירה או על הבצירה ואחר הכרם ואחר שאר
 האילנות וזמירה בכלל זריעה ובצירה בכלל קצירה ולמה פרטן הכתוב לומר לך על
 סתי תולדות אלו בלבד הוא חייב ועל שאר התולדות שבעבודת הארץ עם שאר
 האבות שלא נתפרשו בענין זה אינו לוקה עליהן אבל מכין אותן מכת מדרות עכל
 ממנין תרי"ג יח מצות עשה להשמיט כל מה שתוציא הארץ כשביעית שנאמר
 והשביעית תשמטנה ונטשתה וכל הנועל כרמו או כנ שדהו כשביעית בטל מצות
 עשה וכן אם אסף כל פירותיו לתוך ביתו חלל יפקר הכל ויד הכל שוין ככל מקום
 שנ' ואכלו אביובי עמך ויש לו להביא לתוך ביתו מעט כדרך שמביאין מן ההפקר
 חמש בדי שמן חמשה עשר כד"יין ואם הביא יתר מזה מותר אין שביעית כוהגת
 חלל בא' בלבד שנ' כי תבואו לא הארץ ומהגת בין בפני הבית בין שלא בפני הבית
 ממנין תרי"ג יט רמב"ן מנה עוד מצוה אחרת כוה והיא האכילה לפירות שביעי'
 מאומרו והיתה שכת הארץ לכם לאוכלה ודרסו לאכילה ולא לקחורה ואמרו בפרק
 בתרא מע"א נמצא פורע חובו בפירות שביעי' והתורה אמרה לאכלה ולא לקחורה
 וכן כפל הכתוב מצוה זו ואכלו אביובי עמך כלומר מצווים הם לאכול פירות אלו ולא
 לעזבם להפקר כמו שכתוב בלקט לעני ולגר תעזוב אותם ונמצא שהעושה בקחורה
 בפירות שביעית עובר במצות עשה ויבא במנין המצות וכן מצאתי חבי קעד ליה
 במש' כפק דיומא במסל' לטתי נשים שלוקות בדר' א' קלקלה ואח' אכלה פגי שביעית

והיתה לוקה שלא אכלה אותם בדרך אכילה ועברה על מה שכתוב לאוכלה ואין זה אכילה ע"ל ר"טכז ממנין תרי"ג ועוד דרשו לאוכלה ולא לרפואה כגון שלא ילעם חיטים ויתן על גבי מכתו וכיוצא בזה ולא ישנה פירות מכריותיו דבר שדרכו לאכול חיל לא יאכלו מבזל ורב' שדרכו לאכול מבזל לא יאכלו חי ופירו' המיוחדין למאכל אדם אין מאכילין אותן לבהמה ולחיה ולעופות הלכה הכהמה מאיה לתחת התאנה ואכלה אין מחייבין אותן להחזירה ולא יתן שמן לחוך המדורה שא מדליקין כבר כל שאינו מיוחד למאכל אדם כגון קונים ודרדרים הרבין עושין מהם מלגומא לאדם אכל לא לבהמה * וכל שאינו מיוחד לא לזה ולא לזה כגון הקאה והאיוב והקירנית הרי הוא תלוי במחשבתו חשב עליו לעמים הרי הוא כעצים * לאכילה הרי הוא כפירות למאכל אדם ולמאכל בהמה מותנין עליו חומרי מאכל אדם שאין עושין מהן מלגומא וחומרי מאכל בהמה שאין שולקין אותן ואין שורפין תכן וקש של שביעי' מפני שהוא ראוי למאכל בהמה אבל מסיקין כגפן ובו גין של שביעית מרחץ שהנסק בתכן וכקש של שביעית מותר לרחוץ בה בשכר ואם אדם חזק הוא אסור שאל יסיקו בה דברים אחרים בשבילו כדי שיהיה ריחה מורף ונמצאו מפסידין פירות שביעית *

מצות לא תעשה מן התורה התלויות בא' ואפשר לקיים בן בוסן הזה

פרק שני הורע שני מיני זרעים הראויים למאכל אדם כאחד בא' לוקה שנא' שרך לא תורע כלאים ואחד הורע או השכנס או המחפ כגון שהיתה חטה אחת ושעורה אחת או פול אחד וערשה אחת מונחין על הארץ וחיפה אותן בעפר בין בידו בין כרגלו בין בכלי הרי זה לוקה * ואחד הורע בארץ או בעצין כקוב אבל הורע כעצין שאינו כקוב מכין אותו מכת מרדות * אסור לזרוע כלאים לגוי שהרי הקרקע בעודה ביד גוי בעומדת ביד יש' שהרי אין לו בה קנין להפקיעה מן המנות ואסור לאדם לקיים כלאי זרעים בשדהו שא עיקרן ואם קיימן אינו לוקה ומותר לישראל לזרוע כלאי זרעי' בידו בחוזה לארץ ואפילו לערב הזרע לכתחילה ולזרען בחוזה לארץ מותר ודברים אלו דברי קבלה * ב כלאי האילנות הרי הם בכלל מה ש' שרך לא תורע כלאים כיצד המרכיב אילן באילן כגון שהרכיב ייחוד של חפ ח באתרוג או אתרוג בתפוח הרי זה לוקה מן התורה בכל מקום בין בארץ בין בחוזה לארץ וכן המרכיב ירק באילן או אילן בירק לוקה בכל מקום * ואסור לישראל להניח לגוי שירכיב לו אילנו כלאים * ומותר לזרוע זרע אילן כאחד וכן מותר לערב זרע אילנות ולזרען כאחד שאין לך כלאים באילנות אלא הרכבה בלבד * הורע זרעם כלאים וכן המרכיב אילנות כלאים אעפ"י שהוא לוקה הרי אלו מותרין באכילה ואפ"ל לזה שעבר וזרען שלא באשר אלא זרעיתו בלבד ומותר ליע' ייחוד מן האילן שהורכב כלאים ולזרוע מורע הירק שמורע כלאי בדכתיבנא לעיל במנות הגהגת בכל מקום אך כלאי הכרם אין איסורן מן התורה אלא בא' נזל

פרק ב' מלת התלויות בא'

וזל רמב"ם ריש פרק חמישי דכלאים הורע שני מיני תבואה או שני מיני ירק ותעס
זרע הכרם הרי זה לוקה אחת משום שדך לא תורע כלאים ואחת משום לא תורע
כרמך כלאים ואינו לוקה משום זרע כלאי הכרם עד שזרע באי חטה ושעורה
וחרצן במפולת יד וכן אם חפה אותו בעפר לוקה וכן אם זרע שני מיני ירק וחרצן
אוזרע אחד ירק וזרע אחד מין תבואה וחרצן במפולת יד הרי זה לוקה ואינו חייב
מן התורה אלא על סככות ולקח וכיוצא בהן מזרעים שנגזרים עם תבואת הכרם
אבל שאר הזרעים חקורים מדבריהם אין חקור משום כלאי הכרם אלא מיני תבואה
ומיני ירקות בלבד אבל שאר מיני זרעים מותר לזרוע בכרם ואין צריך לומר שאר
אילנות **ג** מי שזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד ביהוד בין שזרען ישראל
בין שזרען גוי בין שעלומאליהם שמהן חקורין באבילה ובהנאה שנאמר פן תקדש
המלמה הזרע כלומר פן תדחק תאקור את שתייהם ודרשין כפי ק כל הבשר פן
תוקד איש וגם תניא בא"מ כהן פן תקדש ונאמר להי"ן כל זר לא יאכל קדש מה להי"ן
איסור אבילה והנאה אף כהן איסור אבילה והנאה לכיכר האוכל כות מכלאי הכרם
בין מן התבואה בין מן העבבים לוקה מן התורה ושניהם מצטרפין זה עם זה בדרא
שזרעו באי שנכרמך אבל בחוץ לארץ כלאי הכרם מדברי סופרים ספק כלאי
הכרם באי חקור ובקוריא מותר כיצד היה ירק ורוע בכרם וירק נמכר חונה לו
שמה ממנו הוא זה שמה מאחר **ד** שלא לבלות הפאה שנלח תבלה פאת שדך
ה שלא ללקט הלקט שכל לקט קצירך לא תלקט **ו** שלא לעולל הכרם שנאמר
וכרמך לא תעולל **ז** שלא ללקט פרט הכרם שנאמר ופרט כרמך לא תלקט **ח**
שלא לטוב לקחת השכחה שכושכחת עומר בשדה לא תטוב לקחתו וכלן מצות לא
תעשה הן שנתקן לעשה שכל עני ולגר תעוב אותה ואם לא קיים עשה שבהן לוקה
ט שלא יקדים תרומות ומעשרות זה לזה אלא יפריש על הפרה האמור למעלה
שנ' מלאתך ודמעך לא תאחר כלומר לא תאחר דבר שראוי להקדימו **י** שלא
יאכל זר תרומה שכל זר לא יאכל קדש והוא במיתה **יא** שלא יאכל כהן
שמה תרומה שכל איש איש מזרע אהרן והוא גרוע אוזב בקדשים לא יאכל עד אשר
יטהר וכן חלה בקראת תרומה ובהן שמה מזהר עליה וכתב רבי שמסון בפ' בתרא
דמסכת חלה אין עכשיו באי תרומה נאכלת דכל מה שגורו משום תרומת אי גורת
ובימי חכמים היו מוין באי כדאמרינן חכריא מדכן בגלילא אבל עכשו בעלה אפר
פרה לא מסתכח בהן טהור דאעפ"י שיכולין לעכול לשאר טומאות וגם על טומאת
מת והדרומכל מקום אין יכול לזוהר מטומא כל מתכו שיהיו באהל המת ומטמא
גם הם אחרוני באהל דחרב הרי הוא כחלל אף לטמא אחרים כדמוכח בבביר פ'ר
כהן גדול ולא זה והרו על הכהנים דכל טומאת מת שאין נזיר מגלח עליה בהן מזהר
עליה שאין נזיר מגלח על טומאת חרב כחלל כדמני בהדיא בריש תוספת ראהלות
עבל **יב** שלא לאכול מעשר שני חוץ לירושלים שנאמר לא תוכל לאכול בשעריך
מעשר דגן וגו' **יג** שלא לאכול מעשר שני בטומאה ואפי' בירושלם עד שיפדה
שגולא בערתי ממנו בטמא וזוהר תיה מלא תוכל לאכול בשעריך כפ' הערל וכבר

כתבו לעיל דהאידנא כלנו טמאי מתיס יד כל העושה מלאכה מעבודת הארץ
או האילנות כסגת השמטה בטל מצות עשה בדכתיבנא לעיל ועבר על לא תעשה
שנאמ' שדרך לא תודע וכרמך לא תזמור אינו לוקה מן התורה לא על הזריעה או על
הזמירה ועל הקצירה או על הקצירה ואחר הכרם ואחר שאר האילנות ומיר' בכלל
זריעה ובקצירה בכלל קצירה ולמה פרטן הכתוב לומר לך על שתי תולדות או כלכל
הוא חיוב ועל שאר התולדות שבעבודת הארץ עם שאר האיל' שלא נתפרסו בענין
זה אינו לוקה עליהן אבל מבין אותן מבת מרדות כיצד החופר או החורט לצורך
הקרקע או המסקל או המזבל וכיוצ' בהן מטא עבוד הארץ וכן המכריך או המרכיב
או הנוטע וכיוצא בהן מעבודת האילנות מבין אותן מבת מרדות מדכריהם אינן
בוטעין בשביעית אפילו אילן הרק ולא יחתך היבולת מן האילנות ולא יכרך העלין
והבדים היבש' ולא יאבק את צמרתו באבק ולא יעשן תחתיו כדי שימות התולעת
ולא יסוך את הנטיעות בדבר שיש לו זממה כדי שלא יאכלו אותו העוף כשהוא רך
ולא יסוך את הפגין ולא ינקור אותם ולא יכריך את הנטיעות ולא יקטום אותן
ולא יכבד את האילנות וכן שאר כל עבודת האילן ואם עשה אחת מאלן בשביעית
מבין אותן מבת מרדות מטסקין בית השלחין בשביעית והיא טרה הזריעה שנמאה
בוותר וכן טרה האילנות אם היו מרוחקין זה מזה יותר מעשר לבית באה מוליכין
את המים מאילן לאילן אבל לא יסקו את כל השדה ואם היו מקורבין זה לזה עשר
לבית באה מטסקין כל השדה בשבילן וכן עפר הלכן מרביצין אותו במים בשביעית
בשכיל האילנות שלא יפקדו ועושיין עיגיות לגפנים ועושיין את אמת המים בתחלה
וממלאין את הנקעין מים ומפני מה התיירו כל חלה שאם לא יטקה תעשה הארץ
מלחה וימות כל עץ שבה והואיל ואיכור הדברים האלו וכיוצא בהם מדכריהם לא
בזו על אלו שאין סבור מן התורה חלה אותן שני חכות ושתי תולדות שכארנו
משברבו האנקין והטילו מלכי גוים על ישראל לעשות מחנות לחילותיהן התיירו לזרע
בשביעי' דברים שזריבין להם עבדי המלך כלכל וכן מי שכפאו אונס לעשו בשביעי'
בחנם כמו עבודת המלך וכיוצא בהן הרי זה עושה עכל רמבם והכי איתא פירק זה
בורר אוקפי שביעית כשרין ומכרם מאי אונס ארמונא ופי' רש' ארנונא מס סגובה
המלך מן התבואות כך וכך כורים מן הסדה לשכה ומסיים גמרא כדמכריו ר' ינאי
פוקן וזרעו בשביעית משום ארנונא וכתבו סס בתוספות ואם קאמר ומשום ארנונא
התיירו לחרוש ולזרוע דהויא איקורא מדאורייתא ויס לומר דאירי בשביעית
בזמן הזה דרבנן אינמי יש לומר דפקוח כפס הוא ששאל להם המלך מס ואין להם
מה יפרעו ומתיס בחפיסת המלך והכי אתמר בירושלמי משום חיי כפס עכל'
למדנו מדבריהם שלפי דעת רוב הפוסק' שכתבו למעלה דסכירא להו דקרושת
עורא קדשה עד עולם ותרומות ומעשרות בשביעית בזמן הזה
מדאורייתא שאין מתירין לבעלי שדות ישראלים שבא' שיעברו עבודת הארץ והאילן
מפני המס שהרי אין היום חכמה כלל בזמן הזה מן המלכות וכן למדנו מדעת
הירושלמי בדעת הפוסק' דהמנות התלוי' בא' בזמן הזה דאורייתא בין דלא התיב

אלא משום שפנה והכי נקטינן שהרי כתב ה' שכתב שכל מקום שיש מחלוקת בין הפוסקים אם נמצא שהירושלמי מקייע א' מהם הכי נקטינן דדוקא בשחלק הכבלי עם הירושלמי נקטינן ככבלי דהוא בתרא אבל כשיש ספק בכבלי וכירושלמי אין ספק ירושלמי עדיף * טו כל שתנויא הארץ בשנה שביעית בין מן הזרע שגבל בה מקודם שביעית בין מן העיקר שנקצרו מקודם וחורו ועשו וסביהם נקראו ספית בין מן העשבים והירקות שעלן מאליהן ואין להן זרע הכל מותר לחבלו מן התורה אבל זהיתה שבת הארץ לכם לאכלה ואפילו שדה שטויה בה בשביעית ונמחה פירותיה מותרין באכלה וזו את הפיח קניוך לא תקצור שלא יקצור בדרך הקצור בכל שנה ואם קצר בדרך הקצורין לוקה בגוף תקצר כל השדה והעמיד כרי ורש בבקר או סקלה לעבודת הארץ כמו שבארנו ולא קוצר מעט מעט וחובטו ואכל ומדברי קופ' סיהיו כל הפיחין אסורין באכלה ולמה גזר עליהם מפני עובדי עבירה שלא ילך ויזרע תבואה וקטניות וזרעוני גנה בתוך שדהו בתר וכת' נחמ ואלו מהם ויאלמר ספיתין הן לכיך אסרו כל הפיחין הנזמחין בשביעית הא למדת שאין אובלין מפירות שביעית אלא פירות החולבות והעשבים שאין זרעין אותם רוב האדם בגזן הפוגם והירבוץ הסוטים ובל כיוצא בהן אבל הירקות שדרך רוב האדם לזרוען וזרעית תבואה וקטניות כל הנזמח מהן אסור מדבריהם והמלקטן מכין אותן מכת מדרות * ספיתין העולם בשדה בור ובשדה ניר ובשדה ברס בשדה זרע מותרין באכלה ומפני מה לא גזרו עליהם לפי שאין אדם זרע מותר אלא שדה בור אין אדם נפנה לשם ושדה ניר הנזה הוא כתיקנה * ושדה ברס אינו אסור כרמו ושדה זרע הפיחין מפקדין אותה וכן החבין של שביעית מותר בכל מקום ולא גזרו עליו * פי הפירות שיוצא האילן בשביעית לא יאספם בדרך שאוסף בכל שנה שג' ואת עכבי נזירך לא תבזר ואם בנזר לעבודת האילן או שבנזר בדרך הכנייה לוקה וכיצד עושה תאני של שביעית אין קוצין אותן כמוקנה אבל קוצן הוא כתרבה ולא ידריך עובים גנת אבל דורך הוא בעריכה ולא יעשה אותם בבית הברו אבל כותש הוא ומכניס לתוך ברקטן ביותר וטוחן בבית הברו וקוטע ומכניס לברקטנה וכן בשאר הדברים כל שיכול לסמות משנה *

הרי כתבנו לך מועד במצות לא תעשה התלויות בא' ושאר פרטים מבוארים כספרים ואתה דע לך * וצריך כל איש ישראל לחב את אי' ולבא אליה מאספי ארץ כתשוקה גדולה כבן אל חיק אמו כי תחלת עומנו סנקעה לנו בכייה לדורות יען מאסכו כה שגא וימאסכו בארץ חמדה ובפרדון נפסמו מהרה יהיה כתיב כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו ושם גזמר אתה תקו' תרחם ציון וליפוך היו האמוראים מנשקים עפרותיה ואכביה ככואם אליה ומה טוב ומה נעים לשיב שיר ידירות אשר יקרה ר' יהודה הלוי עליה באהב' רכה תחלת השירה ארץ הקדושה יקרה חמודה וכו' אכן אנו משודרים על ציון ר' יהודה בר אלעאי כל ערב רח' בשמחה רכה ומתחננים לאל אל יגרמנו מאלה * גם הקובים והחוקים אשר חוננה לה ראוי להם שיהיו נכבדים ותאכיס אליה כי בשם שבחר בהם כך בחר בא' ויחד

אותה

אותה להם ואין יקראין גוי'אל'אל עמה שכך פיר'רשב"י על מקרא שכתוב ומי כעמך
 כישראל גוי'אל' בארץ ומנינו במדרש שהביה אמר לאברהם אבינו פעם ראשונה שילך
 לארץ ישראל ויראנה ויחזור ואחר שחזר לא נתן לו רשות לחזור ללכת לארץ ישראל
 עד חמש שנים ואותן חמש שנים היה משתוקק לחזור ללכת והוא אמר זה הפסוק
 מייחן לי אבר כינוה אעופה ואשכונה הנה ארחיק כדוד אלני במדבר בלה מוטב
 ללון במדברות של ארץ ישראל ולא ללון בבלטרוי'של חונ'לארץ והיה תלכ ומשקורטה
 כתיב וילך אחרם כאשר דבר אליה וקודם כואו אל הארץ לא היה משתוקק אבל
 אחר שכל שמה פעם ראשונה וראה במראה הנכבשה יקר תפארת קדושת הארץ
 אז נבקוף נבקף וממנו נלמוד לדורות אנחנו יוצאי חלציו להיות נכספים כמוהו אף
 על פי שיוסביה כעדר על מנת כך נהיה שמחים בייסורין וזהו טעם ממיכות
 פרשת עמלק וביחתי ארץ ישראל בפ' כי תבא כמו שאמרו ז"ל מתנות נתן הקב"ה
 לישראל ולא נתן חלל על ידי ייסורין ואלו הן תורה וארץ ישראל ועלם הבא
 וכי היכי דבכימה ראשונה בא עמלק ה"כ כביבוס גליות בסרונים לכא לארץ ישראל
 עמלק מודמן להם בדרכך וכאשר עינינו רואות היום תמיד יראה וישפוט והתחיל
 בתיבת והיה הוא א' משנים עשר צירופין של השם הקדוש רמז כי הדר בארץ ישראל
 דכך בה' הפך הדר בה'ל היינו הישראלים שדומה למי שאין לו חלוקה ונקט צדוק וה
 דמו למה שאצל כל מקום שנאמר והיה לשון שמחה הוא וכמב' רמב"ן במנין תר"ג
 מצות ישיבת א"י כל עת ורגע שהאל' בארץ ישראל הוא מקיים המצוה וידוע שעקר
 שבר המצוה על השמחה גדולה בה כדכתי' תחת אשר לא עבדת אתה א"יך בשמחה
 אם כן צריך היושב בארץ ישראל להיות שמח תדיר במצותו התדירה באהבתו
 אותה וגם צריך להיות ירא וחרד בדכתיב רשב"י כל פקודא דלאו איהי ברחימו
 זרחילו לאו פקודא היא לכך אמרו באבות דרבי נתן הו' שם וחרד על המצות
 והנה תיבת והיה אצל מצות ישיבת ארץ ישראל דמו לשמחת המצוה וקמיכות
 הפרשה לעמלק רמז לחרדה במצוה מהרצועה התלויה באויר וייסורין של ארץ
 ישראל הן מן האמונות מה' הן מן החולאים מוכח כפרה הם בדבר שנאמר וכל יאמ
 שכן חליתי העם היושב בה כסוף עון וזה רמז וגם כן בפסוק זה כסופי חייבת
 והיה כי תבא אל הארץ אשר ה' אלהיך נתן לך נחלה נכה והוא מלשון מכה לו מן
 הדמים וכדפירש' בפסוק אולי אוכל נכה כו' ופירוש הענין שעל ידי הגור' שנא'ל'
 מותכים ומתמט'ט' העונות והעם היושב בה יגשול עון וכתוב וכפר אדמתו עמו
 ודוקא בעונות קלים ששכים ומתחרטים עליהם וייסורין אל' ממרקיין וכעת מותו
 של חסד הולך נכחו לגן עדן אבל הכאים לארץ ישראל ואין שמים על לב
 כיהם בהיכל המלך ומורדים ופושעים ומרבים במסתאות של סעודת מרעות
 ומרוצים ע' הם הכתוב אומר ותכאו ותטמאו את ארצ' ומחלתי שמתם לתיעבה
 וכתוב כי תכאו לראות פני מי בקט' זאת מידכם דמום חרדי' ולא יעלה על לבם
 שאחרים מותם ישארו בארץ ישראל אלא במותם יגרשו חונה ככלבים וזה לשון
 פקדי רבי אליעזר וכל הרשעים המתים בארץ ישראל נפשותם נשלכות כחונה לארץ

מנאמר ואת נפשו אויבך יקלעכה בתוך כף הקלע ולעתיד לבא הקדוש ברוך הוא
 אחוזו בכנפות הארץ ומנעך אותה מכל טומאה ומשליבן לחוזה לארץ שנאמר לאחוז
 בכנפות הארץ וינערו רשעים ממונה * וכתב רמב"ן בפרשת אחרי מות
 מהזביר הכתיב בערית ותטמא הארץ ואפקוד עונה אעפ"י שהעריות חובת הגוף
 ואינן תלויות בארץ מכל מקום עקר כל המנות ליושבים בארץ ה' וכן שני בסיפרא
 ולא תקיא הארץ אתכם ארץ ישראל אינה כשאר ארצות אינה מקיימת עובדי
 עבירה * והנה הכותיים לא היו עושים בארצם ובכוחם בארץ ה' ועשו טם
 כמעטיהם הראשונים שלח בהם האריות הממיתים אותם לכן כל אים יחדד בכחו
 אל ארץ ישראל להיות ירא שמים בפני כפלים ממה שהיה כחונה לארץ וידע כי
 בבית המלך הוא יושב * ובכל מקום ובכל עת צריך אדם להיות ירא וחדד
 ולפשוט בגדי עצלות ולאור מתנוו בחוקה לקיים מכוון מלכו של עולם שבראנו
 לכבודו לשדו ולכרך כשמו בלי רפיון כדאמרו ז"ל כל המרפה עצמו בדברי תורה
 או במנות אפילו במנה קלה אין בו כח לעמוד ביום דרה * וזה טעם שני לקמיכות
 פרשת תבא לפרשת זכור דעמלק ולעיל מינה לא תעשו עול כמדה במשקל ופירם
 רש"י כסם רז"ל סוף מידות לעמלק לומר שאם תחטא במדות הרי אני מגדה כך את
 הדוכ פירוש לפירושו דזכור זה בזכור דמרים שרובה למר תזכור מה שנעש' למרים
 על לשון הרע ותזהר פן תלקה אחת כמותה והכא נמי הא בתחילה כשכח עמלק
 כתוב וילחם עם ישראל ברפידים ופירושו בשביל שרפו יד ה' מן התורה ומן המנות
 לכן נזהר לא לתפודך מן המנו ולא תחטא במנות לא תעשו עול במשפט כמדה
 ומשקל ברפין ידים לומר אין חקר במדה זו אלא כל שהו וכמה דקדוקין שצוו
 ית' כפי שחוקר למכור כמדה חברה אפילו לבוי כדכתב סג"ו ואסור להשתותה
 בבית אפילו לעבד של מי רבלי כמפורס בגמרא ה' לך סוף ובר עמלק אצל מנות
 לא תעשה ומנה נזכור וזרון עמלק בכל מצות לא תעשה וסוף אחר וזרון עמלק
 מנות עשה דהבאת בכורים שהיה אפשר לרפות בה ידים לומר למה אטרח לעלו
 לירושלם לאשכול ענבים א' או רמז או שכולת והרי הכבורים בחמץ לכהנים אני
 אחז לכהנים שכעירי ומאי כולי האי לך סמכה לעמלק לומר אם תרפה ירך הרי
 עמלק כנידך להלקותך וה' למרפה ירו מכל א' מנות עשה * ואעפ"י שחייב
 אדם להזהר בכל המנות מכל מקום יטלו להחזיק באחת מכל המנות בכח גדול
 ובהתמדה שלא יעבור עליה כל ימי חייו לפי שכללות התורה שהם תרי"ג מצו' נקר'
 עץ חיים כדכתיב עץ חיים היא למחזקים בה והאוחז ענף אח' מן האלן יפה אושו
 בכלו שכל שאר הענפים נמשכים אחר אותו ענף שכלם גוף אחד אבל אם בא
 לאחוז בכל הענפים יחדיו לא יוכל לאחוז כלום היינו דגרבינן במסכת שבת פרק
 כל כתבי אמר רב נחמן תיתי לי דקיימית שלש פעודות בשבת אמר רב יהודה תיתי
 לה דקיימית עיון חפלה אמר רב הונא בריה דרב יהושע תיתי לי דלא סניגא ד'
 אמות בגילוי הראש אמר רב ששת תיתי לי דקיימית מנות חפלינן אמר רב נחמן
 תיתי לי דקיימית מנות צינית ליה אמר יוסף לרב יוסף בריה דרבה אבון במאי והיר

טפי אמר ליה מיניתי * יומא חד הוה קא קלין' כדוגא' איפסקי ליה
 חוטא ולא נחית ואתא כמה דלא רמיה * ופירשי דקיימית מנות תפלין שלא
 הלך ארבע אמות בלא תפלין וכן לעבין צינית עד דרמייה שתקפה וזה לשון תלית
 צינית כדאמרינן בעלמא לא רמי חוטי עכ"ל * וכך פירא קמא דקרושין תקן כל
 העושה מצוה אחת מטיבין לו ומאריבין את ימיו ונוחל את הארץ ובגמרת כבלי פו
 דרונה לומר העושה מצוה אחת יתרה על זכויותיו והיו כאלו אמ' כל זכויותיו מרובים
 על עוונותיו והרב' קסה למה רבי' כתם קדוש' דמשמעו דבחדא מצוה קאח' כלכד
 לכך בר' לומר דכיון למה שאמרו שגריף אדם להחיות' מזה אחת תקנה בשלמות'
 תדיר בכל כחו ואז ודאי מוכטח לו זכויותיו יהיו מרובים על עוונותיו והכי נמי גר'
 על אחת משנה בירושלמי אמ' ר' יוסי בר' בון מי שייחד לו מצוה ולא עבר עליה מימיו
 ונראה לכאורה שחלק עם הבבלי ומפרש כל העושה מצוה אחת כפסטה ח' כלכד
 והעושה נודע מאליו דכשמוחזיק מצוה אחת ככל' עוודאי' שיהיה צריך גמור בכל
 שאר המצות * ועל דרך זה יפלא דקתני וכל שאינו עושה מצוה אחת אין מטיבין לו
 וכו' היינו שמבטל אותה ואינו עושה אותה כלל והוא דעת הרמב"ם שמומר לעבירה
 אחת הוי מומר לכל התורה כלה וכן נמי דעת הרב רבינו יונה * אי נמי אפשר שגם
 הירושלמי מפרש המשנה דהעושה מצוה אחת יתירה על זכויותיו קאמר חללא מה
 שכתב שייחד לו מצוה ולא עבר עליה מימיו * כח לתת טעם לרבינו הקדוש אמאי
 נקט האי לישנא ותרו' כדאמרינן ונראה שזה נמי דעת הרמב"ם ז"ל שאפי' שכתב
 בקוף מקבת מכות על משנת רבי חנניה בן עקשיא אומר רבה הקדוש ברוך הוא
 לזכות את ישראל לפיכך הרכה להם תורה ומצות שאי אפשר שלא תחשק נפשו
 באחת מכלן לעשותה בשלמותה כתיקנה וכה יוכה לחיי העולם הבא אין כוונת
 הרב דבמצוה אחת לבדה יוכה שהרי הוא עצמו בקוף פק' דקרושין על המשנה
 שכתבו כל העושה מצוה אחת מטיבין לו פירש בה הרב מה שפירש הבבלי כפי'
 דמצוה אחת יתרה על זכויותיו קאמר וגם אם נאמר שדעת הרב שהירושלמי חולק
 על הבבלי במה שכתב שייחד לו מצוה אחת ולא עבר עליה כל ימיו במצוה אחת
 לבדה קאמר והוא פירוש שלישי על השנים שכתבו למעלה אם כן תקשה דיריה
 אדיריה למה לא פירש בקוף פק' דקרושין כל העושה מצוה אח' מטיבין לו במשמע'
 כיון שהוא סבור שזה האמת והוא מה שכתב בקוף מכות חללא ודאי הוכיח תחילתו
 על סופו שגממה שפירש דמצוה אח' יתירה על זכויותיו קאמר וכוה דוקא הוא שזוכה
 לחיי העולם הבא מינה למוד דמה שכתב בקוף מכות דבמצוה אח' בשלמותה יוכה
 לחיי העולם הבא הכי קאמר דודאי על ידי אותה מצוה יתחוק כשאר המצו' ויהיה
 רוב זכויות ואודא לטעמיה שהוא סבור על דרך זה כעבירה דמומר לעבירה אח'
 מומר לכל התורה בלה דמקתמא כיון שפקק בה כל כך גם כשאר המצות יהיה
 פושע בדכתב רכיבונקיס כריש מקבת חולין אבל ודאי אין שלמות האדם חללא
 בתרי' מצות שניתנו לו למשה בסיני דמח מצות עשה ושקפה מצות לא תעשה כמחין
 דמח איבריו ושקפה גידיו על אדם ואת הרי במה מצות תלויות בכהניס וכמקדש

ובמלך איך כל יחיד יכול לקיים תרי"ג ז' לישראל כלם נפש אחת דכתיב שבשים
 נפש גם הם גוף אח' כמו שפירש רבי שמעון בן יוחאי על פסוק אדם אחס והוא מה
 שנאמר גוי אחד בארץ ולכך כתיב וכשלו איש באחיו ופירשו ז' איש בעין אחיו
 וכלן מצויין במצות הוכח תוכיח אפילו תלמיד לרב אם כן במה שמזוין חלונות חלונות
 במצות שהם יכולים לקיים אעפ"י שאין המוכיח יכול לקיימן בתוכחתו חשיב כאלו
 קיימן על דרך שאמרו כל המזכה את הרבים זכות הרבים תלוי בו והוא שאמרו המ
 גשמי במאי וכיין ומתרחץ לפי שהם מוכיח את בעליהן ואת כניהן לעסוק בתורה כלומ'
 כיון דמצות תת' אינן יכולות לקיים והשלמות אינו אלא בקיום תרי"ג הרי חקר להם
 זאת ומתרחץ שגם זאת מקיימות:

מצות התשובה פרק א

דבואת תעלה לנפש בדבר שנא' רפאה נפשו כי חטאית לך • כחג החסיד
 הקדוש רבינו יונה בספר שערי תשובה עקרי התשובה • הראשון
 החרטה על מעשיו הרעים לומר מה עשיתי איך לא היה פחד לרעים לנגד עיני ולא
 גירותי מפני האף והחמה • חב עזיבת החטא ועזוב דשע דרכו ויגמור בכל
 לבו שלא יוסף לשוב בדרך ההוא עד יום מותו • חג היגון הגדול יתחולל ברעיומו
 ויאנח במרירות לב ונפשו תהיה מרה לו כי הכעיס את מי שבראו וברא השמש והירח
 והשמים והארץ והכל מעשה ידיו • הד הצער כמעשה שנא' טובו עדי
 בכל לבבכם כנוס וככי וכמספר • הח הדאגה והפחד והעונש מהעונות שעשה
 כמה רעה עתידה לבוא עליו ואיך ינצל • חו הכוזה הגדולה שיבוש מהמלך
 ולא ישא פניו של כושתו וגם ככלמתו כושו והכלמו • חז הכנעת הלב שידע
 שהממרה על דבר המלך הגדול ודאי נגרע מערכו והוא נתעב ונאלח ויהיה נכוה
 בעיניו במאם כמוכה שחין ולא ישיב למגדף לו • הח הכנעה כמעשה שתמיד
 יהיו עיניו שחוח למטה בארץ ודבורו בקול נמוך וידבר רכות ולא קצות • חט
 שכירת התאוה הגשמית יפרוש מן התענוגים ולא יאכל רק לשבע נפשו וקיים גופו
 ולא יגש לאשתו רק לקיים מצות פריה ורביה • חי ייטיב פעלו בדבר אשר וזה
 אם הקתכל בעריות יתנהג כשיחת עינים תמיד יכוון לעסוק בתורה באור עיניו
 בתורה שככתב רזו רגליו לעבירה ירוץ תמיד לדבר מצוה • לשון סקר מבאן ואלילך
 ידבר אמת ופיו יפתח בחכמה ידים שופכות דם או גזל שהוא שפיכות דמים יפתח
 ידיו לעני לגר ליתום ולאלמנה ויזיל עשוק מיד עושקו לב חורש מחשבות און יטהר
 ויתכוון בגדולת יוצרו שם מחלוקת בין אדם לחבירו יבקש שלום וירדפהו תמיד •
 היא חיפוש דרכיו שנאמ' לחפשה דרכנו וגו' כדי שיזכור כל הדברים שחטא כדי
 שיתודה ויכנע ולא יוסף לחטוא בהם • היב לחקור גודל כל אחד מעבותיו
 אי זה חייב מלקות או כרת או מיתת כד' למען יכנע וימרר בבכי וכתיב ראי
 דרךך בגאי רעי מה עשית יי' ה' י' שיהיו אפילו העבירות הקלות חמורות
 בעיניו שאין לו להקתכל קטנות העבירה אלא גדולת המלך שזה עליה • היד

הוידו כפרות דכתיב והתורה אשר חטא עליה ויש לו להזכיר גם עונות אבותיו
 דכתיב והתירו את עונם ואת עון אבותם * הטר התפלה שיחפלו לה ויבקש
 רחמים שימחלו לו וימחק עונותיו שנאמר הרב בכפני מעוני ומחטאתי שהרני *
 היד תיקון המעוות ישיב הגולה אשר גזל הואת העושק אשר עשק ופירוש עושק
 שהיה חייב ממון לחבירו ומעכב מלפרוע לו וכן אם צער את חבירו בדברים או
 הלכין פניו או ספר עליו לשון הרע אין לו כפרה עד שיבקש ממנו מחילה * היד
 לדרוך פעילת החסד והאמת שנאמר בחסד ואמת יוכר עון החסד נדקה וגמלו
 חסדים והאמת שיחוק ידיו אכסי האמת ונשאו ראשם ואכסי הסקר יטפיל ויקרא
 תמיד את ה' ככל עון * היד שהיה חטאתו נגדו תמיד עד יום מותו שנאמר
 וחטאתי נגדי תמיד * היד עויבת חטאון אם יודמן לו אותה החטא יכבוש את
 יצרנו ויכרח כמפני חרב מפני יראת אלהיו ואף אם לא יודמן בעת אומרנו בכל
 כפסך יכוין חפילו הוא נוטל את כפסך בטלם עבירות בעבודת שליחים בגלויו עריות
 ובשפיכות דמים שאם יבאו לידו ימקור הפסו ולא יחטא בעבור אהבת המלך יתב
 חב להשיב רבים מעון כאשר תשיג ידו שנאמר והשיבו מעל כל פשעיכם למדמו
 כי זה מעקרי התשובה * ובסוף הקפר כתב הרב זל על מה שאמר רבותנו
 זל ארבעה חלוקי כפרה עבר אדם על מצות עשה ועשה תשובה אינו זו משם עד
 שמוחלין לו וכן אם הרהר בעבירה ומיד כתחרט ומבל מקום בזמן המקדש היה
 מביא קרבן עולת נדבה ליהתרוצות לכפי ה' ית'ועתה שאין לנו קרבן בעונותינו אם
 חטא אדם בהרהור הלב או שעבר על מצו' עשה יקרא פרשת העולה אשר בתחלת
 ספר ויקרא ובתחלת קדרו את אהרן כי בקריאת פרש' הקרבן יהיה לבו במקום
 הקרבת הקרבן כדאמרנו כל העוסק בפ'עולה בחילו הקריב עולה בפרשת חטאת
 כאלו הקריב חטאת בפרשת אשם כאלו הקריב אשם * כ'עבר על כל מצות לא
 תעשה תשובה תולה ויום הכפירים מכפר ויהיה אדם מחבה מתי יבא יום הכפורי
 לכפר עליו ולכן זוננו ית' לעשות סעודה ערב יום הכפורי שנשמה כי יכופר עונותנו
 ג' עבר אדם על כרתות או מיתות כד' תשובה ויום הכפורים תולין ויש דין ממרקין
 ולהגן עליו מן היקודין ירכה נדקה שנאמר ונדקה תזיל ממות וישתדל שיעשה
 אחרים וכן ישתדל במצות גמילות חסדים לעזור את חביריו בעצתו ובהשתדלותו
 וידבר על לב העני נחמות ויעק ק במצות ביקור חולי וקבורת מתיו ותנחומי אכלים
 ותת' כנגד כולם שיעמול בתירו' טרח בה ותדר שנתו מעניו עליה ויהיה זה הטורח
 במקום יקודין * ד' מו' שיש כידו עון חילול השם תשובה ויום הכפורים וייקורין תולין
 ומיתה ממרקת ותקמתו במקום חילול השם שיקדש את השם שהיה מעשיו מתקיים
 שזוכים ויחמ' עליו אשרי שזה ילד אשרי שזה גדל ויאשרוקו כל רואיו ושמיעי בדין

ה' הנקדש בנדקה עכ' * ארץ בארץ * שהעקרים כלם עשרים המיוחדים שבהם הם ג' א' קרטה
 ב' עויבת החטא שיבכים בלבו שלל וקוף עד יום מותו
 לחטוא עד נקודה אחרו' שתלא נשמתו * ג' וידו דכרים כפרות לפני ה' בהכנעה

ורמעה והיו יקרא קרבן דבתיב ונטלמה פריס שפתינו ואמרין בפרק בתרא
 דנכחים דקרבן בלי תשובה נקרא ובה רשעי תועבה והכי נמי הוודוי בלי הסכמת
 הלב סימות ולא יחטא עוד יקרא תועבה ובשוכו לכסלה יקטרגו עליו בסמי' והודו
 הפך עליו למשחית שיאמרו לפני מלכו של עולם הרי פלוגי שהמוד' על מטאתו חוה
 בעונות ככוס לקורו ראשון ככלב שבעל קיאו כדפירש החסיד על פסוק והתודו את
 עונם ואת עון אבותם כמעלם אשר מעלו כי וכתוב בתריה אף אני אלהך עמם בקרי
 וקטה וכי זה פרי התשובה אלא על ברחק פירוט כמעלם כלום בעוד מעלם כס שלא
 הקימו לעווב החטא לגמרי והיו כנובל ושרך בידו כי הם מוכנים לחטוא ולשם
 לכסלה לפיכך ה' כועס עליהם יותר ואומ' אף אני אלהך עמם בקרי והבאתי אותם
 בארץ אויביהם והאמת שבכר היו בארצות אויביהם כדכתיב לעיל אלא פירוט
 והבאתי שארתיקם עוד מלפני מא' מרחוק עוד בארץ אויביהם והכי איתא בזהר:
 גם התעניות והסיגופי' הכל המה מעשה תעמועים וראינו בזמן הרעה הזה כי רשע
 אחד אחרי שלשה ימים' ושלשה לילות דהפקסת תענית כיום הרביעי חזר לפרו
 וטמא כומה חשוקתו כך העיר לי החכם החסיד הקדוש הר' יעקב גוינוו ז"ל לכן
 הרב רבינו יונה כתב שאר' שהרב לחטוא לא יעשה סיגופים עד אשר יתחזק לבו
 בהרעה גדולה וגמ' לכו לעווב החטא עד יום מותו ועבר עידן ועידנין שהו' בטרה
 גמורה ורמעתו על לחיו אז יקריב קרבן תעניות בכושט פניו והכניעת לבו וכל מה
 שיוסיף תשוב' ויוסיף הבנעה משל למו' שהמרה פי המלך לא ישלח לו דרון שטרפנו
 לו על פניו אך ידכה וישח ונפל אפים ארצה לרגליו והוא מתחנן לו בדמעה ואחרו
 כן ישלח לו דרון וזהו רמוז קרבן חטאת שהיה החוטא מקריב תחלה ואח' כך קרבן
 עולה שהעולה היא דרון והחטאת היא העברה והנקיון ורחיצת הכתם והוה שאמר
 הכתוב יעווב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו וישכח אלה וירחמהו והפקוק שאומר
 הפך זה דכתיב ומודה ועווב ירוחם זה הפסוק מדבר כמי שכמקרה עבר עבירה
 ונפשו מרה לו וזה ודאי לא ישוב לכסלה יתענה ויתורה מיד כי ודאי כל ימיו יעווב
 אותו החטא וירוחם משמים והגוים והכבי והמספד והשק לכפר עון למדנו מאדם
 הראשון שהתענה ק"ל שנה על חטאו וכן ראובן שהיה בתענית ושק' עד יום מותו
 ומדוד שהקים עולה של תשובה ואמר עומתי כגוים נפשי ופתיב פלגמי מים ירדו עיני
 על לא שמרו תורתך והנביא יואל אמר וגם עתה כאלה ה' שוכן עדי' בכל לבבכם
 בגוים וכי ומספד גם השק והתענית כלמד מאנשי גוה אך שם לא נאמר ויר' אלהים
 את חסם ואת תעניתם אלא וירא אלהים את מעשיהם כי שבו מדרבם הרעה זמן
 החמק אשר בכפיהם ופירשו ז"ל דרכ' הרעה זה משכב זכור והחמק הוא גול שקבלו
 על נפשם עד יום מותם לא יוסיפו לחטוא והגול השיבו לבעלים למדנו שזהו העיקר
 הגדול והשאר טפלה לו אך הם קיימוט לכפס אחרו טהרתה והרב המקובל האלהי
 מזהר' יצחק אשכנזי כאשר הופי' עליו רוח הקוד' הסיב רבי מעון כי למד גדול
 בגם כל עון כפירותיו של ארון יחיד ולמד למשכילים התיקון אשר יעשו לכפסם
 דברי הנזמות וועקתם במקמדם כמשכט' וככוונת' הגדולה והחזקה על דרך האמת

על

על ידי שמות הקדש תצלה אונים משמוע והרעיונים יבהלו מהבין וכבוד אלהים
הקתר דבר כן יהיה עונש כדבר אך ככתוב מספר התעניות הצריכים לכל עבירה
והפקוק שיאמר השב ונניח הכוונה לסיף כדאמרו ז"ל על פקוק ומעשה ידינו כונסה
עלינו • עון זרע לבטלה פגם גדול עושה למעלה • הוא היה עון דוד המלך הוא
היה עון ער ואזן ויש בעון זה מדרגות איש מהרהר בזכר או בנקבה וכל לדיקרי
ביום בפעל או בלילה בחלום על ידי לילית שנדמה לחוטא הזה לזכר או לנקבה
ועל זה כאמ' ונשמרת מכל דבר רע ונאמר אנו חושבי און ופועלי רע על משכבותי
מדרגה שנית למעלה הימנה הבא על אשתו כדרכה ודט מפניס ווודה מכחון •
מדרגת שליטת למעלה הימנ' הבא על אשתו שלא כדרכה כדאית' כוהר בהיכלות
הטומא ומפרט כיכמות פד' אחין סזה היה עון ער ואזן שהיה רע כעיני ה' והמית'
ולפנינו כאריך בזה • מדרגה ד' למעלה הימנה הנוגע בערותו ביד או כרגל ומוציא
זרע על ידי שפשוף וזה היה עון דוד המלך ואפילו נגיעה באבר חסורה פן יחט
עד שאמרו רבותינו ז"ל האוחז באמה ומשתין מכיא מכול לעולם ותשובתי שמונים
וארבע תעניות כמנין שנותיו של יעקב שהיה בן שמונים וד' שנה ולא ראה קרי
כלל אלא ראובן היתה טיפ' ראשונה שלו שנאמר ראובן ככורי אמה כוחי וראשית
אזיבי • וקודם שיעשה השמונים וארבעה תעניות יטבול ויאמר פקוק ויקרא אלהים
לבי • ה' ארץ ולמקוה המים קרא ימים כדמעה ומכין שהסיף יטהר כפשו על דרך
וורקתי עליכם מים טהורים וטהרתם • עון משכב זכור אחר עויבת החטא יטבול
ויתענה דג' תעניות כמנין זכור וכלל בקר וערב של תעניות יאמר פקוקים אלו
זכור תזכור ותשוח עלי כפשי ואומ' ואני אמרתי כחפזי • הבא על כבד' או על בהמה
או חיה או עוף בין טמאים בין טהורי' פגמו גדול ותשובתי ר'ו תעניות ותשוב' • הבא
על אשת איש יתענה שכה תעניות ותשובת הבא על הנדה נט' כמנין כדה תעניות
ועל כל א' מאלה ילקה וילבש טק ויתפלג באפר ויעשה מספר מר יותר מאילו מתלו
כנו יחידו בכורו מוטל לפניו שהרי אין לאיש נכבד מנפשו ועוד הרי המלאכים אשר
קביבו רחוקים ממנו ארבע אמות יען כי מבוד' לרב מנוודה לתלמיד והרי אבן הכל
צידה את הרשע הזה אשר פגם בקפירותיו ועצב את רוח קדשו ובכל יום מכריזין
אותו בשמים וכדאיתא כוהר ובגמרא במסכת גיטין וכתב רמ"ם שגם עון הנשבע
לשוא או לסקר חמור ככריתות ומיתות כד' שהרי מדועזע העולם כשאמר ה' בקיני
לא תשא את שם ה' ואמרו המקובלים כי גם ככל עת שאדם נשבע לשוא או לסקר
מרעיש את העולם ומקללין אותו ככד' של מעלה ותשובתי שלשים ושבעה תעניות
כמנין הכל שינא מפיו • והמקלל אכיב או אמו או מבוה אותם כדברים או בלתי
מכבד עון גדול הוא כדאמרו רבותינו ז"ל מנות כיבוד אב ואם היא מן המנות
החמורות שכתורה ותשובתי אחרי טהרתו שיתענה ששים תעניות וסק ואפר
יציע • אמרו הראשונים דת' תשובה דרך רמו תענית טק' ואמר ככי הקפד
והתענית צריך גדקה מה שהיה צריך לאכול ביום ההוא יתן לעניים וכן אמר
הקדוש ר' שלמה מולכו ז"ל שאי תענית תת' עני' בדלול לארס דתענית' נדקתא •

ע

וזרע לבעלה חמור מאד ואחד מן הדרכים הבא על אשתו שלא כדרכה
 בדכתיבנא לעיל טוה היה עון עד ואזן והכי מפורסם בהדיא כוהר כהיכלו הטומא'
 בהיכל הנקרא שחת כנגד טע אחד משמות יצר הדע שנקרא טמא וזה לשונו של
 רבי שמעון בן יוחי טס * פתחא קדמאה ביה קיימא חד ממנא עכטי'ריא שמייה
 וכמה חלף ורכבן ממנן תחותיה והאי חיבו קיימאן על כל אינון דמחבלי ארעה'הו
 לאוסד' זרעא על ארעא או דמפקי זרעא דלא בארעא או לכל אינון דמוכו בידיהו
 חלין אינון דלא חמאן חכמי שכינתא כלל האי ממנא דבכטור מסאכא דקאמרן
 נפיק בההוא זמנא וכמה אינון חלף ורכבן בלהו מתכנפי על ההוא בר נש ומסאכוי
 ליה בהאי עלמ'ולבחר כד נפק נשמתיה מניה האי ממנא וכל חנין דעמיה מסאכין
 ליה לנשמתיה ואחרין ביה ואסתחכת בהו ואעילו לה לאתדנא בהו וחלין אחרון
 שכבת זרע רוחת דכלהו רוגזין מסאכין קיימין בלהו על דא בגין דכלהו קיימין
 ושארן עליה דבר נש בההוא זמנא דארתה גרמיה וחמיס ליה לתיאובת' דא וכדין
 בטלין ליה לההוא תיאובת' וההוא זרעא חמוסד בארעא ונתקפו ביה ונטלי ליה
 וקלקי ליה לעילא וגרמו דכרית דא דאיסתעכד בכטור מחכא עכ' ריש
 קנת בני אדם טועין בעון זה כי לא ידעו טהור אסור ומה מי שלא קדם ירא' חטאו
 לחכמתו להיות מן הפרדים את דברו יתברך ולמדומן הגמרא מה שהיה נראה
 לכאורה דאין בזה עון אשר חטא מדרגתין סוף פרק שלישי דמסכת נדרים דאש'
 אחת באה לפני רבינו הקדוש ואמרה לי שגחן ערכתי לו והפכו ואחרת גם כן באה
 לפני רב ואמרו דמותו הוא ופירשו קנת מפרשים דהפיכה זו היינו בעילה שלא
 כדרכה והורו בזה היתר לענאם ולא נתנו לה לירד לעומקא של הלכה ולהסתכל
 בדברי רבי ישראל מפרסי הגמרא שכלם הקשו על סוגיא זו מאומה סוגיא דיבמו'
 בפרק ארבעה אחין שאמר טס בהדיא דער ואזן זה היה עון מתתם ששמשו שלא
 כדרכה רבינו משה בר מימון תירץ דער ואזן כששמשו הוציאו זרע לבעלה בגופה
 של אשה ומה שהתי' רב ורבי לבעול שלא כדרכה היינו בלא הונאת זרע אלא יבעול
 במהירות ולפרוש מיד לכוף עליה כדרכה ואז טילו זרע במקו' הראוי לזרע והראש
 תירץ שלא התיירו רבי ורב דק כעס' אחת באקראי פעם אחת בכל ימיו של אדם
 והאנשים שהוכרתי למעלה לקחו היתר לענמן גר החכמים האלה שמרגילין
 הבעילה שלא כדרכה וגם מיציאין זרע במקום הטיבוסת לבעלה הפך הסוגיא של
 יבמות שאמרה שהם חייבים מיתה על בעילה זו לכולי עלמא בין לדברי הראש בין
 לדברי ר'מכס והרי חלקם של אלו האנשים כמדור שמי של גביעס הנקרא שחת
 והממונה עליו טמא טמא יקרא * והאמת שאין היתר כלל בטקום הטיבוסת שהרי
 דרב רבינו אשר הקצה על תירונו של ר'מכס שאם הדבר אחת דשלא כדרכה
 במהירות בלא הונאת זרע הוא שהייתו רבי ורב היה להם להזהיר לאות' האנשי'
 מאד בדבר שהרי בקלות יבואו לעון מיתה ולכך פירש הראש שלא הותר אלא פעם
 אחת בכל ימיו ואיברא וגם לתירונו הראש קשה שהיה להם להזהיר לאיש שלא ירגיל
 ועוד קשה אי חשיב זרע לבעלה דנקרא שופך דמי' ומכאן מכול לעולם וכו' מתו ער

ואזן כדלמך כהדיא פרוק ארבעה אחין פעם אחת מי היתירו טאמרו דב ורפי
 שהחורה היתירה ואם אינו זורע לבעלה אפילו פעמים רבות מי חסרו אלו הן דברים
 שאין הדעת יכולתן ועוד קשה לפירוטם מדלמך בגמ' לעיל מיניה דר' יוחנן בן
 דרבא פליג דההפך שנתנו הו' ליה בנין חגרין מהבטן משמע דבתשמיש הראוי
 להוליד קאמר ולא מפני פעם אחרת ועיקר ראית המפרשים להתר' שלא כדרכה
 מהא דאמ' בקנה דרין פ' מיתות אמר ר' אלעזר אמר רבי חפנא בן נח טבא על
 אשתו שלא כדרכה חייב מיתה! טאמרו ודכב באשתו זכור! אמר רבא מי איבא מידי
 דישראל לא מחייב וגוי מחייב אלא אמר רבא בן נח טבא על אשת חבירו שלא
 כדרכה פטור טאמרו ודכב וכו' ורעת הר' אבר זל דאין זו ראיה כלל דהא אפילו
 לדעתם יש להקשו מאי פריך מי איבא מידי דישראל לא מחייב דילמא בא בהוגנת
 הזרע קאמ' בבתם ביאה או בא בהרגל קאמר לתירוטם הסיגי ולא קשיא מיני וניח'
 לומר הכי מלשכח הממרא דרבי אלעזר ולומר אלא כי איתמר הכי איתמר ואם לא
 ביחא לרבא לפירושי מלת הכא דאמר ר' אלעזר למה שכח הממרא מחיוב לפיטור כיון
 דקו' טא דמלת' רביס איבא ח' יובא על כרחין בהכי גוני ועוד מנא ליה לרבא למילף
 פיטורא בכך נח הבא על אשת חבירו דילמ' קרא לחיובא אחא בדאמרן ואם תשיב
 משום דודכב פעם אחת משמע אדרבה בהרגל משמע דכתיב כאשר ידכב האזר
 על מתני' איש ועוד דטפי מיחא למדרש הכי ולא למדרש ודכב אהיוק דאשת חבירו
 דלא כתיב בקרא כהדיא ועוד כיון דעל כרחין בהרגל או בה' אשת זרע איב' ח' יובא
 מיתה אפילו בישראל משום דכפא לן ממעשה דער ואזון כדאיתא פרוק ארבעה
 אחין ולמה שכח רבא מומר דר' אלעזר דלמא הוא ס' דבפעם א' איבא ח' יובא ואי
 זו משנה או בריתא הביא לדעת זה והא המקשה מקשה בכך וכל סכן לשכח
 אלא על כרחין לתרץ כל זה אפילו לדעת המפרשים צריך לומר דרבא מלישניה
 דרבי אלעזר מקשה ליה דמדנקט בן נח משמע דאתא למעטי ישראל ואי בהרגל
 או בהוגנת זרע ישראל מחייב אלא ודאי בלאו הרגל והוגנת זרע קאמר ולהכי
 מקשה ליה איך אפשר לחייב בגוי ולא בישראל אלא ודאי לפיטורא אתמר דרבי
 אלעזר לומר בן נח הבא על אשת חבירו פטור בשלא כדרכה וישראל חייב
 והשחא דאתית להכי יש לומר דאין ראיה מכאן להתר' שלא כדרכה כלל כסוגיא
 דובמות דאמרה סתם דטלא כדרכה הוה עון ער ואזון ולא חלקה ומה שהתיר
 במסכת נדרים הפכת שולחן היינו שכיבה כדרכה במקום הראוי לזרע אלא
 ש' יפך השכיבה להיות היא מלמעלה והוא מלמטה וכן פירש רש"י ודומה להפך
 משבב האמור בימ' כרכות פרוק הווא' אי נמי כדפירש הר' אב' זל בספר הקדושה
 שחבר זה עור קומן כ' דאבן העזר דהפכת שולחן היינו פניו של איש כנגד עורפה
 של אשה אבל אינו כובע' אלא כדרכה מקום שראוי לזרע דוגמת שכיבת בהמה
 עם בהמה להוליד ולא קשיא מהאי שמעתא מידי דהא לרבי אלעזר מיניה זכיה
 מקשה ליה כדי למקור הדברים ולומר דודאי לא אמר כך רבי אלעזר אבל ודאי
 קושטא דמלתא דאיבא מיתה בין בגוי בין בישראל דהיינו מעשה ער ואזון דכתיב

בהו מיתה בהדיא אלף ודאי נסתבש הסומע דכרי רבי אלעזר מפיעור לחיוב
 ואם האמר אמאי נקט רבא האי קוטיא לקסי והא ישראל נמי חיוב יש לומר משום
 דאין לו כח להקשות כך דמנא לן על כרחין אלף מעור ואוכן והנהו בני נח מיחשבי
 דאכתי לא ניתנה תורה אלף על כרחין להקשות בכח צריך להקשות דודאי אי
 אכסר לומר דישרל פטור וגוי חיוב והכי מקשה מי איכא מידי דישרל לא מחיוב
 וגוי מחיוב אלף ודאי שניהם סוין לחיובא והא לא אצטריך רבי אלעזר לאשמועינן
 דזולקרי כי רב הוא אלף דין אחר אתא לאשמועינן לפיטורא וזהו טעמו של דאבד
 זל והטור אף על פיה הכי באימין כה דעת רמב"ם בסוף הפימן הביא דעת רמב"ד
 בהפרכת שולחן שאינו כפירוש רמב"ם שא כמעשה בהמה וכיון דהביא זה כמסקנת
 דבריו נראה דהכי פירא ליה בהפרכת שולחן ומעתה אין התר דאלא כדרכה כלל
 נאוי לז למקל בני הרשטי עה כתב שאין לעון זה תרופא אם לא בתשובה גדולה תדיר
 ומעשה היה מה צפת שנת השח לצורה שבמעמד הרבני הגדולי מוה"ר יוסף קארו
 גמור הר יבחק מקעור ומוה"ר אברהם שלו ומורי הרב החקיד רבי יוסף שאגים וכמה
 רבנים אחרי כלה חשה ואמרה שבעל' היה בא עליה שלא כדרכה ונידוהו וחרפוהו
 ואמרו לשורפו באש וקוף גרסוהו מארץ ישראל וה' יביל שארית ישראל מעון ואשמה
 חמון:

פרק ד' חקנה לחושא להנצל מן הייסורין ושלא להצטרך לסיגופים וכדכתב

רבינו יונה בשערי תשובה וקרא מסייע ליה ומתניתין נמי מסייע ליה
 חנן במקכת אבות רבי אלעזר כן יעקב אומר העושה מצוה אחת יקנה לו
 פרקליט אחד והעובר עבירה אחת יקנה לו קטיגור אחת ומה עשי טובים
 כתרין לכתי הפורענות הקשה הרב רבינו מאיר מטולניטולא זל דהא תניא ארבע
 חלוקי כפרה עבר על עשה ועש' תשוב מיד מוחלין לו עבר על לא תעשה תשוב תולה
 ויום הכפורי מכפר עבר על כריתו ומיחות כד תשובה ויום הכפורים תולין וייקורין
 ממרקיין ובעון חילול ה' שלשתן תולין ומיתה ממרקת הרי עב' ייקורין אפילו עם
 תשובה ותרץ דהתם כשב מיראה דדונו נעשו לו כסגנות והכא כשב מאהבה דעונו
 נעשות לו כזכיות ולפי חרונו אכסר דהיינו דקאמר תשובה ומעשים טובים כלומר
 תשובה שיחשבו עונותיו כמעשים טובים ואכסר נמי דהיינו דקאמר נביא כל תשא
 עון זקח טוב כלומר מכל וכל תשא עון שלא יהיו כסגנות אלף לגמרי תמחול ולא עוד
 אלף שיהיו כזכיות ויהיו טוב כי בתחלה אמר להם הנביא כשם ה' טובה ישראל
 ערה' אלהיך כי כשלת בעונך ופירשו זל גדולה תשובה שדונות נעשו לו כסגנות
 דעון מוד הוא וקרי ליה מכשול שהוא שוגג והקסו דל והא נעשות לו כזכיות ומירצו
 כאן מאהבה כאן מיראה ותימ' דלפיזה מה שאמר טובה ישראל היינו מיראה ולמה
 לא יום שישוב מאהבה שהיא התשוב' המעולה ושיחשבו להם הדונות כזכיות זל
 מפני עונותיהם לאאמר להם שישובו מחמת אהבה רוממותו תפריך דן כרי שלא

תפגע בהם מדת הדין והוא שאמר עד ה' אלהיך כלומר שאף על פי שברא העולם
 במידת רחמים גם כמדת הדין בראו וישבו מיראה על דרך שאמר במקום אחר
 שובו וחינו ונולמה תמותו בית ישראל והנביא בראותו ענותנותו של מלכו יתברך אמר
 לישראל קחו עמכם דברים ושובו אל ה' אמרו אליו הזכיר ה' ולא הזכיר אלהים רמז
 כי לא ישבו מיראה אלא מחמת רוממותו יתברך ואפשר נמי דמלת אמרו אליו לטון
 רוממות נמי הוא כמו את ה' האמרת וה' האמירך כל זה כתבתי למי תירוצ רמזל
אמנם התירוצ הנכון אלני דודאי אם לא יתחוק כמעשים טובים יבואו עליו
 יסורין או יסורין ומיתה על חילול ה' אבל בהתחוקו כמעשים טובים יגינו משניהם
 כדאמרו זל על פסוק בחדר ואמת יכופר עון ומכני עלי העוסקים בתורה וגמילות
 חסדים האריכו ימים כי בעלה הגורה מעליהם דחילול ה' וקל וחומר אם מגיבין
 על המיתה שגיבו על יסורין ואף על גב דלא הזכיר הפנא תורה בכלל תשובה
 איתא דאין לך עון גדול מביטול תורה בדכת רבינו יונה דכי היכי דסכר ת'מו'
 תורה כנגד כלם הכי נמי עון ביטול תורה כנגד כלם וכיון שהיא בעל תשובה
 ודאי יעסק בתורה ויש לפרש לטון קנה מלשון ה' קנני ראשית דרכו שהוא לטון
 בריאה על דרך ואנכי בראתי משחית לחבל שאמר האדרנעל זל בודני ואמר
 הכמוכ אם בניך חטאו לו וישלחם ביד פשעם נר' בהדיא שהפשעים נעשים
 מלאכי חבלה וכדאיתא כוזה על פסוק כי פועל אדם ישלם לו לכן ילכס אדם חרד'
 רעה יאחזהו יתמוגג ויפול ויאמר איך אברא בידי משחיתים את נפשו ואת כשרו
 בעולם הזה ובעולם הבא תשובה ומעשים טובים כתיב וכו' כלומר ילכס הכלב
 למחר אחר שברא משחיתים לברא מגן וזנה יגינו עליו התשובה והמעשים טובים
 וידע שכל בריאת בני אדם על ידי זה זכר ונקבה היו ואם כן כיון שהתור נקראת
 אשת חיל וכאמר בה תורה צוה לנו משה מורשה זל אל תקרי מורשה אלא
 מאורשה וכל שור השירי רמו ליווג זה אם כן על ידי דבקותו בה יולי מזהו מלאכי
 חסד ועל ידי דבקותו באשורה דכתיב בה ומוצא אני מר ממות את האשה יוליד
 עכירות מלאכי חבלה ואשה זרה היא הכעלה היכך תלמוד תורה כנגד כלם
 שהלמוד גדול שמביא לידי כלם וכיטול תורה כנגד כלם שמבטל את כלם להכי
 כתיב ויאמר ה' על עובס את תורתני על זה אכדה הארץ למה שזה גרם להם שלא
 שמעו בקולי ולא הלכו בה וילכו אחרי שרירות לבם ואחרי הכעלים ואמרו זל
 הכטלה מביאה לידי ומה ועל התורה נאמר מומה תשמור עליך ופירשו זל מומה
 ואמרו אם פגע בך מכוול זה מוטעה ולבית המדרש אם אכן הוא כימות אם כרזל
 הוא מתפוצץ כמיניו למדים שאף על פי שלא אמר רבי אלעזר בהדיא תורה רמוה
 למו כלטון קנה דנקט שהוא לטון בריאה והיא על ידי התורה כדפרישית ואדרבא
 היא עקה כי בלי זכר ונקבה אין בנים והיא גרמה לכל המנות וכיטולה גרמה
 לכל העכירות וכלל הרכה רבי אליעזר כן יעקב במסכה קנרה כי אמרו עליו כי
 משנתו קב ונקי ואתי שפיר הסמיכות ספק ר' באסכה זו לר' מאיר דלעיל מונה
 שזוה רבי מאיר היו ממעט בעסק ועסקו בתורה ואם כעלת מן התורה וכו'.

שיפרעו מומנו על ביטולה ואתה ר' אליעזר למומר גדולה מוודגם כל העבירות אז
המצות תלויות בה כדפרישית * עוד תקנה אחרת מצאתי בתוך ספרי
המקובל האלהי חסידא קדישא הרב רבי ינחק לורייא אשכנזי זל כספר ח' כתיב
יד נקרא בית מדות איננו אותו ספר בית מדות שהוא כדפוס סם מצאתי כתוב
כל מה שתמצא בדברי הראשונים תוכחות על עון סיגופי וייסורין קטין שלג' וחורלי'
והפקן ענויים לא נזכרו אלא למי שאין עמלו במורה אבל מי שתורתו אומכותו
ויודע דעת ויראת ה' * זאת היא תקנתו לא יחלט ולא יתבעל מלימודו אך יום אח'
מן השבוע יתרחק מכני אדם ויתבודד בינו לבין קונו ותתקשר מחשבתו בו כאלו
בבד עימד לפניו ביום הדין וידבר לאל יתברך רכות כאשר ידבר העבד אל רבו
ויהבן אל אבינו * וכן מצאתי בסוף טעה אחת שהעתיק הכעלה רבי שמואל בד
אברהם שקייל זל בעבו מכתובת יד הרב רבינו משה מאור הגולה כך היה כתוב
סם וגם זה מצאתי בסוף הספר מכתבי הרב ומלשנו בליל אחת בשב' בארבעה
ימים לירח אייר ככבתי לים וכיום שבת עשירי לאייר שנת חמשה ועשרים עמד
עלינו נחשול שבים לטעמנו והיה זעף גדול בים ונדרתי עלי ששני הימים האלה
אזום בהן ואנהוג בהם תענית זכור שלם אני ואנשי ביתי וכל הנלוים עלי ואזנה
על בני להעשות כן עד סוף הדורות שיזאלו מאותם ויתנו נדקה כפי חסם ומנררי
שאהא אני יושב לבדי בעשירי באייר לא אראה אדם אלא מתפלל וקורא כל היום
ביני לבין עצמי וכסם שלא מצאתי בים אותו היום אלא הקדוש ברוך הוא כך לא
אראה אדם ולא אשכ עמו אלא חס כן נאנקתי * וליל אחת
בשבת שלשה ימים לירח קיין יצאתי מן הים כשלום ובאתי לעבו ונלתי מן השמר
והגענו לארץ ישראל ויום זה נדרתי שיהא יום ששון ושמחה ומשתה ומתנו לאכיוני'
אני וביתי עד סוף כל הדורות * וכיום שלישי בשבת ארבעה ימים לירח מרחשון
שנת ששה ועשרים ליצירה יצאנו מעכו לעלות לירושלם תחת סכנה וככבתי לבית
הגדול והקדוש והתפללתי בו ביום חמשי ששה ימים לירח מרחשון * ובאחד בשבת
תשעה בחדש יצאתי מירושלם לחברון לנטק קברי אבותי במער ואותו יום עמדתי
במערה והתפללתי שבה לאל ית' על הכל * ושני הימים האלו שהם ששית' ותשיעי
במרחשון נדרתי שיהולי כמו יום טוב ותפלה ושמחה כה' ואכילה ושתייה אלהים
יעורני על הכל ויקים לי נדרתי לה' אטלם אמן * וכסם שוכתי להתפלל בה
בחרבנה כך אראה אני וכל ישראל בנחמתה מהרה אמן * עכל וגם בכמה חכורים
מהראשונים נמצא שהתבודדות והפרישות והדבקות היו נוהגים בה חסידיו ישראל
היינו שבהיותם לבדם מפרישים מרעתם ענייני העולם ומקשרים מחשבותם עם
אדון הכל וכך לימד מהררי המקובל הנו סוה מועיל לכסם שבעתים מהלימוד ולפי
כח ויכולת האדם יפרוש ויתבודד יום אחד בשבוע או יום אחד בחמשה עשר יום
או יום אחד בחדש ולא יפחו מזה והרמב"ן זל כתב על פסוק שנאמר כיעקב אבינו
קום עלה בית אל ושכסם מאי ושכ כמו בשיבה ונחת תושעון היינו שיכין דעתנו
ביושב הדעת עמו ותכרך וזו היא ששנינו חסידים הראשונים היו סוהים טעה א'

ומתפללים כלי שכינתו לבס למוקם ופירשו המכרשים דרוזה לומר שהיו מפנים
דעתם מענייני העולם ומקשרין דעתם לארון הכל יתברך במורא ובאהבה הרי
תשע שעות שהיו כטלים מלימודם למלאכת התבודדות והדבקות ומדמים אור
שכינה שעל ראשיהן כאלו מתפשט קביבם והם בתוך האור יושבים וכן מצאתי
בקינותים הישן של הפרושים הראשונים ואז הם דוברים בטבע ושמיחי על אותה
רעיה בדבר שנאמר עבדו את ה' כיראה וגילו כרעיה וכדפירש רבינו נסים ז"ל

פרק הדברי כבושין

חנן כפרק שלישי דתעניות שכינס התענית היו מזרידין לפני התיבה וכן
ואומר לפניו דברי כיבושים ופירשו דברים שבוששים לבו של אדם
להחירו למוטב וכראה שהיו שאמר הכיבא ככבואת השוכה קחו עימכם דברים
פירושו כמו שמע בני וקח אמרי שיסמע דברי וכן ויעשו הדברים רוסם כלבוש
ורפא לו עדומה החוטא לחולה שנתעלף וזורקין על פניו מים וחוזר לאיתנו ואין
מים אלא דברי הגדה שנאמר הוי כל צמא לבו למים דברים שמושכים לבו של אדם
כמים וזש שמעו ותחי נפשיכם וכתבו וזרקתי עליכם מים טהורים

חמאכסן המלך כביתו כמה מכבד הפית ומרבוזו והואיל ולכות בני ישראל
הם ביתו יתברך ראוי לכבדן מכל אכן ועפר הרהורי עבירות
ומחשבות בטלות ולהרכיבן במים טהורים מי שושנים הם דמעות עינים גם לרחץ
כדרך שרוחצין הרצפה לפני המלכים וימנע רגל זו ערל מטונף הוא יצר הרע
כדאיתא בזוהר דהיינו דכתיב הוקר רגלך מכית רעך שרגלך הוא היצר
המרגל הארץ הלורל הארץ שהוא מאדמ' ללובד רעך זה הקדוש ברוך הוא כדכתי'
רעך ורע אחיך אל תעוב לבן חברה טאינו בודל ממך כרע וחכר תמיד לך גם
בענוה מתנהג עמך דכל מקום שמצינו גדולתו של ה"ה מצינו ענותנותו וכלל חכמי
הגוים מאין כמוך אכל בחכמי ישראל הגדילים לעשות כמעשהו כדאיתא בזוהר
ועוד רעך לבן רצון ורעוא שאהיך בחכה רבה ולכן גם אתה אל תעובה והוקר
ומנע רגל שוכך המרגל כך ומבקש את נפשך וכית רעך היינו לךך ונשמך כשם
שצריך להתחזק לקבוע דירתו בארץ ישראל כך למעלה מזה צריך להתחזק לקבוע
רוח יומנו ולילו בבית הכנסת ובכית המדרש יראה לו מרגוע ומנוח ושמו' כדאמרנו
החכמים בתי כנסיות ובתי מדרשות פרחם הנדיקים ומאסר הרשעים ראוי לכן
להטעים לאכילתו ולחמו מטעמים כאשר אהב וק' לאכילתו שבשמי טראוי לנו להסתכל
בתורתו אשר הורנו ולעשות בחכה כל אשר חפץ ואהב והנה חכב סיקום יצרו
מנות לילה להתבודד עמו בדכקת נשכס מתנינו לעשות ככה והיה מרגוע לכפסנו
ושמחה רבה וכן מנות הנדקה וכן כל מנוה ומנוה כשמחה גדולה יותר משמחת בן
גדון כי מה למן הזמן אם לא רצונו אשרי המתאמץ באהבה וזריזות לדנותי דע
כן אדם כי ככל יום הבא לקראתך הוא נסיון חדש לך סךך אמרו ז"ל בכל יום ויום

מותחדש יצרו של אדם עליו לכן מתחלת כניסת היו השכם והערב לכיתתו של המלך
 והתחנן לו סיפיה בעורך בזרת כניוק שלא תכעסו ותכנס לשלום ותלא לשלום
 וכן בתחלת השבוע כמו סדרו בהכללה הכאים לקראתנו לשלום חסוכים מכל
 תטא ופסעו וכו' וכן בתחלת החדש וכן בתחלת השבוע ועל זה באמר אשרי אדם זכור
 תמיד י"היו כל דברך כבוד גדול ופיוס לבורא וגם לכרואיו מיראתו לקטנים
 ולגדולים לרשעים ולטובים בלב נקי ברושפל וקבלן ככתף תשא תדמה כי אתה מן
 הפועלי' אשר בכתף ישאון ויתח מהמה כשור לעול וכחמור למשווי הוי ממתין הסבל
 לעת בואו פתאום ולא תכעט כי יהיה בעיניך חידוש תדמה כי כקות אורו יתכרך
 חופף עליך תעטה בו כשלמה ולכל ישראל שתדבקו לעבודתו יתברך תדמ' לכסותו
 כשלמתו יתכרך והוה כן תלכלך בגד המלך כחטאות אי נמי כן יסיר בגדו מעליך
 ותייה ערום ממנו ואל תקדע בגדך בחמתך דהוי בעבודת עבולת אלילים הואיל
 והאדם חומר אינו רואה בעיניו כמו שכלת לא כמורגש העידו הבורא כשתי אותיו
 עליו אחת בכשרו ברית קדש ואחת תפילין ובשבת השבת אות היא וראוי שלא
 יחקר אלו שתי אותיות לאותיות עבותות אהבה כשם שהכעס חסוד כך העצוב מן
 האבק שכל עברה יש לה אבק כדאמ' ז' אבק רבית אבק לסין הרע והלל הוקן
 כשהלך אדם אחד לנקות אס יכעס לא בעס ולא בתעב אלא ראוי לאדם ליקח
 בנחת כל אשר יבא עליו לכל הדברי אשר ישמע לשתוק ולומר גם זו לטוב כשמחה
 הדברים כטלים ככרית הלסון כורע לבטלה ככרית המעור דמוי ועל דא כתיב
 הוגעם את הדבריכם ספידו רבותינו ז' שאמר הקדוש ברוך הוא אני מטל
 העולם ואני יודע בדברים כטלים אני יגע ולמה יהיה אדם עופנים ויגע בוראו
 חלילה לכן אל ינויא מלה מפיו לבטלה אלא תורה או עבודה או הוראה או שלום
 מי שאבד לו פרח היתכן שבעצבונו ובעסו ישכר בלי טעוב אלף פרחים לא יעלה
 על דעתך ואתה בין אדם ידעת כוגמתך מוטב אלהים ובעבקה ועצבוך יקתלק
 ואיך תעצב על חוי שעה ותאבד חיי עולם לכן סבול כשמחה כהלל כל הכא עליך
 ולא תעוב את מלכך ויהי זאת נחמתך כי בו תדבק והוא יאר פניו אליך ואתה אינו
 יתכרך אף על פי שגריך להודרו להנויא מחלניו ורע יעבוד אדוניו כיותר נרדף
 להודרו להיות הוא נטע נעמן נאמן נאמר למראה בעיני' כמעטיו הטובים אז
 יוטב בעיני אדון הבן להנויא נטיעות אחרות כמוהו ממנו יהיו ולזה אמרו עקר
 תולדותיהם של נדיקים מעשיהם הטובים דכתיב אלה תולדות נח אים צדיק וגומ'
 ואחר כך ויולד נח אס תרצה להיות נדיק טוב מרכבה ליסוד שקלקלת צדיק לומר
 תמיד גם זו לטוב ולדון לכף זכות ולרכר טוב ולשתק מדבר רע כלל ואס ח' שחת
 זרע בכרית המעור לא תוקיף להשחית ישראל בכרית הלסון כקללה כמ' אדרכא
 ברך ולמוד כנגוריא לכפר ולמד ילדי ישראל תורה ויראתה כרחמי' הואיל ונפש כל
 ישראל עמם אח' כדאמ' טבעים נפש בהנדיק אדם נפשן בכל ישראל יעשה רושם וכו'
 וצדקו ויתהללו כל זרע ישראל וכן בהחטי נפשן בכל יעשה רושם לכן תעורר נפשך
 בכונה גדולה לטוב בתשובה ותכוון שעמד יטובו כל זרע יש והיינו טובה יש כלסון

יחיד והדר כתיב קחו עמכם דברים ושובו בלשון רבי' ולכך חפציה כי שם אפי ממו
 וכירשו רזל אפילו באחד שישוב ישוב חרון אף ה' מכלם מן הטעם הנזכר כי גורם
 שכלם יהיה ראו תשובה אפטר דהיינו דכתיב אלמדה פוטעים דרכיך וחטאים
 אלך ישובו מצא מוכה אחרים עמו • אור פני מלך חיים שורה על ראשך שתוק
 מאימתו וכי תדבר עמו תדבר והשומע ישמע כמזאת תמיד דבק בו יתכרך ותמיד
 התכיים ממנו במחשבה בדבור וכמעשה ועל פיו תצא ותכא תשן ותשכב תעיר וכל
 מעשיך יהיו לשם שמים חשוב כל עסקי העולם כאלו אתה ממקם בחול כשתצא
 מרגלית תקחנה היא עשיית רצון הבורא וכן אמר המשורר ומה לי ממון אם לא
 רצונך ולא איך מנתי מה מנתי אל יהי בעיניך כבוד וקולנו ועשרו ועמו למאומה
 כי תמצא המרגלית אז תעלנו כי זה המכוון ונשלם ויהי רמח איברוך וספה גדיך
 צבור בעיניך והלב והלשון שליח צבור וקול גדול שישמעו כלך תכרך ותתפלל כמ
 שאמרו צריך להשמיע לאזניך לא ישמעו תפל' לחם אחרים • איך תכעסו וככעסך
 תצוה לשמתך היקרה ותשכין במקומה רוח רעה דומה אתה למי שנועץ סכין
 בכעסו בלבו ואם ילכין פני חבירו הדי שכך דמים • צער אלף פרחים מבטל צער
 חתיכת כהף קטנה כן ויותר צער מכיעת העבודה לצער אכיר' מעו' ושאר היקורין
 וצער העבודה הן הן יקורין של אהבה והמצער יותר על ממונו וכבודו מורה
 שאוהבם יותר ממנו חלילה לכן התכיים כן ישוב לאחורין ושב בדרך וכה לפני
 אלהיך כאשר ראית שנתכעס ונצטערת על עסקי ממון או קלון כבודך • כתיב
 אליך נשאתי את עיני וכתיב אליך ה' נפשי אשא וכתיב נשא לבבנו אל כפים וריוח
 המזון יתיחס אל הכפים שנאמר יגיע כפיך כי תאכל לכן בן אדם פרוש כפיך אל
 ה' ועיניך נשאו לו וכפסך ולכרך ומחונך על כפיך כמי שמקריב דרוח למלכו הראית
 בן מביט ממי שהיה אכיו נושא על כתיבו והוא פוגע באנשים ושואל להם הראיתם
 את אכיו והרי הבורא יתכרך משא עולם ואת' בן אדם מה לך עם העולם לא תתבהל
 בראייתך כי לא יועילך ולא יויקון אלא רצון בוראך הנושאך וזכריהו לא תפרידהו
 ממחשבתך תמיד • עיקר מכוון השכינה בלב ישראל שנאמר ושכנתי בתוכם וכן
 פירש הרשב"י בפסוק כיה' אלפיך מתהלך בקרב מחנך קרב הוא הלב שהוא
 באמצע מחנך שהם רמח איברוך וקיפיה דקרא ולא יראה כן ערות דבר ושם
 מאחריך הילכך בשלל יקדש איבריו אפילו כמותר להם במחשבה בריכור וכמעט
 במצא מחריב המקדש ואוי למחריב מקדשו של מלך בכל יום • ומכל מקום פרט
 הכתוב יותר עון הזמה שהבורא שואל ומה הוא גם ככלל הקדושה כשעת חיבור
 אדם לאשתו גם ככלל ערות דבר נכלות הפה גם עולה בגימטריא ערות עם המלה
 במיני הכעס כמקור קטן שהכעס גורם קלוק השכינה מהאדם זהשכן תחתיה
 קליפה כישא הנקרא רעה בראיתא פרשת תצוה בזהר וכהדיא כתיב הקד כעס
 מלכך והעבר רעה מבשרך • צריך שיכבד אדם עצמו מעט במלכותו ובריכוורו
 שלא יקל עם הכריזת ולא יחטוף השן תמיד וכל שכן לאשתו וכיון דק אהבה עזה
 בלב והראות מעט והכל לכבוד השוכן עליו שיתכבד ויתירא על ידו • אמרו ז"ל כל

פקבוע במחצה על מחצה לכן לא תניח מנה קבועה בשכיל אחר רץ להגיל כפסות
 והלויה בהגלת כפסות דמיא שכן אמרו כל מי שאינו עושה ליה לאדם היו כשופך
 דמים אור ה' מאיר פיך ואתה חי ובהקתרו מיד אדם גווע ואיך תסתיר פיך
 מהביט אליו תדיר כעיד הוא מביט בך ומחייך אין עו פנים גדול מזה לכן התכייש
 מפניו והכניע: יש לאדם לעשות עבד המלך שהי התפלה בארבע כלי וזה הלשון:
 והלכ והאון והעין דהא צריך אדם לקתום עינו בתפלת לחם ולהשמיע לאזנו לפני
 בתפלה דבלחם לכן זוהר שלא יחסר ולא יפנס אחר מהם כלל בשום זמן כלל וכל
 שכן בשעת העבודה אף על פי שאדם עובד עבודתו צריך להיות שמח
 בשעת עבודה דכתיב תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה וכטוב לכב וזה
 ככלל כל עבודה וק' בעבודת התפלה שנקראת עבודה שכלבי כמה ראוי לאדם
 להיות ק' ב' רמח חיברו ולבו ונפשו אחרי שהוא היכל למלך הקדוש דכתיב
 בפיך קדוש וכתיב היכל ה' המה וכתי קדושי' תהיו כי קדוש אני ה' וגו' כל' ואני
 שוכן בתוככם דכתיב וכתתי משכני בתוככם אמרו במסכת ברכות כל הקרא קט'
 בלא תפילין כאלו מעיד עדות סקר בעצמו דהא כתיב בה טוטפות מכאן אנו למדין
 ביוצא בזה כל הקורא קרוי שמע בלי כוונה מעיד סקר דהא כתיב בה ככל לכרך
 והוא הדין לתפלה ואם מהרהר בקנייני העלם גס סקר בוכל מאדך שמחשיב
 ממוכו מעבודת בוראו וכל שכן אם אין תועלת באותו הרהור דעליה אתמר אותי
 עובד מקיר מים חיים לחצוב להם בורות בורות נשכרים טעם לקתימת העינים
 בעת התפלה כלומר כאלו נפטור מהעולם והוא לפני המלך כקתימת עינים של
 היקוא דאיתא בפרשת בלק קתים עיניו רגעא חדא אמר שלמא לכוון מארי כולא
 כיוון שנקראת התפלה עבודה וישראל נקראו עבדים ראוי לטרוח בקול גדול
 בתפלה וכעמוע כל האיברים וכוונת הלב כושמיעת ה' זון עד שיהיה עיף ויגע מרוב
 העבודה וכן בעסק התורה צריך עמל ויגיעה כדאמר רז"ל אשרי מי שעמלו בתור'
 וכן במצות אמרו מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת לשון זה מוכיח דנריך לעבוד
 הכורא בעמוע כל חבר ואחר וראייה ושמיעה כתיב הנחמדים מוהב ומפר
 רב וגו' בא להלחיב לב העם וזה להם הממלאים בתיהם כקף שכעולם הבא
 מטבע הוהב והכסף הגשמי בטל אינו שיה כלום לכן יודרו לזהב וכסף אשר שם
 להוליך בידם והיינו דאמרו רבותינו זל דריקים מקגלים תורה ומצות ומעשים
 טובים וכן האוהבי תענוגים יתלהב לבם לכקש להם תענוג דכתיב
 ומתוקים מדבש וכו' כתיב את האלהים התהלך נח היינו שהי מתבודד עם יונת
 ואין לו חברה עם בני אדם אי כמי מרוב הרגלו בהתבודדות אף כשהיה בתוך בני
 אדם לא היו מטרידים דעתו כי היו כלל היו בעיניו והיינו דאמר המשורר בעומדי
 תוך קהלך נור לרומם לך אכרע ואכופ ראש וקומה כלומר ואין חברתם מטרת
 אותי להפחד מחשכתי ממך כי כל העולם עדרי צאן והוא יתברך הרועה לכת
 ומשגיח על כל פרטיו ופרטיו וכל פרטיו אין לו להשגיח אלא על הרועה כי הכל סוין
 לפניו ואין יתרון לזה מזה והיינו דאמר דוד ה'עוה ה'רועה לא אחקר כי איני חסר כי

כלנו שוין וכך הוא רועה אותי בפרטות כמו לשאר כרואיו גם כי אלך בני זמנות לא
אירא דע כי אתה עמדי ואין מז שיוכל להזיקני בלא רשותך ומי שמכה היא רצועה
ושכט שהרועה מבה אותי בה על דרך הוי אשו שכט אפי וכתוב ה' אמר לו קלל את
דוד ואם כן שכטך ומשענתך המה. אמרו ז"ל כל אדם יהיה כעיוך כלקטם ומכבד
כרבן גמליאל ותימא שהרי אמרו והוי דן את כל האדם לכף זכות ומשמע שיהיה
גדיק בעיניו ולא יחשדנו כלל וז"ל לומ' דאין הכי נמי שגדיק שיהיה גדיק גמון בעיניו
לכבדו בלב שלם ולא כחונף מכל מקום לעיני להשמר ממנו יחשכנו לרשע אלא אם
כן היה כרוק לו כהיה דאכא חלקיה שחשד חכמי ישראל שכחו חללו ולא הכיח
אשמו עמהם משום דלא בדק להו ואף על פי שאשתו היתה בדוקה לו בדקת מכל
מקום לא סמך עליה דאין אמונה באשה כי דעתה קלה ולעולם צריכה שמור אף
היא בעיניו ככסף צרוף מזוקק שבעתים והעד ברוריה ובעיני זה גדיק לכף זכות
אמרו כלסון הרע לא מקבלין אבל מיחש חייטין להשמר. גדיק אדם בשמעו קול
הקורא להשכים לעבודת מלכו של עולם לישא קל וחומר מעגלון מלך מואב בשאמר
לו אהוד דבר אלהים לי אליך מיד ועמוד מעל הכסא ככה יעמוד אדם באימה ולא
יתעגל בתיב על כל קרבן תקריב מלח הרמו דמליח הרי הוא כדונת היינו
הייקורין והדאגה וההפנעה דכתיב ובהי אלהים רוח נשברה וכשם שהמלח מקיים
הכשר כך הייקורין כדכתיב אחר הקללות אתם נכבים כלומר על ידי אלן הייקורין
אתם קיימים כדכתיב ואני יקרתי חזקתי ורועותם והדאגה והמרדו בלבוטל אדם
מכניע לכו יותר וקללות כדאיתא במקת ברכות. בתיב אם אב אנו איה ככודי
ואם אדונים אנו מוראוי שקראנו יתברך כמים בדכתיב כמים אתם לה' אלהיכם
וקראנו עבדים לו כדכתיב כי לובי ישראל עבדים והעבד ידא מאדוני וכן יכבד
אב וכן אובב לכן צריכין לכבד אבונם שבשמים איה זה הוא כבוד על דרך
שאמרו באביו דבשר ודם מאכיל ומסקה ומלכיש ואמרו ז"ל ישראל מפרנכי לאכיה
שבשמים והיינו דכתיב את קרבנו לחמי וזה הכבוד בקיים בקריאת הקרבות על
דרך ונשלמה מהם פרי שפתינו ועל ידי השירה ששרנו על היס עשינו לו יתברך
מלכות גאה כדכתיב ונאמר ולאמי וכשחרב המקדש קרעו כדכתיב בצע אמרתו
כדאיתא במדרש ילקוט בסור בשלח ובתפלתנו אנו עושין עטרה צו כדפירש בוהר
בכמה דוכתי על פסוק ברכות לראש גדיק והעטרה ככלל המלכות למלך גם הוא
יתברך מתקן לנו מלכותין לגן עדן חלוקת דרכן ומעטרנו בדאית בגמ' גדיקים
יוסכין ועטרותיהם בראשיהם וזהנין מווי השכינה הרי עטרה ומזון ויוסכין נמי
דעדיכי ממלאכי עלאי דכתיב שרפים עומדין וכתוב מהלכים כון העומדין האלה
והיינו עיני כנאמי ארץ לשבת עמדי כדאיתא בקפר בית מוד' בשם המדרש כתיב
שויתי ה' לנגדי תמיד יען היות לשלחיות וקיים מהטקפת הש' אלהים שאם רגע
אחד יסכיף יאכדו והיו בלא היו היתכן למקבל החיות שיתעל מלהסקיף ועלדרוש
אתה העבד וזהו ה' משמים הסקיף על בני אדם לראות היס משכינה ללכה כשהיא
גד השמש תקבל האור כן ראוי לאדם ועל זה נאמר באור פני מלך קיים לכן צריך

שרגע לא יקיר עיני שכלו מלפניו אז יאר לו פנים דכתיב יאר ה' פניו אליך אזו
 ותכרך מלא עולם הוא המחיה את כל רגע ורגע ואם אינו נראה בוש מפניו
 ושומק בשמות עינים וכבוד ראש' כלהכך ה' הנכבד ועמו כאשר יאבה איש את כמ
 תהיה מרכבה לה' נגד הגבורה שנתקם שלה הוא היכל הזכות וכשתהיה תמיד דין לכף זכות
 תהיה מרכבה לה' נגד הגבורה שנתקם שלה הוא היכל הזכות וכשתדבר לשון טוב
 הפך לשון הרע ותהיה עיניו כהלל הזקן תהיה מרכבה למדת התפארת למקרי לשון
 הטוב ושם והאישים עמו מאד נגד היותו וכשתהיה בכבוד ראש ירא ונוחל תמיד
 מאור נוצן מלא עולם ותדבר תמיד לבריות כנחת ופיוס תהיה מרכבה למד המלכו
 הנקרא יראת ה' ה' החרינה ששם ונקראת עת רצון דבעון כופן כתחילתן והיה
 זכית להדבק בו ודרך בעשר כפירותיו ואתה נקראת קדוש דכתיב קדושים תהיו גו'
 חלילה כהיותך שונא איש ישראל תהיה מרכבה לעומאה דעשר קליפין
 מסאכין הנקראו איכה ובהיותך דין לנפך חובה תהיה מרכבה לקליפה הטומאה
 הנקרא חובה וכספרך לשון הרע תהיה מרכבה לקליפה הטומאה הנקרא לשון הרע
 ובהיותך בקלות ראש איך פחד אלהים נגד עיניך ותדבר לבריות ככעם ורוע פנים
 וזקקה תהיה מרכבה לקליפה הטומאה הנקרא חרון אפו עברה וזעם וזרה איך פחד
 דכתיב באש פשע לרשע נקרב לבי איך פחד אלהים לנגד עיניו ונמצא חלילה דבק
 לעשר קליפין מסאכין מחוץ למחנה הקדוש' מושב וטמא תקר' להכי כתיב במצורע
 דהוה שונא את איש ישראל כאש' היה דנו לכף חובה ומדכ' עליו לשון הרע בלי פחד
 וככעם והצדוע אשר בו הנוע כגדיו יהיו פרומים וראשו יהיה פרוע ועל שפס יעטס
 וטמא טמא יקר' בדד ישב מחוץ למחנה מוסכו לפי שזוה אחרים יהיה הוא כבזיון
 בגדיו פרומים דהכגדים הם כבוד האדם דקרי רבי יוחנן למניה מכבודתי וראשו
 פרוע נגד קלות ראש ומיעוט המורא ועל שפס יעטס שהיה לו לסתים שפתיו
 ולפי שהיה דבק בחנונים יהיה מושכו מחוץ למחנה ולפי שהחזוני טמא חסם הוא
 שדבק נקרא טמא וזוהו שייב כדד שלא יטרירוהו בני אדם אולי כחושכו רעתו
 הגדולה ישוכ חלה' ורפא לו כאשר האדם בין בני אדם דומה לאד' נפל למוך הים
 שאם לא יזהר מאד לט' ויפה יטבע וכשבורח מהם ומתבודד בינו לבין קונו הנה
 היא ספינה ומל' ודבק בו יתברך לכן זכור כי בעודך עמהם אתה בתוך ההפכה
 וחוסה מעטפן ת' כד בפתי הארץ הוא יתברך מדר' מדה כנגד מדה אם באת
 להדבק בו ככה יעשה לך וכה יוסף ונמצאת חי לעולם ודע באמת כי לפי רוב
 פרישתך מן העולם יהיה רוב דב קיחך בו יתברך' הצדיקים נקראים פני
 טכונה יען אור טכונה מאורה על פניהם ומתכיישין בענוה ויראה והם ככבוד
 ראש והיו דכתיב יבעכו תהיה יראתו על פניהם יראתו רמו לטכונה הנקרא
 יראה ממנה פניהם מאירים דכתיב חכמת אדם חליב פניו פירוש כשזכה אדם
 הנקרא חכמה ונקרא חכמת על דרך שאמרו בגמרא אהא דכתיב כי אם כתורת
 ה' חסנו ובמנו תו יגהה דקודם שזכה בחכמה היטב נקר' תורת ה' ואחר זכותו בה
 נקר' תורת נקר' נמי חכמתו ומיד מאיר' על פניו וזו קידרן עור פני משה וענות משה

הרבה מכל האדם לפי רוב הארתה בפניו יותר מכל האדם הכון לקראת אלהים
 ישראל כי נשמתך כסא לו ולכך שרפרף הרוח רגליו דכתיב השמים כסאי והארץ
 הדיש רגליו ופירשו רז"ל יקרא אל השמים מעל ול הארץ לדין עמו השמים היינו נשמה
 והארץ זה הגוף אי זה בית אשר תכנו ליוו הנשמה לדין בזה הוסיף רגלך מפי
 רעך מזה הרע המרגל כך דתמיד מלשון מן הנשמה דהו"ל בית רעך וקרא
 הש"י דכתיב רעך ורע אביך אל תעווב ואזה מקום מנוחתו זה הלב דאמ' החכמים
 ה' נמצא בלב אזהביו כן אדם למה לא תשכיל בטומאות שאתה נטמא פחלים
 פקח עיניך רחץ וטהרות שמר מכל טומאה להבא רע לך כי כך אבי אבות
 הטומאה ונטמא רמ"ח אי בריך ונשך ומיד שכינה מסתלקת מעליך ולא תדע ולא
 תרגיש הרי אמרו בספ' הזהר כי על ידי הכעס נטמאת כאמור וכן על ידי לשון הרע
 ושתיהם עקום כפה גם אמרו כי הנואלת זרע לבטלה נטמא כמו ונראה דהו"ל הדין
 כמו שכברית המעור זרע לבטלה נטמא כן בכרית הלשון הדברים בטלי מטמאים
 ונבלות הפה מטמא כמו הכות ובהדיא כתיב ולא ירא כך ערות דבר ושכ מאחרך
 הרי ארבע טומאות ונראה דהוא הדין שאר הח' עכות התלויות בפה גמי מטמאות
 כגון דבר שקר מרמה חכפה הגאולה צמות שת קול לדרך מים כרבתים באלמתי
 דומיה וכדאיתא בזהר פירשת תורה עירובל סבך שתיקה מדברי תורה ופילה וכן
 הדבור בעונות כמו מטמא הרי שנים עשר טומאות תלויות בפה לשון מלכד טאר
 הטומאות התלויות ברמ"ח איבריך ועל הכל צוה המלך ואמר והיה מחניך קדוש
 ופרט התלויות בפה בהדיא דכתיב ולא יראה כך ערות דבר שבו כלל כל התלו
 בפה יען היות טומאה זו קלה בעיני בני אדם ותדירה והיא מושכת שאר טומאות
 דרמ"ח איברים דאזי לטרת המלך בכלי חמדה כלי כסף וכלי זהב והרי הלב
 עקר האדם כלי חמדה שכרמ"ח איברים וכתיב כסף וכסף לטון נדיק גם שתי
 עינים כמאורות השמים ועשר אצבעות נגד עשר שמות הקדש עשר ספירות גם
 האזנים כלי שרת לשמוע בהם דברי ה' כרבתים שמעו ותחינפכם והאזר להיזיל
 צבאות המסרתיו עשי רצונו כמה קדושה לריך ותוספת קדושה וטהרה ונקיות
 והמוח לחשוב מחשבות טהורות להדבק ביוצר יתברך ולגין בתורתו והלב לשמוח
 בנוכחותיו ולחמול על עביו ותומיו והיה נח ולא ענב ולא כועס והרגלים הם
 הרצים שיוצאים דחופים כדבר המלך ונגד שכינה משרתים הם שבעה חוטין
 שכיניצית והשמיני נגד הרצים ונפש הוח נגדם תפלין דראש וריד ולרמו כל העשר
 אצבעות עשר להפחיד האדם שלא יחטא ראוי לשים נגד פניו הרצועה תלויה שהם
 שלשלאות חזיין של ברזל וחזיין של אש לבן שמור עשרה משרתים ועבור עבודתך
 בהם לעת צרכך כמה תשפל לפני בני אדם ולוון מעות ככמה תחכוך וכמה פעמים
 ישיבו פיך ריקם תשפל לפני האל אלף ידות יותר מהכל תלוי בחפצו ית' ואיך לא
 תבוש בשאלך בתפלתך כמה שאלות ועובות מאתו יתברך אם לא תהיה תפלתך
 תחמוס ורמעות כן אדם הלל ידעת כי ה' מודר מדה כנגד מדה הטוב בעיניך
 כשתקראו כזרתך שיפנה לבן ממך כב וכולגם אתה בשתתפלל לך מעסקך

והיינו קרובה לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת על ומדוע באחת חלי עתה
 באש צר לכם ואקיר לאכילא עד לא חצרך ליה בן אדם כרח מהעול כי ידעת כי
 פתאז אדם יסבר ואסה לא תשמור אהבת שוף נעורי לכן ראה העול הקיי והנן לוי
 בן אדם כמה בני אר רודפי כבוד גם אתה תרדוף כבוד כי מחור יוסיבך בין קטמי
 ארץ זה תשיב לנרך ברודפו הכבוד וכן ברודפו העושר תאמר לו כי הנדק הלואה
 כדכית לכורא כי הוא נתן רשות שנאמר מלוה ה' חון דלוגו ולפי האמת הכל
 לעשות נחת רוח ליוצרך יתכרך העירוכי מזרף לכסף ובור לזהב ואיש לפי מהללו
 כלומר לפי כוונתו בתפלתו דהיינו מהללו שאלם באים לו מחסכות מהעולם נראה כי
 הוא כסף מלא סיגים לא יטהר לבנו ורחוק הוא לכן ישתדל באומץ להתרחק
 מהקליפות וליטהר ולידבק ביוצרו יתכרך בן אדם ירדת ממדרגת אדם למדרגת
 בהמה בעשותך מעשה בהמה לכן שכל בעיניך כמוה וקבול בעיניך כמוה ואל
 תתחנן לפני יוצרך אלא כפוק אדם ובהמה תושיעיה כאל תערוג לבני ערב אשר
 יקראו אותן לבהמה לחמה וכפרק שירה כחומר הללו את המן הארץ עד החיה
 והבהמה היולך בן אדם הלא ידעת כי מלאכי עליון ברתעים ומתרעשים בהללם
 לפניו וכן הגלגלים מתמוגגים ומתגעשים בשירם ואיך לא תשא קו להיות כך
 בהלך לפני יתכרך ומתה עשית הו ע בעיניו והכעסות חבל עליך עמו אכני
 בצרה פירש רמ"ם כשעמו אכני בצרה ועל פי דרכו נפרש ששכל כך דבק כי
 מצרתו ומלאתו וצרו לא עריריהו מלא שב באיין לך עכורה ודבק גדול מזה לכן
 אהלנאו ואכבדהו יתן יפה שעה של תשובה ומעשים טובי בעולם הזה מכל חיי
 העולם הבא לכן שמת כשעה היא שמה גדולה ונודה הודאה גדולה נרץ אדם
 להיות עבר באמן לאלהיו ומאי באמן שקוד ומדיר בעבדותו כמא דאת אמר יתר
 תקועה במקום באמן רוצה לומר שלא ימוט לעולם וכתיב כל כמותו פעמי הרשע
 שהתייב עליה וכן מות הוא למלך יתכרך בצרת עניו וביסוריו לא יתרעם אלא
 ידום ומה שמשיג יראה לו חסד רב על דרך כי חסדך גדול עלי והצלת נפשי משאל
 תחתיה ועור בן אדם העניות במקום צרעת כדאיתא בתיקוני הוהר והרי שגית
 ואתה סוגה בדברים שמכילים צרעת לכן קבול המלקות ועוד כיון שפחות מסור
 וחמוד היית שנאמר ידע שור קינה וחמוד חבוב בעליו ואתה לא חקש גדולה
 וטובה יותר מהם אלא כהם הקבול העול והמטוי ולא תמרוד וכהם תהיה נאלם אם
 יחרפך אדם חנם או יכבך או יגולך מורא וחתת כל אדם יהיה עליך כי כלם אנשים
 ואתה לא תדמה כי כדד תשכ ותידום כי אין נמצא באמת אלא הולפנותו תעמוד
 באומה והכדואים כבעלי חיים לפניו וממנו תבוט ומפניו תכהל הלא תראה כי תשל
 מרעך מאומה תהיה עליו למשא ויקון כך ולא גמלתו רעה בוש בסואלך לאל כמה
 שאלות ואתה מורד בו חלילה לנו לעבור אלוה מבלעדי ה' והרי המחשב בתפלתו
 בדברי העולם דומה לזשתף אחר בעבודת אלהיו וכן כל מוצה שבה פניה גדולה
 עולם פסקו מצות צריכות כוונה ואם לא בייך כאלו לא עשה ולא יאה אלא הפק
 הפקא דאורייתא לחומר אלא נתן את פיך לחטוא את כשרך כמו ולא נתן סחון

אלא חסום פיך אשמרה לפי מחסום בעוד רשע לנגדי שהוא היגר הרע שפירשו זל
 זופה רשע לנדריק ומכסא להמיתו שעליו נאמר שהרי כקל מאד ישכר . כן אדם
 תעסק תמיד בתורה או במצוה כאשר כל מעשיך ואמריך יהיו לשם שמים ותכוין
 כחורה אל טבטט ובמנוה ה"א טבטט וכרחימו ודחילו יוד ה"א זהו מה שאמר דוד
 שויתיה לנגדי תמיד . הרואה את חבירו ומקנא בו משרה עליו עין הרע של קמט
 וכל סכן אס מוכ' עליו כמה ע כ י ש לפלוני הוא חבירו של בלעם שראה את ישראל
 בעין הרע ואמר בפיו מה טובו אהליך יעקב כדפירש רש"י ע"ה נמצא לט בו שליח
 לקמאל ועליו נאמר פיך שלחת ברעה הקליפה שנקראת נחש שדבר לשון הרע
 ומספר תמיד להזכיר עון . בטמעני כל מחרפי ומגדפי ברכים אשים נגדי כף
 מאזנים בכף א' אשמותי וככף שניה ההלכה והחירופין והגידופין ואביט כי כף
 האשמות מטה מטה ואשחוק ואנדיק דיני וכן אעשה לכל מיני צער כדיבור ומעשה
 מלאמה . כיון שנכללת בדיבור מן הכהמה איך תוציאנו לטלה או רעה . הא
 למדת שלא ניתן אלא לעבודת ה' טפי מכל האיברים שנאמר כי אדם לעמל יוגד
 לעמל פה בעסק התורה . כיון דנשיאת עינים לשמים מוקיף דעת כדכתיב עיני
 לשמיא נטלית ומדעי עלי יתוב ראוי לישא עינינו תמיד למרום דכתיב דלו עיני
 למרום . אין לך פיגס הנפש כהרהור רע אף על פי שלא יעלה על לבו עשות רע
 כלל כדאיתא בזהר פרשת ויבא אלא יהיה לכטהור וזו היינו רחמי הזכו . ויהיה
 אדם לעבודת ה' כלככו דירה גאה פמיה מכל וכל ועפרורית ובמניאות נאות
 היינו מחשבות טהורות להכות אהבה עוה מים של עיניו להרכיב אשה גאה הנשמה
 הטהור ע"י שפחתו מקושטת מכושמת כרחימו כדחילו לפניו תעמוד כלים גאים הם
 רמ"ח איברים שית דה על חטא שחטא כל אבר ואבר וטהרו וקדשו כך פי' בתיקוני
 משול דיר' גאה אשה גאה כלים גאים מרחיבין דעתו של אדם ויכתן האד' באמונתו
 וכה צריך לדקדק להודרו לימנא נאמן וטהור וזך פעלו מכשאר דכרי וכל מנו' אחר'
 כש' כנס אד' לכה' יכוין שבוטו נכנס לכה' של מטה ונשמת לכה' של מעל' וכן כש' כנס
 לכה' ולכן ירבה הישיבה בהם תדיר . בכל פעולתך כוין ליחד ה' סגל' בכל דרכיך
 דעהו כאברהם ויחזק בחפירת הכורות ויעקב כמקלות ברהטם וכן היו מכוונין
 בכל מעשיהם . כדמ"ח תבות דקריית שמע בקריאה תתקן ותחזיק רמ"ח איברים
 גופניו וכבוכה תתקן ותחזיק רמ"ח איברים שבדיקוןך העליונה שעליה נאמר שומר
 כל עצמותיו אחת מהנה לא נשכרה וכן בתפלה לגוף ולנשמה לכן צריך לכוין לכל
 פלה ומ' ה' ולהשמיע לאוזני ד' הקריאה לך והכ וכה לתיקון המדות העליונות .
 למה אלקי יחידי כיון שמלא כל הדרך כבוד יוגרי ורוחו חופפת רוחפת עלינו עמו
 ארבע כי המלך חפץ ביקר עמו וכחכה אחר וכו' תדבק ואתם הדבקים בה' . יש
 לתקן אסר העוה לפני ה' מרה כמדה טרם יש לם מדה כמדה ואמ' זל עשה חבילות
 של עינות יעשה חבילות של מנות ואף על גב דכתיב ולא יקח שוחד ופירשו שוחד
 מצוה היינו אחר תשובה והמנות הפך העומת ממש . אס רובה אדם למנוח חן
 בעיני ה' לץ וכעוה שנאמר ונות מנח חן בעיני ה' ול' פירש למה לא בשמו פירוש

שהיה נח בדבורו וכמעטיו והלכו כדאיתא במדרשהנעלם ולכך מצא חן ורוב
 חד הוא לכך תיקנו אתה חונן כרישא על סם ככר את ה' מחנך רונה לומ' מהדעת
 שחנך לכון בתפלה על דרך דע את אלהי אביך ועבדו ואין עבודה אלא תפלה
 וכתפלה דעבו * ככלל כבוד אכזאם שלא יתקוטט עם שום אדם שלא יחרפו
 אולידי כמנהג * העולם יס קוער הגוף תל עפר בתוכו הנשמה איש עומד על
 התל ועץ החיים נטוי עליו אם הוא חכם לב יתחוק ויתקשר באילן כי היום או מחר
 יבו בחוקה גלי הים בתל ויהרס ואם לא יהיה הוא נקשר באילן וישטפהו בתל היימ
 דכת בעץ חיים היא למחויקים בה ותמכיה מאושר וכתוב על זאת יתפלל כל
 הקיר אליך לעת מצוא דהיינו מיתה דכתיב למוות תוצאות כרפירם במקכת כרכות
 רק לשתף מים רכים אליו לא יגיעו אליו היינו נשמה אתה קתר לי וגו' אמרו
 זל בעת התפל לא יהא דבר חונץ בינו לבין הקיר והרמו לשכינה סיביר כל מחשבה
 דעה או אפ לו בלתי רעה מלבבו ולא יכוין אלל לפינוש מה שמוציא בספתיו *
 ידמה האדם זה העולם לקיץ יפה ואחריו מות לח רף קשה ואם לא יכין בקיץ ימות
 בחורף והיינו דכתיב לך אל כמלה עגל וגו' עוד יס לפרט שלא יהא דבר חונץ היינו
 הגוף אלל כאלו אינו בעולם וידבק בפשו כפפשו כקאלאמ'טה ככרזל * הנדיק
 היוםכ בארץ שראל מיחר העולם הבא ככרא כ'וד והארץ עד לרקיע חמש מאות
 סנה שהוא רמו לה' סנייה של סם האדם שכארץ עומד על רגליו רמו לוו' הארץ
 אשר הוא יסב עליה רמו לה' אחרונה שכסם וכנחתו ח'צה לארץ מפריד והאבות
 לא ינאו אלל על פי הדבר * עוד כין שגולה האדם מןהארץ גורם גלו לשכינה
 עמו ואם אדם כנרה בארץ דיו לעבד להיות כרכו עמו אנכי כנרה * המבחר
 שכאדם הוא הלב רונה לומר השכל וכאמרו דעת חסרת מה קמית דעת קמית מה
 חסרת והמכעם לונרו במבחר הטובות שהטובו כמה עינשו * בגאוף כתיב
 תועבת ה' כל גבה לב ואמרו רזל בשמת' מאן דאית ביה גסות הרוח הרי הוא מנודה
 מן השמי' ומפי האמוראים כבעק כתיב אלהי מסכה לא תעש' לך דהכועס כעובד
 עבודת אלילים וכל מיני גהינם שולטין בו ואקור להתחבר עם הכעקן ונטאזו כל
 דמ' איכריו ופרח נפשו ונכנס טומאה במקומה כדאיתא כוזהר ריש פרט' תנוה *
 כשנאח חנם כתיב לא תשנא את אחיך כלככך והיא שרש כל הרעות * ראה מה
 גרמה שנאת יוסף לאחיו ועל שנאת חנם אנו בגלות הארוך הוה מכל הגליות שדיע
 בקיבת ע'א וגילוי עריות ושפיכות דמים בכית ראשון וכסם שואהבת לרעך כמוך
 כולל קיום כל התורה כך השנאה להפך לעבוד על כל התורה * לב חורט מחשבות
 און שנאוי מה' כדכתיב שם הכה שנה ה' וגו' ואמרו רזל הרפורי עכירה קשין מעביר'
 ובתכ ראבע דמטמא הכשמה הטורה והיא הכנה א העבירה כחריטה א הוריעה
 נאף על פי שלא יחשוב לעשות המחשבה וההרהור שכלבו של ציור ומציאו העביר'
 שנים ומרחיק האדם מכוראשו ועל זה הזהיר ולא תתורו אחרי לככך ואחרי עיניכם
 שהרי המהרהר דומה למי שנכנס במקום מטונף ומטונף כל כנריו הלא יכוש ליכנס
 לפני המלך ועל זה נאמר רחנו הוכו * לב חושב כעמיני גופו בעת תפלה או חזרת

עליה לכוך גדול עונה מנשוא ועליו נאמר וכוונ יקלו כדאיתא בזהר שאין לך בזה
 שמו גדול מזה שהרי לפני מלך ואפילו לפני אח' מסריו בדרעש ורעד אדם עומד וירא
 פן ילכד בדכריו כי חמת מלך מלחמי מות וכל שכן חמת מלך מלכי המלואים
 הקדוש ברוך הוא שאפילו משה רבינו עליו השלום היה ירא שנאמר בני יגורתי
 מפני האף והחמה ועוד עונו גדול שהרי עיד עדות שקר בעצמו שאמר בקריית
 שמע ולעבדו בכל לכבדם שהיא העבודה שכלל התפלה והרי לכבד פונה מעם
 ה' לתעתועי מחשבות יאמר ה' עליו אותי עובד מקור מים חיים לחלוב להם כורות
 בורות נשכרים וגו' וכתוב קרוב אתה כפיהם ורחוק מכליותיהם וכתוב בפיו
 ובטפתיו וכברוני ולכם רחם ממני וכתוב ואם אב אני איה כבודי ואם אדוני
 אני איה מוראי שקראנו לו בתפלה אב הרחמן שמע קולנו וכראש התפלה ה' ספתי
 תפתח לעבדו ברחמי כאב וכדחילו כדאון כתיב וכסם אלדינו דגול סגור
 שיא דגל ה' כימינו ושם ה' חקוק עליו כי מלחמת היצר היא מלחמת ה' והרשעים
 וכפילים מרים ק'ון דגל העומאה החיצוני ואז גורם לשלט הבאים לסיטרא דיליה
 שהם העכוס והצדיקים הקדושים מהמין דגלו ית באותותיו ואז אלה ברכה ואלה
 בקוסים ואמכנו בשם ה' אלדינו כוכיר המה כרעו ונפלו ואמכנו קמנו ונתעודר ה'
 הושיעה המלך הנלחם את מלחמותינו הוא יענו כתב הר' עובדיה ברי' מס' ספלה
 פניתיב איניש לאפרושי חמישית הרינו לנדקה ב' וסמיכך ונתתם החמישי לפרעה
 לפר עין חוכות הבורא ית' אם ירגיל אדם לרין לכף זכות ולדבר תמיד טוב ולא
 רע כלל יהיה כלי זמור אל הקדושה ואם להפך בר מינך וכן השיך בראותי חכירו
 בטוב עין הוא יכרך וישיפע טוב לחכירו וגם יכורך ולהפך להפך בר מינך דכתיב
 טוב עין הוא יכורך וקרי יכרך וכתוב עיניך בשדה וגו' כדאיתא בזהר חקע יתד
 חוקה חבל כותל מעו כי ויתד בלבבך אחוות קשורות יפה בחבל קלוע בג' קליעות
 אחד אהבתו כלי כרוד בחבלי אדם אמטכם כעבותות אהבה כ' פסו חורה המתיר
 אפירי המלך חייב מיתה והרי המלך ית' אקר הלשון בסתי חומות אחת של ענש וא'
 של בשר אף לא תתבודד עמו ית' והנה אלה רוב זמנך יחידני כבטן אמך יחידני
 בעת תישן הגוף יחידני והנשמה יחידה הגוף בקבר בדר והנשמה בדר כגן עדן כל
 צדיק מדור לפי כבודו וכגינהם ודאי כיון דרשעים בחשך ידמו נמצאו לברם לכן
 שמע בקולי לך עמו תמיד ולא תפרד רגע כי אם תדרשנו ידרש לך לא יפרש ממך
 מזה נאה ובעימה לוייתו ית' כי הוא אביך קנך הוא עשך ויכונך באכלך ויתר על
 שובעך הפקדת וכתלת זמן האכליה זמן היצוא ואם יזיק האצטומא ותהיה טרוד
 בצערה הרי שלשה זמנים ואם יגרום חולי כמאמר רמב"ם הרי עברת על הזהרה
 ונשמרתם מאד לנפשותיכם ואפשר לגרום מות על שונאך ודמך מידך יונרך יבקש
 וכל המצות שכתורה שהיית עתיד לשמור ולעשות תבטל בר מינך גדולה ליגמא
 ואותו מותר אשר היית מותר מסוכע אלו האכלתו לעני זכית לחיים הטהור והבא
 גם עברת על כל תשחית לכן דברי רמב"ם תשים עטרה על ראשך שכתב לא תאכל
 אלא כשאתה רעב ולא תשתה אלא כשאתה צמא ולא תאכל עד תשבע לגמרי אלא

פחות שלישי ולדברי הראב"ד כתענית לפני יונק יחשב לך * לא תענה מהר כי
 אם כמותן רב קטן וראה הנולד שישכך שכנגדך ואם תקנור עיניך ותמלך ביוצרך
 מה תשיב או אם טוב לשתוק מה טוב חלקך * אמי והוא הושיעה כל רעה לומר
 כי כשאמי והוא לכדנו בהתכבוד לעת מנח כדכתב בספר חובת הלבבות * ד"א
 אפילו בשאמי בין העם כיון שאין רואה סתם לבכי אלא הוא לכדו עווד אין משגיח
 תמיד בלי הטיב לירק הוא לכדו ואין מי שיוכל להניל אותי מזרתי וזלתי לכן לא
 יתקין ביני לבינו הנכרחי כי כלם כאין נגדו ואני והוא לכדי עומדים והיינו דכתי'
 קיהסס אשר עמדי לפני וכתיב התהלך לפני * כי תהיין לאיש שתי נשים הא'
 אזהבתי והאחת שוכאתי * הנכון שיהי' לבו ועיניו לאותה שסוכאתו וישכס ויעזוב
 אותה שאוהבתו * הנה התורה היא האשה אשר נתן לך האלריך להנאחך ולטובתך
 בהתהלךך תנחה אותך בימים להנילך מכל צרה ולפרנסך ולהדריךך בדרך הטוב
 בלילות בשכבך תשמור עליך מן המויקין הגוף והנפש הקינות היא תשיחך תלמד
 עליך כגיבורה ולתחת הממים וכן ככל בקר שהרי אמר בוהר שכל לילה דנין
 אותו אם יקין משכמו או יקין שבת עלם וזהו שהחילה תורה כראשית כלום שהתור'
 טקה את ראש תעלת לאדם בבי' עולמות * והאשה השנית שסוכאתו היא של
 כשרהם ועליה אמר הסב"א אויב לאיש אגאי ביון במפורס בגמרא וזהו המלך ית'
 לחוב אתה ואך עיקר אהיה תהיה כראשית אשת לערבים מוס שלמדו אכיו ללמדו
 תורה וזה לנו מה היא באה להתיחד עמו ולשמרו * לכן צריך אדם להיות יגע בה
 כפלי כפלים מהשנית * שארה בקותה וענתה לא ירע * עונה מן המוח וכל ששת
 ימי הטובע לקום להדבק כפשו בה ישקני אכשיות פיהו כדאמר בוהר כשענת
 בני אדם בחנות לילה באשה השניה בה שעתא ענת תלמידיו חבמים כראשונה *
 ואף בשבת כשמקיימים מצות עונה כשקמה בזכות להילד בן לראשונה שיהא תה'
 הרי העונה במחשבה * כמותה כדבור שנמשלו ישראל לתולעת שכפיהם עוטים
 להם לבוש מלכות כתולעת המשי והיינו דכתיב כחוט השני שפתותיך ולא קורי
 עכבים שנעשים מדברי בטלה * שארה שהם המוונות כמעשה כי כמו שהלחם קיים
 הגוף בן המצות השעשיות קיים הנפש וכהעדרם רשעים כחיייהם קרואים מתי ועל
 המעשים הטובים אמר בוהר שאמר הנה ועשה לי מעשים ואת האשה כבודה כת'
 מלך פנימה מלכנו של עולם ואתה חתן המלך מה נעים גודלך * העה' ים קוער צריך
 לרמות האדם בדעתו כאלו הוא שטר' רים ראשו למעלה ליוצרו ויוהר פניו כפני
 המים הזרונים וישמר מן הגלים הכאים לטרדו ואם לאו דמו כראשו * בן אדם סכת
 שלום פרום על ראשך וכ' תך בכל עוונותיך והלכת כדרכיך דכתי' עושה שלום וגו' פ'
 בוהר מדכתיב עושה ולא עשה שתמיד עשה לכן גם אתה תמיד תעשה שלום דמו'
 הלשון חרב חדה לאשתי האלחמה הצדיקים נלחמים בה כגד יזרם הרע וחילוני
 דהרשעים נגד יזרם הטוב וחילוני כתיב קעפים סכאתי ותורתך אהבתי וכתיב
 אשרי תמימו דרך ההולכים בתורתה וכתיב הטלך עלה יהיך הכוונה כי כמה ומן
 אדם מאבד כידיו לריק כחושבו על ענייני עולמו ופרנסתו וקוף אדם להכל דמה

בלומר מהרהר ומחשב ומטל ומנו ואינו משגיח כי ימיו ככל עובד ובעוד שהוא
 מחשב ומהרהר יעשה חכילה גדולה של תורה ומצות לעולם הבא ולכן נמו כתיב
 קצות איש מהיר במלאכתו בלומר בלא רוב מחשבות לעולם הזה אלא מקצר ועולה
 ומשאול של עולם ינית להקדוש כרוך הוא והוא ישא משאול יתכרך והיינו השלך על ה'
 ההכך יהכך מיעוט ולא יהכו אלא תשא יהכו והוא כב יכול והוא יכלכלך והיינו
 שאשרי תמימי דרך שאינם מרבים מחשבות בענייני עולמם שגורם ביטול תור והיינו
 דמקיים ההולכים בתורת ה' והיינו קעפים לפי שתורתך ואם אתמטך בהרהורים
 ומחשבו דהיינו קעפים כמזאתי מתבטל מתורתך שאהבתי כתיב מה אהבתי תורתך
 כל היום היא שיחתי לפי שאדם אוהב מאד לשמוע חידושים ודברים בטלים וזה
 פגם האדם הלל דוד עצמו כי רבה אהבתו בתורתו יתכרך והיא שיחתו וכו' חידושים
 טלה הוא מתענג ומטיח לא בשיחות וחידושי העול' הזה ייש לאדם ליכנס במחשבתו
 ברוח ה' כהיכלין קדישין מינס הראשון עד יום השביעי וגם יכוין כלילו ויומו בשם
 של מ' אכני' תן ביום אחד וקדע שטן ביום שני ועל דרך זה טבעת הימים ויהיה
 מהרהר בשם תדיר ביראה יש לאדם להיות מרכבה לקיטרא דטוב בהרהורים
 טובים ולא רעים ולא בטלים שבבטולו ידבק ברוח הטומאה אל תע לבי לדבר רע
 כשדים הבטלנים כדאמר במהכת אבות ואם בטלת מן התורה יש לך בטלים הרבה
 כנגדך דוק דלא אמר בטולים אלא בטלים כנגדך להרע לך בדבורים טובים ולא
 רעים ולא בטלים ולא מזאתי לגוף טוב משתיק' תנן ותנן והמרכבה שיחה עם האשה
 גורם רעה לעצמו וככעם ידבק ברע דכתי' הסר כעם מלכך והעבר רעה מבשרך
 ולא יגנה שום דבר כדאמר החכם כמה לבנים שמה וידון לכף זכות תדיר כפה
 וכלכ וירגיל אדם עצמו לומר תדיר גם זו לעובה בכל דבר ויאמר שעה טובה ואם
 יאמר שעה רעה תדכקו הרעה בר מינן * ידבר טוב וירחם על כל הכריות
 בפיו וכלכו ויתפלל על הרשעים שיסובו ולא יראה בעיניו שיש רשע גדול ממנו
 בעולם * במעשים טובים להטיב לכריות בגופו ובאמונו אם אפשר לו בכל יום ואם
 יהיו עיניו תלויים מתי יוכל להטיב ויטיב כשיוכל אפילו אם הוא עני יתחוק בלשונו
 ויטיב * אם יאכל דברים רעים או אכילה גסה אפילו מדברים טובים הרי גורם רעה
 לעצמו וחולאים רעים כדכתב רמב"ם וביטול תורה וכן ישמור כל איברי וידכתיב
 עונם עיניו מראות ברע מנע רגלך מנתיבתם כי דגליהם לרע יחזו * כמה קשה
 עונם המקיג גכול חכירו בונה ביתו בלא צדק ואוי ואכזי למסיג גכול המלך הסס
 זבאות להרהר בכית תפלתו או מדרשו כדכריה עולם או לדבר בענייניו הגס
 לכבוש את המלכה עמו בכית ואקרו אפילו לומר אקומא למתעטט בכית המדרש
 קל וחומר שאר דבור ואם הדבר גורף יא לאחון ידבר וכתב ויאקדשי תיראו וכדי
 בזון וקצף אם באומ' דברי קדושה ותפלה לכו כל עמו עליו כאשר אותי עובד מקור
 מים חיים לחצוב להם בורות בורות כשברים * הרוצה להדבק במדת הטוב צריך
 שפעם יעשה עצמו חרש כאלו לא שמע חרפתו וכעם כפתי בלא הבין החירוף *
 ופעם כשכהדיא יכיר החירוף ישחק ויטיב לכו ככונת דכקומו גטוב העניין

וְפָעַם יֵאמָר חַטָּאתִי עִוְיָתִי פִשְׁעִי וְכָר עֲוֹנוֹ בְּבוֹשָׁתִי כִּי־נִשְׁוֹנוֹ בִּדְרָגוֹתַי וּמִקֵּדֵי
 תִּירָאוּ וְאֶפְיָלוּ מִקָּרָם מֵעַט מֵשִׁמְעָה כִּדְכַתְּ קָמוֹנְךָ רֵאשִׁי לְעַמּוּד בְּנֹ בְלִי קִמְיָכָה וְכֵן בְּמִתְּ
 תְּלִמִיד חֶסֶד וְכֵן כְּמוֹרָא אִלֵּךְ וְנֹסִי כִּדְרָגָה לְכַךְ הַבּוֹכֵלִים שְׂמוֹת הַגְּדִיקִים נִחַ נִחַ
 אֲכָרְהֵם אֲכָרְהֵם וְכִדְרֹמָה לְנֹסִי שְׁאִין מֵעֲרִיבִין גּוֹף וּפְשָׁתִי בְּחִיּוּהֵם לְכַפֵּשׁ
 שֵׁם הַעֵיקָר וְהַגּוֹף טַפְלָה לֹא כְּכֹס לְרוֹכֵב וְהַפְשָׁתִי תַמְשָׁל וְיִנְהַיֵּג הַקּוֹס כִּדְרֹמֹל עֲבוֹד
 הַבּוֹרָא יִתְבַרֵךְ כִּסּוֹ כִּרְאִים דְרֹתָיו יַעֲלֶה עַל לְבוֹ כִּי עֲבַד ה' הוּא מְכַלֵּל הָעַם
 בְּחַר לְנַחֲלָה לֹא אִזּוֹ יִשְׁמַח וְיַעֲלֶנּוּ כְּמוֹנָא שְׁלֵל רַב וְהוּא שְׁאֵמֵר דְּרוֹד הַמֶּלֶךְ עֲלָיו הַשְׁלֹס
 שֵׁם אֲנָכִי עַל אֲמִרְתְּךָ כְּמוֹנָא שְׁלֵל רַב וְכִי וּפִירוּשׁ אֲמִרְתְּךָ כְּמוֹ אֲתָה הַאֲמִרְתָּ הַיּוֹם
 וְהַאֲמִירְךָ לְשׁוֹן רֹמְמוֹת וְעַל זֶה תִּיקְנוּ דְבוֹתֵינוּ זֶל בְּתַפְלָה אֲתָה בְּחִרְתָּנוּ
 וְרֹמְמוֹתֵנוּ מְכַל הַשְׁמוֹת וְעַל הַאֲמִרְתָּ וְהַאֲמִירְךָ אֲפַסְדָּ לְפִרְטָא אֲמִרְתְּךָ כְּתִיב
 וְהַמְשַׁכִּילִים יִזְהִירוּ כְּוֹהֵר הַרְקִי עֲוֹגוֹ כְּמוֹ עֵינֵי הַמַּרְגְּלוֹת בְּאֶרֶץ כְּשֵׁם הַכְּנֵה
 לְמַטָּה מֵאִיר נִגְדוֹ הַכֹּכַב מִלְמַעְלָה וְנַעֲשִׂית מַרְגְּלוֹת מֵאִירָה כְּגוֹן כֹּכַב כִּי
 הָאֲדָם הַמְכִיֵן עֲמֵנוּ נִגְדוֹ יִצְרוּ יִתְבַרֵךְ הַכֹּכָבִים הָעֵלְיוֹנִים שְׂכֵאֲלוֹת יִתְבַרֵךְ
 מֵאִירִים בְּוִיחִיר כְּמוֹתֵם לְכֵן הַמְשַׁכִּיל תְּמִיר תִּהְיֶה נִפְסוֹ בְּגֵדוֹ יִתְבַרֵךְ עֹמֶדֶת
 דְּכִתִּיב שְׂפָכִי כְּמֵס לְכַךְ נִכַח פְּנֵי ה' הִזְהֵר ה' בְּנִכַח עֲלָיו רֵאשִׁי לְמַשְׁכִּיל לְשֵׁם כְּשֵׁם
 חֲלָלֵי לְבוֹ יִרְאֶה בְּשִׁמְשָׁל וְהִזְהֵר בְּיָמִין וּבְיָמוֹת כְּבוֹד דְּכִתִּיב תְּנוּלָה אֱלֹהֵיכֶם כְּבוֹד
 וְקִיּוֹן כְּבוֹד רֵאשִׁי וְכִשְׁיֵן הַנְּחִירִים שְׂפָלוֹת כְּכֹהֵמָה כֹּהֵל וְנִתְגַלְּגַל בְּכֹהֵמָה לְפִי עֵינֵינוּ
 וְאֲזוּלֵי יִחַשְׁבֵּן לֹא לְגַלְגּוֹל לְכַבֵּד יִזְדַּמֵּן כֵּל בְּקָר כֵּל תִּחַ וְכֵל אֲדָם וְיִבְרַח הוּא מֵהַכְּבוֹד
 וְיִשְׁנֹאֲהוּ כִי בְּהֵמָה הוּא שְׂחִיקָה בְּכֹהֵמָה שְׂמַחָה בְּיוֹצְרוֹ וּבְמִצְוֹתָיו כְּוִירוֹ וְרוֹזֵ' יִכְתִּיב
 הַלֵּל אֱבָא לְאֲנוּשׁ עֲלֵי אֶרֶץ וְכִימֵי שְׂכִיר יָמָיו הָרִי שְׂקֻצָב לֹא הַמֶּלֶךְ זָמַן וְעֵידֵן שִׁיחִיה
 וְיִהְיֶה שְׂכִיר יוֹסִיּוֹם עַד סוֹף הַזָּמָן שְׂקֻצָב לֹא וְהוּא יִתְבַרֵךְ עֹמֵד עַל פּוֹעֲלָיו אִיךְ לֹא
 יִבְנוּ וְיִבְהִלוּ מִפְּנֵינוּ מִקָּל וְחֹמֶר מְכֹוֹעַל הָעֹמֵד לְפָנָי בְּעַל הַבַּיִת וְאִין חִיּוּ שְׁלוֹ לְכֵן רַגַע
 אֵל יִתְכַטֵּל יִדְבַר עַם חִכִּירוֹ וְכוּכְתוֹ לְדַכֵּל לְיוֹצְרוֹ כְּשֵׁי שְׂתוֹק לְכוֹ לֹא כְּשֵׁי שְׂכָב בְּאֲהַבְתּוֹ
 וְיִתְחַנֵּן לֹא שְׁלֵא יִסִּיר לְכוֹ מִמֵּנוּ כְּשִׁינֵה וְיִקָּץ בְּשִׂמְחָתוֹ וְהוֹרָאתוֹ וְתַחֲלַת דְּבָרֵי פִי
 לְעַבְדוֹתָיו יִתְבַרֵךְ הָעֶרְתוֹ יַעֲבֵר רוּחַ רַעַה מִיִּדְיוֹ וְיִסֵּר מֵרַע וְיִדְבַק כְּטוֹב וְיִשְׁכֵּי וְיַעֲרִיב
 לְמַלְאֲכָתוֹ יִתְבַרֵךְ כְּרַעֲדָה לֹא יִתְכַן לְעַבְדָּה לְהַתְּהַבַּח כְּאֲדֹנָתוֹ אֲלֵא תִדְרִי וְרוֹי וְלֵא
 יִשְׁלַח לְעִשׂוֹת עַל יְדֵי אַחֲרִים כִּי אִין זֶה כְּבוֹד הַמֶּלֶךְ גַּם לֹא יִהְיֶה עֲזָל בְּמַלְאֲכָתוֹ כִּי
 חֲזִית אִישׁ בְּמַלְאֲכָתוֹ לְפָנָי מַלְכִים יִתְיַצַּב לֹא כֵן הָעֲזָל וְכֵל הַמְּתַהַבַּח בְּאֲדֹנָתוֹ אִזּוֹ
 עֲזָלוֹת הָרִי פִּרְק עוֹל מַלְכוּת שְׁמַיִם מְעֵלָיו וְעַבְדָּה עַל מִקְרָא שְׂתַבּוֹב כִּי לִי כְּנִי יִשְׂרָאֵל
 עַבְדִּים וְעַל זֶה זֹה הַתְּכֹא הוּא עֹ כְּנִמֵר וְקָל כְּנִשְׁדָּ וְרַךְ כְּכִי וְגִבּוֹר כְּאִיר לְעֵשׂוֹ רִזּוֹן
 אִיךְ שְׂשִׁמַּיִם כֵּן אֲדָם שְׂאִי עֵינִיךְ הַשְׁמִימָה לְמוֹטָה שְׁמַיִם כִּירוּעָה וּמֵאִיר לְאֶרֶץ
 וְלִדְרִים עֲלֵיהֶם אֲרִין הַבִּירָה יִתְבַרֵךְ וְלֹא תִזֵּי מִלְּפָנָיו בְּדֶרֶךְ כְּשִׁבְחָךְ וּבְקִוְמוֹךָ כִּי
 הַבֵּל צֹפֵה לְכֵן תִּדְרִי מִפְּנֵינוּ תְּכַהֵל וְרַתַּע לְפָתוּחַ פִּיךָ נִגְדוֹ יִתְבַרֵךְ בֵּן אֲדָם דְּבַר
 גְּדוֹל דְּבַר הַתְּנֹא רַבִּי יוֹסִי מֵימֵי לֹא אֲמִרְתִּי דְּכִר וְחֹזְרִי לְאֲחֹרֵי כֵן הַהֶפֶךְ דּוּמֵ' לְמִי
 שְׂאִינוּ מִטוֹה כְּבוֹד הַמְּקוֹס כְּכֹוֹד הַכְּרוּת כְּרַשְׁעִים שְׁהִיָּה בְּמַחְשָׁךְ מֵעֵשִׂיהֶם וְאִמֵּ'
 מִי רֵאשִׁנוּ מִי יִדְעֵנוּ כֵּן אֲדָם כְּשִׁתְּסַכּוֹל וְלֹא תִכּוֹל וּמֵאֲמֵר חַטָּאתִי בֵּין לְמִי שְׂמִכּוֹךְ

ומקטיף זבין לקרובך או רעך המרחיקך משמח כאלו הרוחת מזה והוכיס שהרי
 אלו יקורין ממרקיני עונך שהרי אמרו אגרא דיקורי שתוקותא וכשתכעוב לא די
 שלא הרוחת אלא שהפסדת והוספת פסע על טמא תוך היינו דאמרו זל שמחים
 בייב ריך כי ודאי יש לשמח בהם יותר ממוצא שלל רב ודוק שהזכירו זה גבי עלובין
 ואינן עלובין שנקראו הפלכית יקורין וכן פירש החסיד רבי יוסף יעבץ בן
 אדם לא תענה בריה ברבך או כמעשה גם במחשבה לא חדיכנו לכך חובה *
 בן אדם עשה חסד ונדקה תמיד אפילו כשתאכל או תשתה או תישן או תלך למרחץ
 תכוין לגמול חסד במו שיהי הלל הזקן עושה והיינו דכתיב גמל בפשו איש חסד
 בלומר משהוא איש חסד אפילו בשמטיב לעצמו מכיון לגמילות חסדים * והמכוין
 לזה ראוי להזהר שלא יריע לגופו במאכלו שהרי אסור להרע לאחד כדי להטיב
 לאחר ויחיד כל שכן רבים ולהנחת תענוב הגרון איך יריע לכל רמח איכריו כל
 שכן שגם מריע לפשו הן בכיעול עבודה להכניס ולהזני בלי צורך הן כי ירום לכבו
 וקר מאחרי ה' כדכתיב בן תאכל ושפעת ורס לכרך ושכחת את ה' אלהיך ונקרא
 אכור על עצמו היינו דמקו' קרא ועובר שארו אכורי שעבר מעיו ומזקן לכל גופו
 הוא שארו הקרוב אליו * תן במסכת חבות שמו' אומר עשה תורתך קבע כך
 פרכים כל יום כך הלכות כל יום בחוקה עבד לרבו כי עבד יחינו לשהיה במצרים
 והיה כל אחד עושה לכניס סך ארבע מאות ביום ובליילה כדכתב הרב רבי איעור
 מגרמא זל והיה שזהו שאמר הכתוב מתכונת הלכנים שהיה די שיאמר מתכון אלא
 קרי ביה מתכות' של ארבע מאות ולא תהיה תורתך ערואי שחקרא כפי ההודמן
 דזה הוי פריקת עול' אמור מעט דהאומה אשכח פרא זה נדר גדול נדר לשהיי שרא
 ועשה הרהר עקומת שפתיו הוי מעשה והוי מקבל וכו' דאי אין דבורו כחמת עם
 הכריות הוי חלול הדמה הכריות אומרות עליו הוי לפלוני שלמד תורה הוי לאכיו
 הוי לרבו כדאיתא במסכת יומא ומה יקר הדבר שיהיה עד מומן רואה המלך
 השוכן עליו ויתכרך וכל רגע יקביל פניו בפנים זהובות שהרי אנו שואלין מלפניו
 יאר פניו אלינו קל וחומר העבד לאדוניו רשם המלך יתכרך שדי' כאל' שין' כחוטם
 דלית כפשיטות הדורע עם הגוף יד' כפשיטת קדש המו לאדם שאמר די ויקתפק
 כאכילה ושתייה ומשגל ושינה ודבור ההכרחי ואת היומר יחריס ורשם כמו שדי'
 כמוות הבית להסתפק ול' מר די בהכרחי מכסף וזהו וכתים וכלי בית כמה האת
 אמר אל תיגע להעשיר ורשם כמו שדי' כתפילין לומר די במחשבות העולם וענייניו
 ויפכה לכו לטם יתכרך ולא יסיח דעתו מיראתו יתכרך * ה' יתכרך קדוש תורתו
 קדושה לטמו קדוש עמו קדוש ארנו קדושה והישראלי הדבק בו איך יעשה עצמו
 חולין וכל שכן הדר באי' קדוש לעילא וקדש לתתא והוא באמצעותא והשמים
 שעל גבול ארץ ישראל קדושים דוגמת הארץ נמצא גדיק תחתון דוגמת גדיק עליון
 בין השמים ובין הארץ קדוש יאמר לו תמיד במורא לבו למעלה לקבל טפע ועיניו
 למטה להטפיע ולהטיב לכל מה הוא רחום אף אתה רחום וכו' הא תי לא תיראו
 אם מפני לא תחילו אשד שמתי חול גבול לים חוק עולם לא יעברנהו * ר"ל כי גם

אתם ראוי לכם לכתתי עבור גבולכם בגול ועריות כדכתיב דאיה חיים עם הארצה
אשר אהבת כי היא חלקך וכן במיד ולפרוט סמוך לוסת' ולא יפשוט אכר מאיכריו
ליגע כמה שאינו של' כן אדם אתה ידעת שחטאת וכבהמה נמשלת כי נטית לא
החמר ולא אל השכל לכן אל תתעלה ממדרגתך בעיניך וכדברך לכל בר ישראל הוי
לפניו בעיניך כבהמה לפני אדם ותסבול דבריו ולא תחזיק טובה לעצמך ותמחול
ואחה לא תרבר ובעיני מעות יהיה נסיון שלך יתר לא תנא מדעתך בעבורו שגם
זה בכלל ובכל מאדך ואם ירבו גבולך דון דינקבלא חירוף וגיחוף חלילה ודון לכך
זכות לכעל דין ולדין ושמת בניסורין עם דכקות ה' אליהך ולא יהיו המעות חביבין
עליך יותר מעבודת ה' אליך חס ושלום שנאמר ובכל מאדך כן אדם הלל ידעת כי
המים מעלין את האדם בטכילה מטומאה לטהרה והתורה נקראת מים בהם ירחץ
ויטבול ויטהר שנאמר רחצו הזכו ולא יהיה דבר חונף בינו לבין המים שנאמר ותהי
עונותם על עצמות' אלא יתחרט ויקבל שלא לעשות הרע עוד ויהי' עמל ויגע בתורה
לשמור לעשו ככל אשר צווה ויטהר בן אדם הלא ידעת ביה' דעשה יש' כרועה
עדרו לכן הוי צופה והמקור לו בכל דכיהך וקרא בכל יום מומור לדוד ה' רועי
והוא יודע הטוב לך ויעשה בן אדם אל תזון מכיתו במחשכתך שנאמר והיו
עיני ולבי עם כל הימים קימון טוב לך מה ששנינו במק פאה בשמו ומעשיו ובמקומו
שידבק אדם כשמו הגדול של ד' אותיו ובמעשיו והלכת בדרכיו ובמקומו שהו עומד
כד הגת שנאמר ג' דרך ה' הוא כד הפרצה שנפרץ המקדש המעוזה בעונותינו וסם
לב ופסם כל ישראל בתפלתכם והחרדים המחרדים תמיד יהיו עם כלבב ונפסם
סוכב ס ככ הולך הרוח כתיב אחרי ה' אל היבס תלכו וכתיב ויה' הולך לפניכם
יומם בעמוד ענן וכתיב ה' אליהך הוא ההולך לפניך לכן דע שהוא יתברך
נקרא המלך הקדוש ית' ונאמר מהאבא יצר הרע נקרא מלך וקן וכסיל ומדכתיב
והלכת בדרכיו ואתה למד שהשית וחיינ'ו כדרך התורה לפניך והזקן כקול כדרך
הרע לפניך וכשאתה מקיים התורה והמזות הוי אתה הולך בדרך ה' כדכתיב
ושמרו דרך ה' ולכן נקרא דרך שכבר דרך בו השית כדכתיב את משפטי
תעשו וכתיב כח מעשיו הגיד לעמו סר'ל משפטים שהוא מקיים ומעשים שהוא
עושה כדפיר' ר' אב'ע בחומש והחקיד ר' יעקב בפירוש פרוקי האבות לכן פקח עיני
שכלב וראה המלך הגדול יתברך כדגליו וד' אותיותיו כדכתיב איש על דגלו באותו
לפניך ולך אחריו באומה וברתת וכוע ובקדושה כי הוא יתברך קדוש ומשרתיו
קדושים ואל תלך כדרך רע המורד במלכות ואחריו חיינ'ו כי הוף יפיל וה'ה מכיאו
לעתיד לבא ושחטו וכל הנמשכים אחריו מורדים במלכות וישפטו בשפטים גדולי'
ורעים ודע שהזקן וכפיליתן לו רעות להטות הדרך כדי לבחון ולנרץ מי הוא
המורד במלכות ועל פי השית עושה הכל משל למלך שרצה לנסות מי מעבדיו
כאמנים ונה' לאחד השרים עשה כאלו אתה מורד במלכות ופחה העם מאחרי
לדעת מי הם נאמני ואעפ' שהכל גלוי לפניו יתברך עשה כן להראות לכל ומלכות'
דרקיעא כעין מלכותא דארעא כן אדם ראה תמיד את כוראך בעיני שכלך

כי ה' מן שמים השקיף על בני אדם לראות היש משכיל דורש אלהים היינו שבעיני
 שכלו דורשו וכראייתך תעשה רושם כמו הנעמה סכהסתכלה בכינת' היטב נזרת
 ומתקמת בתוך הבינה הנעמה ומתבקעת ויוצאה וכן ה' כהסתכלו כך ישפיעלך
 כל מיני שפע וכרכה ועל זה כתי' יראה כל זכורך ודל' ירא' ירא' כסם שבא לראות
 כך בא לראות ולהמון העם הוא ג' רגלים כפנה בזמן המקדש אבל למשכילים כל
 יום תמיד בכל שעה בכל מקום • כהסתכלך כלפי מעלה כדעותא דלכא יתעורר
 עליך אתערוותא מרעוא דכל רעיון בריך הוא בריך שמיה לעלם ולעלמי עלמיא •
 הלב שאינו מכוין בחפלה דמי לעבד המורד ברכו כדאזל אלא כל זמן שישראל
 מתחבלי כלפי מעלה ומשעבדים לאכיהם שכשמי היו מתגברי' הרי כשאין מתחבלי
 אינו משועבד אלא כעבד שפרק עול • הואיל ואדם נידון בכל יום ראוי שיחיד
 כמו ביום הכפורים לקור מרע ולקח מצות • ד' יסודות כנגד ד' אותיות לכן
 יהיו על ראשך ונגד פניך כמה מתפאר וזריו וככבוד ויקר בעיני עבד מלך ממלכי
 הארמ' ק' לעבדי הסי' ביון שהחפל קרוי עבוד' כמה ראוי לכוין בה גם להיו' מלאכת'
 נאה ויפה כדקדוק כי תעלה ותרא לפני הסי' עי' מלאכ' קדושי' המשרתי את ה' מלך
 באימה ופחד • המורא לא תזון ממך כי היא רמואל' השכינה והקיון במיעוט
 הדבור ובעת אכילה ומשגל בהיתר וכקדוש עצמו במות' לווה לפניו • התורה
 אור גדול כאכל מזונו יתברך לכן בעמך לעסוק בה תכוין כי יאיד עליך אורו יתבר'
 ותגיל ותשמח בו יתברך • ה' בס' קיני בקדש שהיה הסס חקוק בלבם כדאיתא
 במדרש וכתוב חטאת יהודה כתובה בעט ברזל חטאת הוא היצר כדפירש בוהר
 על לפתח חטאת רובן נמצא שאין הלב פנוי או משכינה או מרוח הטומאה ח' •
 כתיב נכוה בעיניו נמאס אחר ששיבח את החסיד מי יגור באהליך הולך תמים וגו'
 עם כל אלו המדות הטיבות אמ' שיהיה בעיניו נכוה נמאס כל שכן הרשע המאוס
 בעיני ה' שכהמה נכלה קרויח יתחשב • כתיב עיר קטנה ואנשים בה מעט פי'
 דל' עיר קטנה זה הגוף ואנשים בה רמו' לאיברים לכן בן אדם לכן תהיה חכם
 קהלך ודרוש אליהם כחכמה כי אם לא ישמעו אליך לא ישמעו לוולתך ולא יתכן
 לך להזמיע תוכחהך לאחרים אם אנש' מרדובך כי מהם יראו וכן יעשו • כן
 אדם אזור כא בגבר חלצ' ולבוש קבא' כאשר עושק בעיר תרא' הלא קרית כי משה
 הרב המצוי מקבא'תו ואח"כ ראה ב' אנשים עבדים ננים ויאמ' לרשע למה תכה רעך
 והפרח לברוח וילך אל ארץ מדין וכראותו סגרסו הרועים את ככות כהן מדין והוא
 גר בורת לא עוב מרמו'טו בה להושיע ולהציל עשוקים מיד עושקיהם ויקס משה
 ויושיען ושם נפשו בכפו כן מדת היהודי הרחמני ומיגר ומצטער כי יעשו עול ויגיל
 בכל עוון השכינה נקר' אהבה כאשר ישראל באהבה זה עם זה הרי שכינה ביניהם
 ואם לאו הרי השכאה שהיא ק' יפה ביניהם בר מינין ולכך חבור עבדים אברים
 הנח לו ואם חלק לכם עתה יאשמו ד' אותיות ה' מאירים על ראשך ומצוירי' בפניך
 האון רמו' ל' דוה חי לה' והחוט ל' והלחי ה' ל' א' בון' כשתאהב לתא' בין לב'ל
 ישראל שכאמ' ואהבת לרעך כמוך תאיר לפניך הי'וד וכל השם כשתירא מהם חאיר
 ה' א' וכל השם • כשתעסוק בתורה תאיר ה' א' וכל השם • כשתעסוק במצוה

תאיר שה' וכל העם? הלשון כלשון המשקל לזימין חיים ועוב לשמאלך מות ורע
 וזריך להטות א הטוב כלפי חסד והיינו דכתיב ראה נתתי לפניך היום את החיים
 ואת הטוב את המות ואת הרע ובחרת בחיים ואפי' מלה א' של רע כעם לה' וכיטול
 לא יוצא מפיו ויהיה לכו תמיד רואה נד ימין והיינו דכתי' לך חכם לזימין ולך קמיל
 לשמשו והשמש קשור בחכלי תפילין אפטר שהארון בנער והעבר בנחת לכן תמיד
 היה בנער או גולה יראה כל זכורך הכורא יצר האדם בצלמו ותחלת בריותו יצרו
 בבטן אמו קטון ככמות זית * והנה כאשר יגדל ראוי שיכא להשתחוות לפננו
 ולהראות לו כי הכיר טובתו יתברך והנלכב מעשה ידיו להמפאר יכון לקראתו
 וראהו ושמח בלבו כתיב וחטאתי בגדי תמיד לשון ניגוד הם רצועות ההלכא המכי'
 הלב ומכא' כיס אחו כווכרו כמה התעיב עליה לכן יהיו תלויות תמיד נגדו ואו
 יכנע ויסקול ויקורין ולא ישיב למחרפיו דבר ויברח מן השררה אדם נתן לחבירו
 חלק עבדים במתנה בוי מצא חן בעיניו אחכ' אמר למקכל המתנה תן לי שנים מהם
 אם יקרב מליגתם היט בלי עלמנו בעולם והנה השי' נתן רמח איברים לאדם
 להשתמש בהם אחי כך שאל לו שנים מהם והם הלב והעינים שנאמ' תנה כמי לכך
 לי ועיניך דרכי תזרנה ועיניך קאי למעלה ולמטה כואת תדעו כי א חי בקרבכם
 שצמזמן בין בדי הארון רמו להם שיהי' תמיד רשו' לבלכ'א' הם בין שני הכדי' יקד
 ארץ על מבוכיה על נמי ביה לכן השפל יחזיק תמיד במדתי כל תמוט עולם ועד *
 אח' אשר בשכל אתה מובדל מבעלי חיי ומכני אדם הדומין להם ראוי לך להחשיבו
 חשיבות גדולה על פני תצא ועל פניו תבא בכל ענייניך כי מבלי ענתו תפול תמיד
 בא החדרה והועץ עמו על תיק גופך וכפסך אז לא תהיה לכוו בעיני אלהים ואדם
 בעה' ובעה' ולא תפל מכל דבריו ארצה והבור ריק אין בו מים ארזל מים אין בו
 אכל נחשים ועקרבים יש בו תימא למה אפקיה קרא בהאי ליטא לימא והבור ריק
 יש בו נחשים ועקרבים ועוד מנא להו לרכבן לומר אכל נחשו' ועקרבים יש בו דלמא
 אכל אכנים יש בו ונראה דהכי רמוו בשאד בטל מהתורה מיד הנחש שהוא היצר
 הרע כדא' והנחש היה ערום היה מודמן ונושך וממית שאינו מתבטל אלא בעסק
 אדם בתורה להכי אמרו אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש אם אכן הוא
 נמוח ולרמוו בהריא על יצהר אמר מלא נחשי ועקרבים רת' אין ארזל מק' שבעלי
 תשובה עומדין אין דיקים גמורים יכולים לעמוד * והדבר קשה מאד אלא יש
 לומר על דרך שאמר כי בתחלה יצהר כעני לפתחים ואם אדם מסביר לו פנים
 בעשה אורח ואחר כך בעשה בעל הכית כסנלחו ואין עוד תקנה להניאו אלא אם
 ימיתנו וישחטנו ועל זה אמר דור ולבי ח'ל' בקרבי ואמר זוכה תורה יכבדני זה
 הווכח יצרו ומתורה עליו לכן יגדל סבר הכלחם עמו והורגו לעיני המלך יתוהטרים
 שאר אחרותי שפיר הא דכפסח שכי מנה וחמץ עמו בכית שפסח ראשון רמו
 לכדיק לכך לא יראה חמץ כלל ומי שהיה טמא לנפש וכדרך רחוקה היינו רשעגמו'
 ופסח שכי רמו' לתשובתו כדאיתא פרט כהעלותך כוהר וכיחא דפסח שני מדרגה
 למעלה מראשון ואין צריך לרחוק כמו שדחק שם למד דלדיק עדיף מעל תשובה *
 יש לאדם לאחור במדת אכרהם להיות מעטור במדת חסד ויהיה טוב עין לכרך את

כל ישראל ככל לב ישמח בלבו בראייתם ויברכם ויטיבם ויחון לרעים ולטובים זמנים
עם גערים • האדם כח הכבוד ד' יקודות ד' עמודי הכח הכפס רוח נשמה מושב
אלדים ושרני המים ורוח אלדים מרחפת על פני המים כראיתא בזהר כ' לכבות
ימין הכפא ושאלוהשכל כמוכו והוא שאמרו האבות הן הן המרכבה • דרך ארץ
כח לתורה • עני חסוכ כמות לכן ישמח כי המיתה מכפרת על כל העונות • וכן מי
שחרפוהו וגדפוהו ברבים דאזיל קומא ואתי חיורא ושחקי ישמח ישתחוה ויודה כי
באו הגר מוחלין לו ויודה כי כל המומתין מתודין קי' לדבר כל המתבייש מוחלי' לו
על כל עונותיו • אם תראה קיעתא דשמיא שפל עד עפר בפוך וכלבבך ובעיניך
ומעייך שכ כי שחה לעפר נפשו דבקה לארץ בטונקומה עזרתה לנו • כי האדם
עץ השדה הוא ומכל האילנות לא בחר להשרות שכיתו יתבר' כי אם בסנה שהוא
השפל היינו מרום וקדוש אשכון ואת דכא וספל רוח ואל זה אביט אל עני ונכה
רוח ומיירי אפילו בעשיר שמשפיל לבו בעני כי עני ואכיון אבי אמר דוד ע"ה • תן
לו משלנו מהדעת שחנך כיון בתפלתו וכל ברכותיו לכן תקטן בתחלת יום אתה חונן
לאדם דעת • טפוך נפשא בתפלה כדכתי' ואלטפוך את נפשי לפני ה' היינו שטתרח
לכיון בהוצאתה בדכקות והיינו ואלטפוך את נפשי ולהקיר המכסים היינו לפני ה'
דאזיל לנו לפשוט הגוף מהנפש בעת התפלה כדכתב רבי יונה וללבוש מעטה תפלן
וניצית וקט' ותפלה • כשתשתוק תהיה עמו דשמו עולה ה' וכו' תדבק כשתדבר
עמו תהיה ודבור חקרי נמי • יש לנו לתת הודאה על מזון הנפש מק' דמכרכין
על מזון הגוף היינו דמב' ברכות התורה ונהיך לדרך ברכת התורה וברכת המזון
כלב טוב ושמחה גדולה ועל כלן כנעני הכנעה גדולה לפניו ית' כי הוא מחיה המת'
מחיה הגוף והנפש כריך הוא וברוך שמה לעלם אמן • לכל הדברים אם אין יסוד
אין בנין לכן תעשה היסוד תחלה קבוע שלא ימוט לעולם ואח"כ בנה כל בנין לט'ט
ולכן בעונותינו נתעכב בנין המקדש שהרי אומה לדינו כמו היסוד ואני אבנה הבנין
והנה אין שלום כי אם שנאת חנם לכן בן אדם בקש שלום ורדפהו א' המקדש המעון
בכל עו והסתחן עליו בליילה תשכ על הארץ מצטער בפוך וכלבבך וברדוים השלום
לעשותו כן תעשה כל ימי חיך וכו' תדבק בראש ובסוף • לך בכחך זה והושעת
את ישראל מיד מדין בכח דילך דבעי בר נש לשווי אריסיה תדיר כל' אתיון דשמא
קדישא מילנו דמילוני • יבא אדם לפעלו וגו' כמו נא מאצטגכינות שלך כלומר תפרוש
מדרכי העולם ותתבודד לפעלו התורה והמנויה לעבודתו שהיא התפלה עדי ערב
הוא יום המיתה כדכתיב עד אשר לא תחשך השמש • אשרי העם ודעי תרועה
כמו תרועם לשון שברון שיסדר הקליפה שלא תהא חונץ בינו לכין קונו ודאי מיד
ה' באור פריך יהלכון כי אין מכדיל בשמך יגילון כל שהרי השמחה במעונו •
הכועט בייסודין ענשו גדול ומי שסומע חרפתו ויפורין גדולים הם והמשיב היינו
בועט אלא ידריק עלינו דין ויאמר חטאתי • כיון דאיתא בזהר דהגדיק אכד
מכל כתיבין דמלכא והוא השלום דאזיל להחניק במדה זו וכל סכן מי שפגמו • ומי
העינים ויל שיכפרו על מי זל • ועוד ישתלל להשיב נערים שיפוטפות קדש ועוד

לרצון ברגלים למצות ועוד להיות סדקת לברית מילה וברית הלשון יכפר על ברית המעור. ועוד תקומי הצדיק עשרה הנקרא שלום ישתדל לשים שנים בכל שכוניא הנקראת מהלא בלעו להסלים העם ולשונם מתוק מדבש חלק מחמאה כלב שלם לשם השם. כ' מקפר צדיק כדאיתא בתיקומי ז' תשעים אמיס ד' ארכע קדושות י' עשרה קדישים קמאה ברכות. ג' ישתדל להיות ראשון בבית הכנסת שחרית וערבית. ד' לקבאל על זכור כפיחם בכל כחו ולהפריש איסור במתק שפתיס או בכל השתדלות וכל טבן שיהא הוא טהור וך המחשבות דכס ביוצרו. ה' שירבה מצות ויתרחק מכל הטא כדי לזכות שיהיה רובו זכיות ויקרא צדיק גמור ו' שיטפיל באזכרה שהוא ויו ועירא. ז' שיאהב צדקות כלומר שיסתדל שיחזיק ויתנו אחרי בשמחה שג' כיצדיק ה' צדקות אהב. ח' שיצדיק את זרעו ישראל ללמד בני גירויא עליהם ולדונם לכף זכות. ט' להיות תמים כלומר בר לבב בלי תחשלה שג' מתהלך בתומו צדיק י' לרצון למצות שנאמר בו ירצון צדיק ונשגב.

פרק ששי כל אדם חייב להתפלל שיצילהו המישר הרע כמו שמצינו בגמרא באמוראים הקדושים שהיו מתפללין רחמנא ליצילן מינר הרע ובפרקי רבי עקיבא בתיבת יד ומזא כתו' שהיה מתפלל כל יום יהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי שלא אכעוס היום ולא אכעיסך אף על פי שבכלל שלא אכעיסך כל העונות וכללם הוא עון הבעם מכל מקום להיותו מצוי והוא סבת כל העונות ולכך אמרו כל הכועס כל מיני גיהנם ש' לטון בו לכך היה מתפלל עליו ובפרשות ורז' בסוף תפילותיו סדרו לנו אלהי נצור לשוני מרע וגו' לפי שעון לשון הרע הוא עון פלילי ונאמרו שאין אדם כיצ' מעון אבק לשון הרע בכל יום אס לא יהיה על משמרתו אחרי לפיכך קדרו לנו לשון זה שמשמעו על עון לשון הרע ואמו מתפללים עליו בפרשות אבל קו שטא דמלתא דתפלה זו היא שיצילנו ה' מוצר הרע אלא שהיצר הרע אף על פי שגרה שהוא אחר הוא נחלק לשנים כדאיתא בנז' בכמה דוכתי הזכר ונצור קראו רע שנאמר כי יצר לב האדם רע מנעוריו והנקה בעלת מרמות ותחבולות עליה אמר שלמה קעה' לשמורך מאשה זרה מככריה אמריה החליקה ועל שניהם אנו אומרים אלהי נצור לשוני מרע ושפתותי מדבר מרמה כי שניהם יחדו הם שהחטאו את חוה ומקיים ומקללי וכפשי תרום לפי שעון המחלוקת גדול וכפשי כעפר לכל תהיה ר' שכל כך כרגיל במדת הסבלנות עד שיהיה לנו ההרגל שכע שני שניהם כעפר שדמין אותנו ואינו מרגיש ולפי שעון בטול תורה כנגד כלם אנו מתפללין פתח לבי בתורתך ולפי שרפיין הידים כמצות גרמא כנויקין כדכתיבנא לעיל לכך אנו מתפללין ואחרי מנותן תרדוף וכפשי וכל הקמים עלי לרעה וכו' כמשמעונם בכלל כל בני אדם הבאים להחטויא ונצורם לי שארד בגיהנם כדאז' אין רעה אלא גיהנם כדפרישנא לעיל על פסוק אל תריב עם אדם חכם אס לא גמלך רעה. וכשם שצריך להתפלל אדם על עמו כך צריך להתפלל על זרעו שיהי ירא שמים כדאמר במדרש שהעיר איהו על כהן אחד שהיה מתפלל לפי

הקדוש ברוך הוא ומשתטח ונכה לפני הקדוש ברוך הוא על כניו סיהיו לדיקים
ונעתר לנו הקב"ה וזכה לרחות כלן ששמו ככהונה גדולה ולא מת אחד מהם כחייו •
ואם כל אדם חייב להתפלל להנצל מיצרו כל סכן העל תשובה סכ' השיבני ואשובה
וכתיב השיבנו ה' לך וגשבה ונאמר לב טהור ברא ל' סהים ורוח נכון חדש כקריבי
ולפי שאין דריק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא לך תקנו על התשוב' ברכה כפני
ענמה השיבנו חבינו לתורתך והחזירנו בתשובה שלמה לפניך וצריך לכוון בה מכל
הברכות האמנעיות לפי שהוא תועלת הנפש ורפואת' וכסם שחייב אדם להתפלל
על עמו כן חייב להתפלל על פושעי ישראל כראיתא בקוף פק' דקוטה ולפוטעים
יפגיע מלמד שהיה משה רבינו מבקש רחמים על פושעי ישראל שיטובו בתשובה
ושבו וכן במענינו אמ' על אבא חלקי כשהתפללו על הגשם הוא זאטו שבעה היא
תחלה לנתיבות אבות אחת לפי שהיתה כותבת היא לעני מקו בא הנאתיה והקכה הב'
לפי שהתפלל היא על רשעים שהיו כסוכותה שיטובו בתשובה וסוכו' וכסם שחייב
להתפלל על הפושעים שיטובו כן הוא חייב להשדל לדבר על נכס במתק לשון
להשיבם להקב"ה בדרכי הרב בעל חובת הלבבות ז' וכדכתיב לעיל 'בסם הרב
רבינו יונה שזהו א' מעיקרי התשובה • ולשכר המשיב רבים מען אין קץ בדרכי
הרשכ' בפרשת תרומה ז'ל' הוא זכאה בעי למרדף בתר חייבא ולמקמי ליה באגר
שלים בגין דיתחשב עליה כאלו הוא ברא ליה ודא איהו מטבא דיקתלק ביה יקרא
דקב"ה יתיר מטבא אחרא ואקתלקותא יתיר מכלא מאי טעמא בגין דאיהו גרוס
לאכפיה קטרא אחרא ולאקתלקא יקרא דקב"ה ועל דא כתיב באהרן ורבים השיב
מען וכתיב כריתי היתה אתו תא חוי כל מאן דאחיד כירא דחייבא ותב לגביה
למשבך ארס כיסא איהו אקתלק בתלת קלוקין מה דלא אקתלק הכי בר נש אחרא
גרוס לאכפיהו קטרא אחרא וגרוס דאקתלק קב"ה ביקריה וגרוס לקיימא כל עלמ'
בקיומיה דלעילא ותתא ועל האי בר נש כתיב כריתי היתה אתו החיים והשלוס •
וזכי למחמי בכין לבני זוכי שחיי עלמא זוכי לעלמא דאתי כל מארי דינין לא יכלין
למודן ליה כהאי עלמא וכעלמא דאתי עלאל בתליקר תרעי זלית מאן דימחי בידיה
ועל דא כתיב גבור בארץ יהיה זרעו דורי ישראל יב רך • הון ועושר בכיתו ונדקתו
עומרת לעד זרח כחשך אזה לישראל וגו' ומקיים סם כי בעת כפילת אפים כרוז כפיק
וקרי ואמר שיבאו עדים ויעידו לפני הקדוש ברוך הוא מי משיב רבים מען מוד
באים עדים ואומרים אבו מעידים על פלוני בן פלוני שהוא משיב רבים מען מוד
מביאים דיוקנו לפני הקדוש ברוך הוא ומכרכו בכל הברכות שכתב לאברהם חבינו
כשהיה עושה בן הכתיב ואת הנפש אשר עשו בחרן ומעטרין אותו בעטרה ואם היו
יודעים בני אדם כמה זכים בהשיב רשעים מען היו הולכין אחריהם באומץ לב
ומסתדלים הזמרות גדול כמו שרודף אחר החיים וזהו מאשר ד' העה אלמדה
פושעים דרכיך וחטאים אליך ישומו ואמר עוד כוזהר שעל זה נאמר עובדי בעמק
שכבא מעיין יסיתו הר' לעוברי עבירה יורדי גיהנם שסם בני גדול גם כרכו יעטה
המורה אותם דרכי התשובה להנילם •

פרק שביעי אמרו ז"ל שהבעל תשובה גמורה ששב מאהבה העונות נעזות לו
 כזכיות וקשה חיך העון יעשה זכות ונדחה כהא דאמר ר' אליעזר
 כן יעקב דעובר עבירה אחת קנה לו קטיגור אחד ופריטנא לעיל שרונה למ' בורה
 שכורה מלאכי חבלה והם העושים בו משפטים עם מלך זקן וכקיל דכתיב כי פועל
 אדם ישלם לו וכתיב אם בניך חטאו לו וישלחם כיד פשעם וכשוכ רשע מרשעו
 מחמת יראה הוא שוחט את מלך זקן וכקיל שהוא יצטרך כדאזל על פסקין וזכח תורה
 יכבדנני ופירשו ז"ל הוזהר ונתורה עליו לכבד את ה' כה כשמי עולמות ר"ל שוראי
 כותן בכבוד להקדוש ברוך הוא כבדו ואי מטה שכלם אומרי אשרי פלוני ששב בתשובה
 אשרי אביו אשרי רבו גם ברואי מעלה שמחים שמחה גדולה ומהללי אותו בשמים
 הראיתם פלוני שאזר חיל ונלחם במלך הממשיחית הכריות הפילו תחת רגליו וכמז'
 שם שמים מתקדש גם בתשובתו שוחט כל אותם מלאכים משחיתים אשר הוא ברא
 כפשעיו וגם על ידי שחיטת אלה מתקדש שמו של הקדוש ברוך הוא. אך השב
 מאהבה אינו שוחט את יצרו אלא עשה לו כאשר זמם לעשות לו שהוא היה צריך
 ובקש אותו לעשותו רשע וכן פעל ועשה ובעת שזכו מרשעו כש קנאה גדולה הבעל
 תשובה זה וחשב מחשבות ולקחיו לעבד ועשאו צדיק ועל זה אמרו קראו טהור בעד
 יצרכם שהוא היה טמא שזהו אחד משכחה שמתויו הרעים וזה טהור וזה היה רמז
 תקות השני שהיו משמים בפתחו של היכל ביום הכפורים ועל ידי התשובה העוה
 היה נהפך ללבן ומעת' אותו יצר הרע אינו מכשילו אדרב' מדריכו כמוהו יצר הטוב
 ועל זה נאמר וידעת היום והשבות אל לבבך שהיה אמרו ז"ל כי כשאמר הכתוב לבך
 הוא רמז ליצר הטוב כלבד וכשאומר לבבך הוא רמז ליצר הרע ואם כן
 אמר הכתוב שישיב את היצר הרע בתשובה שיהיה שיה ליצר הטוב ושניהם כאחד
 יאמרו כיה הוא האלדים ועל שני מיני תשובה אלו אמר הכתוב מי יתן והיה
 לבכם זה להם ליראה אותי וכתיב והאכת את ה' אלדיך בכל לבבך ופירשו ז"ל כשמי
 יצרך ביצר הטוב וכיצר הרע אם שב מיראה עובר ביצר הרע כמה שאכניעו לעונות
 אמן בעל כרחו ואם שב מאהבה ענה אמן ברצונו באהבה וזה צריך דעת לדבר על
 הלב הזה שהוא יצר הרע דברים רבים להשיבו אל אביו ותחת שיה רע ומר יתפר
 למתוק וטוב וזה שאמ' ז"ל מה היתה חכמתו של שלמה שהיה יודע למתק את החרדל
 נהיה יודע למתק את התורמוסים והדבר מתמיה מאד שתהיה זאת חכמת שלמה
 שנ' בוויחכם מכל האדם אלא ודאי בדרך חידה דברו ז"ל שיש שני מיני פתויו יצר
 הרע ואחר שמחמם את האדם לדבר עבירה שנ' עליו כלם יחמו כתכור בלהבות אש
 זרה והשני שמרפה ידי האדם מעשות מזה * כנגד הראשון רמזו בחרדל שהוא
 דבר חם כאש וכנגד השני רמזו בתורמוסים שאין בהם לא טעם ולא ריח מכל מקו'
 אף כי הם בטלים דעומר הדבר בעיני הכורא שכראם לכבודו וכשם שמחזיר את
 היצר הרע ועושה אותו טוב כך כל פשעיו אשר עשה שהיו מלאכי חבלה משחיתים
 מחזיקין למוטב והם מלאכים קדושים כמו אותה שעשה במנותיו ועל זה אמר דוד
 המלך וזמאם חלין ישוכו שאמר שאח' אלמדה פ' שעים דרכיך למה כפל וחטאים

חליך ישובו ועוד למה לא אמר על הפשעים שישובו כמו שאמר בחטאים ועוד
 שאמרו רז"ל במקום אשר מי כתיב פשעים חטאים כתיב שיהא רמו על היצר הרע
 והכא כינר יפראו פסוק זה אלא ודאי דיה שיקים עולתה של תשובה ושכח מאהבה
 אמר שהיה מקיים ה' גיקר הוה של התשובה שהיה משיב רבים מן בנותק לשבו
 זהו שאמר אלמדה פושעים דרכיך וגם חמר שכחם שהיה מלמד רעת את בני אדם
 גם היה מלמד למלאכי בין למלאך הגדול זקן וכסיל בין למלאכי משמיים שבראם
 בעוניו ומקרא נדרש לכך אלמדה פושעים דרכיך וחטאים כלם חליך ישובו ר"ל
 שבטוב טעמו ומתק לשונו היה מלמד את בני אדם הפושעים לשוב בתשובה וגם
 היה מלמד את החטאים שהם היצר הרע והמלאכים המסחית' סכרם שכלם חדו
 חליך ישובו ויהיו עבדים להקדוש ברוך הוא והנה המתחוק בהאיה יום אחר יום
 ממנה יעלה אל האהבה וזהו שאמר הכתוב ועתה ישראל מה ה' אלריך שאל מעיך
 כי אם ליראה את ה' אלריך והדר כתיב ולא הבה כלמר אינו שואל מעיך כי אם
 שתתחוק ביראה כי ממנה ממילא תעלה אל האהבה וכזה פרשת תרומה דף ק"ג
 זה לשונו על פסוק ואתה את ה' אלריך ככל לבבך ואי תימא כיצר הרע היך יכיל
 בר נש למרחם ליה דהא יצר הרע מקטרג' איהו דלא יקרב בה נש לפ לחנא דק"ה
 היך ירחים ליה ביה הא איהו פולחנא דק"ה יתיר כד האי יצר הרע אתכפיא ליה
 בגין רחיו דקא מרחם ליה לק"ה דכד האי יצר הרע אתכפיא ותבר ליה ההוא
 בר נש דא איהו רחיו דק"ה בגין דידע לקרבא לההוא יצר הרע לפולחנא דק"ה
 ע"כ הרי מפרש בדבריו שהיצר הרע עצמו האדם מקרב אותו תחת כנפי השכינה
 וט הרוקדטו כשהוא עובד מאהבה ופשט הכתוב בדריק גמור מעיקרו מיירי
 אבל גם ככללו ברשע ששב אל ה' ככל לבבו מיירי כמו שאמרו ז"ל על פסוק ה' אל
 רחום וחנון שיש פסוק בין שתי השמות לומר חנון הוא קודם שיחטא האדם ואני הוא
 לאחר שיחטא ושכ בתשובה וזהו ע"פ הפסוק שיש בין שתי השמות הללו רמו למה
 ש' עונות לכם היו מכדילי כיניכם וכין להיכם ובשוב רשע מרשעו אותו עני העונות
 שהיה מכדיל ימחה לגארי וידבק בעל תשובה ביוצרו והוא מאמר הכת' טובה ישראל
 עד ה' אריך רוזה לומר כי לא תשוב יתדבר עמו מאחרי פרגוד עוביך לא בו תדבק
 בלי הכדלה כלל והיינו כמו דכתי' וגם עתה כאם ה' שבו עדי ככל לבבכם רוזה לומר
 וגם עתה שהרביתם עונות והכדלתם כיניכם לבינו ויאל הקצף עליכם אם תשובו
 יקרע גור דיכ' ויקרע גם המסך המכדיל היכו וכיניכם ועדי ממש תשובו והוא מה
 שג' גם כן בצר לך ומצאוך כל הדברים וגו' ושבת עד ה' אלריך בלי הפסק למה כי אל
 רחום ה' אריך וגו' ותתיחד שנית עליך כאלו לא חטאת מעולם אם כן הכא דכתיב
 ואתה את ה' אלריך שפיר נוכל לומר דמיירי גם בכעל תשובה כמו בדריק גמור
 כלומר אעפ"י שער עתה חטאת והעויות טוב עדי ותאהבני כי אני אהיה לך לחללים
 וזה כח התשובה שאמש היה זה משוקן ומתועב והיום אהוב למעלה ונחמד למטה
 כמו שכתב הרמב"ם וזהו שאמר אחר כך אשר אנכי מצוך היום כלומר היום הרת
 עולם מכאן ואילך חושבנא אי נמי אשר אנכי מצוך היום והו מה שנה רבי אליעזר

ושוכ יוס אחד לפני מיתתך אמרו לו תלמידיו וכי אדם יודע מתי ימות שיסוב יוס א'
 קודם מיתתו אמ להם והו מה שאני חומר שיש בה וס שמא ימות למחר ואף כי
 פטטיה דקרא מיירי בדריק גמור מעיקרו שפיר מפרש היום על שני פנים אלו שמי
 שרובו וכיות נדק גמור יקרא ונריך לשוכ מהיעוט עונותיו וגם שלמה אמר כי אדם
 אין נדק בארץ אשר יעסה טוב ולא יחטא ונריך תשובה לפחות לעונות הקלים
 שאדם רש בעקבו ואם כן אית הכר שהיה פגום מאמם מחמת עובו היה מסוקן לפי
 טפסם בצורה העל ונה בשוכו יתהקן ויתקדש ?

פרק שמיני שמא יאמר הבעל תשובה הנה הייך וקן וכסיל סם אותי במשמר
 מתחילה לא ידעתי להזהר כמאמר שלמה מכל משמר נזר לכך
 ועתה שאני בבית האקורים הרי אמרו אין חכום מתיר עצמו מכית האקורים
 נשיב לו הרי אמר שתפלתו של חולה מועילה לו מחפתת שאר אדם ואף כי הוא כבי'
 האקורים שערי דמעה לא ננעלו לכך אמר הנכיא שוכו עדי ככל לכבכם ובגוס
 ובכי וכמספ' אם כן מיד יצא הבית הכלא ויהיך בדרכי ה' ואם יאמר הבעל
 תשובה דר לי מאד שמא יסוב הזר הצורר וילכדי אחר שכמה שנים הייתי תחת
 רגליו נשיב לו חוק ויאמץ לכך וקוה אל ה' כי ישלח עורך מקדש מלאכים קדושים
 יהיו בעורך והו שאמרו חכמים בא לטהר מקייעים אותו מכפורט בדברי רשבי
 בכמה דוכמי ופעמים מקייעין אותו בכפס נדק כבואו לטהר וזהו על נפשו זה
 כפס נדק אחר שהיה דרכו בעול הזה כהנ' להט' רבי מעון גם אחרי מותו ישלחו
 ה' ויתעבר בכפס אותו הבעל תשובה ובוה יהפך לאיש אחר כמו שאמר בווה פרסת
 ויקרא על אותו בעל תשובה והו קרו ליה יהודה אחר אוה הפך בדריק שכל לטמ'
 והשחית והתעיב עליה בר כרשעו מעברים כונפס רשע גדול שהיה כחיו מקית
 ומד חומטיא את הרבים ועתה ישתנה שמו לרעה זהו שקראו לאלישע שתחילתו
 היה נדק כאשר חטא והרבה עונות רבים אלישע אחר מכל מקום הבעל תשובה
 אם לא יתעורר הוא תחילה ויכבה לפני ה' לא יעברו בו נפס נדק וגם לא יבאו
 מלאכים לעורו דלא אמרו אלא בא לטהר מקייעין אותו אבל אם לא בא תחילה
 הוא מאלין לא וזהו כמי שרמו הלל אם אין אבי לי מי לי ומקיים וכשאני לעצמי
 מה אכיוזו היא טענת רוב בני אדם המתאווים לשוכ בתשובה ואמורים אין נשוכ
 ורחיים על צוארינו ענייני העולם ועבקי שאלו טרודים בהם וכלכל האשה והבנים
 על זה אמר וכשאני לעצמי מה אכיו כי לא נוצרתי כי אם לעבוד יוצרי ומאמ' המצדד
 מה לי מוזן אם לא רצונ' ואי אכיו מנתי מה מנתי כי הכל הכל ואין כו ממשרק עשו ר' לון
 מלכו של עולם יתברך ומקיים ואם לא עכשו אימתי הוא מאמר רבי אליעזר יסוכ
 היום שמא ימות למחר לאפקוי בחורי עם האומרים בלכם כשיבואו ימי הזקנה
 נעטה תשובה והס לא ידעו כי האורכי נשכ להם בחדר ופתאום יבא אדם ויהיו
 נקראים לפני המלך ופעמים שהבעל תשובה כל כך יכבה וינעטר כלב שלם
 יכמרו רחמי של הקדוש ברוך הוא עליו וישלח עורו מקדש ניצן אחד מנשמתו של
 משה רבינו ע"ה שיש בה ששים ניבוא ביצנת וזה רמו רבי עקיבא אשה אחת ילדה

ששים ריבוא ככרם כחד וכתיב דור הולך ודור בא חין דור פחות מששים ריבוא
 כמפורש בחיקויים וזה רמזו בפרשת ואתה תצו שאותה פרשה נאמרה אח' מעשה
 העגל ונמצא במדרש הנעלם שלפי שיגאל מפיו מחגי נא מסכרך אשר כתבת למיכה
 לא נזכר בפרשה זו והקוד הנעלם הוא שאילו לא חטאו בעגל היו חיים לעולם
 כמלאכי השרת מניקים מעין ואחד שחטאו והשיבם משה בתשובה מכל מקום נאמ'
 עליהם חכן באדם תמותון והם מלוכלכים בעונות בכל דור ודור והם זריכין תשובה
 וטהרה לכן משה רבינו עצמו שהשיבם בתשובה בראשונה הוא יחזור באחרונה
 בעיבור ניצנות נפשו בתשובה שלמה כשיתעוררו הם תחילה בחוקה וזהו סוד
 ויתעבר ה' כי למענכם ולכן בפרשה זו של ואתה תצו שהיתה אחר העגל ועל' סם
 משה מכל הפרשה אף על פי שבו הוא הדיבור ואתה תצו ואתה הקרב אליך ואת'
 תדבר ועצית וכו' רמז שיתעבר בשראל בהעלם ויעשו תשובה על ידו וכל אשר
 עושים סם הוא היה עשה ויתכן סוהו פירוט ואתה תצו לשון חברה כמו כל העול'
 כלו לא נכרא חלא לגנות לזה ורונה לומר אתה תתעבר בבני ישראל ותעשה להם
 חברה ונות לסייעם לעשות תשובה אך צריך שמתחילה יתעוררו הם ויקחו אליך
 פירוט ויקחו אליך כמו ויקחו אותך על דרך שפירשו זל ויקחו ליתרומ' כביכול אותי
 אתם לוקחים שארור בניכם ומקיים ואמר שזן זית וך כתיב למאור להעלות נר
 נר תמיד פירוט שמן על דרך טוב סם משמן טוב שיהא ריח הטוב כודף כשמן הטוב
 הפך הרשע שריחו רע מאד מכל מיני זאת וטיוף שבועלם ועליו אמר המסורר
 חטאי לו ירחוק כס שכני אזי ברחוקתקו מגבולי וית על דרך ואכי כזית רענן בבית
 אלהים בטחתי בחמד אלהים עולם ועד שפירש החסיד הרב רבי יוסף יעבץ מדה
 כנגד מדה לפי שאני תדיר בעבודתי כזית שהוא תדיר הענן ולא יתיכשו עליו ולא
 בימות החמה ולא בימות הגשמים גם הוא לי ליטועה ואבטח בחקדו עולם ועד
 אכל אס הוא פעמים מתעלם מן העבודה גם השם יתעלם לעתות ואפילו בעת
 שאדם טרוד בצערו ואין לו כח חייב לפנות לבו למעלה כחוקה כמאמר דוד צרה
 ויגון אמאל וכשם ה' אקרא ופירש רמ"ב שהוא מה שאמ' כמי עמו אנכי בצרה אהלנה
 ואכלנהו שאומר הקדוש ברוך הוא שהאיש הזה אף כי טרוד בצרתו מחוק לבולוק'
 אותי עמוזה כבוד ששעה לי גם אכי אהלנהו ואכלנהו ועוד כיון בלשון זית לומר
 שהבעל תשובה תהיה נפשו מרה עליו על אשר הכעיס את אלהיו בזית שהוא מרה
 על דרך שפירשו זל על כסוק והנה עלה זית טרף כפיה מיונותי מרורים כזית וזהו
 התנאי השלישי שכתבו למעל' כשם הרב רבינו יונה היוגן הגדול יתחולל ברעיוני
 ויאנח כמריר' לכו נפשו תהיה מרה לי כי הכעיס את מו שכראו וברא השמש וירח
 ושמים והארץ וכל מעשה ידיו ובתיקונים מרור על שסו' דאתפרש מן ה"א ודא'
 גרים לון דוימרון את חייבם איהו מרור ואיהי מרה הה"ד קראן לי מרה כי המר
 שדילי עכל והוא מאמר הכיחא ישעיה והמה מרו ועכבו את רוח קדשו כתי' למאור
 היינו שיטביל עצמו עד הארץ והא דכא ושכל רוח כי אז יסקיף עליו השם יתברך
 באור פניו ואז ידלק נר על ראשו של כעל תשובה כמו שכתבנו בראש הפרק

שלישי ועוד ראיה בין הכתוב סגנונות של משה רבינו ע"ה ונתנוצות על ראש בעלי
 תשובה לקיים מה שאמר דוד אשרי העם שככה לו שככה עונה בגימטריא משה
 ועל ידי כן אשרי העם שה' שריו שמקיימם לכל אח' מעלי תשובה לשוב לה' בשלימות
 שיקרא ה' שריו כל מה שכתבנו בענין זה הוא בתיקוני וזה לטובו בתיקון שתיין ותשע
 אמר רבי שמעון חכרייא כודאי קבה אהתכם עמנא עלאיך ותתאין למהוי כהאי
 חבורא זכאה דרא דהאי אהתגליח ביה דעתיד כולי האי לאתחדשא על ירא דמשה
 כהוף יומיא בררא בתראה לקיומא קרא מה שהיה הוא שיהיה וביה ממכון שכתו
 השגיה אשרי העם שככה לו משה אשרי העם שה' שריו דעליה דעליה דעליה דעליה דעליה
 ודור כל ולית דור פחות מששים רבוא יזעליה אהת' דכר גוה לאף דור ואהתפשוטת'
 הוא בכל דרא ודרא בכל דריק וחכס דמתעבא באורייתא עד שתיין רבוא לאשלמא
 מכלהו מפגמו דלהון ורוא דמלה אשה אחת ילדה ששים רבוא וימו משה דסקיל
 כששים רבוא וכנין דא אהתמר עליה דור הולך ודור בא * דור הולך לההוא עלמא
 ודור כל איבו ייתי כמלקדמין עכל ועוד כתב בהוף תיקון ג' וזה לטובו פתח רבי
 שמעון ואמר עלאיך אהתקנו ואודרוו כמאמי קרבא לגבי חייא דאיבו מקנא כטרין
 רברבין ואיבו קטיל לאדם קדמאה ולכל דרין דהו קא אהתיך אהתריה וכנין דא
 כרוא כפיס בכל זומיא מאן דקטיל ההוא חייא דאיבו מקנא בטורין והכיין ליה
 ברשא דמלכא דהיה גלותא דיתבי על מגדלא דאתמר בה מגדל עז סס ה' כו ירוח
 דריק וכסגב אהיכי הא רעיא קא אהתיך בכמה עאכין ותרין ואמרין וחטרא כירי
 קלין עינה למגדלא ואתא חד בר נש עולימא דריק שמה דהו יתיב על מגדלא
 קשתא כיר ויהיה זריק חניס לגבי חויא ורא איבו פזר גדול וחויא לא היה חשיב לון
 וקשתא איבו ליטנדפומא אגווא דקשתא פימא * חוט השני דא שפה הט של קשת
 דכיה הוה זריק חנין דהיק דאיך מלולין דצ' ותא לגבי חויא וחויא לא היה חשיב לון
 עד דאתיא רעיא מהימא ונטיל חן חד וזריק לגביה דא בתר דא כל' ותה עד יפלא
 חן ככדו דחויא עכל פירוש דבריו שה' צהר שהוה הנחש משכנו כקבע אינו חלא
 בכעלי גאוה משום דכתיב תועבת ה' כל גבה לב ומכרין' כל יום כשמים מו שיהרנו
 את הנחש הזה יוכה לאור שכינה הנקראת תפלה ויושבת על כסא כבודה שהוה
 מגדל עזו וסס' ה' הוא רמו לשכינה ולפעמים אדם בא לטהר ואינו יכול להרוג עד
 שיתגבל בו דריק ומרצן את מוח רמו לדבר מה שאמרו חכמים טוב שכחשים רצן
 את מוחו זהו פירון כו ירוח דריק ולפעמי' גם דריק זה איך בו כח שכבר גבר האויב
 עד שנתבין באותו דעשכא לטהר כינון משה רבינו והו גובר ומנחם ומרננו והו
 פירוש וכסגב כאלו אמר הכתוב כו ירוח דריק ומשה שה' כון סל כסגב מתחלפת כחם
 הקמוכה לה כאלפא ביתא וג' מל' ובית' עולים ה"א על דרך שאמרו כסגס זה משה
 וקורא לדריק עולימא שמתחדש ואמר שהיה על המגדל ככר שהרי היה כגן עדן
 תחת כסא הכבוד שהוה המגדל מושם פא * וענין התפלה שהיא חניס על דרך
 רוממות אל בגרוכס וחרכפיות כידם ומה שאמרו שה' דריק הוא המתפלל או משה
 רבינו רועה לומר שבהתחדש רוח קדוש זה בקרבם של בעלי תשובה רוח ה' דכר

כס והם מתפללים על דרך ספירת כוהר על פסקי שאמר ויאמר אל עמו ששרו של
 מזרים הכניס כלב המזריים אותו הדכו. הכא נמי אותו רוח ה' סנצן בהם מפייהם
 יוציא מלים ודברי פיוס ותפלה להקבה ויעמר להם. וכבר כתבנו למעלה שאלהי
 כזר שקדרו הול בקוף התפלה היא תחנונים לפני ה' להנצל מ'זה ר' וכל בעל תשובה
 יאמר אותה כדמעה בכונה גדולה. ולפי שכתפלת המנחה של סבת היא עת
 רצון ואז מתקבלות כל תפלות ישראל כדכתב רש"י. ורבינו מאיר הלוי קדר תפלה
 על דבקות נפשו אל יוצרו לאומרה בעת היא ראיתי לבותכם כאן וכל החפצים
 לירא את שמו יתאמר אותה וזל של הרב זל. הא קדרנא ז'ותי לרצוני בהו למלכא
 חדא גלותא ועירתא כד מפקי קפרא ראורייתא למקרי ביה בזכורא דהא בה
 מתפתחי תרעי היכלא לתתא מתפתחי לעילא תרעי דרחמי ומתעוררי את האהב
 וכל סכן במנחה דשכתא דעל' ההיא שעתא כתי' ואני תפלתי לך ה' עת רצון דאיהי
 שעתא דרעוא אשתכח ומכעי ליה לאיניש לכלוי הכי. ואני תפלתי לך ה' עת
 רצון וגומ' כתחי לי שערי צדק גלותא דרעוא קמו. עתיקא דעתיקן קתימא דכל
 קתימין יתגלי רעוא דעתיקא קדישא ומשחא רבוקא דאתכלילו ביה אבא ואמא
 עילאי ומן יובילא ירוק על דקנא דאהרן כהנא ולויאי וישראל על הררי ציון ירוקן
 כחדא על יוסף ודוד מלכא ויוסבלון ממלכותא ההוא יוסא עבדין וכל עמך בית יש
 וכשמי דאיהי תאיבא לאיפתחא בההוא משח תרוק עלה מיכיה ותחן בי חכמת
 יקירתא ומדעא וכוכלתכו בני חיי ומוזכי רויחי ועותרא למפלח קמך ולווגא
 למטרוניתא כמא דאצטרין ותכשר לעבדך דאיהו ומין לחיי עלמא דאתי וכבעו
 מינך וכמטו מינך דלא אתפרש מינך ולא תתפרש מינאי בגין דלא אחוב קמך וכחדי
 השתא למטרוניתא עורי עורי ורועה עורי כימי קדם דורות עולמים הלל את היא
 המחנכת רהב מחוללת תנין הלל את היא המחנכת ים מתהום רכה הסמה
 מעמקי ים דרך לעבור גאולים ופדויי ה' טובון וגו' אמן עכל. ומצאתי לרמבן
 אג' שגלח לכבו מעכו לקאטלוגיא על ירא' שמים וכשרו שבינס שיקראנה שיעכוהו
 מן השמים למה שיטאל לפיכך ראיתי לבותכה ככאן להועיל ליראי ה' ולחושבי שמו
 ולשבי פשע בניעק. וזל שמע בני מוקר אביך ואל תטוש תורתא מןך והתנהג
 תמיד לדבר בנחת כל רכריך לכל אדם בכל עת וכוה תנצל מן הכעס שהיא המדה
 הרעה להחטיא האדם וכן אחזל כל הכועס כל מימי גיהנם שו' לטין כו' שז' הקר כעס
 מלכך והעבר רעה מכשרך ואין רעה אלא גיהנם שנאמ' וגם רשע ליום רעה וכאשר
 תנצל מן הכעס תעלה על לכך מדת הענוה שהיא מדה טובה מכל המדות שז' עקב
 ענוה יראת ה' וכעבור הענוה תעלה על לכך מדת היראה כי תת' אלכך תמיד מאין
 באת ולאן אתה הולך ושאתה רמה ותולעה בחיידך ואף כי במותך ולפני מי אתה
 עתיד ליתן דין ושכונן לפני מלך הכבוד שכה' הלל השמים והארץ לא יכלכלוך אף
 וגו' וכאמ' הלל את השמים ואת הארץ אני מלא וכאשר תחשוב כלל'ה תירא מבוראך
 ותשמר מן החטא וכמדות האלה תהיה שמח בכלקך המגיעך. וכאשר תתנהג
 כמדת הענוה להתכושש מכל אדם ולהתפחד ממנו ומן החטא אז תשר' עליך רוח

שכינה וזיו כבוד וחיים וחיי העולם הבא • ועתה בני דעורלה כי המתגאה על
הכריות הוא מורד במלכות שמים כי הוא מתפאר כלכום מלכות השׁיט שמו שנאמר
ה' מלך גאות לבס ולמה יתגאה לכ האדם אם בעושר המורש ומעשיר ואם בכבוד
הלא לשרים הוא סגור עושר והכבוד מלפניך ואיך יתפאר בכבוד קונו ואם מתפאר
בחכמה מקור טפה לכאמנו טעם זקנים יקח כמזל הכל טה לפני המקום כי באפו
מספיל הגאים וכרצונו מגביה שפלים לכן השפל עומך וינשאך המקום על כן אפרש
לך איך תתנהג במדת הענוה ללכת בה תמיד כל דברך יהיו כנחת וראשך יהיה
כפוף ועיניך יביטו למטה לארץ ולכך למעלה ואל תביט בכפי אדם בדברך אלו וכל
אדם יהיה גדול ממך בעיניך אם חכם ואם עשיר הוא עליך לכבודו והאדם הוא
ואתה עשׁי' ממנו אלו שאתה חכם ממנו חסיד כלכבך כי אתה חייב ממנו והוא זכאי
ממך שאם הוא חוטא הוא שוגג ואתה מורד • בכל מעשיך ודברייך ומחשבותך חשוב
בלבך כאלו אתה עומד לפני המקום ושכינתו עליך כי כבוד מלא עולם דברך יהיו
באימה ויראה כעבד לפני רבו והתבייש מכל אדם ואם יקראך איש לא תענו בקול
דמ רק כנחת כעומד לפני רבו • והוזהיר לקרות בתורה תמיד אשר תוכל לקיימה
וכאשר תקום מן הספר חשוב כאשר למדת אם שבו דבר שתוכל לקיימו בפשט
במעשיך תמיד בבקר ובערב וכוה יהיו כל ימיך בתשוכה והסר כל דברי העולם
מלבך בעת התפילה והכן לך לפני המקום וחשוב הדבור קודם שתזיכנו מפיו וכן
תעשה כל ימי חייך בכל דבר ולא תחטא וכוה יהיו דברייך ישרי ותפלתך זכה וברה
זקנייה ומכוונת ומקובלת לפני המקום שכתבין לבס תקשיב אזניך • תקרא האגרת
הזאת פעם אחת בשבוע לא תפחד לקיימה וללכת בה תמיד אחר השׁיט ויתברך
למען תלמד בכל דרכיך ותוכה לעולם הבא הצפון לזרקים וביים שתקראנה יענוך
מן השמים כאשר יעלה על לבך לשאול עד עולם • עכ"ל •

חתימת הספר • אחר שכתבנו רפואת תעלה בדמים יקרים לנפש החיטאת
אלה תמות יש לנו לחקור ולבקש רפוא' בדמי' קלים אחר
שנמשלו חולי הנפש לחולי הגוף ולפעמים רפואה שיעשה רופא חכם במאה פרחים
הזאה מכמה מיני רפואות יקרות הערך ופעמים ימצאו מיני רפואות בכסף אחד
או בחצי כסף של מיני עשבים מרפאים בדרך קנולה • ושמעתי מפי מגידי אמת
שאירע במלכות קאסטיליה באחד משרי המלך הפרתזים בלכחם לנור ניר להביא
בא לרדוף אחר שועל לנודו ועקץ השועל אל רגל השר עקיצה קטנה לא הרגיש בה
ביום השני התחילה רגלו לנכות ביום השלישי נכת' מאד עד סוף הירך ורופאי המלך
כלאו לבקש מיני רפואות משונות בדמים יקרים מאד ולא יכלו וכיאתו ממנו והיה
מצוה מחמת מיתה וכל בני ביתו בוכים והנה נכנס ערבי א' ממשרתו וס' היה מכיר
לו דרון כמנהגו וירא את הצרה הגדולה ואת החולי שחלה אדוניו וישאל אליהם מה
החולי הרע הזה פתאום בא לאדוני והיום שלשת ימים ראיתי שאכן נשלו ויאמרו לו
עקיפה קטנה של שועל הביאה עליו את המות הזה ויען אליהם אל תיראו כי בעור
שאל אני ארפא אותו וילך במהירות אל הסדה וילקט מיני עשבים ידועות לו וירץ

ויבא אל בית ארבעו ויכתוב את העשבים כמכתש וישם על רגל ארבעו פעמים שלש
 חיד התחיל להרפא ביום השלישי כתפוח והלך על רגליו ויסתמומו הרופאים ויהללו
 את האלהים אשר ברא מיני קגולות בעשבים וכו' אלו מבינים מה שאמר ר' אעזר
 בפרקי אבות ועקיצתן עקיפת סועל * וכן שמענו כמה מיני חולאים שנמצא להם
 רפואת תעלה בדמים קלים כדרך קגולה * ועל דרך זה יש למ לבקש כסדה אשר
 ברבו ה' הוא הגמרא מיני קגולות ורפואות קלות לרפאת חולי הנפש החלואים שאין
 בהם כח לטבול הרפואות הקשות * והנה מנאנו לרזל שאמרו כל מי שעונה אמן
 יהא שמה רבא ככל חפילו היה בו טמא מינות מוחלין לו והקמירו בזה בווד
 ואמרו שדרך שיועזע כל איבריו ולענות בקל תקיף ומי שירגיל לעשות כן הנה הוא
 נרפא שמיחלו לו עונותיו אם לא יטוב לכסלה * הרי קגולה אחת * קגולה שנית
 אמרו שכל הוהיר ווריו כשמירת שבת ככל תנאיו וככל דקדוקיו אפילו עבד עבוס
 כדור אגס מוחלין לו אם שומר שבת מחללו אל תקרי מחללו לא מחול לו ולא תיקשי
 לך מה הוסיף בעשותו מנת שבת כדי לכפר עינו הרי זו אחת מן המצוות שהיה הוא
 חייב בהן דים לומר דהזירו היתר הוא הזכיר וכן בעניית אמן * קגולה שלישית
 יכוון בשירת הים שא מרים בכל יום לאומרה בקול ובשמחה רבה כאלו אותה שעה
 יצא ממזרים שהרי אמרו במדרש ויאע משה את ישראל מים קף שהקיע מעונותיהם
 שנחלנו ע' השירה שאמרו שכל מי שבעשה לו כסואו שירה מוחלין לו על כל עונותיו
 והנה אחר שזוהי לומר שירה זו בכל יום כדכתיב ויאמרו לאמר וכדכתב רשב"י
 שרונה לומר שנאמר אותה בכל יום בשמחה רבה כשעה ראשונה שאמרנו אותה
 וראי כח קגולתה כל יום כשעה ראשונה למה דרין * קגולה רביעית אצל כל המעבי'
 על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו שנאמר עין ועובר על פשע למי נושא עון למי
 שעובר על פשע * לכן יוכיח האדם את נפשו ויאמר לו למה תקבלי יסורים כעה
 ובגיהנם על עוב תיק הלא טוב לך לטבול חרפת אנוש וגידופו ולא תענה ותשמח
 ביקורים אלו כי תעלת רפואה הם לנפשך ורחם בחשך אורך כמה זל הכעלבים ואינן
 עולכין שומעין חרפתם ואינן מטיבין עושים מאהבה ושמים ביקוריה עליהם הכתו'
 אומר ואזהביו כזאת השמש כגבורתו פירש החקיד ששלש מדרגות דבר התנאלו
 למעלה מן ראשונה מי ששומע חרפתו ומטיב אכל אינו מעליב את חבירו בתשובתו
 שנית שאינו מטיב כלל אך לבו מר לו בקרבו * שלישית ששמח בייקוריהם הדברים
 של חרפה אשר שמע אולי גם ה' יכפר עונותיו * קגולה חמישית היא ההתבודדות
 שכתבו למעלה כשם כפר ביח מדות כי לעיתות רזון יכרוש עצמו במקום מיוחד
 שלא יראהו כפי אדם וישא עיניו למרום אל מלך יחיד עילת כל העולות וביבת כל
 הסבות כמטרה לחץ כמים הפנים כן לכ האדם לאדם ועל דרך זה כאשר
 הוא יבא לשום פניו אל אלהיו כן הוא ית ימים אליו ויחדו ידבקו * כך שמעתי מפי
 מרי ורב החקיד הקדוש שכבוד ר' יוסף סאגים זלהו וכך היה הוא עושה וכן מנאתי
 לרבינו יצחק דמן עכו שכמה חסידים היו עושים בן בימיו ודוק ותשכח בן דבריו
 דמכס ודמבין וכתב הלכות והרר וכה זל * קגולה ששית ישמע כחשך דבריו חפס

ובטורש יראת שמים ודכרי אגדה שמוסכין לכו של אדם כמים שאול שבו ימחול
 עונותיו וחיבין אהבו לשמוע קול מוכיח דהכי קבלנו כסוי במקרה גמטא נעשה
 ונשמע ונשמע קולו בכואו אל הקודש ונשמע פתגם המלך קבלנו נשמע ונעשה עד
 עולם כל אשר יצונו וגם קבלנו כל עת וזמן יבא מאן דהוא מרכבן וידרנש תוכחת
 שנשמע קולו בכואו הקדש הוא בית הכנסת סנקר מקדש מוט לדרוש לרכיש למה
 כי לא לדרש הכבוד כי אם למלך הוא מלכו של עולם וזו נשמע פתגם המלך ערש
 כל מקו שאכל במגלת אשת מלך מהם ולא חמ' כהדיוח אחרות הא רומז למלכו של
 עולם אעפי שאין מקרא יוצא מידי פשוטו וכן אמה מרעה כשאמר כרכים תוכחת
 האזינו השמים הם העשירים הגבוהים על דרך היקום אשר ברגליהם שפיטה ממון
 מקים האדם על רגליו ותשמע הארץ הם העניים שפלים בארץ ולמה כי לא תתנו
 לי הכבוד כי אם לה' וזה כי גם ה' אקרא הכבוד ללא גרונ' דכר אחר אנשמע
 פתגם כבר ידעתם מה שאמ' בוהר בת קול יוצא בכל יום ומכרות טובו בני טובכים
 וכת קול יוצא מהר חורב בכל יום ואז חיו להם לבריות מעל לבונ' של חורה וקשה
 למי מכריון הלא אין אנו שמעין כלום חלא ודאי אעב' דאיהו לא חזי מוליה חזי
 במקבת מגילה הכא רמי אעב' דהוא לא שמע מוליה שמע דכתיב בפלאי מעשיך
 לשון כיבוי כמו כי יפלא ממך דבר אפילו הכי וכפטי יודעת מאד והו' שלפעמים
 מתעורר באדם רוח טהרה מקל הקור' אל לשון נשמתו ומכל מקום לא יזכה לזה רק
 השומע קול החכם המוכיח והיינו דכתיב והיה אם שמע תשמע כלומר אם תשמע
 למוכיח בחן כשר מוכה לשמוע בחן הלב ברוח מלכו של עולם והיינו ונשמע פתגם
 המלך עפי רוח הקדש ידעו בקיני זה הענין ואמרוהו דאי נשמע קול מוכיח לפי שאו
 נזכה לשמוע פתגם המלך אמר הנביא ירמיה נחפסה דרכינו ונמקרה זש במקום
 אחר והיה עקב תשמעון ואמרו זל טר' לחם תשמע ותעשו המצות הקלות שאדם דט
 בעקביו ואמר הכתוב עון עקבי יקובני הם העבירות הקלות שרש בעקביו והכא
 כמי דרכנו היינו העובות שאמ' דורכים ברגלנו ורשים בעקבינו ונשוכה עדה' שאם
 לא ידע החולה מחלתו איך יקשה לה רפואה והנה חפוט דו כמו כמאמר זל' דונקו
 בגול ומיעוטן בעריו וכלן באבק לשון הרע לכן יש נדקק מאד בחנ' הגול דאפילו
 שיה פרוטה נחשב בטופך דמים והעושה מלאכת חסירו בלי אמונה גם היא גולק
 והתכלות בעריות עון פילי הוא ונקר' מאף דכתב ועין בואף שמרה נספ' יוד' ליד
 לא יעקה רע מגיהנם ואפילו הרהור בעבירה פוגם הנשמה ועון לשון הרע גדול
 מנשוא שהוא שקול כעא' גילוי עריות וספיכות דמים וכדי שלא יבא לדי' לשון הרע
 צריך אדם להרגיל עצמו להיות כאלם בדאול על פקוק האמנם אלם נדק' מדכרו' מה
 אומנות יקח האדם להנצל מלשון הרע יעשה תמיד עצמו כאלם ולא ידבר רק נדק'
 היא התורה בדכתיב מה אהבתי תורתך כל היום היא סיחתי וזל רכימי האי גאון
 כספר מוקר השכל לטונך שים כפיך באסרה וכאלם היה בין החכורה ואל תרפה
 ארי אסור בחכלך ואם אותו תשלח ואכלך ועל שלם תועבות חלה הזייר ה' בקרית
 שמע שגמו לקרוא ככל יום פעמים כדי שנטמער כפשיגו מאד מקפס על עון הונת

והיה ביהויה בפרשה שלישית של קטן ולא תתורו אחרי לבבכם ולא אחרי עיניכם
 אשר אתם זונים ועל עון בגול היהיר בפרשה שניה ואכפת את דגך ולא של
 חנהך וככל הדבר שלשה פעמים לחוק הענין כדרך שאמרו זל מגלו וזל מגלו וזל מגלו
 זו שלשה פעמים שהיו אומר במנות העומר כדי לחוק הכא כמוי ככל דגך תירשך
 ויזהרך לחוקי ועל לשון הרעה היה בפרשה ראשונה שכתב חקונה ודברת בס
 ופירסו זל בס מעט הוא בס תדבר ולא בדברים בטלים ולא הכא מכלל עשה
 עשה יכל המרבה דברים מביא הטא לשון הרע וכן נחפשה דרכי ונחקורה
 בשלם תועבות אחרות דתן הקנאה והתאו והכבוד מוניחין את האדם מן העולם
 ופירסו זל קתם מן העהז ומן העהכ וג' לו כרמזו בקרי שמע ויש לחת עליהם לכ ככל
 יום בעת קטן כדי להשמר מהם תמיד הכבוד מי שהוא עבד לא יתגאה לפני המלך
 כדכתיב חללתהדר לפני מלך וכתיב וה' אלהיכם מלככם ואנחנו לפניו תמיד
 דמלא כל הארץ כבודו וכתיב האות לא תיראו אם מפני לא תחילו
 וכתיב המכעסי אותי על פני תמיד ודרך בני אדם להתכבד במלבושי דר' פלוני
 קרי למאני מכבדותי ואין באה ההדור והכבו לא למלכו של עו' שנ' זה הדור בלבוסו
 וכתיב ה' מלך גאית לבס ולרמזו זה מצות צינית כבגדנו והיה לבס לצינית והיה הוא
 השם כי יב צירופים יש לו וה' א' מהם לבס כהפוך אותיו מלך וראיתם בהיפוך אותיו
 ויראתם אותיות כי העבד לא ילכס גאות אלא יכוין בלבוסו להדר את המלך כי אין
 לבא אל סער המלך בלבוס סך ורבי פלוני מניין כפטיה ומצלי דכתיב השתחוו לה
 בהדרת קדש ואפ' קרי גמי כיה בחורדת בדאיתא במסכ' ברכות מסוס א' שתהדר
 לפני מלך לכבודך אלא לכבודו ואנ' אומרים בכל יום ברוך אלהינו שבראנו לכבודו
 ולא לכבודנו הרי הרחקת הכבוד ולכ שכל בפרשה שלישית של צינית והיינו דכתי
 מכנף הארץ ומירות שמענו דפירסו כמדרש דעל כנף הצינית קאמר ולפי זה הארץ
 רמז לישראל שמשפילין עצמן בארץ ועליהם אמרו זל שאמר הכתיב דור הליך ודור
 בא אליו אומות העולם והארץ לעולם עומדת אלנו ישראל דכתיב בהו כי תהיו אתם
 ארץ חפץ וכנף הצינית רמז להם לישראל וקומן להשפיל עצמן והתאוה רמוזה
 בפרשה שניה דכתיב ואכלת ושבעת וכתיב בתריה השמרו לכם פן יפתה לבבכם
 פירוש פן תמשכו אחר תאוות העולם אלא מיד ששבעת משוך ירך מרגו וכי תרחיב
 וארי יפתי שאם תמשכו הוא גרמא לוקרתם מדרך ה' מעט מעט עד שתעבוד להים
 אחרים בענין שנאמר ויאכלו וישתו ויקומו לחחק ופירוש חזקו כולל ע"א גילוי עריו
 ושפיות המים כמו שלמדו מן הפקוקים ופן עולה עם המלה קמאל כי מיד בראות
 השטן שאדם מוכיף אכילה ושמה מרקד לפניו להכשילו ככל העבירות והקנאה
 דמוזה בפרשה ראשונה בפסוק ראשון דקריית שמע מקובלת בידניו מיעקב אבינו
 בעת שנקמלק מן העולם שזכו וזרנו על יחוד ה' כדאיתא במסכת ברכות וכרכת
 רמזם ונרמזו בכתיב דכתב הקבצו ושמעו בני יעקב וגו' וקשה מאי הקבצו הרי
 אמר להם האבמו ואגידה לכם והרי הם לפניו אלא פירוש האבמו על הגבו' ואחר
 שהיו לפניו נזה אותם שיבדו מלבם קנאה ושנאה ותחרות כאלו הם איש אח' ונפס

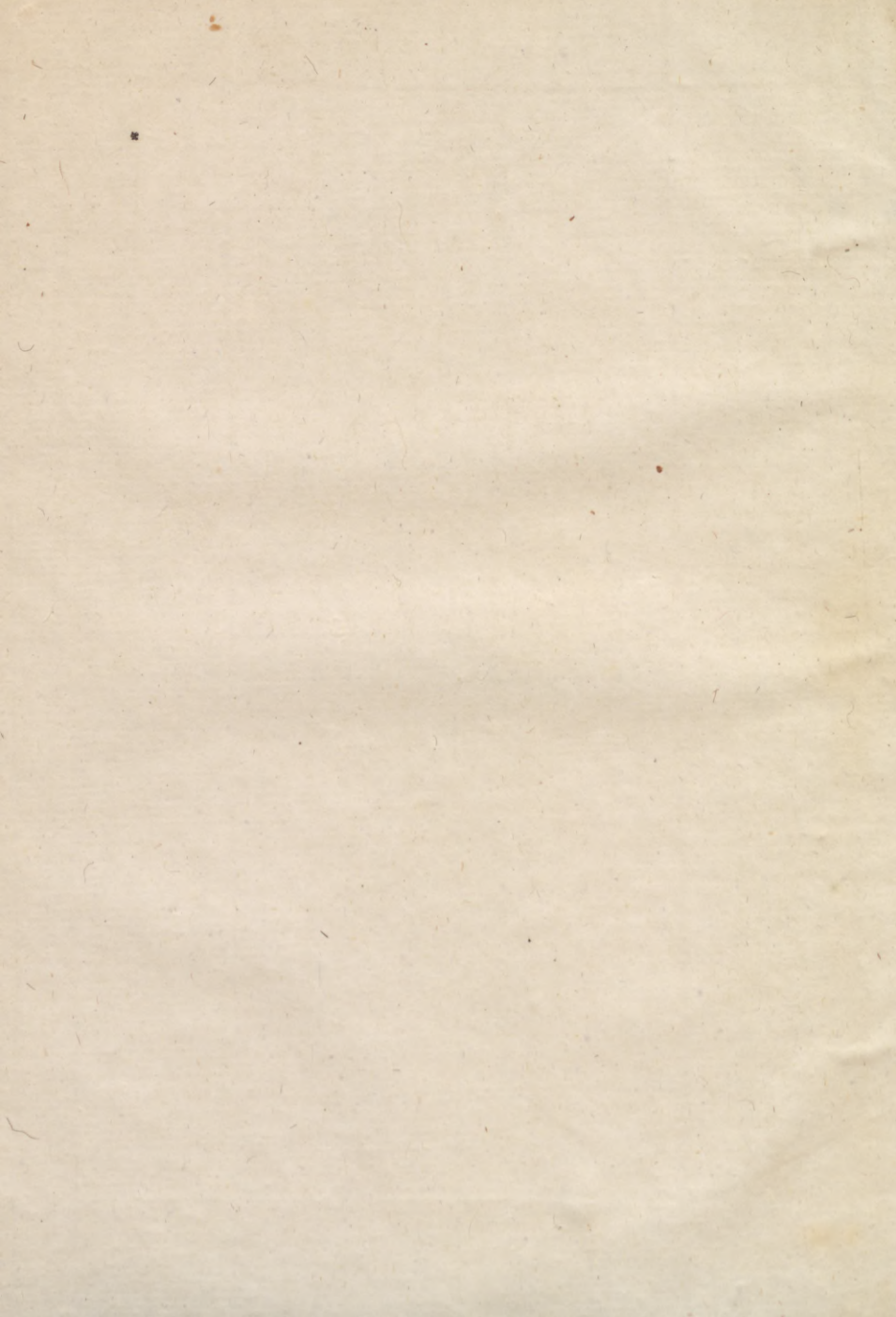

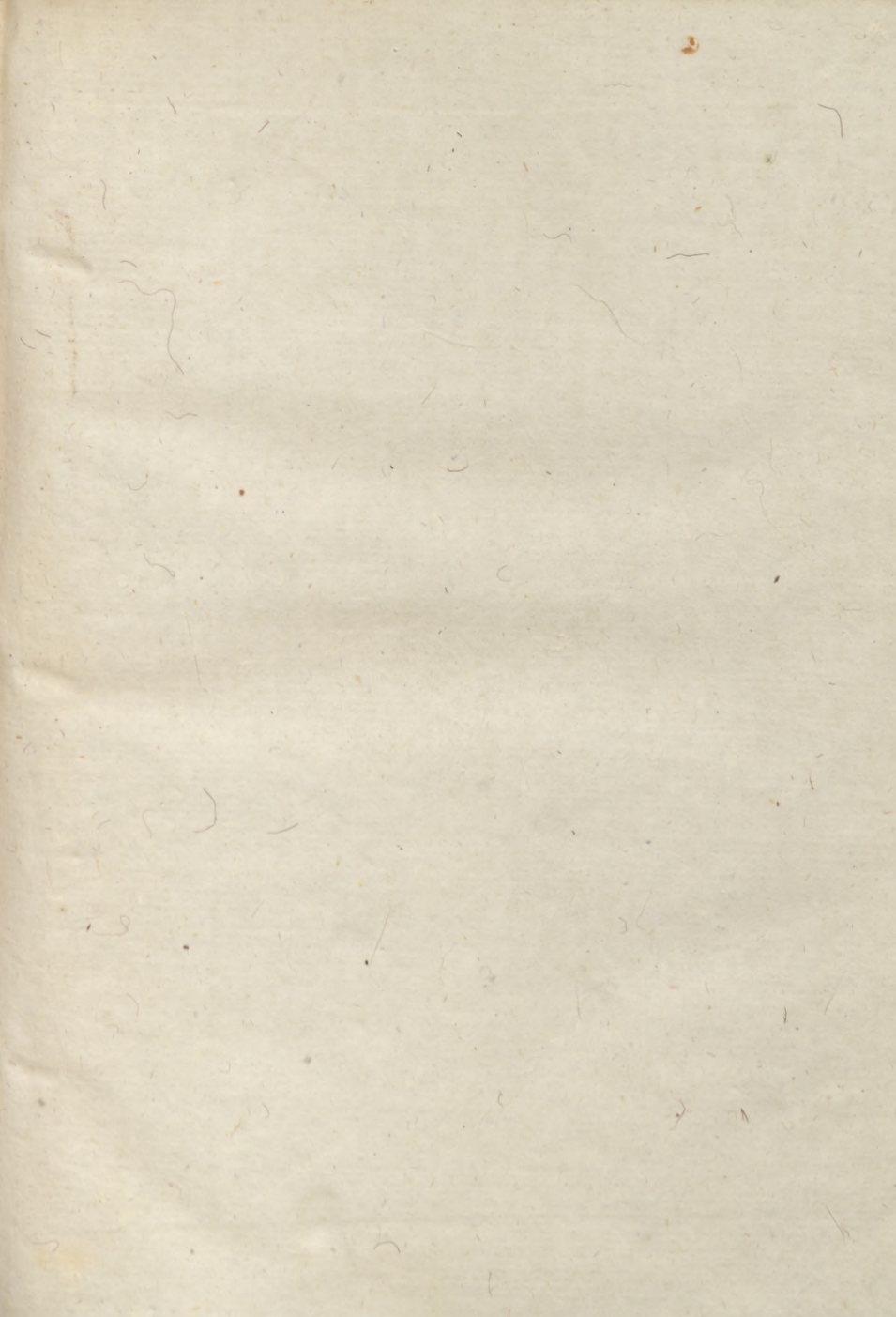
אחד שאם לא יעשו כן אי אפשר לקבל עליהם יחוד טירצה ויטרה עליהם כדכתב
 רשב"י דהיינו והוא באחד ומי ישיבנו דהפק קצה להבין דהיה לו לומר והוא
 אחד מאי באחד אלא רוצה לומר והוא יתכרך אינו טרה כי אם כשישראל ביחוד
 לכ אחד בלי קבא דוגמת מלאכי הארת דכתיב בהו כלם אהובים וכו' . וכלם
 מקבלים עליהם על מלכות שמים ואמרו באבות דרבי נתן דהאל אכיה מכבדין זה
 את זה וכל אחד אומר פתח אתה שאתה גדול ממני וכן איתא במדרש על הכפבי
 ויהו לזון שמע ישראל שאמרו המקובלים שהאל לזון קיבוץ כמו וישמע שאל את
 העם וכל אחד בעת קריית שמע מיחד לכו עם כל עדת ישראל ומדבר אליהם
 שמע ישראל בלנו באהבה וקשר לכ אחד בלי קבא ושכא ועתה אנו מקבלי יחוד
 אלהינו עלינו ואומרים ה' אלהינו ה' אחד :

Visto per me S. de m. a. cancell.
dy

B

297-

298.

UNIVERSITY OF TORONTO
LIBRARY

מלך המלכות

מלך המלכות

המלך המלכות

המלך המלכות

המלך המלכות

המלך המלכות

המלך המלכות

המלך המלכות

המלך המלכות

מלך המלכות

מלך המלכות

מלך המלכות

מלך המלכות

71

22

מלך המלכות